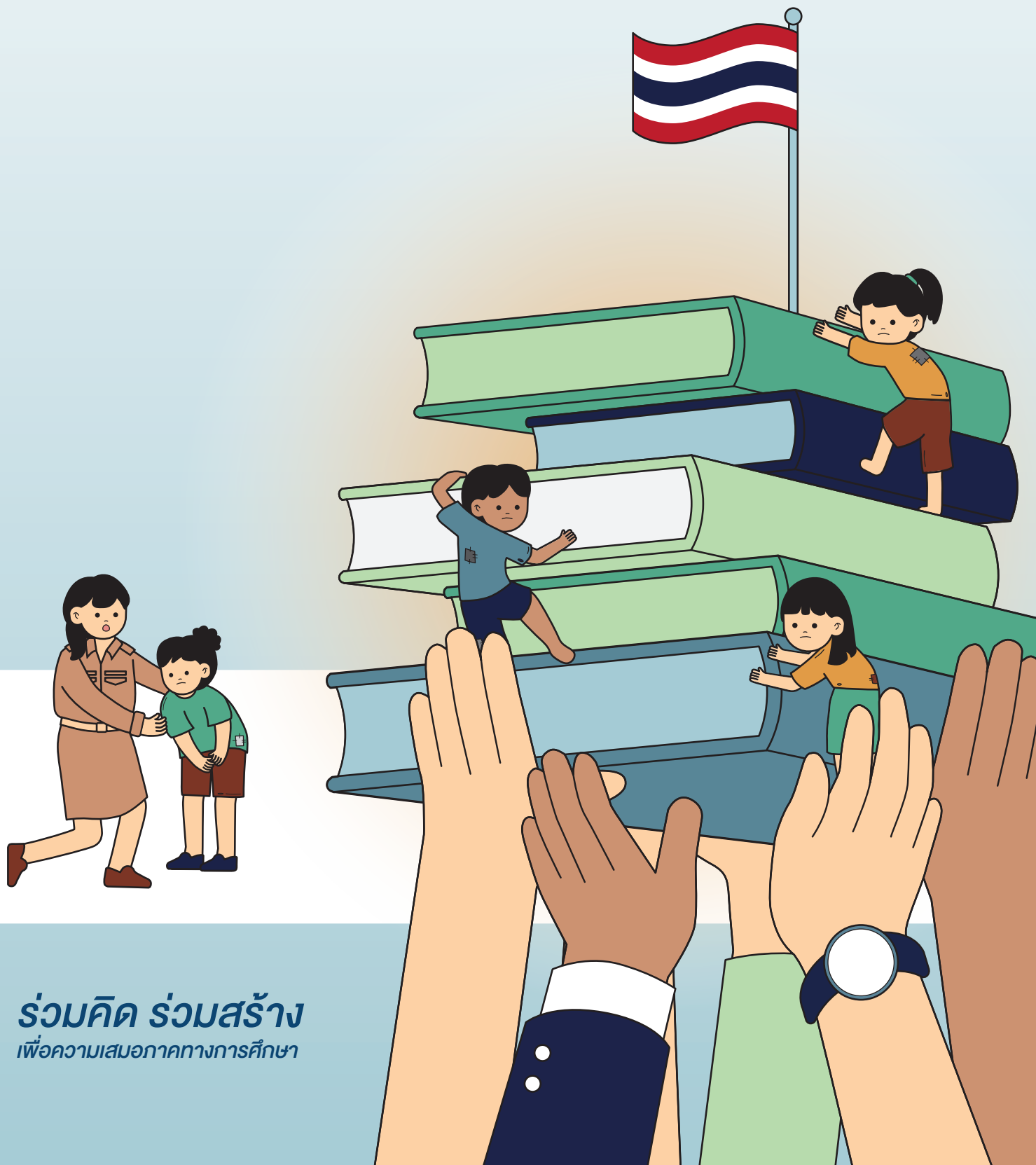

รายงานประจำปี 2566 Annual Report 2023

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
Equitable Education Fund

ร่วมคิด ร่วมสร้าง
เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

สารบัญ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลสำคัญขององค์กร

1

- 1.1 สารประธานกรรมการบริหาร 2
- 1.2 สารผู้จัดการ 4
- 1.3 บทสรุปผู้บริหาร 6
- 1.4 ความเป็นมา ภารกิจ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ 12
- 1.5 ทิศทางและกลยุทธ์การดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 15

ส่วนที่ 2 สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไทยในปี 2566 และแนวโน้มปี 2567

17

- 2.1 สถานการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาปี 2566 18
- 2.2 แนวโน้มสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในปี 2567 25

ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินงาน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

27

- ภารกิจสนับสนุนให้เข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ 30
- 3.1 เด็กปฐมวัยและเด็กในช่วงชั้นการศึกษาภาคบังคับ 31
  - (1) โครงการพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา 32
- 3.2 เยาวชนในระบบการศึกษาระดับชั้นสูงกว่าภาคบังคับ 37
  - (2) โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง 37
  - (3) โครงการทุนพัฒนาเต็มศักยภาพสายอาชีพ หรือ ทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ 41
  - (4) โครงการสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลเป็นครูรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนของชุมชน หรือ ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น 44
- 3.3 เยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส 49
  - (5) โครงการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ 50
- ภารกิจมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง 55
- 3.4 การพัฒนาครู โรงเรียน และสถานศึกษา 56
  - (6) โครงการโรงเรียนพัฒนาตนเองและการขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง 56
  - (7) โครงการพัฒนาครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนท้องถิ่นทุรกันดาร 61
  - (8) โครงการขยายผลการดำเนินงานเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาเครือข่าย การเรียนรู้โดยเครือข่ายชุมชนนวัตริรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหจักรี 63

ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินงาน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 65

3.5 การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ	65
(9) โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ	65
3.6 การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	73
3.7 การเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา	80
3.8 ความท้าทายในการดำเนินงาน	83

ส่วนที่ 4 พลุกพล่าน สร้างโอกาส เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา 85

4.1 ความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายและทุกภาคส่วน	86
4.2 ความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายนานาชาติ	96
4.3 ก้าวต่อไปปี 2567	99

ส่วนที่ 5 รายงานทางการเงิน และประสิทธิภาพขององค์กร 101

5.1 รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการตรวจสอบภายใน	102
5.2 รายงานการเงินและรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต	105
5.3 สรุปข้อมูลสำคัญทางการเงิน	135
5.4 การดำเนินงานด้านธรรมาภิบาลและการกำกับดูแล	137
รายงานคณะกรรมการบริหาร กสศ.	141
รายงานคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ที่ปรึกษาของคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ	142
รายงานคณะผู้จัดทำรายงานประจำปี 2566	147

ส่วนที่

1

ข้อมูลสำคัญขององค์กร

1.1 สารประธานกรรมการบริหาร

ปี 2566 เป็นปีที่สำคัญประเทศไทยในหลายมิติ นอกจากจะเป็นปีที่ประเทศไทยยังอยู่ในกระบวนการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจและสังคมจากวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) และภาวะเงินเฟ้อจากเศรษฐกิจของประเทศและของโลกที่ชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังเป็นปีที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลใหม่ และการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่กรอบการพัฒนาประเทศไทยได้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความเสมอภาคและยั่งยืน โดยมีการพัฒนาคนเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศใน 4 ปีข้างหน้า

อีกหนึ่งความท้าทายสำคัญต่อเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ โครงสร้างประชากรไทยที่มีการหดตัวลง ในอัตราเร่งสูง โดยในปี 2566 มีเด็กเกิดน้อยกว่า 500,000 คน จากเป้าหมาย 700,000 คนต่อปี และมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่า 1 ใน 5 ของประชากร 66 ล้านคนของประเทศ ทำให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ รวมถึงการลงทุนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่กำลังหดตัวลง ในอัตราเร่งที่สูงกว่าความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพ ยิ่งตอกย้ำความจำเป็นเร่งด่วนที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนความเสมอภาคทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

รายงานประจำปี 2566 ของ กสศ. จึงมุ่งนำเสนอรายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศไทยในปี 2566 ที่ยังคงเผชิญกับความท้าทายสำคัญ โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำที่เป็นปัญหาซับซ้อนสะสมมายาวนาน เมื่อถูกซ้ำเติมด้วยวิกฤตโควิด-19 ที่ผ่านมา รวมถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ยังไม่ฟื้นตัว ส่งผลกระทบ

เป็นลูกโซ่ต่อเด็ก เยาวชน และประชาชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส เพิ่มความเสี่ยงที่เด็กจะต้องออกจากระบบการศึกษากลางคัน ตกอยู่ในภาวะการเรียนรู้ถดถอย หรือไม่สามารพัฒนาทักษะได้เต็มตามศักยภาพ นับเป็นความท้าทายสำคัญต่อภารกิจสร้างโอกาสทางการศึกษา

อย่างไรก็ดี ผลการดำเนินงานในปี 2566 ของ กสศ. ที่ร่วมกับหน่วยงานภาคีทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และภาคเอกชน ที่ได้นำเสนอในรายงานประจำปีฉบับนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและความพยายามของทุกภาคส่วนในการเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาสในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกคนให้บรรลุเป้าหมายเพื่ออนาคตของครอบครัว ชุมชน และประเทศไทยในอนาคต จึงเป็นเรื่องน่ายินดีที่ภาคีทุกภาคส่วนได้แสดงให้เห็นว่าการสร้างโอกาสทางการศึกษาเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนถือเป็นภารกิจของทุกคน และพร้อมเปิดโอกาสให้ กสศ. ร่วมกันทำงานอย่างเข้มข้นในลักษณะ **“ร่วมคิด ร่วมสร้าง”** อันเป็นจุดเริ่มต้นของการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้อย่างแท้จริง

การร่วมคิด ร่วมสร้าง และร่วมเป็นเจ้าของของความเสมอภาคทางการศึกษาของทุกภาคส่วนถือเป็นส่วนสำคัญสู่การพัฒนาของประเทศไทย โดยเฉพาะในสถานการณ์แนวโน้มจำนวนประชากรลดลง เนื่องจากทุกคนในประเทศไทยล้วนจะได้ประโยชน์จากการที่ประเทศไทยมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลิตภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในอนาคต ด้วยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนไทยทุกพื้นที่ หากทุกภาคส่วนในสังคมเห็นความสำคัญของการลงทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประเทศไทยจะสามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญของประเทศทั้งในแง่ของการเพิ่มรายได้เฉลี่ยต่อคนในอัตราร้อยละ 40 เพื่อออกจากกับดักรายได้ปานกลางสู่การเป็นประเทศรายได้สูง และการยุติวงจรความยากจนข้ามรุ่นที่อยู่คู่สังคมไทยมายาวนานมากกว่า 4 ทศวรรษได้อย่างยั่งยืน

คณะกรรมการบริหาร กสศ. มีความยินดีที่ได้เห็นนิมิตหมายที่ดีจากผลการดำเนินงานในปี 2566 ที่ภาคีทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมสร้าง และร่วมเป็นเจ้าของในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา และมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมสนับสนุนมาตรการเชิงกลยุทธ์ที่จะช่วยให้การทำงานในลักษณะหุ้นส่วนเชิงกลยุทธ์ (strategic partnership) ระหว่าง กสศ. และหน่วยงานภาคีทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และภาคเอกชนมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และระบบธรรมาภิบาลที่ดีต่อเนื่องไปในอนาคต

ในนามคณะกรรมการบริหาร กสศ. ผมขอขอบคุณภาคีทุกภาคส่วน ทั้งคณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ท้องถิ่น และประชาชน ที่ร่วมคิด ร่วมสร้างโอกาสทางการศึกษา มาด้วยกันตลอดปีที่ผ่านมา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการสนับสนุนด้วยดีเช่นนี้อีกในปีต่อ ๆ ไป

นายประสาร ไตรรัตน์วรกุล
ประธานกรรมการบริหาร กสศ.

1.2 สารผู้จัดการ

รายงานประจำปีฉบับนี้ เป็นการนำเสนอผลการดำเนินงานของ กสศ. ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ซึ่งต่อยอดผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ที่เริ่มเห็นการ “ผลิตดอก ออกผล” ของการทำงานร่วมกันระหว่าง กสศ. และหน่วยงานภาคีทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และภาคเอกชน ทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศ จุดเน้นการรายงานผลการดำเนินงานของ กสศ. ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จะมุ่งเน้นผลการดำเนินงานที่แสดงให้เห็นถึง **“การร่วมคิด ร่วมสร้าง และร่วมเป็นเจ้าของ”** วาระความเสมอภาคทางการศึกษาของทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญสู่ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของการส่งเสริมสนับสนุนความเสมอภาคทางการศึกษา รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามภารกิจ และกฎหมายของ กสศ. ได้อย่างยั่งยืน

การสร้างหุ้นส่วนเชิงกลยุทธ์ (strategic partnership) เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาถือเป็นหัวใจสำคัญ ของการทำงานในปัจจุบัน เนื่องจากในปี 2566 เศรษฐกิจและสังคมไทยยังคงอยู่ในภาวะฟื้นฟูภายหลังการแพร่ระบาดของ โควิด-19 (post-covid recovery) ดังจะเห็นได้จากรายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ในรายงานฉบับนี้ ที่แสดงแนวโน้มรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่ยากจนที่สุดของประเทศยังคงลดลงอย่างต่อเนื่องตลอด 4 ปีหลังเกิดวิกฤต โควิด-19 กสศ. จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากภาคีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันสนับสนุนการฟื้นฟูภาวะ ถดถอยทางการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน และประชาชน รวมถึงการค้นหามาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาคัด และเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา เพื่อป้องกันมิให้ผลกระทบด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์จากวิกฤตโควิด-19 ส่งผลต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยในระยะยาว

การดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของ กสศ. ถือเป็นการทำงานในปีที่ 2 ภายใต้แผนกลยุทธ์ ฉบับที่ 2 ของ กสศ. (ปี 2565-2567) ที่มุ่งเน้นบทบาทการเป็นตัวกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (catalyst for sustainable systems change) ด้วยกรอบแนวคิดห่วงโซ่นโยบาย (policy value chain) ในการปฏิบัติการ

ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้ครอบคลุมกลุ่มผู้รับประโยชน์ทั้งเด็ก เยาวชน และประชาชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาส โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานที่สำคัญ 4 เป้าหมาย ได้แก่

1. **การเข้าถึงการเรียนรู้** (learning access) เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคในการเข้าถึงการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพของเด็กเยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส
2. **ผลลัพธ์การเรียนรู้** (learning outcome) เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคในโอกาสและผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ สอดคล้องตามความถนัด และมีทักษะที่พร้อมสำหรับโลกยุคใหม่ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส
3. **การศึกษาทางเลือก** (alternative education) การพัฒนาต้นแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นหลากหลายตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษา ทั้งกลุ่มที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ กลุ่มที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและกลุ่มที่การศึกษาในระบบไม่ตอบโจทย์ชีวิต
4. **การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ** (systems change) การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ร่วมกับหน่วยงานนโยบายทั้งระดับชาติและท้องถิ่น

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 การดำเนินงานตามกรอบแนวคิดห่วงโซ่นโยบายของ กสศ. ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนเชิงนโยบายจากรัฐบาลจนบรรลุเป้าหมายทั้ง 4 ด้านข้างต้นในหลายนโยบาย เช่น มติคณะรัฐมนตรีเมื่อ 14 มีนาคม 2566 ที่ได้เห็นชอบข้อเสนอให้ปรับอัตราเงินอุดหนุนทุนเสมอภาคจากเดิม 3,000 บาทต่อปี เป็น 4,200 บาทต่อปี และความร่วมมือกับกระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อพัฒนาระบบช่วยเหลือเด็กเยาวชนกลุ่มเปราะบางและด้อยโอกาสผ่านการพัฒนาหลักประกันสิทธิโอกาสทางสังคมและระบบการแจ้งเหตุช่วยเหลือและส่งต่อเด็กเยาวชนด้อยโอกาส รวมถึงการสนับสนุนข้อเสนอเชิงนโยบายในการผลิตและพัฒนาครูโดยสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงรูปธรรมความสำเร็จของการร่วมคิด ร่วมสร้าง และร่วมเป็นเจ้าของวาระความเสมอภาคทางการศึกษาระหว่าง กสศ. และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องกับภารกิจดังกล่าว

นอกจากนี้ ยังเป็นปีที่มีการเปลี่ยนผ่านรัฐบาลภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในช่วงกลางปี 2566 กสศ. ในฐานะเป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรีได้มีโอกาสรับนโยบายจากนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลใหม่ในการเชื่อมโยงฐานข้อมูลรายบุคคลเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา รวมถึงการแสวงหาแหล่งทรัพยากรใหม่ ๆ เพื่อสนับสนุนภารกิจของ กสศ. ซึ่ง กสศ. ได้เริ่มดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวในช่วงปลายปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 เพื่อเป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ต่อไป

ในนามของสำนักงาน กสศ. ต้องขอขอบพระคุณหน่วยงานจากทุกภาคส่วนในทุกพื้นที่ รวมถึงประชาชนทุกคนที่ให้โอกาส กสศ. ร่วมสนับสนุนวาระความเสมอภาคทางการศึกษาของคนไทย ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 การร่วมคิด ร่วมสร้าง และร่วมกันเป็นเจ้าของวาระความเสมอภาคทางการศึกษา เป็นหัวใจสำคัญสู่การบรรลุเป้าหมายความเสมอภาคทางการศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ให้แก่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของคนไทยให้ยั่งยืนสืบไป

นายไกรยศ ภัทราวาท

ผู้จัดการ กสศ.

1.3 บทสรุปผู้บริหาร

ปี 2566 เป็นปีแห่งการฟื้นตัวจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) แม้การเปิดภาคเรียนประจำปีการศึกษา 2566 จะเป็นไปตามปกติ แต่การฟื้นตัวยังอยู่ในสภาพค่อยเป็นค่อยไปและไม่ทั่วถึง นักเรียนยากจนที่เสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษายังคงมีจำนวนมากกว่าช่วงก่อนโควิด-19 และบางส่วนของหลุดออกจากระบบการศึกษาไปแล้ว แต่มีความต้องการเสริมทักษะการเรียนรู้

นอกจากนี้ ความแตกต่างของฐานะครอบครัว ความพร้อมของครูและหน่วยจัดการเรียนรู้ ภาวะด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต รวมถึงปัญหาสังคมและสภาพแวดล้อม ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการฟื้นฟูการเรียนรู้หรือการเสริมทักษะของกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสทั้งสิ้น

กสศ. จึงร่วมมือกับหน่วยงานและภาคีทุกภาคส่วนที่มีความพร้อมในทรัพยากร งบประมาณ บุคลากร และองค์ความรู้ ด้วยพื้นฐานของงานวิจัยและนวัตกรรมและการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานเพื่อเสริมสร้างโอกาสเข้าถึง การศึกษาและการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส รวมถึงมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในการพัฒนาครู โรงเรียน และการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566¹ ดังนี้

ภารกิจสนับสนุนให้เข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้

1 เด็กปฐมวัยและเด็กในช่วงชั้นการศึกษาภาคบังคับ

ในปี 2566 กสศ. ได้จัดสรรเงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไขหรือ**ทุนเสมอภาค** ให้แก่นักเรียนกลุ่มยากจนพิเศษในภาคเรียนที่ 2/2565 จำนวน 1,280,964 คน นักเรียนกลุ่มรอยต่อ (อ.3, ป.6, ม.3 ยกเว้นสังกัด กทม.) จำนวน 330,885 คน และภาคเรียนที่ 1/2566² จำนวน 1,222,998 คน โดยเป็นการคัดกรองข้อมูลจากนักเรียนในสถานศึกษารวม 6 สังกัด แบ่งเป็น 5 สังกัดเดิมที่ดำเนินการต่อเนื่องจากปี 2565 ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (บช.ตชด.) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) และ 1 สังกัดใหม่คือ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (กทม.) ทั้งนี้ จากการติดตามพบว่านักเรียนที่ได้รับจัดสรรทุนเสมอภาคในภาคเรียนที่ 2/2565 ร้อยละ 95.95 ยังคงอยู่ในระบบการศึกษา

สำหรับนักเรียนกลุ่มยากจนพิเศษที่ต้องการเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 (หลักสูตรทวิศึกษา) ในภาคเรียนที่ 1/2566 ในพื้นที่ 7 จังหวัดนำร่อง ได้แก่ กาญจนบุรี เชียงราย ตาก แม่ฮ่องสอน ศรีสะเกษ นครศรีธรรมราช และนราธิวาส ได้มีการจัดสรรเงินอุดหนุนเพื่อให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นสำหรับการเรียนในระดับสูงกว่าภาคบังคับ รวมจำนวน 4,406 คน และร่วมกับหน่วยงานภายนอกรวบรวมแหล่งทุนการศึกษา พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับหน่วยงานต้นสังกัด

ในเดือนมีนาคม 2566 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบขอเสนอเรื่องการปรับอัตราเงินอุดหนุนทุนเสมอภาคที่ กสศ. เสนอ โดยให้ปรับเพิ่มอัตราเงินอุดหนุนแก่นักเรียนทุนเสมอภาคแบบขั้นบันได จากเดิม 3,000 บาทต่อปี เป็น 4,200 บาทต่อปี เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2567 จนเต็มอัตราในปีการศึกษา 2569 เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการมาเรียนให้สอดคล้องกับความจำเป็น อันจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้นักเรียนไม่หลุดออกจากระบบการศึกษา

¹ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ในรายงานฉบับนี้บางส่วนจะใช้คำว่าปี 2566

² จำนวนนักเรียนที่ได้รับจัดสรรเงินอุดหนุนเสมอภาค ภาคเรียนที่ 1/2566 ที่ยืนยันการจัดสรรเสร็จสิ้นแล้ว, ข้อมูล ณ วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2567

2

เยาวชนในระบบการศึกษาระดับชั้นสูงกว่าภาคบังคับ

กสศ. ได้ส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือให้เยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ ผ่านมาตรการทุนการศึกษา 3 ประเภท ได้แก่

ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง สร้างโอกาสให้เยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ที่เรียนดีมีฝีมือ ได้ศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษาเพื่อสร้างโอกาสการมีงานทำทันทีหลังสำเร็จการศึกษา ในปี 2566 กสศ. สนับสนุนทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงให้กับนักศึกษาทุนสะสมรวม 5 รุ่น จำนวน 8,677 คน³ เป็นผู้รับทุนใหม่ (รุ่นที่ 5) จำนวน 2,181 คน และเมื่อพิจารณา นักศึกษาทุนผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้ว พบว่า ร้อยละ 82.09 มีงานทำทันที และค่าเฉลี่ยของรายได้ต่อเดือนอยู่ที่ 11,983.58 บาท ซึ่งสูงกว่ารายได้เฉลี่ยของครอบครัวก่อนที่จะรับทุนประมาณ 4 เท่า อันเป็นก้าวสำคัญที่จะหลุดจากความยากจนข้ามรุ่น

³ ในจำนวนนี้เป็นนักศึกษาทุนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ จำนวน 237 คน, ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2566

นอกจากนี้ กสศ. ยังได้ร่วมพัฒนาต้นแบบสถานศึกษารวม 105 แห่ง จาก 50 จังหวัด เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในกระบวนการจัดการศึกษาสายอาชีพพร้อมกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาอีกด้วย

ทุนพัฒนาเต็มศักยภาพสายอาชีพ หรือ ทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ สร้างโอกาสให้เยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ที่มีผลการเรียนดีระดับประเทศ หรือ “นักเรียนกลุ่มช้างเผือก” ได้รับโอกาสศึกษาระดับปริญญาตรี โท และเอกตามศักยภาพ ในสาขาวิชาชีพที่เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศ ได้แก่ 10 สาขาอุตสาหกรรมเป้าหมาย และกลุ่มวิชาชีพด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเทคโนโลยีดิจิทัล ในปี 2566 มีนักศึกษาทุนสะสมรวม 5 รุ่น จำนวน 142 คน⁴ เป็นผู้รับทุนใหม่ (รุ่นที่ 5) จำนวน 19 คน โดยนักศึกษาทุน 47 คนที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีไปแล้วมีงานทำและเป็นบุคลากรที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนการศึกษาและเศรษฐกิจของประเทศ เช่น ครูอาชีวศึกษา และพนักงานในหน่วยงานของรัฐ

ด้วยแรงสนับสนุนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ยังก่อให้เกิดตัวแบบหนุนเสริมโอกาสการมีงานทำของนักศึกษาหลังสำเร็จการศึกษา เช่น ฐานข้อมูลความต้องการแรงงานระดับพื้นที่และประเทศ และความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เพื่อสนับสนุนการผลิตพัฒนากำลังคนสายอาชีพ

ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น สร้างโอกาสให้นักเรียนยากจนพิเศษที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูได้รับโอกาสศึกษาต่อในคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสสะสมรวม 4 รุ่น จำนวน 1,172 คน⁵ เป็นผู้รับทุนใหม่ (รุ่นที่ 4) จำนวน 313 คน ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นสถาบันผลิตและพัฒนาครู 19 แห่ง และในอีก 5 ปี โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลราว 1,269 แห่ง ครอบคลุม 62 จังหวัดจะมีครูรุ่นใหม่กลับไปบรรจุเป็นข้าราชการครู ทั้งนี้ นักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น รุ่นที่ 1 จำนวน 327 คน อยู่ระหว่างการเตรียมความพร้อมเพื่อการบรรจุเป็นรุ่นแรก ในปีการศึกษา 2567

ในขณะเดียวกัน กสศ. ได้ร่วมมือกับสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา เพื่อร่วมกันผลักดันและขับเคลื่อนสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครูที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งเป็นงานสำคัญที่จำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

^{4,5} ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2566

3

เยาวชนนอกระบบการศึกษา และประชากรวัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส

เยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงาน 23,639 คน⁶ ได้รับการพัฒนาทักษะวิชาชีพและทักษะชีวิตผ่านโครงการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ ที่มุ่งค้นหารูปแบบการศึกษาทางเลือก และพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตลอดชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับความหลากหลายของบริบท ปัญหา และข้อจำกัด ที่เด็ก เยาวชน และประชากรผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสต้องเผชิญ ครอบคลุมกลุ่มเปราะบาง กลุ่มแม่วัยใส กลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน เยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

ตัวอย่างการขยายผลการทำงานจากต้นแบบที่สำคัญ เช่น กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้ขยายการจัดการเรียนรู้สำหรับเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปยังศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน 20 แห่งทั่วประเทศ โดยมีเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมลงทะเบียนเรียนกว่า 1,000 คน และผ่านกระบวนการจนสำเร็จการศึกษาและรับวุฒิบัตรแล้วมากกว่า 400 คน และมีความร่วมมือระดับท้องถิ่นเพื่อพัฒนาระบบดูแลเยาวชนนอกระบบการศึกษาร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น การสร้างทักษะการเรียนรู้สำหรับกลุ่มคนพิการร่วมกับกรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ และการเปิดสู่ทางการศึกษาทางเลือกเพื่อวุฒิการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาหรือ นครพนมโมเดล ร่วมกับภาคีทุกระดับของจังหวัดนครพนม ส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาจำนวน 435 คน เข้าสู่ระบบการศึกษาทางเลือก เกิดโรงเรียนต้นแบบ 10 แห่ง ที่จัดการเรียนรู้ในรูปแบบ active learning เกิดตำบลต้นแบบกลไก “ค้นหา พัฒนา ส่งต่อ” เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในระดับตำบล และเกิดโครงการโรงเรียนมือถือ (mobile school) ซึ่งเป็นหลักสูตรทางเลือกที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจ

ภารกิจมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง

1

การพัฒนาครู โรงเรียน และสถานศึกษา

ครู นักจัดการเรียนรู้ และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 19,050 คน จากโรงเรียน 1,270 แห่ง⁷ ได้รับการพัฒนาภายใต้โครงการโรงเรียนพัฒนาตนเองและการขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นผลจากพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบผ่านโครงการโรงเรียนพัฒนาตนเอง (Teacher and School Quality Program: TSQP) มาอย่างต่อเนื่อง จนในปี 2566 ได้เริ่มนำรูปธรรมความสำเร็จของโครงการโรงเรียนพัฒนาตนเอง จากโรงเรียนขนาดกลางที่เข้าร่วมการพัฒนาต่อเนื่องรวม 532 แห่ง นำมาสู่การขับเคลื่อนเชิงระบบใน 3 รูปแบบ ได้แก่ การขับเคลื่อนในรูปแบบพื้นที่ เครือข่ายโรงเรียน และการขับเคลื่อนเชิงประเด็น ซึ่งดำเนินการภายใต้โครงการขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง (Teacher and School Quality Movement: TSQM) โดยเน้นประเด็นหลักที่ทุกพื้นที่ต้องเผชิญ เช่น การอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ การหลุดออกนอกระบบการศึกษา

ขณะเดียวกัน กสศ. ยังได้ร่วมกับต้นสังกัดโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล มุ่งยกระดับคุณภาพโรงเรียนปลายทางของนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่นจำนวน 1,269 แห่ง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และการปฏิบัติงานจริงของครูรุ่นใหม่ ทั้งการพัฒนาระบบการเรียนการสอนในชั้นเรียน และการพัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียน

กสศ. ร่วมกับกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนในโครงการพัฒนาครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนท้องถิ่นทุรกันดาร เพื่อพัฒนาสมรรถนะครู 685 คน ในโรงเรียน ตชด. 68 แห่ง⁸ ให้สามารถจัดการเรียนรู้ เสริมทักษะทางวิชาการและการใช้ชีวิต รวมถึงส่งเสริมอาชีพของนักเรียนอย่างเต็ม

⁶ ประกอบด้วย (1) กลุ่มคนยากจน กลุ่มคนพิการ กลุ่มแม่วัยใส กลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน จำนวน 21,681 คน (กลุ่มพัฒนาต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2565 จำนวน 10,411 คน ผ่านหน่วยจัดการเรียนรู้ 113 แห่ง, กลุ่มระหว่างการพัฒนาปี 2566 จำนวน 11,270 คน ผ่านหน่วยจัดการเรียนรู้ 135 แห่ง) และ (2) กลุ่มเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม จำนวน 1,958 คน

^{7,8} ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2566

ศักยภาพ และร่วมกับเครือข่ายครูมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหจักรี ในโครงการขยายผลการดำเนินงานเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้โดยเครือข่ายครูมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหจักรี โดยมีครูจำนวน 819 คน⁹ จากเครือข่ายครู 5 รุ่นที่ทำหน้าที่สานต่อภารกิจในฐานะครูแกนนำการเปลี่ยนแปลง เพื่อช่วยพัฒนาครูและนักเรียนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการร่วมกันคิดค้นเครื่องมือหรือกลไกเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอีกด้วย

2 การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

กสศ. ได้ดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งเป็นการกระจายความเป็นเจ้าของไปสู่ภาคส่วนระดับจังหวัดและเมืองเพื่อให้สามารถตอบโจทย์ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในพื้นที่ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการดำเนินงานระดับจังหวัดต่อเนื่องจากปี 2565 จำนวน 12 จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง พะเยา สุโขทัย พิษณุโลก ขอนแก่น สุรินทร์ ระยอง สมุทรสงคราม สุราษฎร์ธานี สงขลา และปัตตานี และการพัฒนาจังหวัดตัวแบบเพิ่ม 3 จังหวัด ได้แก่

- (1) เชียงราย ซึ่งต่อยอดจากโจทย์การพัฒนาครู โรงเรียน และระบบนิเวศทางการศึกษาของ กสศ.
- (2) นครพนม ที่มุ่งบรรลุเป้าหมาย Zero Dropout เพื่อแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่หลุดออกนอกระบบการศึกษา
- (3) ยะลา ที่เน้นขยายผลเครือข่ายตัวแบบระดับจังหวัดสู่จังหวัดใกล้เคียง เพื่อทดลองการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในมิติการระดมทรัพยากรเพื่อภารกิจลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

นอกจากการพัฒนาตัวแบบระดับจังหวัดแล้ว ยังมีการจัดการในระดับเมือง หรือ “เมืองแห่งการเรียนรู้” จำนวน 5 เมือง ได้แก่ เทศบาลนครยะลา เทศบาลนครตรัง เทศบาลนครอุดรธานี เทศบาลเมืองลำพูน และกรุงเทพมหานคร โดยเป็นการดำเนินงานควบคู่ไปกับการพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) เพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงรูปแบบการดำเนินงานในระดับประเทศและระดับสากล

⁹ ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2566

3

การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

กสศ. ร่วมกับภาคีจัดทำงานวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อให้เป็นรากฐานการดำเนินงานและตบโจทย์เชิงนโยบายที่สำคัญ มุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (systems change) โดยมีงานวิจัย การประเมินผลและถอดบทเรียนจากการทำงานต้นแบบในพื้นที่นำร่อง รวม 22 ชุมชน มีข้อค้นพบสำหรับการยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ จากโครงการวิจัยเพื่อพัฒนามาตรการหนุนเสริมกรอบความคิดแบบเติบโต และโครงการประเมินผลกระทบของการฟื้นฟูการเรียนรู้ของนักเรียนในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของนักเรียนในจังหวัดสมุทรสาคร การพัฒนานวัตกรรมต้นแบบและบ่มเพาะนวัตกรรมเพื่อสังคม เพื่อให้เกิดการเผยแพร่องค์ความรู้และงานวิจัย

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ได้ผลลัพธ์เป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย เช่น การขยายผลการพัฒนาฐานข้อมูลแบบออนไลน์และเครื่องมือประเมินความพร้อมของเด็กและเยาวชนในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน (career readiness survey) ข้อเสนอแนวทางการจัดงบประมาณในลักษณะบูรณาการด้านการศึกษาเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Equity-based Budgeting for Education) เพื่อแก้ปัญหาความไม่เสมอภาคของการจัดสรรทรัพยากรไปยังโรงเรียน

ปลูกพลัง สร้างโอกาส เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

ทุกภาคส่วนได้หลอมรวมพลังเพื่อการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ผ่านการระดมความคิดเห็นจากภาคประชาชนและภาคีเครือข่ายร่วมดำเนินงานของ กสศ. ใน 4 ภูมิภาค เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาค่าเฉลี่ยต่ำทางการศึกษา และ กสศ. ยังได้มีโอกาสร่วมผลักดันการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาในระดับนานาชาติในปี 2566 ผ่านเครือข่ายองค์กรระหว่างประเทศอีกด้วย

หลายโครงการในปี 2566 เกิดจากภาคประชาชนและภาคเอกชนที่เข้าใจถึงความสำคัญของพลังการมีส่วนร่วม จึงได้ร่วมสร้างโอกาสการศึกษาและการเรียนรู้ด้วยกันอย่างต่อเนื่องจากปีก่อน เช่น โครงการก้าวเพื่อน้อง โครงการทุนสานฝัน การศึกษาเพื่อน้องเพื่อสร้างโอกาสและการพัฒนาทุนมนุษย์ โครงการพื้นที่นวัตกรรมต้นแบบบวรบุรีเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่ Zero Dropout โครงการ KFC Bucket Search ที่นำร่องการเรียนรู้และปลดล็อกศักยภาพของเด็กเยาวชนนอกระบบต่อเนื่องจากต้นแบบการจัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้สำหรับเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม และโครงการธนาคารโอกาส ซึ่งทั้งหมดนี้จะได้นำไปสู่การผลักดันให้วาระความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นวาระสำคัญของสังคมและสื่อสารขับเคลื่อนไปยังหน่วยจัดการศึกษาภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายต่อไป

ตลอดปี 2566 กสศ. ได้มีโอกาส “ร่วมคิด ร่วมสร้าง” กับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ ตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย คณะรัฐมนตรี รัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษา หน่วยงานภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ตลอดจนประชาชน ซึ่งต่างปลูกพลังกันและกันโดยมุ่งหวังสร้างโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม และนี่คือวิถีที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง เชิงระบบด้านการศึกษาของประเทศอย่างแท้จริง

1.4 ความเป็นมา การกิจ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์

ประเทศไทยมีปัญหาที่ยังรากลึกในเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามาอย่างยาวนาน ทั้งในแง่ของโอกาส การเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ที่กลุ่มเด็กและเยาวชนจากครอบครัวฐานะยากจนมีความจำเป็นต้องดูแลคนในครอบครัวหรือต้องหารายได้เลี้ยงปากท้อง จนทำให้ไม่สามารถศึกษาต่อได้ หรือความเหลื่อมล้ำในผลลัพธ์การเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากคุณภาพของการจัดการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ รวมทั้งการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษาประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีกลไกเข้ามาช่วยเหลือให้มีความพร้อมและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชน เพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของประเทศในอนาคต

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงได้กำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุนโดยให้กองทุนมีการบริหารจัดการที่เป็นอิสระ เป็นที่มาของการจัดทำ พ.ร.บ. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 และประกาศใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 14 พฤษภาคม 2561 เป็นต้นมา เพื่อกระตุ้นให้ทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ร่วมกันทำงานเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำ และขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา หรือ กสศ. จึงเป็นองค์กรที่เกิดจากความมุ่งหวังที่จะให้เด็ก เยาวชน และประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาสทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถหาเลี้ยงชีพ บรรเทาความยากจนอันเป็นรากเหง้าของปัญหาอื่น ๆ หากแก้ไม่ได้ ปัญหานี้จะส่งต่อข้ามรุ่นจากพ่อแม่ถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

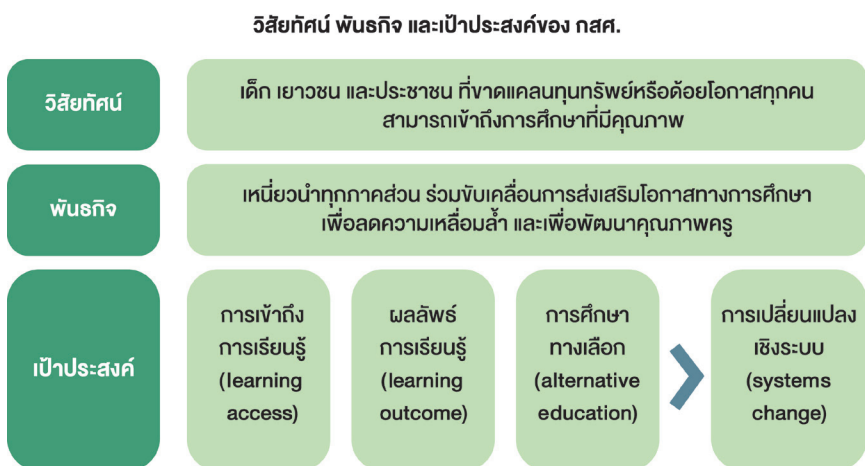
กสศ. มีภารกิจสำคัญในการเชื่อมโยงความร่วมมือร่วมใจร่วมสร้างจากทุกภาคส่วน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง **เชิงระบบ** ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ด้วยการ **พัฒนาตัวแบบ และองค์ความรู้** ในเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่สามารถตอบโจทย์การ **เพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษา** ของกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาส การ **เพิ่มคุณภาพการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้** ผ่านต้นแบบหน่วยจัดการ **การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ** รวมถึงการพัฒนาครู และพัฒนาศักยภาพคนด้วย **การศึกษาที่ยืดหยุ่นมีทางเลือก** เพื่อการพึ่งพาตนเองได้ ครอบคลุมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง กสศ. ตามมาตรา 5 ของ พ.ร.บ. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 ซึ่งนอกเหนือจากวัตถุประสงค์หลักในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาแล้ว ยังรวมถึงวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา มาตรา 5
กำหนดให้จัดตั้งกองทุนหนึ่ง เรียกว่า “กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา”
มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

- 1** ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม เพื่อให้เด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กปฐมวัย ได้รับการพัฒนา ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย
- 2** ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา และสนับสนุนเงินและค่าใช้จ่าย ให้แก่เด็กและเยาวชนซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส และผู้ด้อยโอกาส จนสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3** เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน สามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพื้นฐานและศักยภาพที่แตกต่างกัน
- 4** ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดและมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตัวเองในการดำรงชีวิตได้
- 5** ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือสถานศึกษา เพื่อให้มีการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสามารถรู้และพัฒนาได้ตามความถนัดและศักยภาพของตน
- 6** ดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย หรือค้นคว้าแนวทางในการพัฒนาครู ให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความรู้ และมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาโดยมีแรงจูงใจที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครู
- 7** ดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อพัฒนากฎหมายกรณุนุชย์ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา สนองความต้องการทางด้านกำลังแรงงาน และการยกระดับความสามารถของคนไทย

ทั้งนี้เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว กสศ. จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และการดำเนินการตามภารกิจ ดังต่อไปนี้

ที่มา : แผนกลยุทธ์ กสศ. ปี 2565-2567

ความเชื่อมโยงการดำเนินงานกับวัตถุประสงค์มาตรา 5 ของ พ.ร.บ. กสศ.

การดำเนินงาน	กลุ่มผู้รับประโยชน์	วัตถุประสงค์มาตรา 5 พ.ร.บ. กสศ.						
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
ภารกิจสนับสนุนให้เข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้								
1. เด็กปฐมวัยและเด็กในช่วงชั้นการศึกษาภาคบังคับ								
(1) การพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา	เด็กนักเรียน อายุ 3-14 ปี ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสทั่วประเทศในสถานศึกษา 6 สังกัด (สพฐ., อปท., บข.ตชด.[รวมนักเรียน ม.ปลาย], สข. [เฉพาะโรงเรียนเอกชนการกุศล], พศ. และ กทม.)	●	●					
2. เยาวชนในระบบการศึกษาระดับชั้นสูงกว่าภาคบังคับ								
(2) การสนับสนุนทุนอุดหนุนสายอาชีพขั้นสูง	เยาวชนในระดับ ม.ต้น/ ม.ปลาย/ ปวช./ ปวส./เทียบเท่า อายุ 15-17 ปี ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส				●			
(3) การสนับสนุนทุนพัฒนาเติมศักยภาพสายอาชีพ หรือ ทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ	เยาวชนในระดับ ปวช./ปวส. อายุ 18-24 ปี ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ให้ได้รับโอกาสศึกษาต่อ ป.ตรี-โท-เอก				●			
(4) การสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกล เป็นครูรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนของชุมชน หรือ ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น	เยาวชนในระดับ ม.ปลาย/เทียบเท่า อายุ 18-24 ปี ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่ห่างไกล ที่ศักยภาพ มีใจรักและมีจิตวิญญาณความเป็นครู			●		●	●	
3. เยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส								
(5) การส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้ที่ชุมชนเป็นฐานและการพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงาน	เยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงาน อายุ 15 ปีขึ้นไป ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม ภัยธรรมชาติ หรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ความไม่สงบ ขาดโอกาสที่จะเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ				●			●
ภารกิจมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง								
4. การพัฒนาครู โรงเรียน และสถานศึกษา								
(6) การสนับสนุนให้โรงเรียนพัฒนาตนเองและการขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง	ครู โรงเรียน และสถานศึกษาขนาดกลาง ที่มีเด็กด้อยโอกาสหนาแน่นในสังกัด สพฐ. อปท. และ สข.			●		●	●	
(7) การพัฒนาครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนท้องถิ่นทุรกันดาร	ครูในโรงเรียนสังกัด ตชด.และครูในโรงเรียนในสังกัด สพฐ. ที่เป็นโรงเรียนร่วมพัฒนา			●	●			●
(8) การขยายผลการดำเนินงานเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้โดยเครือข่ายครูมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ				●				
5. การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ								
(9) การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ	พื้นที่ระดับจังหวัดและเทศบาลเมืองขึ้นไป ที่มีความพร้อมด้านทรัพยากรและความร่วมมือ จากภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษา		●	●	●		●	●
6. การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา								
การศึกษา วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	เด็ก เยาวชน และประชาชน ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส							●
7. การเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา								

กสศ. ดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 โดยมีจุดเน้นตามแผนกลยุทธ์ 3 ปี (ปี 2565-2567) ดังต่อไปนี้

1 สื่อสารคุณค่าของการสร้างความเสมอภาคและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เพื่อหลอมรวมพลังภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

ในปี 2566 กสศ. ได้จัดกระบวนการให้สังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม และเน้นให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไม่เพียงเป็นหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานหรือภาคี แต่ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมผลักดันเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้วยการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่าง กสศ. กับภาคีเครือข่าย ครูและเจ้าหน้าที่ในหน่วยจัดการศึกษาทั่วประเทศ รวมถึงผู้ที่สนใจในเรื่องการปฏิรูปการศึกษา ระดมความเห็นจากสังคมเพื่อให้เห็นมุมมองนอกเหนือจากกรอบการทำงานที่ กสศ. วางไว้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการทำงานในช่วงปี 2568-2570 ต่อไป

2 ใช้ข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบายในทุกระดับ

กสศ. ร่วมมือกับหน่วยงานรัฐหลายแห่งในการเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อร่วมกันจัดลำดับความสำคัญในการใช้งบประมาณช่วยเหลือกลุ่มที่มีความยากลำบากที่สุด โดยหากพบประเด็นที่ กสศ. ไม่มีองค์ความรู้หรืองบประมาณในการช่วยเหลือ แต่เป็นประเด็นที่ส่งผลต่อโอกาสและคุณภาพในการศึกษาเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เช่น ปัญหาในเชิงสุขภาพกายและใจของผู้เรียน กสศ. จะร่วมมือกับหน่วยงานที่มีทรัพยากรหรือองค์ความรู้ในการแก้ปัญหาดังกล่าวและส่งต่อข้อมูลเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาหรือให้ความช่วยเหลือตรงกับความต้องการจำเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ กสศ. ยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาฐานข้อมูลที่มีคุณภาพ รวบรวมองค์ความรู้เชิงประจักษ์อันเกิดจากการขับเคลื่อนและการปฏิบัติเพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายให้กับภาครัฐ หรือหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ขยายผลไปยังพื้นที่ข้างเคียง

3 ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในการสร้างต้นแบบ นวัตกรรมที่แตกต่าง และการขยายผลโครงการที่ประสบความสำเร็จ เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงปฏิรูป

กสศ. ได้ร่วมกับภาครัฐระดับนโยบายและท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการสร้างนวัตกรรมและการขยายผลโครงการที่ประสบผลสำเร็จแบบมีหลักฐานเชิงประจักษ์และมีธรรมาภิบาลตัวอย่างเช่นการร่วมจัดการศูนย์ช่วยเหลือเด็กวิกฤตทางการศึกษา โดยเป็นการร่วมระดมทรัพยากรจากภาคเอกชนที่มีโครงการเพื่อสังคม และหน่วยงานรัฐที่มีงบประมาณและอำนาจหน้าที่ในการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายเข้าด้วยกัน ทำให้มีการขยายผลการดำเนินงานในหลายจังหวัด

4 กระตุ้นการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพในการสร้างความเสมอภาค

ผลงานวิจัยและพัฒนาฐานข้อมูลของ กสศ. มุ่งเน้นการชี้ให้เห็นถึงการจัดสรรทรัพยากรทั้งในเรื่องบุคลากรทางการศึกษาและงบประมาณที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยมีข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดสรรงบประมาณที่จะช่วยเสริมสร้างคุณภาพทางการศึกษาให้เสมอภาคยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กหรือโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดเวทีสานพลังเครือข่ายโครงการส่งทางทุนเพื่อสร้างความร่วมมือกับแหล่งทรัพยากรด้านทุนการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างความเสมอภาคด้วยการให้ทุนการศึกษากับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสเป็นหลัก

5 เน้นการวิจัยเชิงประจักษ์และประเมินผลเพื่อพัฒนาโครงการและกลั่นกรององค์ความรู้

โครงการที่ กสศ. ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจะดำเนินการควบคู่ไปกับประเมินผลกระทบต่อกลุ่มผู้รับประโยชน์และสังคม ความเป็นไปได้ในการขยายผลและถอดบทเรียนที่ได้รับจากการทำงานจริง รวมถึงการนำระบบการประเมินเพื่อการพัฒนา เพื่อให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และวิเคราะห์รายงานสถานการณ์ ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านต่าง ๆ ได้อย่างทันท่วงที อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่รวดเร็วและตรงจุด และการจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายปฏิบัติที่มีคุณภาพสูงต่อประเทศ

ส่วนที่
2

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ
ทางการศึกษาไทยปี 2566
และแนวโน้มปี 2567

สถานการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาปี 2566

ภาวะการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนไทยปี 2566 เป็นภาวะที่ฟื้นตัวจากผลกระทบการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) แม้การเปิดภาคเรียนประจำปีการศึกษา 2566 จะเป็นไปตามปกติแต่การฟื้นตัวยังอยู่ในสภาพค่อยเป็นค่อยไปและไม่ทั่วถึง เนื่องจากครัวเรือนในกลุ่มยากจนพิเศษได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในอัตราที่รุนแรงกว่า และเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงที่หลากหลายมากกว่า อาทิ ภาวะการจ้างงาน ภาวะภัยแล้ง ที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ภาคการเกษตร ภาวะเงินเฟ้อที่เพิ่มภาระค่าใช้จ่าย และอัตราดอกเบี้ยขาขึ้นที่เพิ่มหนี้ครัวเรือน ด้วยเหตุนี้ สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จึงยังคงปรากฏในหลายมิติ ได้แก่

1 นักเรียนยากจนมีจำนวนมากและกระจุกตัวในพื้นที่ห่างไกล

ในภาคเรียนที่ 1/2566 นักเรียนในครัวเรือนยากจนที่สุดร้อยละ 15 ของประเทศ หรือนักเรียนยากจนพิเศษ ซึ่งผ่านการคัดกรองโดยวิธีการวัดรายได้ทางอ้อม (Proxy Means Test : PMT)¹⁰ ในระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีจำนวน 1,248,861 คน ลดลงเล็กน้อยจากภาคเรียนเดียวกันของปีที่ผ่านมา ทว่ายังคงสูงกว่าภาคเรียนที่ 1/2563 ซึ่งมีจำนวน 994,428 ถึงร้อยละ 25 ตามแผนภาพที่ 2.1

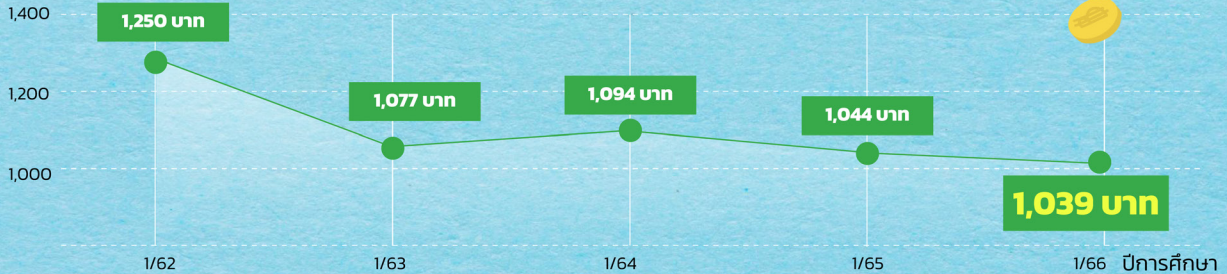
แผนภาพที่ 2.1 สถานการณ์นักเรียนยากจนพิเศษในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563-2566

ภาพรวมจำนวนนักเรียนยากจนพิเศษที่ยังคงมากกว่าช่วงเริ่มต้นของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย เป็นไปตามข้อมูลรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนยากจนพิเศษที่ลดลงต่อเนื่อง ตามแผนภาพที่ 2.2 จาก 1,077 บาท ในปี 2563 เหลือเพียง 1,039 บาท ในปี 2566 หรือ 34 บาทต่อวัน ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ความยากจนนานาชาติที่ธนาคารโลก ได้ประเมินไว้ (80 บาทต่อวัน) ซึ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มนี้มีความเสี่ยงสูงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษาก่อนจบการศึกษา ภาคบังคับหรือมัธยมศึกษาปีที่ 3

¹⁰ วิธีการวัดรายได้ทางอ้อม (Proxy Means Test : PMT) เป็นวิธีการทางสถิติเพื่อใช้ในการคัดกรองนักเรียนยากจน ด้วยการประมวลผลเป็นค่าคะแนนความยากจนของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนนักเรียนยากจนจะไม่เกิน 3,000 บาทต่อคนต่อเดือน และมีข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อบ่งบอกระดับรายได้ หรือความยากจนรวม 8 ด้าน ประกอบด้วย (1) ภาวะพึ่งพิงในครัวเรือน (2) การอยู่อาศัย (3) ลักษณะที่อยู่อาศัย (4) ที่ดินทำการเกษตร (5) แหล่งน้ำดื่ม (6) แหล่งไฟฟ้า (7) ยานพาหนะในครัวเรือน และ (8) ของใช้ในครัวเรือน โดยค่าคะแนนความยากจนจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ยากจนน้อย ยากจน และยากจนพิเศษ

รายได้เฉลี่ยครัวเรือน ของนักเรียนยากจนพิเศษ ภาคเรียนที่ 1/2566

รายได้เฉลี่ยครัวเรือน

หมายเหตุ : 1. รายได้เฉลี่ยครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษที่สมัครคัดกรองใหม่รายภาคเรียน (สังกัด สพฐ.)
2. รายได้เฉลี่ยครัวเรือนคำนวณตามอัตราเงินเฟ้อ 4%

ลดลง 0.48%

แผนภาพที่ 2.2 รายได้เฉลี่ยครัวเรือนของนักเรียนยากจนพิเศษ ภาคเรียนที่ 1/2566

นักเรียนยากจนพิเศษยังคงกระจุกตัวในพื้นที่ห่างไกล จากข้อมูลในระบบสารสนเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (ISEE) ภาคเรียนที่ 2/2565 แสดงให้เห็นว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีสัดส่วนนักเรียนยากจนพิเศษมากที่สุดถึงร้อยละ 54.99 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดในจังหวัด ซึ่งเป็นการครองอันดับหนึ่งในสถิติดังกล่าวยาวนาน มาตั้งแต่ปี 2561 และมีจำนวนนักเรียนยากจนพิเศษคิดเป็นสัดส่วนมากกว่าครึ่งของนักเรียนในจังหวัดมาโดยตลอด

นอกจากนี้พบการกระจุกตัวของนักเรียนยากจนพิเศษรุนแรงที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประชากรยากจนอาศัยอยู่มากที่สุดในประเทศ จังหวัดที่มีการกระจุกตัวสูงของนักเรียนยากจนพิเศษ ได้แก่ นครพนม (ร้อยละ 45.21) อำนาจเจริญ (ร้อยละ 44.90) กาฬสินธุ์ (ร้อยละ 43.25) ยโสธร (ร้อยละ 41.94) ร้อยเอ็ด (ร้อยละ 41.74) มุกดาหาร (ร้อยละ 41.35) ศรีสะเกษ (ร้อยละ 40.17) สกลนคร (ร้อยละ 37.87) และมหาสารคาม (ร้อยละ 37.78) หลายจังหวัดยังไม่สามารถแก้ปัญหาและติดกับดักสถานการณ์นี้มานานหลายปี อย่างไรก็ตาม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสถานการณ์นักเรียนยากจนพิเศษที่ดีขึ้นในช่วงสองปีที่ผ่านมา (2564-2565)¹¹

จากจำนวนกลุ่มผู้รับประโยชน์ที่ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและกระจุกตัวในพื้นที่ห่างไกล กสศ. ได้จัดสรรเงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไข (ทุนเสมอภาค) เป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่องให้แก่เด็กนักเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ (อนุบาล-มัธยมศึกษาปีที่ 3) ประมาณ 1.3 ล้านคนต่อปี นอกจากนี้ กสศ. ได้พัฒนาพื้นที่ต้นแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งเป็นการลดขนาดปัญหาการจัดการศึกษา เพิ่มความคล่องตัว และกระจายความเป็นเจ้าของไปยังภาคส่วนระดับเมืองและจังหวัด และเกิดกลไกการดำเนินงานที่ตอบโจทย์เด็กและเยาวชนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการวิจัยและพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (ISEE) เพื่อสนับสนุนข้อมูลกลุ่มผู้รับผลประโยชน์ในแต่ละพื้นที่ให้กับภาคีเครือข่ายร่วมดำเนินงาน

¹¹ ข้อมูลจากระบบฐานข้อมูลเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (ISEE), กสศ.

ในปี 2566 หลายจังหวัดตัวแบบของ กสศ. ได้ใช้ข้อมูล iSEE ให้เกิดประโยชน์ เช่น ภาศิเครือข่ายจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้รับประโยชน์ได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยพะเยาวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคของแต่ละกลุ่มผู้รับประโยชน์เพื่อส่งต่อให้แหล่งเรียนรู้ในพื้นที่เมืองแห่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสถาบันการเรียนรู้ของคนทุกช่วงวัยจังหวัดระยอง (Rayong Inclusive Learning Academy: RILA) ที่ถูกสร้างขึ้นจากการใช้ข้อมูลเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษามาเป็นสารตั้งต้นในการพัฒนาช่องทางการเรียนรู้ตามอรรถาัยและหลักสูตรที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงานในพื้นที่

2 ช่วงชั้นรอยต่อ ช่วงวิกฤติที่เด็กยากจนหลุดออกนอกระบบการศึกษา

ในปีการศึกษา 2566 สถานการณ์การหลุดออกนอกระบบการศึกษาของนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษยังอยู่ในภาวะที่ต้องเฝ้าระวัง โดยเฉพาะช่วงรอยต่อระหว่างชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เนื่องจากเป็นช่วงที่นักเรียนหลายคนต้องสมัครและสอบเพื่อเรียนต่อในสถานศึกษาแห่งใหม่ ซึ่งทางเลือกของสถานศึกษากระจุกตัวในเมืองหรือจังหวัดที่มีค่าครองชีพสูง นักเรียนยากจนและยากจนพิเศษส่วนใหญ่ ที่ต้องการเรียนต่อจึงต้องย้ายออกจากภูมิลำเนาหรือมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อเข้าเรียนมากขึ้น

จากการติดตามเส้นทางการศึกษาของนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2562 พบว่า ร้อยละ 20 ของนักเรียนกลุ่มดังกล่าวตัดสินใจไม่ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 หรือ ปวช. และอีกร้อยละ 67.54 ไม่ได้เรียนต่อจนถึงระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่า มีเพียงร้อยละ 12.46 เท่านั้นที่ได้เข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่งถือเป็นอัตราการเรียนถึงระดับอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของนักเรียนทั้งประเทศถึง 3 เท่า และต่ำกว่าอัตราการเรียนต่อของนักเรียนร่ำรวยที่สุด ร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดถึง 5 เท่า¹² นี่เป็นหนึ่งในหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนความเหลื่อมล้ำทางโอกาสการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นที่เกิดขึ้นระหว่างเด็กต่างเศรษฐกิจฐานะ

แผนภาพที่ 2.3 เส้นทางการศึกษาในช่วงปีการศึกษา 2562-2566 ของนักเรียนยากจนและนักเรียนยากจนพิเศษที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อปีการศึกษา 2562

¹² นักเรียนที่ร่ำรวยที่สุดร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด มีโอกาสเข้าเรียนปริญญาตรี ถึงร้อยละ 64 (ข้อมูลอัตราการเข้าเรียนสุกิจจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2564), อ้างอิงจากรายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาปี 2566 "กุนมบุษย์เพื่อยุติความเหลื่อมล้ำ", กสศ.

“ทุนทรัพย์” ยังเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้นักเรียนจากครัวเรือนยากจน¹³ ตัดสินใจไม่ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยเกิดจากหลายปัจจัยประกอบกันดังนี้

1 หนี้ครัวเรือนเรื้อรัง ส่วนใหญ่ครัวเรือนยากจนและยากจนพิเศษ จะเป็นหนี้เพื่ออุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน และทำการเกษตร อันเป็นค่าใช้จ่ายพื้นฐานเพราะครัวเรือนเผชิญกับรายจ่ายที่สูงขึ้น ตามค่าครองชีพหรือระดับเงินเฟ้อที่อยู่ในระดับสูงตลอดปี 2566 ขณะที่รายได้ครัวเรือนคงที่หรือมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ความสามารถของครัวเรือนในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาจำกัด และพบว่าครัวเรือนยากจนต้องเผชิญกับต้นทุนด้านการศึกษาที่สูงขึ้น ซึ่งสูงกว่าภาระของครอบครัวที่มีเศรษฐกิจฐานร่ำรวยถึง 4 เท่า¹⁴

2 การเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการศึกษาที่มีข้อจำกัด เมื่อครัวเรือนยากจนมีทุนทรัพย์ไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมการศึกษาของบุตรหลาน แหล่งทุนการศึกษาและแหล่งเงินทุนเพื่อการศึกษาจึงเป็นทางเลือกของนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษ แต่หลายคนไม่ทราบแหล่งทุนซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะขาดความรู้และระบบแนะแนวในสถานศึกษา การเข้าไม่ถึงข้อมูลแหล่งทุนเนื่องจากขาดแคลนอุปกรณ์สื่อสารและอินเทอร์เน็ตที่เอื้ออำนวย ทุนการศึกษาที่จำกัดทั้งจำนวนและสาขาวิชาเรียน รวมถึงเงื่อนไขการจ่ายทุนการศึกษาหรือเงินกู้ที่ใช้เวลานานจนไม่ทันกับค่าใช้จ่ายประจำวันที่เกิดขึ้น ตลอดจนการไม่ยอมยกอหนี้เพิ่มให้กับครอบครัว **โดยมีเพียงร้อยละ 5.14 ของนักเรียนยากจนพิเศษที่ต้องการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและ ปวช. ในจังหวัดน่าน¹⁵ ตัดสินใจกู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)**

3 ค่าครองชีพที่สูง แม้ว่านักเรียนจะสามารถสมัครและสอบเพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้แล้ว แต่ความท้าทายที่ตามมาคือการเข้าเรียนอย่างต่อเนื่องและคงอยู่ในระบบจนจบการศึกษา ซึ่งตัวแปรที่สำคัญคือค่าครองชีพ ได้แก่ ค่าอาหารและค่าเดินทางที่ล้วนแล้วแต่ปรับเพิ่มมากกว่าร้อยละ 3 ต่อปี¹⁶

4 ค่าสมัครสอบและค่ารักษาสีที่ ต้นทุนที่เกินกว่ากำลังทรัพย์ของครัวเรือน หากพิจารณาข้อมูลการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาผ่านระบบ TCAS จะพบว่า นอกจากการเตรียมตัวและความรู้แล้ว นักเรียนยังต้องเตรียมความพร้อมด้านทุนทรัพย์ให้เพียงพอต่อค่าสอบรายวิชา (ประมาณ 600-1,000 บาท) และค่าสมัครสอบ (100-1,000 บาทต่อรอบ) และหากสอบผ่าน นักเรียนบางรายอาจต้องจ่ายค่าเทอม (ประมาณ 10,000-20,000 บาท) ทันทีเพื่อรักษาสีที่ รวมถึงค่าใช้จ่ายแฝงอื่นๆ ที่นักเรียนอาจต้องจ่ายในคราวเดียว เช่น ค่าหอพัก ค่าเครื่องแบบ ค่าอุปกรณ์การเรียน และค่ากิจกรรม โดยรวมคิดเป็นกว่า 12 เท่าของรายได้เฉลี่ยครัวเรือนของนักเรียนยากจนพิเศษ

อย่างไรก็ตามการศึกษาในระบบไม่ใช่คำตอบเดียวของการสร้างโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ รวมถึงการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนยากจน แต่เป็นหนึ่งในใบเบิกทางสู่การมีงานทำ และด้วยสถานการณ์ปัจจุบัน**การสร้างทางเลือก การเรียนรู้นอกระบบการศึกษาเป็นคำตอบที่มีความสำคัญมากขึ้น** ตามความหลากหลายและซับซ้อนของบริบทปัญหา และข้อจำกัดของปัจเจกบุคคล ด้วยเหตุนี้นอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการพัฒนาหลักประกันโอกาสการศึกษาด้วยการให้ทุนหรือการส่งต่อข้อมูลเพื่อให้กลุ่มนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษได้เข้าถึงแหล่งทุนการศึกษาแล้ว กสศ. ก็ได้ทำงานกับภาคีหลายภาคส่วนเพื่อมุ่งหาต้นแบบการศึกษาทางเลือกให้แก่เยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบ อาทิ การสร้างต้นแบบกลไกการจัดการศึกษาผ่านหลายหน่วยจัดการเรียนรู้ เช่น วิสาหกิจชุมชน ศูนย์ปราชญ์ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสำหรับการตั้งโจทย์การทำงาน และการสร้างแนวทางยกระดับทักษะของกลุ่มเปราะบาง

¹³ จำนวนนักเรียนทุนเสมอภาคที่ยื่นยืนยันสิทธิ์ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาผ่านระบบ TCAS, บทสัมภาษณ์โดย กสศ., 2566
¹⁴ ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาต่อรายได้ของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนร่ำรวยอยู่ที่ร้อยละ 22 และร้อยละ 6 ตามลำดับ, ระบบบัญชีรายจ่ายด้านการศึกษา ๙๙๕๓๓๓ ๒๕๕๑-๒๕๕๙, กสศ.
¹⁵ พื้นที่นำร่องครอบคลุม 7 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี เชียงราย ตาก แม่ฮ่องสอน ศรีสะเกษ นครศรีธรรมราช และนราธิวาส, รายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปี 2566 “ทุนมนุษย์ เพื่อยุติความเหลื่อมล้ำ”, กสศ.
¹⁶ ดัชนีราคาผู้บริโภคเฉลี่ย 9 เดือน (มกราคม-กันยายน) ปี 2566 เทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า (AOA) : หมวดอาหารบริโภคในบ้านสูงขึ้นร้อยละ 3.95, หมวดอาหารบริโภคนอกบ้านสูงขึ้นร้อยละ 3.42, หมวดเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์สูงขึ้นร้อยละ 4.22 และหมวดค่าโดยสารสาธารณะสูงขึ้นร้อยละ 4.54, ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2566, สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

นอกระบบ ได้แก่ กลุ่มยากจน กลุ่มพิการ กลุ่มแม่วัยใส และกลุ่มเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้มีทักษะอาชีพ มีงานทำ และพึ่งพาตนเองได้ รวมถึงการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตลอดชีวิต เช่น “โรงเรียนมือถือ” ซึ่งเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ธนาคารหน่วยกิตสำหรับหน่วยจัดการเรียนรู้ระดับตำบลและชุมชน รวมถึงแนวทางการพัฒนาทักษะ reskill และ upskill โดยไม่ต้องให้เด็กและเยาวชนกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา

3

ความไม่เสมอภาคของผลลัพธ์การเรียนรู้ เนื่องด้วยฐานะนักเรียนและคุณภาพโรงเรียนที่แตกต่างกัน

แม้ว่าภาวะเศรษฐกิจและสภาพสังคมปี 2566 จะฟื้นตัวจากผลกระทบการแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่ภาวะการเรียนรู้ถดถอยในเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะกลุ่มยากจนและยากจนพิเศษ ยังต้องอาศัยเวลาและความช่วยเหลือในการฟื้นฟูให้กลับมาสู่ระดับการเรียนรู้ก่อนการแพร่ระบาด เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีความพร้อมมากกว่า จะสามารถฟื้นตัวจากภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ได้มากกว่า และเด็กยากจนที่เข้าไม่ถึงโอกาสในการฟื้นฟูหรือหลุดออกจากระบบ จะกลายเป็นกลุ่มประชากรรุ่นที่สูญหายจากการเรียนรู้ (lost generation) สะท้อนความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้ อันเนื่องมาจากเศรษฐฐานะที่ยังคงกว้างกว่าปีที่ผ่านมา และหากไม่มีมาตรการช่วยเหลือที่ตรงจุด ช่องว่างนี้จะกว้างออกไปอีกในปีถัดไป

ช่องว่างผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนต่างเศรษฐฐานะ ยังถูกสะท้อนผ่านผลคะแนนสอบโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA)¹⁷ ปี 2565 ที่เผยแพร่ล่าสุดในปี 2566 ซึ่งบ่งชี้ว่า **คะแนนสอบของนักเรียนแปรผันตามระดับรายได้ของครอบครัว** กล่าวคือ หากแบ่งนักเรียนไทยที่เข้าร่วมทดสอบเป็น 4 กลุ่มตามเศรษฐฐานะ นักเรียนที่มีฐานะรวยสุด (ร้อยละ 25 บนสุด) ทำคะแนนได้ในระดับสูงที่สุดของการทดสอบ และนักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยลงมามีค่าเฉลี่ยของคะแนนน้อยลงมาเป็นลำดับ ขณะที่มากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 77) ของนักเรียนกลุ่มที่มีฐานะจนสุด (ร้อยละ 25 ล่างสุด) ได้คะแนนสอบต่ำกว่าระดับพื้นฐานหรือไม่ผ่านผลการประเมินเลย ซึ่งถือเป็นผลสัมฤทธิ์ที่น่ากังวล

อย่างไรก็ตาม **ร้อยละ 15 ของนักเรียนกลุ่มที่มีฐานะจนสุดดังกล่าว กลับสามารถทำคะแนนสอบได้สูงมากจนกระทั่งอยู่ในกลุ่มผู้ได้คะแนนสูงสุดร้อยละ 25 แรกของประเทศ** นักเรียนกลุ่มนี้ถูกนิยามว่า “นักเรียนกลุ่มช้างเผือก” ซึ่งประเทศไทยมีสัดส่วนของนักเรียนกลุ่มช้างเผือกสูงเป็นอันดับที่ 9 จากทั้งหมด 81 ประเทศ และจากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนกลุ่มช้างเผือก แสดงให้เห็นข้อค้นพบที่น่าสนใจว่า กรอบความคิดแบบเติบโต (growth mindset) ของตัวนักเรียน การได้รับความเอาใจใส่จากครอบครัว (family support) และการได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมในโรงเรียน (sense of belonging at school) ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญในการเรียนรู้ของนักเรียน

นอกเหนือจากปัจจัยด้านเศรษฐฐานะที่กล่าวมาแล้ว **ความเพียงพอเชิงปริมาณและความพร้อมเชิงคุณภาพของทรัพยากรภายในสถานศึกษา คือ อีกปัจจัยที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียน** กล่าวคือ ยิ่งโรงเรียนมีปัญหาขาดแคลนครู อุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอนมากเท่าไร นักเรียนในโรงเรียนยิ่งมีแนวโน้มที่จะทำคะแนนสอบโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากลได้น้อยลงเท่านั้น ซึ่งสถานการณ์นี้จะเห็นได้ประจักษ์ชัดเจนในโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลที่ประสบปัญหาขาดแคลนครูคุณภาพซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุด เนื่องด้วยการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่ยังอิงจำนวนนักเรียนในโรงเรียนเป็นหลัก

¹⁷ โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) จัดขึ้นโดย OECD ทุก 3 ปี ซึ่งเป็นการทดสอบนักเรียนอายุ 15 ปี จาก 81 ประเทศ/เขตเศรษฐกิจ ใน 3 ด้านความรู้ ได้แก่ คณิตศาสตร์ การอ่าน และวิทยาศาสตร์ โดยในแต่ละรอบการประเมิน จะให้ความสำคัญด้านใดด้านหนึ่ง และสำหรับปี 2565 เน้นการประเมินผลด้านคณิตศาสตร์.

จากภาวะการเรียนรู้ถดถอยของกลุ่มยากจนและยากจนพิเศษที่ยังน่ากังวล กสศ. ได้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ศักยภาพผู้เรียนรายคน รวมถึงศักยภาพครอบครัวและชุมชนโดยรอบผู้เรียน เพื่อออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้นอกกรอบ การหนุนเสริมคุณภาพโรงเรียนและระบบนิเวศการเรียนรู้ ควบคู่กับการพัฒนาชุมชน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ที่ให้ครู ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และนักจัดการเรียนรู้เข้ามามีส่วนร่วม และ การวิจัยและนำร่องการประเมินผลลัพธ์ของกระบวนการฟื้นฟูการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดสมุทรสาคร จนได้ข้อเสนอแนวทางการอบรมครู เพื่อนำไปขยายผลต่อ

นอกจากนี้ กสศ. ได้มุ่งวิจัยเพื่อพัฒนามาตรการหนุนเสริมกรอบความคิดแบบเติบโต (grow mindset) ที่จะช่วยเสริมศักยภาพของนักเรียนคนอื่นที่มีเศรษฐกิจฐานะร้อยละ 20 ล่างสุดของประเทศ โดยนำผลวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยเกื้อหนุนความสำเร็จของนักเรียนกลุ่มข้างเคียงมาต่อยอดและทำงานร่วมกับผู้ปกครองและครู ควบคู่กับการสนับสนุนนักเรียนกลุ่มข้างเคียงศักยภาพสูงดังกล่าวให้มีโอกาสศึกษาสูงสุดตามศักยภาพ ด้วยทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ ในขณะเดียวกัน กสศ. ไม่มอดละที่จะแก้ปัญหาช่องว่างของผลลัพธ์การเรียนรู้อันเนื่องมาจากความต่างของขนาดและพื้นที่โรงเรียน โดยการผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายเรื่อง การจัดสรรงบประมาณในลักษณะบูรณาการด้านการศึกษาเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (equity-based budgeting) ผ่านการนำเสนอข้อค้นพบเชิงประจักษ์และการสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในวาระดังกล่าวให้ขยายไปในวงกว้าง

4 บริบทแวดล้อมทางครอบครัวและสังคม อิทธิพลสำคัญต่อการศึกษาเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

แม้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจะเกิดจากแรงกดดันด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ แต่เศรษฐกิจที่ดีขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่ได้รับประกันว่าเด็กและเยาวชนจะสามารถคงอยู่ในระบบการศึกษาหรือมีผลลัพธ์การเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพของตน เนื่องจากบริบทแวดล้อมทางครอบครัวและสังคมได้เข้ามามีบทบาทต่อพฤติกรรม อารมณ์ และทัศนคติของเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งไม่เพียงส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเส้นทางและรูปแบบการศึกษาเรียนรู้ แต่ยังส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ โดยพบว่า เด็กและเยาวชนคนหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มที่มาจากครัวเรือนยากจนและยากจนพิเศษต้องเผชิญกับปัญหาทับซ้อนกันในหลายมิติ ดังนี้

1 สถานภาพครัวเรือนที่เปราะบาง

เกือบครึ่งหนึ่งของนักเรียนยากจนพิเศษ (ชั้นอนุบาล-มัธยมศึกษาปีที่ 3) เติบโตมาในครอบครัวแห่งกลางหรือข้ามรุ่น (เด็กอาศัยอยู่ร่วมกับปู่ย่าตายาย ขาดสมาชิกรุ่นพ่อแม่) ซึ่งเป็นภาวะที่เด็กต้องกำพร้า ไม่ว่าจะเป็นกำพร้าแท้ เนื่องจากการหย่าร้างของพ่อแม่ หรือกำพร้าเทียมเนื่องจากพ่อแม่ต้องย้ายถิ่นเพื่อหางานทำ อันส่งผลให้นักเรียนกลุ่มดังกล่าวไม่ได้รับความอบอุ่นและการเอาใจใส่จากครอบครัวอย่างเต็มที่ และส่งผลต่อพัฒนาการด้านร่างกายทางอารมณ์ และการเรียนรู้ของเด็กตามมา

ทั้งนี้ สัดส่วนนักเรียนยากจนพิเศษจากครัวเรือนแห่งกลางดังกล่าว ยังสอดคล้องกับข้อมูลภาวะพึ่งพิงที่ชี้ว่า ครัวเรือนของนักเรียนยากจนพิเศษกว่าร้อยละ 40 มีผู้สูงอายุเกิน 60 ปีในครอบครัว นอกจากนี้ หลายครัวเรือนยังต้องเผชิญภาวะพึ่งพิงในมิติอื่นเพิ่มเติม กล่าวคือ ร้อยละ 37 มีรายได้หลักจากการพึ่งพิงรัฐสวัสดิการ ร้อยละ 35 มีคนว่างงานอยู่ในครัวเรือน และอีกร้อยละ 10 ต้องดูแลคนพิการหรือเจ็บป่วยเรื้อรัง¹⁸

¹⁸ ประมวลจากนักเรียนยากจนพิเศษที่สมัครโครงการใหม่ ภาคเรียนที่ 1/2566, กสศ.

2 กักตักความคิดของผู้ปกครองในเรื่องการศึกษาและรายได้

ผู้ปกครองของนักเรียนยากจนพิเศษ (ชั้นอนุบาล-มัธยมศึกษาปีที่ 3) ร้อยละ 66 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่า มีเพียงร้อยละ 20 ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ร้อยละ 13 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และไม่ถึงร้อยละ 1 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า¹⁹ อีกทั้ง ผู้ปกครองจากครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่ยังติดกับดักความคิดที่ว่าการศึกษาไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอนาคตให้ดีกว่าเดิมได้ และการจบการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไม่ได้เพิ่มฐานรายได้ไปมากกว่ารายได้ขั้นต่ำที่รัฐกำหนด ทั้งหมดนี้ส่งผลต่อทัศนคติของผู้ปกครองในการสนับสนุนการศึกษาหรือการเรียนรู้ของบุตรในระยะยาว และอาจนำไปสู่การปิดกั้นกรอบความคิดแบบเติบโตของเด็กและเยาวชน

3 ปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพจิต

ด้วยพื้นฐานครัวเรือนที่มีสภาพเปราะบางและบกพร่องในหลายมิติเป็นทุนเดิม เด็กและเยาวชนยากจนและยากจนพิเศษบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงระบบหลักประกันสุขภาพหรือระบบส่งเสริมการศึกษา และต้องก้าวผ่านแต่ละช่วงวัยในสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ เช่น สภาพบ้านที่แร้นแค้น และการเข้าไม่ถึงแหล่งน้ำดื่มสะอาด อันส่งผลให้พัฒนาการด้านร่างกายและสติปัญญาไม่เป็นไปตามเกณฑ์หรือสมวัย และร่างกายไม่แข็งแรงหรือสมบูรณ์

ปัญหาพัฒนาการดังกล่าวพบได้ตั้งแต่เด็กปฐมวัย (อายุ 0-6 ปี) ซึ่งรายงานสถานการณ์พัฒนาการสงสัยล่าช้าของกรมอนามัย²⁰ สะท้อนให้เห็นว่า ในปี 2562-2565 เด็กปฐมวัยมีความเสี่ยงเรื่องพัฒนาการมากกว่าวัยอื่น โดยเฉพาะในด้านการใช้ภาษาและด้านเข้าใจภาษา แม้ว่าพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและด้านสติปัญญาจะดีขึ้นก็ตาม นอกจากนี้ เมื่อเด็กก้าวเข้าสู่วัยเรียน (อายุ 6-18 ปี) ก็ต้องเผชิญกับความเครียดเพิ่มเติม ทั้งการเจ็บป่วยจนต้องขาดเรียนและภาวะอ้วน อันเกิดจากพฤติกรรมกินที่ไม่เหมาะสม วิธีการเลี้ยงดูของครอบครัว การใช้ชีวิตประจำวันของเด็ก และการขาดความรู้เรื่องสารอาหาร (food literacy) เป็นสำคัญ

ขณะเดียวกัน **ปัญหาสุขภาพจิต** เป็นปัญหาที่รุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะภาวะเสี่ยงซึมเศร้าและการฆ่าตัวตายในกลุ่มเด็กและเยาวชนอายุ 10-18 ปี อันเกิดจากแรงกดดันจากทั้ง **สภาพแวดล้อมในครอบครัวและชุมชน** เช่น ความรุนแรงในครอบครัวที่ส่วนใหญ่เกิดจากยาเสพติดและสุรา การขาดความอบอุ่นและความใส่ใจจากผู้ปกครองเพราะครัวเรือนมีลักษณะแหว่งกลาง ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยจากการอยู่ในชุมชนที่บกพร่องด้วยคุณภาพชีวิต **สังคมภายในโรงเรียน** อาทิ การถูกกลั่นแกล้ง การลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์จากทั้งเด็กและเยาวชนวัยเดียวกันหรือจากครู จำนวนครูที่ไม่เพียงพออันส่งผลต่อความเอาใจใส่ต่อนักเรียน และชั่วโมงเรียนที่มากเกินไป ตลอดจนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่กดดันให้เกิดความเครียดและการให้ความสำคัญกับการสอบแข่งขัน และ **เทคโนโลยี** ที่เข้ามามีอิทธิพลตั้งแต่การเรียนออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 ทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสเข้าถึงสื่อสังคม (social media) มากขึ้น แต่โอกาสก็มาพร้อมความเสี่ยง เพราะการเข้าไปอยู่ในสังคมออนไลน์ทำให้เด็กและเยาวชนเริ่มเปรียบเทียบชีวิตตัวเองกับชีวิตคนอื่นมากขึ้น ตลอดจนต้องการได้รับความสนใจและการยอมรับจากผู้คนในสังคมออนไลน์

ทั้งนี้ ผลกระทบของสถานการณ์โควิด-19 ในช่วงสามปีที่ผ่านมา ไม่เพียงทำให้เด็กและเยาวชนต้องเผชิญกับการเจ็บป่วยจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 แต่ยังส่งผลให้วิกฤตด้านสุขภาพจิตรุนแรงยิ่งขึ้น กล่าวคือ นักเรียนมีภาวะตั้งเครียดสะสมมาตั้งแต่ช่วงเรียนออนไลน์ระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 ที่ทำให้เด็กและเยาวชนขาดการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นนานจนก่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมแยกตัวออกจากสังคม เป็นความเครียด กัดกร่อน และความกลัวเมื่อต้องกลับเข้ามาเรียนร่วมกับเพื่อนในสถานศึกษาอีกครั้ง ตลอดจนปัญหาเรื่องสมาธิ

¹⁹ ประมวลจากนักเรียนยากจนพิเศษที่สมัครคัดกรองใหม่ ภาคเรียนที่ 1/2566, กสศ.

²⁰ รายงานการพัฒนาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2566, กรมกิจการเด็กและเยาวชน, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

4 ปัญหาทางสังคม

ความซับซ้อนหลากหลายของปัญหา ไม่ว่าจะเป็นความต้อโอกาสของครัวเรือน ความเปราะบางของครัวเรือน ทักษะคติของผู้ปกครอง และสุขภาพกายและใจ ล้วนแล้วแต่มีผลต่อกันและกัน ได้ถูกฉายออกมาเป็นประเด็น ปัญหาสังคมที่สำคัญ เช่น

ปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 40 ของการกระทำความผิดทั้งหมดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจ²¹ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสพยาเสพติดของเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ ตั้งแต่ระดับชุมชนที่มีแหล่งซื้อขายยาเสพติด ระดับครอบครัวและบุคคลรอบข้างที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และระดับตัวเด็กและเยาวชนเอง ที่ต้องเผชิญกับการหลุดออกนอกระบบการศึกษา มีพฤติกรรมเลียนแบบการสูบบุหรี่และดื่มสุรา และมีความเชื่อเชิงบวกต่อการเสพยาเสพติด ตลอดจนถูกตีตรามาจากการถูกกล่าวหาจากบุคคลรอบข้างว่ามีพฤติกรรมเสพยาเสพติดจนตัดสินใจทำตามข้อกล่าวหาที่นั้น นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เยาวชนต้องออกจากระบบการศึกษาก่อนเวลาอันควร

การตั้งครุฑที่ไม่พึงประสงค์ เป็นปัญหาที่พบมากในกลุ่มเยาวชนอายุ 18-25 ปี และพบมากขึ้นในกลุ่มอายุต่ำกว่า 18 ปี ส่งผลให้เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเพศหญิง ต้องเลิกเรียนกลางคันหรือออกจากระบบการศึกษา ก่อนกำหนดเพื่อมาดูแลบุตรหรือทำงานเพื่อส่งเสียบุตร ทั้งนี้การตั้งครุฑที่ไม่พึงประสงค์ดังกล่าวคือหนึ่งต้นตอสำคัญของปัญหาเยาวชน (อายุ 15-24 ปี) ที่ไม่อยู่ในระบบการศึกษา การจ้างงาน หรือการฝึกอบรม ซึ่งกว่าร้อยละ 70 เป็นผู้หญิง²²

ปัญหาสังคมที่กล่าวมาอาจจะส่งผลกระทบต่อโอกาสการศึกษาเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ การคงอยู่ในระบบการศึกษาโดยไม่หลุดออกกลางคัน ความสามารถในการศึกษาเรียนรู้ ระดับทักษะและความสามารถ โอกาสการทำงานทำ ตลอดจนรายได้ที่จะได้รับจากงานที่ทำ และหากไม่มีความช่วยเหลือที่เหมาะสมและตรงจุดปัญหาทั้งหมด จะยิ่งซ้ำเติมความต้อโอกาสของครัวเรือน ความเปราะบางครัวเรือน ทักษะคติของผู้ปกครอง และสุขภาพกายใจ จนกลายเป็นวงกลม เป็นวงจรความยากจนข้ามรุ่นในสังคมไทย อย่างไม่สิ้นสุด

กุญแจสำคัญของการแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ การสร้างระบบนิเวศที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนที่ยากจนหรือต้อโอกาส กสศ. จึงได้ร่วมมือกับหลายหน่วยงานที่มีองค์ความรู้ในการจัดการปัญหาดังกล่าว เช่น กรมสุขภาพจิต และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสังกัด สพฐ. ให้ครอบคลุมถึงความเสี่ยงด้านพฤติกรรม อารมณ์ สังคม และสุขภาพจิต และเน้นให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว สังคมในโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์ที่มีคุณภาพระหว่างโรงเรียนและครอบครัว (school-family partnerships) ตลอดจนชุมชนแวดล้อม ผ่านการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและการออกแบบการทำงานร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียดังกล่าวมากขึ้น

แนวโน้มสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในปี 2567

แม้ว่าในปี 2567 เศรษฐกิจไทยจะมีแนวโน้มขยายตัวขึ้นด้วยปัจจัยภายในประเทศ อาทิ การใช้จ่ายเพื่อการอุปโภค บริโภคภาคเอกชน การท่องเที่ยว และการส่งออกสินค้า ส่งผลให้การจ้างงานของไทยโดยรวมดีกว่าปี 2566 แต่การเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าวยังคงกระจุกตัว สะท้อนจากหนี้ครัวเรือนที่ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง²³ ส่งผลให้เด็กและ

²¹ ฐานความผิดของเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดี โดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง ความสงบ เสรีภาพ การปกครอง และความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ

²² รายงานการพัฒนาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2565, กรมกิจการเด็กและเยาวชน, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

²³ The Visual by Thai PBS, เจาะปัญหาการศึกษาไทยกับชีวิตเด็กไทยที่หลุดออกนอกระบบ <<https://thevisual.thaipbs.or.th/drop-out-students/main/>> สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2567

เยาวชนในครัวเรือนยากจนหรือด้อยโอกาสยังคงมีความเสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษาจำนวนสูงถึง 1.8 ล้านคน²⁴ จากประชากรนักเรียนทั้งหมด 8.9 ล้านคน

ในส่วนเยาวชนอายุ 15-24 ปี ที่ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษา การจ้างงาน หรือการฝึกอบรม มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกัน ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาเชิงสังคมที่ยังคงเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ประกอบกับระบบการศึกษาและหลักสูตรที่ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงานได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องยกระดับการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่สามารถตอบโจทย์ผู้เรียน พร้อมทั้งการเสริมทักษะการเรียนรู้และการปรับตัวอย่างรวดเร็ว การคิดเชิงสร้างสรรค์และเชิงนวัตกรรม รวมถึงการแนะนำให้เด็กและเยาวชนค้นหาความสามารถและความสนใจของตัวเอง

อีกประเด็นสำคัญในมิติโครงสร้างซึ่งส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้คือ **การเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ (demographic transition)** ซึ่งประเทศไทยอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ²⁵ โดยสมบูรณ์ เนื่องจากอัตราการเกิดที่ลดลง อันจะส่งผลให้จำนวนประชากรเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาลดลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนไม่ถึง 120 คน ทำให้แนวโน้มจำนวนเด็กต่อโรงเรียนลดลงจนถึงระดับ 40-60 คนต่อโรงเรียน ในขณะที่การจัดสรรงบประมาณและจำนวนครูไปบรรจุในแต่ละโรงเรียนยังคงอ้างอิงตามจำนวนนักเรียนรายบุคคลเป็นหลัก ส่งผลกระทบให้โรงเรียนขนาดเล็กมีงบประมาณสำหรับใช้พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนสอนไม่เพียงพอ อัตราการบรรจุครูในโรงเรียนลดลง ซึ่งจะยิ่งเพิ่มช่องว่างความเหลื่อมล้ำในเชิงคุณภาพการศึกษาระหว่างกลุ่มโรงเรียนด้วย

นอกจากนี้ **ความเปราะบางของครัวเรือนมีแนวโน้มรุนแรงมากยิ่งขึ้น** โดยเฉพาะในกลุ่มครัวเรือนเปราะบางหรือขาดแคลนทุนทรัพย์ที่พบว่าครัวเรือนที่มีพ่อเลี้ยงเดี่ยวหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว และครัวเรือนแห่วงกลางหรือข้ามรุ่น (เด็กอาศัยกับปู่ย่าตายาย) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง **และอาจส่งผลให้การเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ของเด็ก โดยเฉพาะด้านทักษะทางอารมณ์ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญภายในครอบครัวมีปัญหามากยิ่งขึ้น**

ดังนั้น หากรัฐต้องการสนับสนุนการฟื้นตัวของประชากรกลุ่มเปราะบาง เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงและคงอยู่ในระบบการศึกษาหรือโอกาสในการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสนับสนุนให้ตรงจุด โดยเน้นความสำคัญกับกลุ่มเด็กและเยาวชนในครัวเรือนยากจนพิเศษที่มีความเปราะบางจากสภาวะอื่นควบคู่ด้วย

จากความร่วมมือระหว่างกระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และ กสศ. ได้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลจากทะเบียนราษฎรกับข้อมูลทะเบียนนักเรียนในระบบการศึกษา และพบว่ายังมีกลุ่มเด็กและเยาวชนอายุ 3-18 ปี ที่ควรอยู่ระหว่างการศึกษาระดับพื้นฐาน (อนุบาล 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 3) แต่ไม่ได้มีรายชื่อในระบบการศึกษารวมจำนวนมากถึง 1.02 ล้านคน

ข้อมูลดังกล่าวจะเป็นข้อมูลสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยเห็นขนาดของปัญหาในแต่ละช่วงวัยทำให้เครือข่ายภาคีทุกภาคส่วนรวมถึงหน่วยงานในพื้นที่ที่มีข้อมูลและเครื่องมือในการติดตามช่วยเหลือเด็กและเยาวชน สามารถทำงานเชิงรุกในการดูแลเด็กทั้งในและนอกระบบการศึกษาที่ไม่ใช่เพียงพาลับเข้าระบบการศึกษาแต่ทุกฝ่ายจะช่วยกันเสริมสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนพบเส้นทางที่เหมาะสม ได้รับการศึกษาเรียนรู้เต็มศักยภาพ เพื่อให้ประชากรของประเทศไทยมีคุณภาพ สามารถพัฒนาตนเอง สร้างรายได้ และยกระดับความเป็นอยู่ทั้งของตนเองและสังคมต่อไป

²⁴ จำนวนประชากรนักเรียน ในภาคเรียนที่ 1/2565 ที่ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 1,044 บาทต่อเดือน และต่ำกว่าเส้นความยากจนของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์) ที่ 2,803 บาทต่อเดือน, กสศ.

²⁵ สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (complete-aged society) เป็นสังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน และมีอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 20 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป ที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน อัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 14 ขึ้นไป, กรมกิจการผู้สูงอายุ

ส่วนที่
3

ผลการดำเนินงาน
ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

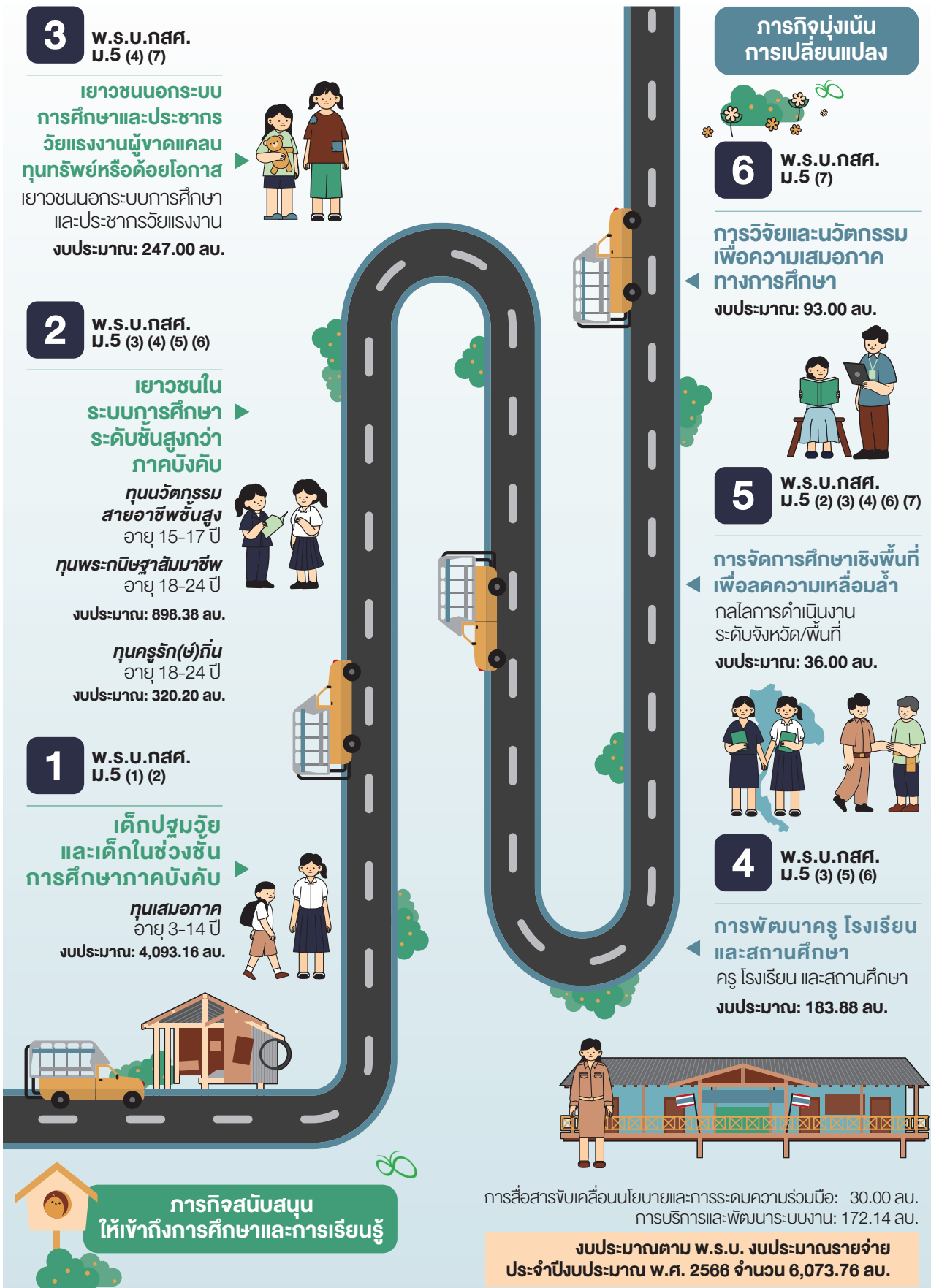
ปี 2566 กสศ. ได้ปรับเปลี่ยนลักษณะการดำเนินงานเป็นการมองโจทย์ภาพรวม มีเป้าหมายในการค้นหาองค์ความรู้และแนวทางจัดการปัญหาของกลุ่มผู้รับประโยชน์ เด็ก เยาวชน และประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส รวมถึงการพัฒนาตัวแบบหรือต้นแบบการดำเนินงานเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา และการขยายผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบทั้งระบบการจัดการศึกษาและกลไกการดำเนินงานระดับพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องตามแผนกลยุทธ์ 3 ปี ฉบับที่สอง (ปี 2565-2567) ของ กสศ.

กสศ. ได้รับจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำนวน 6,073.76 ล้านบาท สำหรับดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มผู้รับประโยชน์ได้เข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพรวมถึงได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะตนเองตามศักยภาพ รวมจำนวน 2,909,960 คน-ครั้ง ภายใต้การดำเนินงานใน 2 ภารกิจสำคัญ คือ

1. ภารกิจสนับสนุนให้เข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้
2. ภารกิจมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง

การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายตามภารกิจดังกล่าว กสศ. เน้นบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมเห็นประเด็นปัญหา ร่วมตั้งโจทย์และออกแบบแนวทางการดำเนินงานด้วยการหนุนเสริมระหว่างกัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างตรงจุดและป้องกันมิให้เกิดความซ้ำซ้อนของการดำเนินงาน เช่น ความร่วมมือในการเชื่อมต่อข้อมูลสำหรับวิเคราะห์เส้นทางการศึกษาและการเรียนรู้ของกลุ่มผู้รับประโยชน์ ความร่วมมือในการพัฒนาระบบช่วยเหลือและส่งต่อความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาและความร่วมมือในการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือกให้แก่เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้ กสศ. ยังมีแผนการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานและภาคีในระดับท้องถิ่นและจังหวัด เพื่อสนับสนุนให้เกิดกลไกการช่วยเหลือกลุ่มผู้รับประโยชน์ที่สามารถขับเคลื่อนด้วยหน่วยงานและภาคีระดับพื้นที่ได้ในระยะยาว

ภาพรวมการดำเนินงานของ กสศ. ในปี 2566 จำแนกตามกลุ่มผู้รับประโยชน์และกลุ่มภารกิจ แสดงตามแผนภาพที่ 3.1 สรุปผลการดำเนินงาน ผลลัพธ์สำคัญ การต่อยอดการดำเนินงานไปสู่การขยายผล รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ดังนี้

แผนภาพที่ 3.1 ภาพรวมการดำเนินงานของ กสศ. จำแนกตามกลุ่มผู้รับประโยชน์และกลุ่มภารกิจ

ภารกิจสนับสนุนให้เข้าถึงการศึกษและการเรียนรู้

ภารกิจสนับสนุนให้เข้าถึงการศึกษและการเรียนรู้เป็นการดำเนินงานเพื่อค้นหาแนวทางจัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของกลุ่มผู้รับประโยชน์ในแต่ละช่วงวัย ทั้งการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาล การศึกษาภาคบังคับ การศึกษาสายอาชีพ และระดับอุดมศึกษา และการสนับสนุนให้เยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงานเข้าถึงการเรียนรู้ในรูปแบบที่ยืดหยุ่นหลากหลาย มีทางเลือกตอบโจทย์ตามความถนัดและความต้องการของผู้เรียน รวมถึงการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อให้กลุ่มผู้รับประโยชน์สามารถพึ่งพาตนเอง จนเป็นกำลังสำคัญของครอบครัวและชุมชน สามารถยกระดับรายได้อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนข้ามรุ่นในระยะยาว

ในปี 2566 กสศ. มีการดำเนินงานจำแนกตามช่วงอายุของกลุ่มผู้รับประโยชน์ สรุปได้ดังนี้

3.1 เด็กปฐมวัยและเด็กในช่วงชั้นการศึกษาภาคบังคับ (อายุ 3-14 ปี)

- โครงการพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา

3.2 เยาวชนสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ (อายุ 15-24 ปี)

- โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง
- โครงการทุนพัฒนาเต็มศักยภาพสายอาชีพ หรือ ทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ
- โครงการสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลเป็นครูรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนของชุมชน หรือ ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

3.3 เยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส

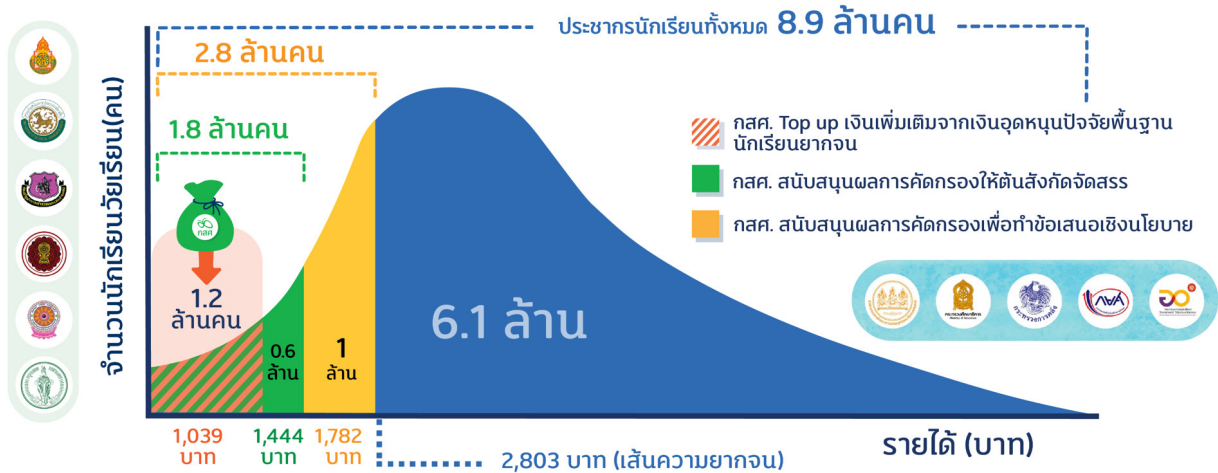
- โครงการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ

เด็กปฐมวัยและเด็กในช่วงชั้น การศึกษาภาคบังคับ 3.1

ความยากจนเป็นอุปสรรคสำคัญในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กและเยาวชนในช่วงชั้นการศึกษาภาคบังคับ (อายุ 3-14 ปี) ตามแผนภาพที่ 3.2 แสดงให้เห็นว่า จากประชากรนักเรียนทั้งหมด 8.9 ล้านคน ในภาคเรียนที่ 1/2566 มีเด็กและเยาวชนจำนวน 2.8 ล้านคน อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าเส้นความยากจน (2,803 บาทต่อครัวเรือน ต่อเดือน) ในจำนวนนี้มีเด็กและเยาวชนประมาณ 1.8 ล้านคน (พื้นที่สีเขียว) ได้รับการสนับสนุนให้เข้าถึงการศึกษา ด้วยมาตรการของรัฐ คือ การอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน และ กสศ. ได้มีการช่วยเหลือเพิ่มเติมในกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยน้อยที่สุดร้อยละ 15 ล่างสุดของประเทศ จำนวน 1.2 ล้านคน (พื้นที่สีเขียวแถบส้ม) โดย กสศ. ให้คำนิยามนักเรียนกลุ่มนี้ว่า “นักเรียนยากจนพิเศษ” ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในช่วงชั้นรอยต่อของการศึกษาภาคบังคับ ได้แก่ ระดับชั้นอนุบาล 3 ประถมศึกษาปีที่ 6 และ มัธยมศึกษาปีที่ 3

กลุ่มเป้าหมายประชากรเด็กเยาวชนในครัวเรือน Bottom 15 ของไทย : ปีการศึกษา 2566

หมายเหตุ : 1) รายได้เฉลี่ยครัวเรือนนักเรียนยากจนที่คัดกรอง ภาคเรียนที่ 1/2566
2) คำนวณตามอัตราเงินเฟ้อที่ 4 %
3) เส้นความยากจนปี 2564 | ประมวลผล สิงหาคม 2566

แผนภาพที่ 3.2 จำนวนเด็กและเยาวชนในครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มรายได้ ปีการศึกษา 2566

จากการสำรวจข้อมูลของนักเรียนยากจนพิเศษ พบว่า รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษ ในภาคเรียนที่ 1/2566 อยู่ที่ 1,039 บาทต่อเดือน ลดลงต่อเนื่องจากภาคเรียนที่ 1/2565 ที่ 1,044 บาทต่อเดือน และภาคเรียนที่ 1/2564 ที่ 1,094 บาทต่อเดือน แสดงตามแผนภาพที่ 3.3 สะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์ความยากจนของครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษยังมีแนวโน้มไม่ดีขึ้น

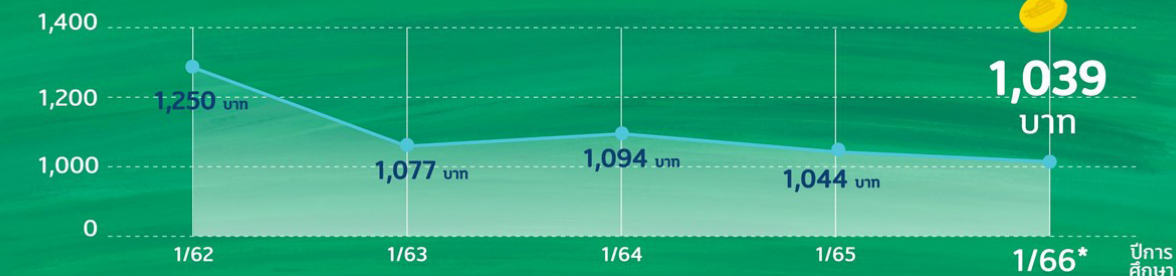

รายได้เฉลี่ยครัวเรือน ของนักเรียนยากจนพิเศษ ปีการศึกษา 1/2566

กสศ

รายได้
เฉลี่ยครัวเรือน

หมายเหตุ : 1. รายได้เฉลี่ยครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษที่สมัครคัดกรองใหม่ปรัยภาคเรียน (สังกัด สพฐ.)
2. *รายได้เฉลี่ยครัวเรือนคำนวณตามอัตราเงินเฟ้อ 4%

ลดลง 0.48%

ที่มาของการวิเคราะห์ข้อมูล: สำนักพัฒนาหลักประกันโอกาสทางการศึกษา กสศ.

แผนภาพที่ 3.3 รายได้เฉลี่ยครัวเรือนของนักเรียนยากจนพิเศษ ภาคเรียนที่ 1/2566

1

โครงการพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา

การสนับสนุนและช่วยเหลือให้เด็กและเยาวชนในกลุ่มยากจนพิเศษเข้าถึงและคงอยู่ในระบบการศึกษาอย่างน้อยจนสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ กสศ. ดำเนินงานภายใต้โครงการพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษามีหลักการดำเนินงานสำคัญดังนี้

1

การพัฒนาระบบคัดกรองและสนับสนุนกลุ่มผู้รับประโยชน์ให้เข้าถึงการเรียนรู้

กสศ. ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา 6 สังกัด แบ่งเป็น 5 สังกัดเดิมที่ดำเนินการต่อเนื่องจากปี 2565 ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.)

ความสอดคล้องกับการกิจและกลยุทธ์

W.S.U. กสศ.

มาตรา 5 (1) ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม เพื่อให้เด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กปฐมวัย ได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย

มาตรา 5 (2) ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนาและสนับสนุนเงินและค่าใช้จ่ายให้แก่เด็กและเยาวชนซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส และผู้ด้อยโอกาสจนสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (บช.ตชด.) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) และ 1 สังกัดใหม่ คือ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (กทม.) โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนในระดับการศึกษาภาคบังคับ (อนุบาล 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 3) เข้าถึงโอกาสทางการศึกษา ด้วยการจัดสรรเงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไข หรือทุนเสมอภาค เพื่อบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในรายการที่นอกเหนือจากรัฐจัดสรรให้ เช่น ค่าเดินทางไปโรงเรียน ค่าอาหารเช้า โดยมีเงื่อนไขที่นักเรียนทุนเสมอภาคต้องรักษาอัตราการมาเรียนและมีพัฒนาการด้านร่างกายที่สมวัยตามเกณฑ์

ความสอดคล้องกับการกิจและกลยุทธ์ (ต่อ)

แผนกลยุทธ์ กสศ. 2565-2567

การเข้าถึงการเรียนรู้ (learning access)

ลดอุปสรรคการเข้าถึงสร้างโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์และสนับสนุนมาตรการให้คงอยู่ในระบบการศึกษาได้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่อโอกาสทางการศึกษาในระดับที่สูงกว่าภาคบังคับ

การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (systems change)

สนับสนุนฐานข้อมูลเพื่อการปฏิรูประบบงาน กลไกที่เกี่ยวข้อง และการชี้เป้าข้อมูลเพื่อการจัดสรรทรัพยากรเพื่าระวัง ติดตาม ส่งเสริม และส่งต่ออย่างเป็นระบบ

การคัดกรองนักเรียนทุนเสมอภาคได้รับการสนับสนุนจากครูทั่วประเทศในการเดินทางลงพื้นที่เยี่ยมบ้านนักเรียนเป็นรายบุคคล หลายพื้นที่มีความยากลำบากต้องฝ่าฟันอุปสรรค เพื่อบันทึกและส่งข้อมูลสถานะความยากจนของครัวเรือนนักเรียนให้แก่ กสศ. ดำเนินการคัดกรองความยากจนด้วยวิธีการวัดรายได้ทางอ้อม (Proxy Mean Test: PMT) รวมถึงส่งต่อฐานข้อมูลผลการคัดกรองความยากจนให้แก่ต้นสังกัดของสถานศึกษาเพื่อดำเนินการจัดสรรเงินอุดหนุนในส่วนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน

หลังจากนักเรียนยากจนพิเศษได้รับทุนเสมอภาค กสศ. ได้รับความร่วมมือจากครูอย่างต่อเนื่องในการบันทึกอัตราการมาเรียน ผลการเรียนรู้ และพัฒนาการของนักเรียนทุนเสมอภาค กสศ. ได้นำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษา วิจัยเพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักเกณฑ์การดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมากยิ่งขึ้น

2 การติดตามและป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษา

กสศ. ร่วมกับหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาและหน่วยงานทางวิชาการ พัฒนาด้านแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อคัดกรองนักเรียนที่มีความเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษาได้ครอบคลุมในหลายมิติ เช่น ความยากจน สุขภาพ พฤติกรรม และการเรียนรู้ โดยจะนำไปใช้ในการติดตามและป้องกันมิให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงต้องหลุดออกจากระบบการศึกษา

3 การพัฒนาภาคีเครือข่าย และสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ

การดำเนินงานเน้นการสร้างแนวร่วมในลักษณะเครือข่ายทุกระดับที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งกลุ่มระดับนโยบาย กลุ่มผู้ปฏิบัติการ กลุ่มผู้รับสิทธิประโยชน์โดยตรง และกลุ่มสาธารณชน เพื่อผลักดันให้บรรลุเป้าหมายการดำเนินงาน มีความโปร่งใส และสามารถผลักดันให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วมในการพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้ในระยะยาว

ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ

สนับสนุนและช่วยเหลือให้เข้าถึงการศึกษา

ปี 2566 กสศ. ได้จัดสรรเงินอุดหนุนทุนเสมอภาคให้แก่นักเรียนยากจนพิเศษระดับชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 (เฉพาะสังกัด บข.ตชด.) จำนวนทั้งสิ้น 2,839,253 คน-ครั้ง²⁶ จำแนกเป็น

- นักเรียนทุนเสมอภาค ภาคเรียนที่ 2/2565 จำนวน 1,280,964 คน
- นักเรียนกลุ่มรอยต่อ (อ.3 ป.6 และ ม.3) ในสังกัด สพฐ. อบท. บข.ตชด. พศ. และ สช. จำนวน 330,885 คน
- นักเรียนทุนเสมอภาค ภาคเรียนที่ 1/2566 จำนวน 1,222,998 คน
- นักเรียนทุนเสมอภาคระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ในพื้นที่ 7 จังหวัดน่าน ภาคเรียนที่ 1/2566 จำนวน 4,406 คน

จากการติดตามการคงอยู่ในระบบการศึกษากับต้นสังกัดของสถานศึกษา พบว่า นักเรียนทุนเสมอภาค ภาคเรียนที่ 2/2565 จำนวน 1,229,130 คน หรือร้อยละ 95.95 คงอยู่ในระบบการศึกษา (ภาคเรียนที่ 1/2566) ส่วนนักเรียนทุนเสมอภาค จำนวน 51,834 คน หรือร้อยละ 4.05 ที่ไม่พบข้อมูลการเรียนต่อ กสศ. ได้ประสานกับหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาทั้ง 6 สังกัด เพื่อให้ดำเนินการติดตามการมาเรียนต่อไป

ส่งต่อโอกาส ในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ

กสศ. สนับสนุนให้นักเรียนทุนเสมอภาคที่ต้องการศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 (หลักสูตรทวิศึกษา)²⁷ ในภาคเรียนที่ 1/2566 ในพื้นที่ 7 จังหวัดน่าน ได้แก่ กาญจนบุรี เชียงราย ตาก แม่ฮ่องสอน ศรีสะเกษ นครศรีธรรมราช และนราธิวาส รวมจำนวน 4,406 คน ได้รับทุนส่งเสริมการศึกษาที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ และสนับสนุนให้นักเรียนทุนเสมอภาคได้ศึกษาต่อและได้รับทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงของ กสศ. ประจำปีการศึกษา 2566 เพิ่มเติมจำนวน 112 คน

จากการตรวจสอบข้อมูลกับต้นสังกัดของสถานศึกษาพบว่า นักเรียนทุนเสมอภาคในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อปีการศึกษา 2562 จำนวน 61,848 คน ยืนยันสิทธิ์ในระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย (Thai university Center Admission System: TCAS) เพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ในปีการศึกษา 2566 จำนวน 7,215 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 11 ของนักเรียนทุนเสมอภาคกลุ่มดังกล่าว

นอกจากนี้ กสศ. ได้พัฒนากลไกภาคีเครือข่าย การระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อรวบรวมแหล่งทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ “ส่องทางทุน” (<https://findstudentship.eef.or.th>) เพื่อค้นหาทุนการศึกษาที่ตอบโจทย์และส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาที่นอกเหนือจากทุนของ กสศ. ด้วยเครือข่ายแหล่งทุนการศึกษา จำนวน 173 แหล่งทุน รวมทุนการศึกษา 544 ทุน ครอบคลุมทุกระดับการศึกษา

พัฒนาแนวทาง ป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษา

กสศ. พัฒนาแนวทางเฝ้าระวังและป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษา ผ่านการพัฒนาต้นแบบระบบสารสนเทศเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) น่าน ในสถานศึกษา 1,050 แห่ง จาก 28 เขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ

จากการคัดกรองและวิเคราะห์ปัญหาความเสี่ยงของนักเรียนทุนเสมอภาคในภาคเรียนที่ 1/2566 พบว่านักเรียนทุนเสมอภาค จำนวน 9,371 คน หรือร้อยละ 5.97 จากนักเรียนที่ได้รับการคัดกรองความเสี่ยงทั้งหมด (157,075 คน) มีแนวโน้มที่มีปัญหามากที่สุด 3 ด้าน คือ (1) ด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการเรียน (2) ด้านการเรียน (ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียน) และ (3) ด้านสุขภาพกาย (ภาวะทุพโภชนาการ)

²⁶ จำนวนนักเรียนที่ได้รับจัดสรรเงินอุดหนุนทุนเสมอภาค ภาคเรียนที่ 1/2566 ที่ยืนยันการจัดสรรเสร็จสิ้นแล้ว, ข้อมูล ณ วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2567
²⁷ เป็นการเรียนร่วมระหว่างหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อสำเร็จการศึกษาผู้เรียนจะได้รับวุฒิมัธยมศึกษา 2 วุฒิ ทั้งวุฒิการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสด้านวิชาชีพให้แก่ผู้เรียนสายสามัญศึกษาได้เรียนสายอาชีพควบคู่ไปด้วย

จากสภาพปัญหาดังกล่าว กสศ. ร่วมกับ สพฐ. และกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขส่งต่อฐานข้อมูลนักเรียนที่มีแนวโน้มความเสี่ยงหรือมีปัญหาด้านพฤติกรรม อารมณ์ สังคม หรือปัญหาสุขภาพจิต เพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ สนับสนุนให้เกิดคณะทำงานระดับพื้นที่ของ สพฐ. ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าว และผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนกลไกการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษา รวมถึงสร้างความร่วมมือในการส่งต่อการดูแลช่วยเหลือภายใต้ฐานข้อมูลชุดเดียวกันไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ต่อยอดการทำงาน - สู่อุตสาหกรรมและขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

คณะรัฐมนตรีเห็นชอบปรับเพิ่มอัตราเงินอุดหนุนทุนเสมอภาค

ปัจจุบันต้นทุนค่าครองชีพปรับตัวสูงขึ้นทั้งด้านอาหารและการเดินทางส่งผลให้ครัวเรือนของนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ต้องแบกรับต้นทุนค่าใช้จ่ายในการศึกษามากขึ้น แม้ว่าจะมีการจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่นักเรียนกลุ่มนี้อย่างต่อเนื่อง แต่อัตราที่ใช้อยู่เดิมรวมเงินอุดหนุนทุกแหล่งที่นักเรียนกลุ่มนี้ได้รับยังไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายดังกล่าว กสศ. จึงได้เสนอขอปรับเพิ่มอัตราเงินอุดหนุนทุนเสมอภาค โดยเป็นส่วนที่ไม่ซ้ำซ้อนกับเงินอุดหนุนอื่น ๆ ที่มีการจัดสรรผ่านหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อเติมเต็มความช่วยเหลือให้นักเรียนทุนเสมอภาคได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการมาเรียนได้อย่างสอดคล้องกับความจำเป็น มีพัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญาที่สมวัยตามเกณฑ์ และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้นักเรียนสามารถคงอยู่ในระบบการศึกษาได้

คณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2566 ได้พิจารณาเหตุผลความจำเป็นข้างต้นและมีมติเห็นชอบให้ปรับอัตราเงินอุดหนุนแก่นักเรียนทุนเสมอภาค จากเดิมอัตรา 3,000 บาทต่อปี เป็นอัตรา 4,200 บาทต่อปี โดยปรับขึ้นแบบขั้นบันได เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2567 และปรับเพิ่มขึ้นจนเต็มตามอัตราในปีการศึกษา 2569 ตามแผนภาพที่ 3.4

แนวทางการปรับอัตราเงินอุดหนุนทุนเสมอภาค (มติ คสม. 14 มี.ค. 2566)

ระดับการศึกษา	อัตราเดิม	อัตราใหม่	เพิ่มขึ้น	ปีการศึกษา		
				ปี 2567	ปี 2566	ปี 2559
อนุบาล	4,000	คงเดิม	คงเดิม	4,000	4,000	4,000
ประถม						
มัธยมศึกษาตอนต้น	3,000	4,200	1,200 (ที่เพิ่มขึ้น)	3,480 (+480)	3,840 (+360)	4,200 (+360)
มัธยมศึกษาตอนปลาย (เฉพาะ บข.ตชด.)						

หน่วย: บาทต่อคนต่อปีการศึกษา

แผนภาพที่ 3.4 การปรับอัตราเงินอุดหนุนทุนเสมอภาค (มติ คสม. 14 มี.ค. 2566)

การบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากมิติด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนแล้ว คือ ความเหลื่อมล้ำในมิติการเข้าถึงการเรียนรู้ด้วย จากการวิจัยของ กสศ. พบว่า ต้นทุนค่าใช้จ่ายอินเทอร์เน็ตของนักเรียนยากจนพิเศษ

(นักเรียนทุนเสมอภาค) สูงกว่านักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ถึง 4 เท่า เพื่อช่วยลดอุปสรรคในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว กสศ. ได้ทำข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) เรื่องการช่วยเหลือและบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา เพื่อสนับสนุน Sim/E-Sim โทรศัพท์มือถือ แบบไม่เสียค่าใช้จ่ายให้แก่นักเรียนทุนเสมอภาคในระดับชั้น ม.1-ม.3 จำนวน 357,000 คน เป็นระยะเวลา 1 ปี ภายใต้กรอบงบประมาณราว 200 ล้านบาท ข้อเสนอแนะดังกล่าวได้รับการบรรจุเป็นวาระการประชุมเพื่อพิจารณาในขั้นตอนสุดท้ายของคณะกรรมการ กสศ. และคาดว่าจะได้เริ่มดำเนินการในปี 2567

ร่วมคิด ร่วมสร้าง ความเสมอภาคทางการศึกษา

การดำเนินงานได้เกิดความร่วมมือเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาในมิติการบูรณาการด้านการเชื่อมโยงข้อมูลและองค์ความรู้ในการดำเนินงานคัดกรองความเสี่ยงด้านสุขภาพจิต พฤติกรรม อารมณ์และสังคมของนักเรียนในระบบการศึกษาและมิติการพัฒนาความร่วมมือในการสร้างหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาผ่านความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1 ความร่วมมือระหว่าง กสศ. สพฐ. และกรมสุขภาพจิต เพื่อการบูรณาการความร่วมมือและส่งต่อข้อมูลนักเรียนร่วมกันภายใต้โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อหลักประกันโอกาสทางการเรียนรู้ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน และระบบสุขภาพจิตโรงเรียนวิถีใหม่ (school health hero) ในสถานศึกษาสังกัด สพฐ. จำนวน 28 เขตพื้นที่การศึกษา ครอบคลุมโรงเรียนกว่า 1,050 แห่ง ซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำต้นแบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพิ่มเติมครอบคลุมทุกมิติ ทั้งมิติสุขภาพจิต พฤติกรรม อารมณ์ และสังคม

2 ความร่วมมือระหว่าง กสศ. และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) เพื่อดำเนินการพัฒนาหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา สำหรับผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ด้อยโอกาส พิการ และการพัฒนาคุณภาพครู สถานศึกษาในกำกับของ พศ. เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนสามเณรเข้าถึงการศึกษาภาคบังคับ เสริมสร้างกำลังใจให้ก้าวไปเรียนต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นต่อไป

การสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนในครัวเรือนยากจนพิเศษได้รับการบรรเทาปัญหาและอุปสรรคในการมาเรียนผ่านการจัดสรรเงินอุดหนุนทุนเสมอภาคและการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับหน่วยงานต้นสังกัดตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้คงอยู่ในระบบการศึกษา แต่ด้วยสถานะเศรษฐกิจปัจจุบันที่ฟื้นตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป ส่งผลให้จำนวนนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและมีความเสี่ยงสูงขึ้นในการหลุดออกจากระบบการศึกษาโดยเฉพาะก่อนสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ การพัฒนามาตรการการดูแลช่วยเหลือและป้องกันปัญหาดังกล่าวร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้เกิดระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาที่เข้าถึงผู้เรียนทุกคนครอบคลุมทุกมิติ

จากข้อมูลเด็กและเยาวชนในครัวเรือนที่อยู่ใต้เส้นความยากจนกว่า 2.8 ล้านคน (แผนภาพที่ 3.2 หน้า 31) ยังคงมีกลุ่มที่ปัจจุบันยังไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากหน่วยงานใด จำนวนประมาณ 1 ล้านคน (พื้นที่สีเหลือง) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับหน่วยงานต้นสังกัด ต้องร่วมกันพัฒนามาตรการเชิงนโยบาย เช่น มาตรการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนและดูแลกลุ่มนักเรียนยากจนที่อยู่ใต้เส้นความยากจนให้ครอบคลุมทุกกลุ่มอย่างเหมาะสม

พลังแห่งความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านการศึกษา ภาครัฐ ภาคเอกชน ท้องถิ่น และภาคประชาสังคม จะเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้ระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาเกิดขึ้นได้จริงในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่แก้ปัญหาความยากจนที่ถูกส่งต่อมารุ่นสู่รุ่นให้ยุติลงในเด็กและเยาวชนรุ่นปัจจุบันด้วยการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา

เยาวชนสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ 3.2

กลุ่มเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในช่วงอายุ 15-24 ปี เป็นกลุ่มที่มีโอกาสไม่ได้ศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงกว่าภาคบังคับอันเนื่องมาจากข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ จำเป็นต้องทำงานหารายได้จุนเจือครอบครัว รายได้ของผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับไม่สูงมากนักเมื่อเทียบกับค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงอาจมีความยากลำบากในการยกระดับตัวเองและครอบครัวให้พ้นความยากจนได้

อย่างไรก็ตาม จากการวิจัย²⁸ พบว่า หากจะใช้การศึกษาเพื่อเป็นกลไกในการยกระดับคุณภาพชีวิตของเยาวชน กลุ่มเปราะบางหรือยากจนจำเป็นต้องสนับสนุนให้สามารถสำเร็จการศึกษาได้อย่างน้อยในระดับ ปวส. หรือสูงกว่า เนื่องจากเป็นระดับการศึกษาขั้นต่ำที่จะช่วยเพิ่มศักยภาพและรายได้เฉลี่ยเมื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน และในระยะยาวจะช่วยนำไปสู่การก้าวผ่านความยากจนข้ามรุ่นและในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้

กสศ. ร่วมกับภาคีสถาบันศึกษา ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนกลุ่มเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสให้ได้ศึกษาต่อในระดับสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ มุ่งหวังที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับคุณภาพชีวิตและการก้าวข้ามความยากจนข้ามรุ่น และพัฒนาต้นแบบการสนับสนุนทุนการศึกษาในระดับสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ ใน 3 โครงการ ได้แก่

- 1) **ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง** ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) - ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
- 2) **ทุนพัฒนาเต็มศักยภาพสายอาชีพหรือทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ** ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก
- 3) **การสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลเป็นครูรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนของชุมชนหรือทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น** ระดับปริญญาตรี

ทั้ง 3 โครงการดังกล่าว ได้ดำเนินงานต่อเนื่องเป็นปีที่ 5 โดยเป็นการให้ทุนกับเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสควบคู่ไปกับการพัฒนาต้นแบบหลักสูตรหรือการหนุนเสริมนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน แต่ละโครงการมีแนวคิด หลักการ ผลผลิต และผลลัพธ์สำคัญที่แตกต่างกัน ดังนี้

โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง และโครงการทุนพัฒนาเต็มศักยภาพสายอาชีพ หรือ ทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ

2 โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง

โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง มุ่งสร้างโอกาสให้เยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสที่เรียนดี มีศักยภาพได้ศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษา เพื่อสร้างโอกาสการมีงานทำทันทีหลังสำเร็จการศึกษา และร่วมกับสถานศึกษาสายอาชีพเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษา ผ่านการคิด พัฒนา ศึกษาวิธีปฏิบัติ รวมถึงการสร้างนวัตกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงจากการวิจัย ถอดบทเรียนจากการดำเนินงาน หลักการและแนวทางดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

²⁸ โครงการพัฒนาเครื่องมือเพื่อประเมินความพร้อมของเด็กและเยาวชนในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน, 2566, กสศ. และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย สสส ศาสตร์

ความสอดคล้องกับการกิจและกลยุทธ์

W.S.U. กศศ.

มาตรา 5 (4) ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดและมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้

แผนกลยุทธ์ กศศ. 2565-2567

การเข้าถึงการเรียนรู้ (learning access)

นักเรียน นักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสได้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาหลังสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ควบคู่กับการป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษา รวมถึงมีการแนะแนวและการส่งต่อโอกาสทางการศึกษา

ผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcome)

นักเรียน นักศึกษา ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสมีโอกาสยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาเส้นทางอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองด้วยการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ รวมถึงได้รับการดูแลสวัสดิภาพ สุขภาพ และพัฒนาทักษะชีวิตที่เหมาะสมสำหรับโลกยุคปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (systems change)

มีระบบทุนการศึกษาสำหรับนักเรียน นักศึกษาผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส รวมถึงการระดมทรัพยากรและพัฒนาระบบการจัดการศึกษาสายอาชีพที่จะเป็นต้นแบบไปสู่ข้อเสนอในการปฏิรูปการศึกษา

1 สร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่เยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาและศึกษาต่อในระดับสูงกว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในสถานศึกษาสายอาชีพทุกสังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) สถาบันวิทยาลัยชุมชน (สวชช.) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สถาบันมรภราชชนก และกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) โดยสนับสนุนทุนการศึกษาในสาขาวิชาที่เป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศ ได้แก่

1) อุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ (first s-curve) และอุตสาหกรรมอนาคต (new s-curve) เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต (new engine growth)

2) สาขาวิชาที่ขาดแคลนกำลังคน สายอาชีพ ในจังหวัดหรือกลุ่มจังหวัดที่สถาบันการศึกษาตั้งอยู่

3) สาขาวิชาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีดิจิทัล กศศ. สนับสนุนทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง ปีละ 2,500 ทุน ควบคู่กับการพัฒนาทักษะและส่งเสริมศักยภาพเพื่อให้นักศึกษาทุนให้ได้งานทำทันทีเมื่อสำเร็จการศึกษา จำแนกทุนการศึกษาสายอาชีพได้ 3 ประเภท ดังนี้

- **ประเภทที่ 1 : ทุน 5 ปี** สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า ศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ต่อเนื่องถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรืออนุปริญญาสายอาชีพ

- **ประเภทที่ 2 : ทุน 2 ปี และทุน 2.5 ปี** สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 (ปวช.3) หรือเทียบเท่า ศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรืออนุปริญญาสายอาชีพ

- **ประเภทที่ 3 : ทุน 1 ปี** สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 (ปวช.3) หรือเทียบเท่า ศึกษาต่อในหลักสูตรประกาศนียบัตรผู้ช่วยพยาบาล หรือหลักสูตรผู้ช่วยทันตแพทย์

2 พัฒนาด้านแบบสถานศึกษาสายอาชีพ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาสายอาชีพในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและการบริหารจัดการสถานศึกษา รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความสามารถและคุณภาพชีวิตของนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาระบบการดูแลสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ เพื่อป้องกันผู้เรียนหลุดออกจากระบบการศึกษา พร้อมทั้งสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะและศักยภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และส่งเสริมโอกาสการมีงานทำให้แก่นักศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษา เช่น การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติงานจริง

นอกจากนี้ กสศ. ได้ศึกษาวิจัยและจัดการความมั่งคั่งความรู้จากการลงทุนพัฒนาต้นแบบสถานศึกษาสายอาชีพ เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปเชิงระบบด้านการศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือและพัฒนาการจัดการศึกษาสายอาชีพ ที่มุ่งหวังจะช่วยให้เกิดการพัฒนาศักยภาพบุคลากรจากสายอาชีพที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาภาคการผลิตและเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ

เยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส เข้าถึงโอกาสทางการเรียนรู้

ในปี 2566 มีนักศึกษาทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง สะสมรวม 5 รุ่น เป็นจำนวน 8,677 คน²⁹ จากสถานศึกษาสายอาชีพทั้งรัฐและเอกชนทุกสังกัด จำนวน 105 แห่ง ใน 50 จังหวัดทั่วประเทศ ประกอบด้วย นักศึกษาทุนระดับ ปวช. ต่อเนื่อง ปวส./อนุปริญญา (5 ปี) นักศึกษาทุนระดับอนุปริญญา (2.5 ปี) นักศึกษาทุนระดับ ปวส. (2 ปี) นักศึกษาทุนที่มีความต้องการพิเศษ (บกพร่องทางการเคลื่อนไหว บกพร่องทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย บกพร่องทางสติปัญญา บกพร่องทางการเรียนรู้และกลุ่มออทิสติก) และนักศึกษาทุนหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาล/ผู้ช่วยทันตแพทย์ (1 ปี) จำแนกนักศึกษาทุนที่กำลังศึกษา ดังนี้

- **นักศึกษาทุน รุ่นที่ 1-4** (ทุนสะสม) จำนวน 6,496 คน ในจำนวนนี้เป็นนักศึกษาที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษจำนวน 113 คน และจากการติดตามผลการเรียนของนักศึกษาทุน พบว่าร้อยละ 78.16 ของนักศึกษาทุนทั้งหมด มีผลการเรียนอยู่ในระดับดีมาก (เกรดเฉลี่ย 3.00 - 4.00)
- **นักศึกษาทุน รุ่นที่ 5** (รุ่นใหม่) จำนวน 2,181 คน ในจำนวนนี้เป็นนักศึกษาที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษจำนวน 124 คน

ทั้งนี้ มีนักศึกษาทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง กำลังจะสำเร็จการศึกษาในเดือนมีนาคม 2567 จำนวนรวม 2,301 คน³⁰ จำแนกได้ดังนี้

- **นักศึกษาทุน รุ่นที่ 1** ประเภททุน 5 ปี จำนวน 818 คน
- **นักศึกษาทุน รุ่นที่ 4** ประเภททุน 2 ปี จำนวน 1,077 คน ในจำนวนนี้เป็นนักศึกษาที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษจำนวน 108 คน
- **นักศึกษาทุน รุ่นที่ 5** ประเภททุน 1 ปี จำนวน 406 คน

จากการสำรวจภาวะการมีงานทำของผู้สำเร็จการศึกษาที่ได้รับทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงในปีการศึกษา 2565 พบว่า ร้อยละ 82.09 ของผู้สำเร็จการศึกษาทั้งหมด มีงานทำทันทีหลังสำเร็จการศึกษา และร้อยละ 3.23 ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ค่าเฉลี่ยของเงินเดือนอยู่ที่ 11,983.58 บาทต่อเดือน กลุ่มงานช่างเทคนิคเครื่องกล มีค่าเฉลี่ยของเงินเดือนสูงที่สุดคือ 14,613 บาท รองลงมา คือ กลุ่มงานเทคนิคยานยนต์ มีค่าเฉลี่ยของเงินเดือนอยู่ที่ 13,882 บาท **สูงกว่ารายได้เฉลี่ยของครอบครัวก่อนที่จะรับทุนประมาณ 4 เท่า และร้อยละ 90 ของผู้สำเร็จการศึกษาที่ได้รับทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าพ่อแม่**

กสศ. ร่วมกับคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเมินความคุ้มค่าการสนับสนุนทุนการศึกษาสายอาชีพภายใต้การดำเนินงานของโครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง ผลการประเมินชี้ให้เห็นว่า ผู้สำเร็จการศึกษาที่ได้รับทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงไม่เพียงได้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น แต่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับตนเอง มีรายได้จากการประกอบอาชีพ และมีโอกาสทางสังคมที่ดีขึ้น จนทำให้ฐานะทางการเงินของครอบครัวดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

²⁹ ในจำนวนนี้เป็นนักศึกษาที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ 237 คน

³⁰ ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2566

พัฒนาต้นแบบการสร้างโอกาสทางการศึกษาและการจัดการศึกษาสายอาชีพ

กสศ. พัฒนาด้านแบบสถานศึกษาทั้งรัฐและเอกชนทุกสังกัด รวมจำนวน 105 แห่ง จาก 50 จังหวัดทั่วประเทศ ด้วยการสร้างความเปลี่ยนแปลงในทุกกระบวนการจัดการศึกษาสายอาชีพ ได้แก่

- 1 การพัฒนาระบบแนะแนวประชาสัมพันธ์แบบเชิงรุก** เพื่อสร้างภาพลักษณ์และทัศนคติที่ดีของการศึกษาสายอาชีพ
- 2 การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถคงอยู่ในระบบการศึกษาได้จนจบหลักสูตร** ผ่านระบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอาชีวศึกษา (Hero-V) ระบบการให้คำปรึกษาวิทยุ ระบบส่งต่อผู้เชี่ยวชาญกรณีที่มีปัญหาซับซ้อน รวมถึงการใช้ฐานข้อมูลในการติดตามและประเมินความเสี่ยงด้านพฤติกรรมและสุขภาพจิต จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า อัตราการคงอยู่ของนักศึกษาทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง ตั้งแต่รุ่นที่ 1-5 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี
- 3 การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนแบบทวิภาคี** กสศ. และสถานศึกษาสายอาชีพ ร่วมกับผู้ประกอบการภาคเอกชนพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น สาขางานเทคโนโลยีและนวัตกรรมอุตสาหกรรม เกษตร ร่วมกับบริษัท เบทาโกร จำกัด สาขางานอาหารและโภชนาการร่วมกับบริษัท เอสแอนด์พี ซินติเคท จำกัด (มหาชน) รวมถึงการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการตลาดแรงงาน และการทดสอบสมรรถนะทางวิชาชีพจากหน่วยงานรับรองที่มีมาตรฐานทั้งในประเทศและสากล
- 4 การส่งเสริมการมีงานทำ** ผ่านความร่วมมือกับสถานประกอบการที่ได้ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับ กสศ. และดำเนินงานร่วมกับสถานศึกษาพัฒนากระบวนการส่งเสริมการมีงานทำของนักศึกษาทุน เช่น การส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษาได้ศึกษาทำงานหรือปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับสาขางาน/สาขาวิชาการพัฒนาทักษะและความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ ด้านการส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ การส่งเสริมการมีรายได้ระหว่างเรียน

การพัฒนาด้านแบบสถานศึกษาสายอาชีพ เน้นดำเนินงานผ่านความร่วมมือกับสถานศึกษาที่มีความพร้อมและเป็นสถานศึกษาของผู้รับทุน เพื่อยกระดับหลักสูตรสายอาชีพในการผลิตกำลังคนสมรรถนะสูงที่ตอบโจทย์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงขยายผลแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาและหลักสูตรการเรียนการสอนให้เป็นต้นแบบการผลิตและพัฒนาากำลังคนสายวิชาชีพของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต

โครงการทุนพัฒนาเต็มศักยภาพสายอาชีพ หรือ ทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ มุ่งค้นหาและพัฒนาต้นแบบ การสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่ “นักเรียนกลุ่มข้างเผือก” ซึ่งเป็นเยาวชนที่มาจากครอบครัวที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาส แต่มีผลการเรียนดีและมีความสามารถให้ได้โอกาสศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ในสาขาวิชาที่เป็น สายอาชีพขั้นสูงในระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอกตามศักยภาพของผู้เรียน ควบคู่กับการกระตุ้น ป่มเพาะ และพัฒนาศักยภาพนักศึกษาทุน ใน 10 สาขาอุตสาหกรรมเป้าหมายขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต (first s-curve และ new s-curve) สาขาวิชาที่ขาดแคลนกำลังคนสายอาชีพ และสาขาวิชาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นสาขาวิชากลุ่มเดียวกับทุนนวัตกรรมสายอาชีพขั้นสูง แต่เป็นการต่อยอดการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

ความสอดคล้องกับการกิจและกลยุทธ์

W.S.U. กสศ.

มาตรา 5 (4) ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือ ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ ในการประกอบอาชีพตามความถนัดและมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้

แผนกลยุทธ์ กสศ. 2565-2567

การเข้าถึงการเรียนรู้ (learning access)

สร้างโอกาสทางการศึกษายาชีพพระดับสูงให้แก่ เยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ แต่ขาดแคลนทุน ทรัพย์หรือด้อยโอกาสระดับ ปวช. หรือ ปวส. เพื่อสร้าง กำลังคนสายอาชีพตามความต้องการและการพัฒนา ประเทศไทย 4.0

ผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcome)

นักเรียน นักศึกษา ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อย โอกาส มีโอกาสชีวิตและอาชีพ สามารถพึ่งพา ตนเองได้ พัฒนาทักษะชีวิตที่เหมาะสมสำหรับโลก ยุคปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (systems change)

สร้างระบบการผลิตบุคลากรชั้นนำด้านอาชีวศึกษาให้แก่ เยาวชนที่มาจากครัวเรือนยากจน เพื่อเป็นต้นแบบของ การพัฒนากำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต และจัดทำเป็นข้อเสนอ นโยบายให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

จุดมุ่งหมายสำคัญของโครงการ คือ เพื่อป้องกันการ สูญเสียทรัพยากรมนุษย์ด้านสายอาชีพศักยภาพสูง ที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ เพราะหากไม่ได้รับการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษา เยาวชนกลุ่มนี้มีแนวโน้มต้องออกจากระบบการศึกษา แล้วเข้าสู่ตลาดแรงงาน กลายเป็นแรงงานทักษะต่ำ (low skilled labor) มีรายได้ต่ำ และส่งผลต่อโอกาส ในการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตในอนาคต ถือเป็น การสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพไปอย่างน่าเสียดาย

หลักการและแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ มีดังนี้

1. สนับสนุนโอกาสทางการศึกษาให้แก่ **นักเรียน กลุ่มข้างเผือก (อายุ 18-24 ปี) ที่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้น ปวช. หรือ ปวส.** มีผลการเรียนดี มีความรู้ ความสามารถ แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ให้ได้รับโอกาสในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ตั้งแต่ ปริญญาตรี ปริญญาโท จนถึงปริญญาเอก ตามศักยภาพ

กสศ. สนับสนุนทุนการศึกษาปีละ 40 ทุน มีกระบวนการคัดเลือกนักศึกษาทุนอย่างเข้มข้น ตั้งแต่ การลงพื้นที่ การคัดกรองความยากจน และการคัดเลือก นักศึกษาผู้รับทุน ด้วยความเห็นจาก 3 ภาคส่วน ทั้งภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และกระทรวง การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม) ภาควิชาการ (มหาวิทยาลัยที่ร่วมโครงการ) และภาคเอกชน (ผู้ประกอบการ) เพื่อให้ได้ “**เยาวชนดี เยาวชนเก่ง**” ที่จะ เป็นบุคลากร ชี้นำด้านการศึกษาสายอาชีพและมีความพร้อมเป็น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้แก่สังคมในอนาคต ตลอดจน สร้างค่านิยมที่ดีในการศึกษายาชีพของประเทศด้วย

2. พัฒนาด้านแบบการสร้างบุคลากรชั้นนำสายอาชีพ ผ่านการสนับสนุนทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ สาขาครุศาสตร์ อุตสาหกรรม เพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากรสายอาชีพ หรือครูช่าง ให้เป็นบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพในอนาคต ด้วยความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ในการพัฒนาแนวทางส่งเสริมต้นแบบการผลิต และพัฒนาวิชาชีพครูอาชีวศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ

เยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส เข้าถึงโอกาสทางการเรียนรู้

ในปี 2566 มีนักเรียนกลุ่มช่างเผือกได้รับการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท สาขา 10 อุตสาหกรรมเป้าหมาย สะสมรวม 5 รุ่น รวมจำนวน 142 คน³¹ ในจำนวนนี้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี และอยู่ระหว่างศึกษาต่อในระดับปริญญาโท จำนวน 8 คน³² จำแนกนักศึกษาทุนที่กำลังศึกษา ดังนี้

- นักศึกษาทุน รุ่นที่ 1-4 (ทุนสะสม) จำนวน 123 คน
- นักศึกษาทุน รุ่นที่ 5 (รุ่นใหม่) จำนวน 19 คน

กสศ. ติดตามและสำรวจผลการเรียนของนักศึกษาทุน พบว่า ร้อยละ 87.65 ของจำนวนนักศึกษาทุนทั้งหมด มีผลการเรียนในภาคเรียนที่ 2/2565 อยู่ในระดับดี-มาก (เกรดเฉลี่ย 3.00-4.00) สะท้อนถึงศักยภาพและความตั้งใจที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักศึกษาทุน อย่างไรก็ตาม กสศ. ได้ร่วมกับสถานศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางดูแลช่วยเหลือนักศึกษาทุนที่มีผลการเรียนระดับต่ำกว่า 3.00 เพื่อกระตุ้นศักยภาพและช่วยเหลือให้สามารถปรับตัวกับการเรียน จนสามารถคงอยู่ในระบบจนจบการศึกษาตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้

นักเรียนกลุ่มช่างเผือกสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและประกอบอาชีพแล้วจำนวน 47 คน³³ ซึ่งเป็นผลผลิตของต้นแบบการพัฒนาเยาวชนที่มีศักยภาพแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ให้เป็นบุคลากรที่สามารถสนับสนุนการพัฒนาประเทศ ผ่านการนำความรู้ความสามารถไปใช้ในการสร้างสรรค์สังคม ทั้งครูอาชีวศึกษา บุคลากรหน่วยงานรัฐด้านเกษตรกรรม เช่น สัตวบาล และบุคลากรเฉพาะทางด้านเทคโนโลยี ในหน่วยงานเอกชน เช่น วิศวกร โปรแกรมเมอร์ ทั้งนี้ กสศ. มีแผนติดตามนักศึกษาทุน หลังสำเร็จการศึกษาให้เป็นกรณีศึกษาสำหรับการวิเคราะห์โอกาสในการสร้างการเปลี่ยนแปลงความยากจนข้ามรุ่นต่อไป

สร้างโอกาสการมีงานทำ

กสศ. ร่วมกับเครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชน สร้างโอกาสการมีงานทำให้กับผู้ที่สำเร็จการศึกษา ผ่านระบบ E-Workforce ของสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (สคช.) และระบบ STEM-Plus ของสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) รวมถึงพัฒนาด้านแบบส่งเสริมการมีงานทำ ได้แก่ ฐานข้อมูลความต้องการแรงงานระดับพื้นที่และระดับประเทศ การดำเนินการจับคู่งาน (job matching) และการสำรวจทักษะที่นายจ้างต้องการและการพัฒนาทักษะของแรงงาน (reskill and upskill)

ต่อยอดการทำงาน – สู่การขยายผล

และจับเคลื่อนเชิงนโยบาย จาก 2 ทุนการศึกษาสายอาชีพ

ด้วยความร่วมมือที่เข้มแข็งเพื่อขับเคลื่อนการสร้างโอกาสทางการศึกษาในระดับสูงกว่าภาคบังคับจาก **3 กระทรวง** ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) และกระทรวงสาธารณสุข (สธ.) ผ่านหน่วยงานในสังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.)

³¹ ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2566

³² ประกอบด้วย รุ่น 1 (2562) จำนวน 4 คน, รุ่น 2 (2563) จำนวน 4 คน

³³ จำนวนผู้สำเร็จการศึกษา ณ ปีการศึกษา 2566

สถาบันวิทยาลัยชุมชน สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ และกรมสุขภาพจิต ได้สร้างความเข้มแข็งเชิงระบบและเกิดต้นแบบการดำเนินงานที่สถานศึกษาสามารถนำไปใช้ขยายผลเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษา การสร้างสมรรถนะและคุณภาพชีวิตที่ดีของนักศึกษา การดูแลป้องกันมิให้นักศึกษาหลุดออกจากระบบการศึกษา และการสนับสนุนให้นักศึกษามีงานทำหลังสำเร็จการศึกษา

การขยายผลให้มีความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพจิตใจของเยาวชนเป็นสำคัญ ผ่านการขับเคลื่อนระบบดิจิทัลเพื่อการดูแลสุขภาพของนักเรียนอาชีวศึกษา (HERO-V) ร่วมกับสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต โดยได้พัฒนาครู อาจารย์ในสถานศึกษาสายอาชีพ และจัดให้มีพี่เลี้ยงด้านสุขภาพจิต จากกรมสุขภาพจิต จำนวน 1 คน ต่อ 1 จังหวัด ในทั้งหมด 40 จังหวัดนาร่อง เพื่อพัฒนาทักษะและสนับสนุนการดูแลส่งต่อนักศึกษาที่มีปัญหาที่ซับซ้อนให้ได้รับการดูแลโดยผู้เชี่ยวชาญ

รวมถึง**การพัฒนาแนวทางการสนับสนุนทุนการศึกษาเพิ่มเติม** ด้วยความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ผ่านการดำเนินงานร่วมกับ มูลนิธิ 50 ปี ธนาкарแห่งประเทศไทย สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล วิทยาลัยเทคโนโลยีไทย-ไต้หวัน (บีทีไอ) และสถานประกอบการ

ร่วมคิด ร่วมสร้าง ความเสมอภาคทางการศึกษา

การดำเนินงานทุนพระกนิษฐาธิราชเจ้าฯ ได้เกิดการบูรณาการความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อสนับสนุนการสร้างโอกาสทางการศึกษาในระดับสูงกว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จนสามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนากำลังคนที่สุดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและตอบโจทย์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภายใต้ความร่วมมือกับหน่วยงานสำคัญ ดังนี้

1 ความร่วมมือระหว่าง กสศ. กับสำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EECO) เพื่อการสร้างโอกาสทางการศึกษา สนับสนุนการผลิตและพัฒนากำลังคนสายอาชีพเพื่อรองรับการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (demand driven)

2 ความร่วมมือระหว่าง กสศ. กับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและช่วยเหลือผู้เรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสให้ได้รับโอกาสทางการศึกษา สร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาร่วมกันผลิตและพัฒนาคุณภาพบุคลากรทางการศึกษาสายอาชีพ บูรณาการฐานข้อมูลของผู้เรียนรายบุคคล ช่วยเหลือและติดตามการคงอยู่ในระบบการศึกษาและการมีงานทำ ตลอดจนวิจัยและขับเคลื่อนกลไกเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

การดำเนินงานโครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง และโครงการทุนพัฒนาเต็มศักยภาพสายอาชีพ หรือ ทุนพระกนิษฐาธิราชเจ้าฯ ได้รับการสนับสนุนจากภาคีทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อร่วมขับเคลื่อนให้เยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสที่มีศักยภาพได้รับโอกาสทางการศึกษาต่อในระดับสูงกว่าภาคบังคับในการศึกษาสายอาชีพ ต่อยอดโอกาสจนถึงระดับอุดมศึกษา ได้พัฒนาความรู้และทักษะ เดิมโตขึ้นเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพและสมรรถนะสูงพร้อมเป็นกำลังสำคัญของประเทศในการก้าวสู่โลกยุคใหม่ที่มีเทคโนโลยีเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัวได้ในระยะยาว ควบคู่กับการพัฒนานวัตกรรมการผลิตและพัฒนากำลังคนสายอาชีพ ในลักษณะการสร้างเป็นพันธมิตรกับหน่วยงานหลักของภาครัฐ

โครงการสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกล เป็นครูรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนของชุมชน หรือ ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

โครงการสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลเป็นครูรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนของชุมชน หรือ ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น มีแนวคิดในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่เยาวชนที่สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (อายุ 18-24 ปี) ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส แต่มีผลการเรียนดีและมีจิตวิญญาณความเป็นครู ได้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในสาขาวิชาที่ขาดแคลนครู และเมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการครูในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกลในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนครูและการโยกย้ายบ่อย ควบคู่กับการพัฒนาต้นแบบการผลิตครูในสถาบันอุดมศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชนในพื้นที่ห่างไกล เพื่อเป็นต้นแบบการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล

ความสอดคล้องกับการกิจและกลยุทธ์

W.S.U. กสศ.

มาตรา 5 (3) เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน สามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพื้นฐานและศักยภาพที่แตกต่างกัน

มาตรา 5 (5) ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือสถานศึกษา เพื่อให้มีการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสามารถรู้และพัฒนาได้ตามความถนัดและศักยภาพของตน

มาตรา 5 (6) ดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย หรือค้นคว้าแนวทางในการพัฒนาครู ให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความรู้ และมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาโดยมีแรงจูงใจที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครู

กสศ. ร่วมกับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) และสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ดำเนินโครงการตามหลักการและแนวทาง ดังนี้

1 สร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่เยาวชน (อายุ 18-24 ปี) ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส แต่มีผลการเรียนดีและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู ให้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์หรือคณะศึกษาศาสตร์ ในสาขาวิชาที่มีความต้องการครูจำนวนมาก ได้แก่ สาขาประถมศึกษา และสาขาปฐมวัย เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับการบรรจุเป็นครูในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกลที่เป็นท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล ด้วยทักษะของครูรุ่นใหม่ ที่เป็นทั้งครู นักพัฒนาชุมชน และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่

กสศ. มีเป้าหมายการผลิตและพัฒนาครูรัก(ษ์)ถิ่น จำนวน 5 รุ่น รุ่นละ 300 คน รวมทั้งสิ้น 1,500 คน กระบวนการผลิตและพัฒนาครูดังกล่าวได้สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา (คณะครุศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์) โรงเรียน และชุมชนในพื้นที่ห่างไกล และมุ่งหวังให้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนระบบการผลิตและพัฒนาครูให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

2 พัฒนานวัตกรรมกระบวนการผลิตและพัฒนาครูรุ่นใหม่สำหรับโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับโจทย์ระดับพื้นที่ เพื่อให้ครูรัก(ษ์)ถิ่นสามารถพัฒนาตนเอง นักเรียน โรงเรียน และชุมชนได้อย่างยั่งยืน จนเกิดเป็นนวัตกรรมกระบวนการผลิตและพัฒนาครูตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง และมีกระบวนการหนุนเสริมติดตามและพัฒนาทักษะที่จำเป็นอย่างต่อเนื่องจำนวน 6 ปี เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับบริบทของนักเรียนและโรงเรียน

3 พัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกล ด้วยหลักสูตรและการพัฒนาการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมทักษะผู้เรียนที่ตรงกับบริบทพื้นที่

ความสอดคล้องกับการกิจและกลยุทธ์ (ต่อ)

แผนกลยุทธ์ กศศ. 2565-2567

การเข้าถึงการเรียนรู้ (learning access)

ส่งเสริมโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียนยากจนหรือด้อยโอกาสในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารในท้องถิ่น เพื่าระวังไม่ให้นักเรียน นักศึกษาครู และครูรุ่นใหม่หลุดออกจากระบบการศึกษาหรือหน่วยจัดการเรียนรู้ในแต่ละระดับ

ผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcome)

นักศึกษาครูมีคุณภาพ มีระดับทักษะที่จำเป็นสอดคล้องกับการทำงานในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล บุคลากรในโรงเรียน มีระดับทักษะการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล นักเรียนมีผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สูงขึ้น

การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (systems change)

ได้สถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครูทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่ห่างไกล มีระบบการผลิตและพัฒนาครูแนวใหม่ที่ได้รับการพัฒนาและทดลองที่มีผลการประเมินเชิงรูปธรรมที่น่าเชื่อถือ ทั้งในด้านหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย การจัดการเรียนรู้ การประเมิน การพัฒนาครูอาจารย์

ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ

เยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ที่มีผลการเรียนดีและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู ได้เรียนครู และบรรจุเป็นข้าราชการครูเมื่อสำเร็จการศึกษา

ในปี 2566 กศศ. ได้สนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่เยาวชน (อายุ 18-24 ปี) ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส แต่มีผลการเรียนดีและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู สะสมรวม 4 รุ่น จำนวน 1,172 คน ในสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นสถาบันผลิตและพัฒนาครู จำนวน 18 แห่ง ดังนี้

- นักศึกษาทุน รุ่นที่ 1-3 (ทุนสะสม)
จำนวน 859 คน
- นักศึกษาทุน รุ่นที่ 4 (รุ่นใหม่)
จำนวน 313 คน

ผลลัพธ์การดำเนินงานสำคัญที่เกิดขึ้นในระยะเวลา 5 ปี คือ โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลจะมีครูรุ่นใหม่กลับไปบรรจุเป็นข้าราชการครู จำนวนราว 1,269 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 62 จังหวัด ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ปีการศึกษา 2567 จะเป็นปีแรกที่มีบัณฑิตครูรัก(ษ์)ถิ่น รุ่นที่ 1 จำนวน 327 คน ที่จะบรรจุเป็นข้าราชการครูกลับไปเป็นครูในชุมชนของตนเอง กศศ. อยู่ระหว่างการสนับสนุนและเตรียมความพร้อมโดยมีกระบวนการ ดังนี้

1 การสร้างความเข้าใจและสร้างกลไกความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ ตั้งแต่การวางแนวทางเตรียมความพร้อมในการบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของบัณฑิตทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น รุ่นที่ 1 ด้วยการมีส่วนร่วมตั้งแต่ส่วนกลางและระดับพื้นที่ 77 เขตการศึกษา ใน 44 จังหวัด ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ

2 การจัดทำคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูรัก(ษ์)ถิ่นสำหรับนักศึกษาทุน เพื่อเสริมศักยภาพและความสามารถด้านการนิเทศและการเป็นครูพี่เลี้ยงในโรงเรียนตลอดจนส่งเสริมประสบการณ์วิชาชีพครูและบทบาทความเป็นครูแก่นักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

3 การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ผ่าน 3 กิจกรรม ดังนี้

- **กิจกรรมการเรียนรู้และการอบรมเชิงปฏิบัติการการเรียนการสอนแบบพหุภาษาโดยใช้ภาษาแม่เป็นฐาน (Mother Tongue-Based Multilingual Education: MTB-MLE)** ด้วยการเชื่อมโยงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนให้เป็นสื่อการเรียนรู้ จนเกิดเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียนด้วยการใช้ภาษาท้องถิ่น (ภาษาแม่) ควบคู่กับกิจกรรมสร้างทักษะการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาชาติพันธุ์ และการส่งเสริมให้นักศึกษาทุนสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของนักเรียนที่มีลักษณะหลากหลาย
- **กิจกรรมเสริมทักษะการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (active learning) โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน** ผ่านการบูรณาการกับแนวคิดห้องเรียนประสิทธิภาพสูงเพื่อเพิ่มทักษะการออกแบบวิธีการจัดการเรียนการสอน และการบ่มเพาะความคิดและอุปนิสัยให้เป็นนักเรียนรู้ จนนำไปสู่การต่อยอดในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะและสมรรถนะของนักเรียนได้เต็มตามศักยภาพ
- **กิจกรรมเสริมทักษะการสอนเสวนา (dialogic teaching)** กระตุ้นให้นักเรียนมีระบบการคิดอย่างลึกซึ้งด้วยคำถามเชิงสร้างสรรค์ภายใต้ “ห้องเรียนคุณภาพที่ปลอดภัย” จนนำไปสู่การพัฒนา “พื้นที่การเรียนรู้ที่ปลอดภัย” รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมเชิงบวกระหว่างเพื่อนครูและระหว่างครูกับนักเรียน

พัฒนาต้นแบบการผลิตและพัฒนาครูรุ่นใหม่สำหรับโรงเรียนของชุมชน

กสศ. พัฒนาระบบการสร้างครูคุณภาพที่เหมาะสมกับโจทย์พื้นที่ เพื่อให้ครูรัก(ษ์)ถิ่นสามารถพัฒนาตนเอง นักเรียนโรงเรียน และชุมชนได้อย่างยั่งยืน ตั้งแต่กระบวนการค้นหา คัดกรอง คัดเลือกที่สามารถสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่ผู้รับทุนที่เหมาะสม กระบวนการบ่มเพาะความเป็นนักพัฒนาชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ ผ่านสถาบันที่ผลิตและพัฒนาครูและหน่วยงานความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนกระบวนการหนุนเสริม ติดตาม พัฒนาทักษะครูที่ได้รับการบรรจุอย่างต่อเนื่อง 6 ปี นับตั้งแต่บรรจุ ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพเมื่อปฏิบัติงานในโรงเรียนปลายทางในถิ่นฐานบ้านเกิดของตน ครอบคลุมการพัฒนาทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ จนนำไปสู่การยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียน คุณภาพโรงเรียน และคุณภาพชุมชน

พัฒนาโรงเรียนของชุมชน โรงเรียนปลายทางของนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

การพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลของชุมชนที่เป็นโรงเรียนปลายทางของนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น เป็นอีกองค์ประกอบสำคัญของการผลิตและพัฒนาครูรุ่นใหม่ กสศ. ได้นำมาตรการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบ (Teacher and School Quality Program: TSQP) ที่ได้ดำเนินการตลอดกว่า 5 ปี มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโรงเรียนปลายทางให้สอดคล้องกับบริบทต่างๆ ของโรงเรียน โดยมีผู้เชี่ยวชาญและสถาบันผลิตและพัฒนาครูในโครงการร่วมเรียนรู้เพื่อนำไปวางแผนแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้แก่ศึกษาคู และการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลตามเป้าหมายจำนวน 1,269 แห่ง ให้มีระบบการบริหารจัดการและวิชาการที่เข้มแข็ง ตลอดจนการเตรียมความพร้อมสำหรับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและการปฏิบัติงานจริงของครูรุ่นใหม่ร่วมกับสถาบันผลิตและพัฒนาครู

ต่อยอดการทำงาน - สู่การขยายผล

กสศ. ส่งเสริมกระบวนการผลิตและพัฒนาครูระบบปิดเพื่อเติมเต็มบุคลากรที่มีคุณภาพในพื้นที่ห่างไกล ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตครู และให้ความสำคัญกับหน่วยงานวิชาชีพ โดยเฉพาะโรงเรียนปลายทางของนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่นซึ่งเป็นโรงเรียนของชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนในพื้นที่ ในปี 2566 ได้ต่อยอดขยายผลจากการทำงาน ดังนี้

1 การพัฒนาต้นแบบสถาบันในการผลิตและพัฒนาครู สถาบันผลิตและพัฒนาครู 19 แห่งจากทั่วประเทศ ที่ร่วมโครงการได้ปรับแนวคิดและกระบวนการผลิตและพัฒนาครูให้ตรงตามความต้องการของบริบทพื้นที่ร่วมกับโรงเรียนและชุมชน นำไปสู่การทำงานร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบสถาบันในการผลิตและพัฒนาครูในแต่ละภูมิภาคได้ในระยะต่อไป ควบคู่ไปกับการพัฒนาชุดองค์ความรู้เพื่อออกแบบหลักเกณฑ์การประเมินสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครู

2 ยกระดับคุณภาพโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล ด้วยการเสริมสร้างพลังการเรียนรู้ระหว่างครูทั้งในระดับโรงเรียนและเครือข่าย จนเกิดชุมชนการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง และห้องเรียนคุณภาพต้นแบบ (โรงเรียนละ 1 ห้องเรียน) เพื่อเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่มีคุณภาพ รวม 281 โรงเรียน ซึ่งปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของนักเรียนเพื่อนำไปสู่การยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้

ร่วมคิด ร่วมสร้าง ความเสมอภาคทางการศึกษา

โครงการครูรัก(ษ์)ถิ่นจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือระหว่างหน่วยงานผลิตและพัฒนาครู และหน่วยงานที่วิชาชีพครู ตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติการ จากการทำงานที่ผ่านมาก่อให้เกิดการต่อยอดและขยายผลความร่วมมือระหว่าง กสศ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1 ความร่วมมือระหว่าง กสศ. กับ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา เพื่อพัฒนาคุณภาพครู บุคลากรทางการศึกษา และขับเคลื่อนสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครู ปี 2566-2570 โดยได้ร่วมวางแผนและกำหนดกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีศักยภาพ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีจิตวิญญาณความเป็นครู รวมทั้งสนับสนุนให้สถาบันผลิตและพัฒนาครูออกแบบและปรับปรุงแผนการผลิตและพัฒนาครูแนวใหม่ เพื่อยกระดับให้เป็นสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครูที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการครูของประเทศ ตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ.กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561

2 ความร่วมมือระหว่าง กสศ. กับสถาบันผลิตและพัฒนาครูรุ่นที่ 5 จำนวน 8 สถาบัน เพื่อผลิตครูรุ่นใหม่ พัฒนาคุณภาพโรงเรียนของชุมชนบ้านเกิด และส่งเสริมสถาบันให้เกิดการปรับตัวและพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาครูรูปแบบใหม่ ครอบคลุมสาขาวิชาปฐมวัย ประถมศึกษา และสาขาวิชาเอกคู่ (ปฐมวัย-ประถมศึกษา) จำนวน 329 อัตรา ตอบโจทย์พื้นที่เป้าหมายโรงเรียนปลายทางใน 40 จังหวัด โดยหัวใจของการทำงานคือการดูแลนักศึกษาทุนที่แตกต่างหลากหลายด้วยต้นทุนและภูมิหลังของชีวิต สถาบันผลิตและพัฒนาครูจึงต้องมีการออกแบบการทำงานใหม่ร่วมกันระหว่างผู้บริหารและคณาจารย์ในสถาบันเพื่อสนับสนุนการดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนา นักศึกษาทุนได้อย่างเหมาะสมกับแต่ละบุคคลมากยิ่งขึ้น

การดำเนินงานของโครงการครูรัก(ษ์)ถิ่น ไม่เพียงสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา แก่เยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส แต่ยังมุ่งสร้างกลไกผลิตและพัฒนาครูที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลหรือโรงเรียนของชุมชน

โรงเรียนเหล่านี้เป็นความหวังเดียวของคนนับร้อยนับพันชีวิตในพื้นที่ ขณะที่ในทางกลับกัน โรงเรียนเหล่านี้ ต้องประสบกับปัญหาครูโยกย้ายบ่อย กสศ. และหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาจึงได้คัดเลือกให้เป็นโรงเรียน ปลายทางของนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น เพราะปัญหาขาดแคลนครูเป็นเรื่องเร่งด่วน โดยต้องอาศัยความร่วมมือ อย่างต่อเนื่องจากทั้งกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ในฐานะหน่วยผลิตครู กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงาน ก.ค.ศ.) และสำนักงานเลขาธิการคุรุสภาในฐานะผู้ใช้ครู

ผลการดำเนินงานตลอด 4 ปีที่ผ่านมา (2563-2566) สามารถพิสูจน์ให้เห็นชัดเจนว่า การผลิต และพัฒนาครูคุณภาพสูงตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและประเทศมีความเป็นไปได้ และจะเป็นต้นแบบ ในการผลิตและพัฒนาครูของประเทศในระยะต่อไปได้บนความร่วมมือการทำงานกันอย่างใกล้ชิดของภาคีด้าน การศึกษา โดยขณะนี้มีสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตและพัฒนาครู และพร้อมจะเป็นสถาบันต้นแบบในการผลิต และพัฒนาครูจำนวน 19 แห่ง เพื่อให้เกิดการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาระบบการผลิตและ พัฒนาครูแนวใหม่ที่มุ่งเป้าหมายตลอดเส้นทางร่วมกันให้เห็นผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

เยาวชนนอกระบบการศึกษา และประชากรวัยแรงงาน ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส 3.3

เยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส เป็นกลุ่มที่จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้เข้าถึงการเรียนรู้และการพัฒนา รวมทั้งการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานที่ควรได้รับเพื่อนำไปสู่การทำงานที่มีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของตนเองและดูแลครอบครัวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

จากงานวิจัยสำรวจทักษะและความพร้อมของกลุ่มประชากรวัยแรงงานในประเทศไทยของ กสศ.³⁴ พบว่า ประชากรวัยแรงงานอายุ 15-64 ปี ที่มีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและต่ำกว่า มีจำนวนกว่า 16.1 ล้านคน แม้จะสำเร็จการศึกษาภาคบังคับแต่ประชากรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงแรงงานนอกระบบ ทำงานลักษณะกึ่งฝีมือหรือไร้ฝีมือ จึงต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงทางรายได้และขาดการคุ้มครองทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสถิติแรงงาน ปี 2565³⁵ ที่พบว่า แรงงานนอกระบบมีเงินเดือนเฉลี่ยเพียง 7,539 บาท ซึ่งต่ำกว่าเงินเดือนเฉลี่ยของแรงงานในระบบที่ได้ประมาณ 15,797 บาท จึงยอมส่งผลกระทบต่อโอกาสในการเพิ่มคุณภาพชีวิตและการยกระดับความเป็นอยู่เพื่อก้าวข้ามความยากจนข้ามรุ่น

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเผชิญกับการเพิ่มขึ้นของเยาวชน อายุ 15-24 ปี กลุ่ม NEET (Youth Not in Employment, Education, or Training) หรือกลุ่มเยาวชนที่ไม่ได้อยู่ในการทำงาน การศึกษา หรือการฝึกอบรมใด ๆ ที่พบว่ามียังมากกว่า 1.4 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 15 ของเยาวชนทั้งหมด อัตราเฉลี่ยเติบโตร้อยละ 1 ต่อปี³⁶ สาเหตุที่ทำให้เยาวชนกลายเป็นกลุ่ม NEET นั้น มีความซับซ้อนและมีหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางสุขภาพ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาและการเรียนรู้ ตลอดจนการขาดโอกาสและแรงสนับสนุน

สถานการณ์ของเยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงานที่มีแนวโน้มแย่ลง ย่อมสร้างความเสียหายโดยตรงต่อโอกาสในการพัฒนาคุณภาพคน และการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อการหลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (middle income trap) ประกอบกับด้วยสถานการณ์ที่ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ จึงไม่อาจปล่อยให้เยาวชนและประชากรวัยแรงงานแม้สักคนหลุดไปจากการพัฒนาได้อีกต่อไป เพื่อความเปลี่ยนแปลงที่ดีของสังคมไทยในอนาคต

ด้วยเหตุนี้ กสศ. จึงพัฒนาแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนเยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงานนอกระบบให้ได้โอกาสเรียนรู้หรือพัฒนาทักษะตามรูปแบบความต้องการที่หลากหลายและยืดหยุ่นร่วมกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งพัฒนากระบวนการตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนและระดับพื้นที่ เพื่อให้เข้าถึงเยาวชนและประชากรวัยแรงงานกลุ่มเป้าหมาย ด้วยมุ่งหวังผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น คือ มีงานทำ สร้างรายได้ที่เพียงพอ และสามารถดูแลตนเองและครอบครัวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะยาว

³⁴ รายงานผลวิจัยสำรวจทักษะและความพร้อมของกลุ่มประชากรวัยแรงงานในประเทศไทย (Adult Skills Assessment in Thailand), กสศ. ธนาคารโลก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566

³⁵ รายงานสถิติแรงงานประจำปี 2565, กระทรวงแรงงาน

³⁶ รายงานการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับเยาวชนที่ไม่ได้อยู่ในการทำงาน การศึกษา หรือการฝึกอบรม (Youth Not in Employment, Education, or Training: NEET) ในประเทศไทย, องค์การยูนิเซฟประเทศไทย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกระทรวงแรงงาน, 2566

ความสอดคล้องกับการกิจและกลยุทธ์

W.S.U. กศศ.

มาตรา 5 (4) ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดและมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้

มาตรา 5 (7) ดำเนินหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา สนองความต้องการทางด้านกำลังแรงงาน และการยกระดับความสามารถของคนไทย

แผนกลยุทธ์ กศศ. 2565-2567

การศึกษาทางเลือก (alternative education)

พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกที่สามารถรองรับเยาวชนและแรงงานนอกระบบ สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (systems change)

สนับสนุนให้เกิดระบบนิเวศเพื่อสร้างการเรียนรู้และการศึกษาที่มีคุณภาพและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในชุมชน

โครงการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนากทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ เกิดจากแนวคิดการทำงานที่มุ่งเน้นการค้นหารูปแบบการศึกษาทางเลือก (alternative education) และการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ควบคู่กับการสร้างกระบวนการทางสังคมที่สนับสนุนการพัฒนาเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ให้ได้ค้นพบศักยภาพและพึ่งพาตนเองได้ ผ่านการยกระดับการทำงานร่วมกับภาคียุทธศาสตร์ ทั้งภาครัฐ ภาคท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่

ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ

ต้นแบบกลไกการจัดการศึกษาทางเลือกและการศึกษาตลอดชีวิตในระดับตำบล/ชุมชน

กศศ. พัฒนากลไกการจัดการเรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายหน่วยจัดการเรียนรู้ จำนวน 175 แห่ง ใน 71 จังหวัด เช่น สถาบันการศึกษาทั้งรัฐและเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน ศูนย์การเรียนรู้ ธุรกิจเพื่อสังคม องค์กรสาธารณประโยชน์ และกิจการเพื่อสังคม (social enterprise) มุ่งพัฒนาขีดความสามารถในการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบหลายกลุ่ม เช่น เยาวชนที่ออกจากระบบการศึกษา ผู้พิการ พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวว่างงาน และเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งล้วนเป็น

ผู้ที่มีรายได้ต่ำและเปราะบาง **อีกทั้งได้ยกระดับขีดความสามารถของชุมชน หน่วยจัดการเรียนรู้ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง** ในการค้นหานวัตกรรมชุมชนที่สามารถเชื่อมต่อการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ไม่เพียงเสริมสร้างศักยภาพของบุคคล แต่ยังเสริมสร้างความเข้มแข็งปัจจัยแวดล้อมระดับครอบครัวและชุมชน เพื่อช่วยเกื้อหนุนให้ผู้เรียนรู้มีความพร้อมด้านทักษะ เพื่อการมีงานทำตามความถนัด และมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิต

การยกระดับความรู้และทักษะเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบ

ปี 2566 กศศ. ได้ยกระดับทักษะกลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบ รวมจำนวน 23,639 คน ประกอบด้วย

1 กลุ่มคนยากจน กลุ่มคนพิการ กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว กลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน จำนวน 21,681 คน จำแนกเป็นกลุ่มพัฒนาต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2565 จำนวน 10,411 คน ผ่านการดำเนินงานของหน่วยจัดการเรียนรู้ 113 แห่ง และกลุ่มที่อยู่ระหว่างการพัฒนาปี 2566 จำนวน 11,270 คน ผ่านการดำเนินงานของหน่วยจัดการเรียนรู้ จำนวน 135 แห่ง

2 เยาวชนในกระบวนการยุติธรรม จำนวน 1,958 คน ดำเนินงานร่วมกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในพื้นที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จำนวน 20 แห่ง ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ โดยใช้ “ศูนย์การเรียนตามมาตรา 12 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542” เป็นทางเลือกทางการศึกษา พร้อมทั้งสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ควบคุมเป็นพื้นที่การเรียนรู้ เปลี่ยนผู้คุมเป็นครูนักจัดการเรียนรู้ ตลอดจนพัฒนา กลไกโอบอุ้มคุ้มครองระดับตำบลเพื่อดูแลเยาวชนหลังได้รับการปล่อยตัว

ต่อยอดการทำงาน - สู่การขยายผลและขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

การพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนนอกระบบการศึกษา

การส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้เข้าถึงการเรียนรู้ตามความต้องการ อย่างเต็มศักยภาพ ผ่านหลากหลายรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้ก่อให้เกิดนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างขีด ความสามารถของเยาวชนนอกระบบการศึกษา ให้สามารถพึ่งพาตนเองและพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือน ดังนี้

- 1** การพัฒนาการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น โดยใช้ศูนย์การเรียนตามมาตรา 12 ของ พ.ร.บ.การศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นทางเลือกทางการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน
- 2** การพัฒนาองค์ความรู้และแนวทางพัฒนาศักยภาพกลุ่มพ่อแม่วัยรุ่น ผสมผสานทั้งมิติสุขภาพ มิติสังคม มิติการศึกษาและการเรียนรู้
- 3** การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานธนาคารหน่วยกิต (credit bank) ของหน่วยจัดการเรียนรู้ระดับตำบล หรือชุมชน ร่วมกับกรมส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อสร้างพื้นที่แห่งโอกาสสำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา
- 4** การสร้างพื้นที่ทำงานร่วมกับครอบครัว และสร้างกลไกโอบอุ้มคุ้มครองภายในชุมชนเพื่อดูแลช่วยเหลือ เยาวชนนอกระบบการศึกษาในชุมชน

การพัฒนา รูปแบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นตอบสนองโจทย์ของผู้เรียนและบริบทพื้นที่

กสศ. ได้ขยายผลการดำเนินการผ่านการส่งเสริมศูนย์การเรียน ตามมาตรา 12 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้เปิดโอกาสให้ศูนย์การเรียนที่จัดตั้งโดยบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน และองค์กรวิชาชีพ มีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน โดยนำร่อง 7 พื้นที่ ใน 7 จังหวัด ที่มีบริบทหลากหลาย ได้แก่ 1) คลองเตยดีจัง กรุงเทพมหานคร 2) ศูนย์การเรียนชุมชนศรีสุวรรณสะเนฟอง จังหวัดกาญจนบุรี (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร) 3) ศูนย์การเรียนไร่ส้มวิทยา จังหวัดเชียงใหม่ 4) ศูนย์การเรียนม่อนแสงดาว วิชาลัย จังหวัดเชียงราย 5) ศูนย์การเรียนชุมชนธรรมชาติบ้านห้วยพ่าน จังหวัดน่าน 6) ศูนย์การเรียนปิติปัญญา จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 7) ศูนย์การเรียนสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสังคม จังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อยกระดับ การดำเนินงานและเตรียมความพร้อมในการพัฒนารูปแบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นตอบสนองโจทย์ของผู้เรียนและ บริบทพื้นที่

“ศูนย์การเรียน” เป็นสถานที่เรียนที่องค์กรชุมชนหรือองค์กรเอกชน จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยไม่แสวงหาผลกำไร เป็นทางเลือกหนึ่งของการจัดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม บนแนวคิดที่ว่าจัดการเรียนรู้ บนฐานวิถีชีวิตชุมชนหรือการนำชีวิตเป็นตัวตั้ง ซึ่งไม่เพียงแต่พัฒนาผู้เรียน ผู้จัดการศึกษา หรือสมาชิกในชุมชน เท่านั้น แต่ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยเฉพาะคุณภาพของจิตใจ อันเป็นรากฐานของการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตอย่างแท้จริง การศึกษาที่ตอบโจทย์ชีวิตควรอยู่บนฐานการเคารพความแตกต่างหลากหลาย การสร้างคุณค่า และความหมาย การสร้างพลเมืองที่ตอบโจทย์ชีวิต ชุมชน และสังคม และการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ อันนำไปสู่สังคมที่เข้มแข็ง

การยกระดับต้นแบบการเรียนรู้ทางเลือก สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ระดับตำบล

จากการร่วมกันพัฒนาต้นแบบการศึกษาทางเลือก สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้แก่เยาวชนนอกระบบการศึกษา และแรงงานนอกระบบตลอดระยะเวลากว่า 4 ปีที่ผ่านมา เครือข่ายร่วมดำเนินงานของ กสศ. จำนวน 9 แห่ง ในพื้นที่ 8 จังหวัด กระจายทุกภูมิภาคทั่วประเทศ สามารถยกระดับต้นแบบไปสู่การสร้างอาชีพระดับตำบล ตามแนวคิดบันไดผลลัพธ์ “เจียบ-งอก-งาม-ยับยงาย” (ตามแผนภาพที่ 3.5) ตัวอย่างดังนี้

- การยกระดับสู่ศูนย์เรียนรู้ “เกษตรอินทรีย์” ครบวงจรของสหกรณ์การเกษตรพืชผักอินทรีย์หนองสนธิ จำกัด จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งงานสำหรับเยาวชนนอกระบบและประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินและว่างงาน ผ่านการใช้ทุนและทรัพยากรในชุมชน และการบูรณาการความร่วมมือกับภาคท้องถิ่น ภาครัฐ และภาคเอกชน
- การจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการระดับพื้นที่ของชมรมคนพิการ จังหวัดเลย ที่นำไปสู่การยกระดับ “เกษตรอินทรีย์ วิถีชุมชนคนพิการ” และพื้นที่การเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้กลายเป็นศูนย์เรียนรู้อาชีพที่หลากหลายสำหรับกลุ่มคนพิการที่ต้องการพัฒนาตนเองผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง
- การขยายผลหลักสูตรการทอผ้าและย้อมผ้าสีธรรมชาติ เพื่อยกระดับทักษะอาชีพสร้างรายได้ที่ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าฝ้ายเชิงดอย จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านการพัฒนาพื้นที่กลางสำหรับการเรียนรู้ของแรงงานและผู้ด้อยโอกาสในชุมชนที่ได้รับผลกระทบต่อเนื่องจากโควิด-19 และการพัฒนากลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้ ให้เป็นปราชญ์ชุมชนที่สามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ที่สนใจ
- การยกระดับกลุ่มอาชีพของสตรีในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของวิสาหกิจชุมชน นีปีสกุและจังหวัดปัตตานี ภายใต้แนวคิด “อาหารพื้นชีวิต” ผ่านการสร้างกระบวนการเรียนรู้การผลิตเครื่องแกงของคนหลากหลายอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และพัฒนาทักษะด้านการผลิต การบริหารจัดการกลุ่มและการทำงานเป็นทีม จนก่อเกิดเป็นเครื่องแกงในแบรนด์ของชุมชนที่ชื่อว่า เจ๊ะซูลา (CEK GULA)

แผนภาพที่ 3.5 แนวคิดบันไดผลลัพธ์ "เจียบ-งอก-งาม-ยับยงาย"

ร่วมคิด ร่วมสร้าง ความเสมอภาคทางการศึกษา

จากกลไกการจัดการศึกษาทางเลือกและการศึกษาตลอดชีวิตในระดับตำบล/ชุมชนที่ กสศ. ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน นำไปสู่การยกระดับการทำงานที่ต่อยอดขยายผล ดังนี้

1 การขยายผลรูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ร่วมกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และ KFC ประเทศไทย หรือ บริษัท ยัม เรสเทอรองส์ อินเตอร์เนชั่นแนล (ประเทศไทย) จำกัด โดยร่วมกันพัฒนาโมเดลนำร่องการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ชีวิตผ่านโครงการ KFC Bucket Search ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเต็มตามศักยภาพก่อนกลับคืนสู่สังคม กระบวนการเริ่มต้นจากการกระตุ้นให้เยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเข้าใจความต้องการของตนเองและวางแผนชีวิต ด้วยการเลือกรูปแบบการศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของตน เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองและเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนสังคมในอนาคต จากนั้น จะได้รับการสนับสนุนทั้งด้านองค์ความรู้ ทักษะ การดำรงชีวิต และเงินทุนตั้งต้น เพื่อเติมเต็มทักษะและศักยภาพในด้านที่ตั้งใจไว้ โดยไม่กระทบกับการดำเนินชีวิต และการทำงานในแต่ละวัน ด้วยแนวทาง work and study ที่แบ่งเวลาอย่างเหมาะสม

2 การพัฒนาความร่วมมือระดับท้องถิ่น เพื่อพัฒนาระบบดูแลเยาวชนนอกระบบการศึกษา ร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น นำร่องใน 5 พื้นที่ต้นแบบ ได้แก่ เทศบาลนครขอนแก่น เทศบาลนครนครสวรรค์ เทศบาลตำบลลำปางหลวง องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสนธิ จังหวัดสุรินทร์ และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สวด จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งกลไกการทำงานมีความหลากหลายตามบริบทและขนาดท้องถิ่น

3 การสร้างทักษะการเรียนรู้สำหรับกลุ่มคนพิการ ร่วมกับกรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ นำร่องในพื้นที่ศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยได้ค้นพบโมเดลการจัดการเรียนรู้ที่มีความสุข (happiness active learning) ซึ่งจำเป็นต้องใช้ครูพี่เลี้ยงผู้ที่อยู่ใกล้ชิดคนพิการมากที่สุด ให้มีความเข้าใจ และเข้าถึงกระบวนการเรียนรู้ที่สอดแทรกทักษะทางวิชาการ วิชาชีพ วิชาชีวิตให้กับคนพิการขณะเดียวกัน ‘ครูพี่เลี้ยง’ ต้องได้รับการเติมเต็มทักษะความรู้ และพัฒนาความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในด้านอื่น ๆ ที่หลากหลายเพื่อหนุนเสริมการทำงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ได้ถอดบทเรียนและสังเคราะห์องค์ความรู้จากการดำเนินงานในพื้นที่นำร่อง เพื่อเตรียมขยายผลไปศูนย์พัฒนาฯ ในภูมิภาคอื่นด้วยความร่วมมือจากกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

4 นครพนมโมเดล เปิดสู่ทางการศึกษาทางเลือกเพื่อวุฒิการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ร่วมกับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครพนม สมาคมศูนย์การเรียนรู้โดยองค์กรชุมชน องค์กรเอกชน เครือข่ายระดับจังหวัด ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาควิชาการ จำนวน 21 หน่วยงาน ร่วมกันตั้งเป้าหมายให้เด็กและเยาวชนทุกคนในพื้นที่ได้รับโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ผ่านการทำงานกับเด็กและเยาวชน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

- กลุ่ม ‘ต้นน้ำ’ คือ กลุ่มที่เสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาที่ยังอยู่ในสถานศึกษา
- กลุ่ม ‘กลางน้ำ’ คือ กลุ่มที่หลุดจากระบบการศึกษากลางทาง
- กลุ่ม ‘ปลายน้ำ’ คือ กลุ่มในกระบวนการยุติธรรม โดยดำเนินงานในลักษณะร่วมกันสำรวจติดตาม และสนับสนุนกลุ่มผู้รับประโยชน์ให้ได้รับการจัดการศึกษา ด้วยวิธีการและในกระบวนการที่เหมาะสม ตามบริบทชีวิต จนสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ พร้อมผลักดันให้ได้วุฒิการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และพัฒนาตัวเองสู่เส้นทางอาชีพที่ถนัดและสนใจ

ผลลัพธ์สำคัญของนครพนมโมเดล มีดังนี้

- 1 เด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา จำนวน 435 คน ได้กลับสู่ระบบการศึกษาทางเลือก และได้รับการพัฒนาการเรียนทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะอาชีพ
- 2 โรงเรียนต้นแบบ 10 แห่งสามารถจัดการเรียนรู้ในรูปแบบ active learning เพื่อป้องกันเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษา
- 3 ตำบลต้นแบบมีกลไก “ค้นหา พัฒนา ส่งต่อ” เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนระดับตำบล อย่างเป็นทางการบริหารส่วนตำบล (อบต.) 2 แห่งของจังหวัดนครพนม ได้แก่ อบต.พิมาน อ.นาแก และ อบต.โนนตาล อ.ท่าอุเทน ที่พร้อมบรรจุเรื่องการพัฒนาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาในชุมชนเข้าไปในแผนงานของ อบต. เพื่อขับเคลื่อนภารกิจระดับพื้นที่อย่างต่อเนื่อง
- 4 โครงการโรงเรียนมือถือ (mobile school) ถูกพัฒนาให้เป็นการศึกษาทางเลือก ที่สนับสนุนกลุ่มผู้รับประโยชน์ให้สามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจ ทุกที่ ทุกเวลา พร้อมทั้งเก็บตัวชี้วัดแบบ credit bank และสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่เอื้อให้กลุ่มที่หลุดออกจากระบบการศึกษามีหนทางกลับเข้าสู่พื้นที่เรียนรู้อีกครั้ง จนมีวุฒิการศึกษาไว้เป็นเครื่องมือในการหางานทำ

ปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดและตัวอย่างการดำเนินงานของนครพนมโมเดล เพื่อดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนนโยบายการแก้ไขปัญหาเด็กนอกระบบการศึกษาและเด็กตกหล่นให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา ในพื้นที่นำร่อง 13 จังหวัด ได้แก่ นครพนม บึงกาฬ อุบลราชธานี นครราชสีมา กาญจนบุรี ราชบุรี สระแก้ว สงขลา ปัตตานี ตรัง เชียงใหม่ ตาก และน่าน

การส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา การเรียนรู้ และพัฒนาทักษะเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบ มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะพัฒนารูปแบบการศึกษาทางเลือก ที่สอดคล้องกับบริบทความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล ด้วยการบูรณาการทุนสังคมและทุนทรัพยากรในพื้นที่ในการสร้างแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ยืดหยุ่น และเข้าถึงได้ เพื่อให้เกิดโอกาสการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน อันนำไปสู่การมีงานทำ ควบคู่กับการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาอย่างไม่สิ้นสุด

การบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวต้องอาศัยการร่วมแรง ร่วมมือ จากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะในระดับพื้นที่อย่างต่อเนื่องในการขับเคลื่อนหลายมิติ อาทิ การร่วมสร้างพื้นที่การเรียนรู้ใหม่สำหรับการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น รวมทั้งการพัฒนาอาชีพ การผลักดันให้เกิดการปรับแก้กฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อลดข้อจำกัดในการดำเนินงาน รวมทั้งการสร้างตัวแบบระบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย อย่างไร้รอยต่อ อันเป็นการสะท้อนทางเลือกที่หลากหลายยืดหยุ่นในการพัฒนาให้กับเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบได้อย่างแท้จริง

ภารกิจมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง

ภารกิจมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง เป็นการดำเนินงานที่ กสศ. มุ่งพัฒนาตัวแบบหรือต้นแบบในการช่วยเหลือเด็ก และเยาวชนผ่านการพัฒนาศักยภาพครูและรูปแบบการจัดการศึกษา รวมถึงการทำงานในระดับพื้นที่เพื่อสนับสนุนให้เกิดกลไกการดูแล ช่วยเหลือ และส่งต่อความช่วยเหลือ สำหรับเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ให้เข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทในแต่ละพื้นที่

ด้วยความมุ่งมั่นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบด้านการศึกษา กสศ. ได้พัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ควบคู่กับการดำเนินงานในแต่ละกลุ่มผู้รับประโยชน์ ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญของ กสศ. เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่สะสมมายาวนาน บนฐานองค์ความรู้และข้อมูล และสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างยั่งยืน

กสศ. ดำเนินงานจำแนกตามเป้าหมายของภารกิจ สรุปได้ดังนี้

3.4 การพัฒนาครู โรงเรียน และสถานศึกษา

- โครงการโรงเรียนพัฒนาตนเองและการขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง
- โครงการพัฒนาครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนท้องถิ่นทุรกันดาร
- โครงการขยายผลการดำเนินงานเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้โดยเครือข่ายครูมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวัง

3.5 การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

3.6 การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

3.7 การเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

การพัฒนาครู โรงเรียน และสถานศึกษา 3.4

การพัฒนาครู โรงเรียน และสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานของ กสศ. ร่วมกับภาคีหน่วยงานต้นสังกัดและภาคีในท้องถิ่นเข้าไปพัฒนา หนุนเสริม และสร้างต้นแบบการเปลี่ยนแปลงในจุดสำคัญ โดยการดำเนินงานทั้งหมดนี้ จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และทักษะการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกระบบการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในเชิงคุณภาพการศึกษา

การดำเนินงาน ของ กสศ. มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบ การพัฒนาคุณภาพครู การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาเครือข่ายครู ภายใต้อำนาจ 3 โครงการสำคัญ ได้แก่ (1) โครงการโรงเรียนพัฒนาตนเองและการขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง (2) โครงการพัฒนาครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนท้องถิ่นทั่วทั้งภาค และ (3) โครงการขยายผลการดำเนินงานเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้โดยเครือข่ายครูมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหจักรีสรุปผลการดำเนินงานได้ดังนี้

6 โครงการโรงเรียนพัฒนาตนเองและการขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง

ความสอดคล้องกับภารกิจและกลยุทธ์

ว.ส.อ. กสศ.

มาตรา 5 (3) เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน สามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพื้นฐานและศักยภาพที่แตกต่างกัน

มาตรา 5 (5) ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือสถานศึกษา เพื่อให้มีการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสามารถรู้และพัฒนาได้ตามความถนัดและศักยภาพของตน

มาตรา 5 (6) ดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย หรือค้นคว้าแนวทางในการพัฒนาครู ให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความรู้ และมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาโดยมีแรงจูงใจที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครู

โรงเรียนเป็นหน่วยจัดการเรียนรู้สำคัญของเด็กและเยาวชนในระบบการศึกษา อย่างไรก็ตาม โรงเรียนหรือหน่วยจัดการเรียนรู้แต่ละแห่ง มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนได้แตกต่างกันตามต้นทุนทางทรัพยากรและบริบทพื้นที่ จึงเป็นเหตุให้เกิดความเหลื่อมล้ำในเชิงคุณภาพและผลลัพธ์การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

กสศ. ร่วมกับเครือข่ายภาคีและหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียน พัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบผ่านโครงการโรงเรียนพัฒนาตนเอง (Teacher and School Quality Program: TSQP) ต่อเนื่องตั้งตั้งแต่ปี 2562 จนในปี 2566 ได้เริ่มนำรูปธรรมความสำเร็จจากโรงเรียนขนาดกลางที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนพัฒนาตนเองมาขับเคลื่อนเชิงระบบ เพื่อสนับสนุนให้โรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาสามารถริเริ่มและสร้างสรรค์การพัฒนาตนเองได้ตามความเหมาะสม สร้างการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ เพื่อเป็นต้นแบบการขับเคลื่อนงานระดับจังหวัด

รวมถึงการมีแนวทางการพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนในพื้นที่ให้สามารถ เรียนรู้การพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องในลักษณะขบวนการขับเคลื่อน (movement) ซึ่งดำเนินงานภายใต้โครงการขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง (Teacher and School Quality Movement : TSQM)

ความสอดคล้องกับการกิจและกลยุทธ์ (ต่อ)

แผนกลยุทธ์ กศศ. 2565-2567

การเข้าถึงการเรียนรู้ (learning access)

เกิดการพัฒนาคือข่ายโรงเรียนแกนนำเชิงพื้นที่ของกลุ่มโรงเรียนพัฒนาตนเอง (TSQP) ที่มีระบบการบริหารจัดการโรงเรียนและผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ มีระบบการบริหารจัดการด้านวิชาการที่สนับสนุนให้นักเรียนด้อยโอกาสเข้าถึงระบบการศึกษาหรือได้รับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง

ผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcome)

นักเรียนมีทักษะและสมรรถนะสอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 สามารถสำเร็จการศึกษาภาคบังคับด้วยรูปแบบที่หลากหลาย และมีผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่สูงขึ้น พร้อมทั้งครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) เพื่อพัฒนานักเรียนได้ตามศักยภาพ ผ่านการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับการเรียนรู้

การศึกษาทางเลือก (alternative education)

เกิดนวัตกรรม หลักสูตร แนวทาง และรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องตามความต้องการของนักเรียนรายบุคคล เพื่อให้เข้าถึงการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต พร้อมทั้งเกิดการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นเอื้อต่อการเข้าถึงการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนในโรงเรียน

การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (systems change)

ได้สถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครูทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่ห่างไกล มีระบบการผลิตและพัฒนาครูแนวใหม่ที่ได้รับการพัฒนาและทดลองที่มีผลการประเมินเชิงรูปธรรมที่น่าเชื่อถือ ทั้งในด้านหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการจัดการเรียนรู้ การประเมินการพัฒนาครูอาจารย์

ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ

ผลการดำเนินงานโรงเรียนพัฒนาตนเอง (TSQP) - ต้นทุนสำคัญการขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียน³⁷

จากการดำเนินงานโครงการโรงเรียนพัฒนาตนเอง (TSQP) รุ่นที่ 1 และ รุ่นที่ 2 มีโรงเรียนเข้าร่วมการพัฒนา 636 แห่ง และพัฒนาต่อเนื่องจนจบโครงการ จำนวน 532 แห่ง เกิดการพัฒนาโรงเรียนขนาดกลางให้เป็น “ต้นแบบ” ของการบริหารจัดการการพัฒนาคุณภาพครู และการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่มีคุณภาพ เพื่อให้ นักเรียนเกิดทักษะและสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 เข้าถึงการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนในระยะยาว ภายใต้การพัฒนาของสถาบันรับทุนพัฒนาจำนวน 11 แห่ง³⁸ ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นทั้งด้านนักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน ครอบครัว ผู้ปกครอง และชุมชน

จากการวิจัยและประเมินผลการดำเนินของโครงการโรงเรียนพัฒนาตนเอง ค้นพบบทเรียนสำคัญที่เป็นจุดเด่นและสามารถนำไปเรียนรู้และพัฒนาขยายผล ได้แก่

1 **กระบวนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) และการประเมินตนเองด้วยกระบวนการประเมินเชิงพัฒนา** ก่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ในทุกระดับและต่อเนื่องจนกลายเป็นวัฒนธรรม

2 **การเรียนรู้ร่วมกันและนำผลการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนานักเรียน ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน** ซึ่งเป็นมิติความแตกต่างที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ และช่วยให้การพัฒนาตนเองของโรงเรียนประสบผลสำเร็จได้รวดเร็วขึ้น

3 **นวัตกรรมการบริหารและการจัดการเรียนรู้** เป็นต้นแบบการบูรณาการที่ก่อให้เกิดการต่อยอดและการประยุกต์อย่างต่อเนื่อง

³⁷ รายงานสรุปผลการวิจัยโครงการโรงเรียนพัฒนาตนเอง, กันยายน 2565, กศศ.

³⁸ สถาบันรับทุนพัฒนา จำนวน 11 แห่ง ประกอบด้วย (1) มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (3) มูลนิธิเพื่อทักษะแห่งอนาคต (4) มูลนิธิโรงเรียนสตาร์ฟิชคันทรีโฮม (5) มูลนิธิสำปายมาศพัฒนา (6) มหาวิทยาลัยนเรศวร (7) มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (8) มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต (9) มูลนิธิสยามกัมมาจล (10) ศูนย์วิจัยพัฒนา มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และ (11) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2

4 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาและพัฒนานักเรียน โรงเรียนมิใช่เจ้าของการจัดการศึกษาและการพัฒนานักเรียนเพียงผู้เดียว การพัฒนานักเรียนเป็นความรับผิดชอบร่วมกันในลักษณะของการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งโรงเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน

5 การให้ความสำคัญกับนักเรียนทุกคน แม้ว่าจะมีระดับและผลของการพัฒนาที่แตกต่างกันก็ตาม นักเรียนทุกคนควรได้รับการพัฒนา (education for all) จากทุกภาคส่วนร่วมกัน (all for education) ทั้งความพยายามพัฒนานักเรียนไม่ให้ถูกทิ้งไว้ระหว่างเส้นทางการศึกษา และการลดความเหลื่อมล้ำด้วยความเสมอภาคอย่างมีประสิทธิภาพและบังเกิดผล

การขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง (TSQM)

การพัฒนาจากโครงการโรงเรียนพัฒนาตนเอง (TSQP) สู่การเดินต่อในโครงการขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเอง (TSQM) มุ่งเน้นการสร้างกลไกความร่วมมือของหน่วยงานทุกภาคส่วนที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเพิ่มความเข้มแข็งทางวิชาการ โดยมีหน่วยงานต้นสังกัดเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ การบริหารจัดการ และมีโรงเรียนต้นแบบในพื้นที่เป็นต้นแบบสำคัญในการดำเนินงาน แบ่งการขับเคลื่อนออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเองเชิงพื้นที่ (Teacher and School Quality Movement - Area : TSQM-A)
2. การขับเคลื่อนเครือข่ายโรงเรียนพัฒนาตนเอง (Teacher and School Quality Movement - Network : TSQM-N)
3. การขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเองเชิงประเด็น (Teacher and School Quality Movement - Issue : TSQM-I)

แนวคิดการขับเคลื่อนทั้ง 3 รูปแบบ มุ่งไปสู่การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพ นำไปสู่การขยายผลและสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในปี 2566 สามารถจำแนกการดำเนินงานออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1 การขับเคลื่อนขบวนการโรงเรียนพัฒนาตนเองในรูปแบบพื้นที่ (TSQM-A) เริ่มดำเนินการใน 10 จังหวัด ได้แก่ ภูเก็ต ลำปาง สุรินทร์ ศรีสะเกษ สระแก้ว ขอนแก่น พิษณุโลก สงขลา นราธิวาส และ เพชรบูรณ์ มีลักษณะการดำเนินงานในรูปแบบขบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนและคุณภาพการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในพื้นที่จังหวัด ภายใต้ความร่วมมือจากหน่วยงานต้นสังกัดในการสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ และการบริหารจัดการ เน้นการเพิ่มคุณภาพ ต่อยอดการพัฒนา ขยายผลกับเครือข่าย และสร้างความยั่งยืน ประกอบด้วย 2 กลไกสำคัญ คือ ระดับพื้นที่³⁹ และระดับโรงเรียน⁴⁰

2 การออกแบบแนวทางการขับเคลื่อนเครือข่ายโรงเรียนพัฒนาตนเอง (TSQM-N) เป็นการดำเนินงานของโรงเรียนที่รวมกลุ่มเป็นเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนแกนนำ ที่เป็นต้นแบบจากการดำเนินงานในโครงการ TSQP และโรงเรียนอื่น ๆ ที่เป็นต้นแบบการพัฒนาที่ดี นำมาสู่การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนร่วมกัน ผ่านการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานต้นสังกัดและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

กสศ. หน่วยงานต้นสังกัด และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องได้ร่วมออกแบบแนวทางการขับเคลื่อนเครือข่ายโรงเรียนพัฒนาตนเอง ในพื้นที่ 17 จังหวัดทั่วประเทศ เพื่อสร้างกลไกและความเข้มแข็งทางวิชาการในระดับจังหวัด และเป็นพื้นที่สนับสนุนให้ครูและโรงเรียนแกนนำจากโครงการ TSQP ดำเนินการขยายผลและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้การสนับสนุนทรัพยากรและการบริหารงานจากหน่วยงานต้นสังกัด

³⁹ กลไกระดับพื้นที่ คือ ระดับเขต/จังหวัด เป็นการบริหารจัดการระดับพื้นที่แบบมีส่วนร่วม เชื่อมภาคีภาคการศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด และภาคส่วนอื่น ๆ ในพื้นที่ เพื่อร่วมขับเคลื่อนระบบการศึกษา

⁴⁰ กลไกระดับโรงเรียน คือ การพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ครู และนักเรียน ต่อเนื่องจากฐานการทำงานของโรงเรียนไปโครงการ TSQP รวมถึงต้นแบบงานพัฒนาโรงเรียนอื่น ๆ ในพื้นที่

3 การหนุนเสริมกลไกการพัฒนาและขับเคลื่อนขบวนการโรงเรียนพัฒนาตนเอง ผ่านการดำเนินงานใน 3 ประเด็น ดังนี้

3.1 การผลักดันระบบสารสนเทศคุณภาพ หรือ Q-Info เป็นหนึ่งในเครื่องมือและมาตรการสำคัญของการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบ และได้รับความร่วมมือจาก สพฐ. โดย คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กพฐ.) รับทราบผลการดำเนินงานเกี่ยวกับระบบ Q-Info และมีนโยบายให้ สพฐ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาและเชื่อมต่อบริการ Q-Info เพื่อใช้ประโยชน์ในระดับโรงเรียนและเขตพื้นที่เริ่มทดลองดำเนินการใน 5 จังหวัด ครอบคลุม 4 ภูมิภาค ได้แก่ เชียงใหม่ กาญจนบุรี สุรินทร์ ระนอง และภูเก็ต และเตรียมความพร้อมขยายผลให้ครอบคลุมการดำเนินงานของ สพฐ.

3.2 การบูรณาการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียน การวางโครงสร้างข้อมูลสำหรับการประมวลผลและการวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน เพื่อจัดทำชุดความรู้และการส่งต่อข้อมูลให้แก่หน่วยงานภายใน สพฐ. และหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องที่ต้องการใช้ประโยชน์จากข้อมูล

3.3 การพัฒนาศึกษานิเทศก์ เพื่อการจัดการเรียนรู้และการจัดการระบบนิเวศทางการศึกษาในพื้นที่ 17 จังหวัด นำร่องการขับเคลื่อนขบวนการโรงเรียนพัฒนาตนเอง (TSQM) การดำเนินงานมีครูและผู้อำนวยการได้ประโยชน์จำนวนไม่น้อยกว่า 5,000 คน จากการพัฒนาศึกษานิเทศก์จำนวนไม่น้อยกว่า 170 คน จากหน่วยงานต้นสังกัดทุกสังกัด

การดำเนินงานในปี 2566 มีครู นักจัดการเรียนรู้ และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา รวมจำนวน 19,050 คน จากโรงเรียน จำนวน 1,270 แห่ง และมีนักเรียนในโรงเรียนดังกล่าวได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ จำนวนประมาณ 127,000 คน

ต่อยอดการทำงาน -สู่การขยายผลและขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

ขับเคลื่อนระบบนิเวศทางการศึกษา - พัฒนาครู นักจัดการเรียนรู้ และบุคลากรทางการศึกษา

ในปี 2566 มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาครู นักจัดการเรียนรู้ และบุคลากรทางการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1 การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 รวมจำนวน 11 หลักสูตร สามารถนำไปต่อยอดการพัฒนาห้องเรียนต้นแบบ และพัฒนาเป็นแหล่งศึกษาดูงานในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาห้องเรียนอย่างต่อเนื่องและขยายเครือข่ายโรงเรียนคู่พัฒนาในจังหวัดเดียวกัน จำนวนกว่า 20 จังหวัด ครอบคลุม 4 ภูมิภาค

2 การมีส่วนร่วมผ่านแพลตฟอร์มการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “I AM KRU - สังคมสร้างสรรค์ของคนสอน” ซึ่งเป็นพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันเครื่องมือการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ และสื่อสารเสริมพลังของครู นักจัดการเรียนรู้ และบุคลากรทางการศึกษาผ่านช่องทางดิจิทัลที่หลากหลาย ได้แก่ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ ยูทูบ ปัจจุบันมีผู้ติดตามและมีส่วนร่วมมากกว่า 85,000 คน

3 การใช้กระบวนการ PLC เป็นเครื่องมือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ ในปี 2566 กสศ. ได้ดำเนินการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายครูใน 4 ภูมิภาค สะท้อนรูปธรรมความสำเร็จของการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบ ที่ได้สร้างทรัพย์สินทางปัญญา และมีบุคลากรแกนนำของโรงเรียนที่พร้อมที่จะขับเคลื่อนขบวนการโรงเรียนพัฒนาตนเองต่อไป

ขับเคลื่อนองค์ความรู้ - การผลักดันระดับนโยบาย

ภาคีเครือข่ายและหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนได้ร่วมผลักดันและนำนโยบายไปใช้ขยายผล ในเครือข่ายหน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานในกำกับดูแลของโรงเรียน เช่น การขับเคลื่อนในจังหวัดสุรินทร์ มีเครือข่ายการดำเนินงานที่เข้มแข็งทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ซึ่งมีโรงเรียนแกนนำจำนวน 12 แห่ง มูลนิธิเพื่อทักษะแห่งอนาคต และมูลนิธิลำปลายมาศพัฒนา ดำเนินการขยายผลการพัฒนาตนเองไปยังโรงเรียนเครือข่ายมากถึง 24 แห่ง และนำมาสู่การดำเนินงานร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 และเขต 3

ภาพรวมการดำเนินงานทั่วประเทศของโครงการนำมาสู่เขตพื้นที่ต้นแบบทางการศึกษา จำนวน 21 เขตต้นแบบโรงเรียนพัฒนาตนเองในพื้นที่ 10 จังหวัด ศึกษานิเทศก์แกนนำจำนวนกว่า 20 คน และห้องเรียนตัวอย่างจำนวนกว่า 14 ห้องเรียน ในการดำเนินงานมีเขตพื้นที่เข้าร่วมกลไกการติดตาม และร่วมพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ รวมถึงการร่วมวิเคราะห์แผนการสอนและการสนับสนุนให้ครูในโรงเรียนเครือข่ายนำองค์ความรู้ไปใช้ปฏิบัติงานจริง และมีกระบวนการติดตามเพื่อให้มีพัฒนาอย่างยั่งยืน

ร่วมคิด ร่วมสร้าง ความเสมอภาคทางการศึกษา

การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบและการขับเคลื่อนขบวนการพัฒนาโรงเรียนพัฒนาตนเอง มีการดำเนินงานที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อร่วมขับเคลื่อนและขยายผลองค์ความรู้ ที่ได้จากการดำเนินงานของ กสศ. ในปี 2566 การดำเนินงานของโครงการได้เกิดความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1 ความร่วมมือระหว่าง กสศ. กับ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา เพื่อดำเนินการพัฒนาคุณภาพ และประสิทธิภาพครู บุคลากรทางการศึกษา และร่วมขับเคลื่อนสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครู ปี 2566-2570 และมี 3 หลักสูตรคุณภาพของพัฒนาครูและนักจัดการเรียนรู้ ที่เสนอขอและได้รับการรับรองจากสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

2 ความร่วมมือระหว่าง กสศ. และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเกิดขึ้นจากการถอดบทเรียนการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ดำเนินการในช่วงปี 2563-2564 โดยใช้แนวคิดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบไปใช้เป็นแนวทางของการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน และมีแผนจะขยายการพัฒนาคุณภาพครูและโรงเรียนอย่างต่อเนื่องผ่านโรงเรียนแกนนำของโครงการ

การขับเคลื่อนโรงเรียนพัฒนาตนเองเป็นการนำผลลัพธ์จากโครงการโรงเรียนพัฒนาตนเองมาต่อยอดขยายผลอย่างไรก็ตามการขยายผลให้ครอบคลุมโรงเรียนทั่วประเทศมีหัวใจสำคัญคือ “ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน” โดยเฉพาะหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนและหน่วยงานในระดับพื้นที่ ซึ่งต้องประสานให้เกิดกลไกการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องสร้างความเข้มแข็งของการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนในระยะยาว

กสศ. มุ่งหวังจะร่วมกับหน่วยงานต้นสังกัดและภาคีในพื้นที่เพื่อช่วยหนุนเสริมให้โรงเรียนเปลี่ยนแปลงตนเอง สนับสนุนให้มีกระบวนการพัฒนาจนเกิดผลสำเร็จ และร่วมกับเครือข่ายครูและโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ซึ่งครูและโรงเรียนนั้นเองจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ เพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง

พื้นที่บริเวณตะเข็บชายแดน⁴¹ เป็นพื้นที่ห่างไกลที่มีประชากรที่ขาดแคลนทุนทรัพย์อาศัยอยู่จำนวนมาก รวมถึงเด็กในวัยเรียนไม่ได้รับการศึกษาที่เหมาะสม เนื่องจากพื้นที่บริเวณตะเข็บชายแดนส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าหรือพื้นที่สันเขาทุรกันดาร และบางพื้นที่มีสถานการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นเป็นระยะ จึงทำให้หน่วยงานรับผิดชอบหลักด้านการศึกษาไม่สามารถเข้าไปจัดตั้งโรงเรียนได้

ความสอดคล้องกับภารกิจและกลยุทธ์

W.S.U. กสศ.

มาตรา 5 (3) เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน สามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพื้นฐานและศักยภาพที่แตกต่างกัน

มาตรา 5 (4) ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดและมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้

มาตรา 5 (7) ดำเนินหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา สนองความต้องการทางด้านกำลังแรงงาน และการยกระดับความสามารถของคนไทย

แผนกลยุทธ์ กสศ. 2565-2567

การเข้าถึงการเรียนรู้ (learning access)

การป้องกัน ฝ่าละอองธุลีไฟนักเรียนไม่ให้หลุดออกจากระบบการศึกษา ทุกช่วงชั้นเรียน

ผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcome)

โรงเรียนมีขีดความสามารถสูงเพียงพอในการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพผ่านการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21

การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (systems change)

ต้นแบบโรงเรียนที่มีอิสระและความพร้อมในการบริหารตนเองอย่างเป็นระบบ และส่งต่อสู่หน่วยงานนโยบายหรือต้นสังกัด

กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (บช.ตชด.) ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและเห็นควรมีแนวทางช่วยเหลือให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่นี้ได้รับการศึกษา และได้รับการพัฒนาชีวิตให้เข้มแข็งและมั่นคง จึงได้จัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) และมีตำรวจตระเวนชายแดนเป็นครูผู้สอน

ด้วยสภาพปัญหาของโรงเรียน ตชด. ทั้งความห่างไกลทุรกันดาร คุณภาพการศึกษา และการขาดแคลนครูและงบประมาณ การพัฒนาครูและโรงเรียน ตชด. จึงเป็น อีกหนึ่งภารกิจที่ กสศ. ให้ความสำคัญและสนับสนุนการดำเนินงานตั้งแต่ปี 2562 ภายใต้ความร่วมมือกับกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กองกำกับ การตำรวจตระเวนชายแดน และสถาบันอุดมศึกษาในแต่ละพื้นที่ ด้วยแนวคิดการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาครูทั้งระบบโดยไม่ดึงครูออกจากห้องเรียนและโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษา จึงได้ร่วมกันปรับหลักสูตรเกิดเป็นนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของครูในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร และการเชื่อมโยงความร่วมมือกับเครือข่ายภาคเอกชนให้ร่วมสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติงานของครู ตชด. ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

⁴¹ พื้นที่บริเวณตะเข็บชายแดนของประเทศไทยมีพื้นที่เขตแดนติดต่อรวมระยะทาง 5,656 กิโลเมตร ประกอบด้วย 31 จังหวัด 129 อำเภอ ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา น่าน อุตรดิตถ์ เลยหนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ พิษณุโลก ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สระแก้ว จันทบุรี ตราด ชุมพร ระนอง สตูล สงขลา ยะลา และบราฮัวส, แผนบริหารจัดการชายแดนด้านความมั่นคง พ.ศ. 2559-2564, สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2559

1. การพัฒนาครูและโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ดำเนินงานภายใต้แนวคิดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างครูและผู้บริหารโรงเรียน ตชด. ผ่านกระบวนการงานวิจัยการพัฒนาสมรรถนะครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะครู ตชด. ในหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทครู ตชด. การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ดึงครูออกจากโรงเรียนเกินความจำเป็น รวมถึงการพัฒนาศักยภาพไปพร้อมกับการปฏิบัติงานจริง

2. การพัฒนาเครื่องมือและกลไกหนุนเสริมพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบ กสศ. ได้พัฒนาระบบสารสนเทศคุณภาพ หรือ Q-Info ให้โรงเรียน ตชด. จำนวน 68 แห่ง เพื่อให้มีระบบการบริหารจัดการที่มีความคล่องตัว สามารถใช้เทคโนโลยีลดความซ้ำซ้อนของงานเอกสารและการประเมินผล นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้บูรณาการเชิงรุก (active learning) เพิ่มทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียน

ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ

ในปี 2566 มีครู ตชด. ได้รับการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้ทางวิชาชีพครูจำนวน 2 รุ่น รวม 144 คน จากโรงเรียนสังกัด ตชด. 51 แห่ง ศึกษาในสาขาวิชาการประถมศึกษา ในสถาบันผลิตและพัฒนา ศักยภาพครู 3 แห่ง ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และมีการพัฒนาคุณภาพครูและโรงเรียน ตชด. ทั้งระบบ โดยได้พัฒนาสมรรถนะและศักยภาพให้แก่ครูในโรงเรียน รวม 685 คน จากโรงเรียนในสังกัด ตชด. ที่เข้าร่วมโครงการ 68 แห่ง และโรงเรียนในสังกัด สพล. ที่เป็น กลุ่มโรงเรียนร่วมพัฒนา 65 แห่ง

ต่อยอดการทำงาน - สู่การขยายผลและขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

โรงเรียน ตชด. ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง ทั้งการปรับหลักสูตร การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และการนำระบบสารสนเทศคุณภาพ หรือ Q-Info มาใช้ในการลดภาระงานของครู เกิดการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาที่ช่วยเพิ่มผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนผ่านผลการเรียนของนักเรียนในโรงเรียน โดยมีโรงเรียนแกนนำ 9 แห่ง ได้จัดทีมคณะทำงานจากโรงเรียนแกนนำ ไปขยายผลเพิ่มเติมในโรงเรียน ตชด. อีก 18 แห่ง นอกจากนี้ การดำเนินงานได้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนหลักสูตรการพัฒนาครู ตชด. ในสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 3 แห่ง ที่ผลิตและพัฒนา ศักยภาพครู เพื่อให้มีหลักสูตรที่ยืดหยุ่น สามารถปรับได้ตามข้อจำกัด ไม่ยึดติดอยู่บนหลักการใด เพียงหลักการเดียว และมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสำคัญ

ร่วมคิด ร่วมสร้าง ความเสมอภาคทางการศึกษา

กสศ. ได้ดำเนินการเสนอสรุปผลการดำเนินงานการพัฒนาครูและโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ปี 2563-2566 ต่อ บข.ตชด. หรือแนวทางการดำเนินงานร่วมกันเพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ และการขยายผลจากโรงเรียน ตชด. ต้นแบบ ไปสู่โรงเรียน ตชด. เครือข่าย รวมถึงการขยายผลการสนับสนุนการใช้ระบบสารสนเทศ Q-Info เพื่อช่วยสนับสนุนงานครู ตชด. ที่เชื่อมโยงระหว่างการทำงานของครูและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและชุมชน ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ให้ครอบคลุมโรงเรียน ตชด. ทั้งหมด จำนวน 220 แห่ง ในปี 2567

การพัฒนาครูและโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลโดยเฉพาะในพื้นที่บริเวณชายแดนจำเป็นอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ หากรัฐมีแนวทางช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่เหล่านี้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษา ได้รับการพัฒนาชีวิตให้เข้มแข็ง ย่อมนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง อย่างไรก็ตาม ด้วยความหลากหลายทั้งบริบทของพื้นที่ เชื้อชาติ วัฒนธรรม และภาษาที่ใช้สื่อสารในโรงเรียนและชุมชนบริเวณชายแดน จึงนับเป็นความท้าทายอย่างยิ่งของมหาวิทยาลัยในพื้นที่ผู้ออกแบบหลักสูตรสำหรับพัฒนาสมรรถนะของครู ดชต. เพื่อให้ครู ดชต. สามารถจัดการเรียนการสอนโดยพิจารณาถึงฐานทุนของโรงเรียน มีความรู้เชิงปฏิบัติที่มีความหมาย สามารถต่อเติมองค์ความรู้ด้วยการพัฒนาคุณวุฒิ และออกแบบเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ครูมีทักษะเชิงปฏิบัติ เชื่อมโยงกับชุมชนจนคนทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาตนเองได้

8

โครงการขยายผลการดำเนินงานเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา และพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ โดยเครือข่ายครูมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ

กสศ. ร่วมกับเครือข่ายครูมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างครูที่ได้รับรางวัลเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เพื่อขยายผลการดำเนินงานตามความเชี่ยวชาญของครู โดยมุ่งหมายให้เกิดกลไกเชื่อมโยงเครือข่ายทางวิชาการที่มีความเข้มแข็ง ระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบรวมถึงบุคลากรจากหน่วยงานด้านการศึกษาครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศ

ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ

กสศ. ร่วมสนับสนุนการคัดเลือกครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ (รางวัลนานาชาติ) ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากคณะกรรมการคัดเลือกทั้ง 77 จังหวัด เพื่อให้ได้ครูผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงชีวิตลูกศิษย์และมีคุณูปการต่อวงการศึกษาดูโดยในปี 2566 มีครูผู้มีคุณสมบัติที่ได้รับการเสนอชื่อเพื่อรับพระราชทานรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ จำนวน 166 คน โดยได้รับพระราชทานรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธจาก สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 1 คน และได้รับรางวัลจากมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธอีกจำนวน 165 คน จาก การดำเนินงานมีครูในเครือข่ายครูมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ รวม 5 รุ่น จำนวน 819 คนทำหน้าที่สานต่อภารกิจในฐานะครูแกนนำการเปลี่ยนแปลง เพื่อช่วยพัฒนาครูและนักเรียนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

ต่อยอดการทำงาน - สู่การขยายผลและขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

นอกจากการทำงานกับเครือข่ายครูภายในประเทศแล้ว ยังมีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้เกิดแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมนักเรียนในพื้นที่ห่างไกล ทุกกันดารให้ได้เรียนรู้เต็มศักยภาพ

ปี 2566 ได้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครูที่ได้รับรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธจากประเทศสิงคโปร์ ในเรื่องการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม (inclusive education) สำหรับนักเรียนกลุ่มที่มีความบกพร่อง ตั้งแต่ระดับนโยบายจนนำมาสู่ระดับปฏิบัติการ สนับสนุนการพัฒนาประสิทธิวิภาพของครูไทย และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู ตลอดจนการยกระดับคุณภาพการศึกษาเพื่อให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดีสำหรับผู้เรียนทุกคน

ร่วมคิด ร่วมสร้าง ความเสมอภาคทางการศึกษา

กสศ. ดำเนินงานดังกล่าว ร่วมกับ มูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหัจจุรี สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ จาก 11 ประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อมุ่งพัฒนาเครือข่ายครูผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของลูกศิษย์ นำไปสู่การขยายผล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ระหว่างเพื่อนครู และเป็นต้นแบบในการพัฒนาการเรียนรู้อันส่งเสริมการจัดการศึกษาให้นักเรียนทุกคนอย่างมีศักยภาพ

ครูคุณภาพสร้างคนคุณภาพ กระบวนการคัดเลือกครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหัจจุรีของประเทศไทยจึงมาจากการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อร่วมกันสรรหาครูผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงชีวิตศิษย์ และมีคุณภาพการต่อวงการศึกษ โดยสิ่งสำคัญในการขยายผลการทำงานของเครือข่ายครู คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายครู การพัฒนาทักษะวิชาชีพที่ส่งผลต่อนักเรียนและเพื่อนร่วมวิชาชีพครู การสนับสนุนจากภาคธุรกิจเพื่อเปิดพื้นที่ให้ครูได้เรียนรู้โลกธุรกิจและนวัตกรรมทางเทคโนโลยีเพื่อแบ่งปันทักษะการทำงานให้ครูและเด็กเยาวชน ได้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษา โดยสร้างเครือข่ายและกลไกการทำงานอย่างเป็นระบบ

เครือข่ายครูที่มีความเข้มแข็งจะเป็นแรงผลักดันหรือการหนุนเสริมที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้านการศึกษาเพื่อเปลี่ยนชีวิตของเด็กและเยาวชนให้ดีขึ้น นำไปสู่การยกระดับสถานศึกษา หน่วยงานจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรไทยในอนาคต

3.5 การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

ในแต่ละพื้นที่ ผู้คน ครอบครัว คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมมีความแตกต่างกัน ย่อมมีต้นทุนทางสังคมและสภาพปัญหาและอุปสรรคไม่เหมือนกัน “ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา” ที่มีในแต่ละพื้นที่จึงไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยสูตรสำเร็จเดียว

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จึงเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดรูปธรรมของการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับจังหวัดหรือเมือง ที่ผู้คนและภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ ที่มีความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบการศึกษา หรือกำหนดทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนเอง ริเริ่มสร้างสรรค์รูปแบบการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ สนับสนุนการกระจายความเป็นเจ้าของ หรือ all for education ที่เริ่มสร้างความเข้มแข็งจากฐานรากขยายสู่ระดับประเทศ

9 โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

การดำเนินงานของโครงการมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาตัวแบบการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมโดยใช้ “พื้นที่” เป็นฐาน (Area-based Education: ABE) ผ่านการสร้างการมีส่วนร่วมระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นการลดขนาดของการจัดการปัญหาขนาดใหญ่ระดับประเทศให้เล็กลง และให้ความสำคัญกับการพัฒนากำลังคนที่สุดคล้องกับบริบทที่แตกต่างของพื้นที่ กลไกในระดับพื้นที่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่เชื่อมโยง การดำเนินงานระหว่างหน่วยปฏิบัติการกับหน่วยงานระดับประเทศ และเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ ในระดับพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาร่วมกับหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ

ความสอดคล้องกับภารกิจและกลยุทธ์

W.S.U. กศศ.

มาตรา 5 (2) ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนาและสนับสนุนเงินและค่าใช้จ่ายให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส และผู้ด้อยโอกาส จนสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรา 5 (3) เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน สามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพื้นฐานและศักยภาพที่แตกต่างกัน

มาตรา 5 (4) ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดและมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้

การดำเนินงานมุ่งให้เกิดกลไกความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนชุดข้อมูลความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้คน ทรัพยากร ทุน และความเฉพาะของพื้นที่ นำไปสู่การพัฒนาการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาพื้นที่ ส่งเสริมให้เกิดแผนบูรณาการดำเนินงานของภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน วิชาการ ประชาสังคม และสื่อสารมวลชน เพื่อให้เกิดกลไกการทำงานจาก “คนใน” ที่เข้าใจสภาพปัญหา เจือจาง ข้อจำกัด และศักยภาพในการพัฒนากำลังคนของพื้นที่ รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ผ่านการสื่อสารณรงค์หรือระดมทรัพยากรและความร่วมมือ

ความสอดคล้องกับการกิจและกลยุทธ์ (ต่อ)

W.S.U. กศศ.

มาตรา 5 (6) ดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย หรือค้นคว้าแนวทางในการพัฒนาครู ให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความรู้ และมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา โดยมีแรงจูงใจที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครู

มาตรา 5 (7) ดำเนินหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา สนองความต้องการทางด้านกำลังแรงงานและการยกระดับความสามารถของคนไทย

แผนกลยุทธ์ กศศ. 2565-2567

การเข้าถึงการเรียนรู้ (learning access)

เด็กและเยาวชนที่ยากจนและด้อยโอกาส ได้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ มีระบบที่ลดความเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา และถูกส่งต่อให้เกิดโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

ผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcome)

เด็กและเยาวชนที่ยากจนและด้อยโอกาส ได้รับการศึกษาเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ทำให้สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัวได้

การศึกษาทางเลือก (alternative education)

เด็กและเยาวชนที่ยากจนและด้อยโอกาสที่เกิดจากปัญหาที่หลากหลาย สามารถมีทางเลือกในการศึกษา และเรียนรู้ที่หลากหลายที่สอดคล้องกับบริบทของชีวิตของตนเอง ที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและครอบครัว

การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (systems change)

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยภาคส่วนต่าง ๆ มีความสามารถในการบริหารจัดการบูรณาการทรัพยากรและงบประมาณในพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้วยตนเอง

ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ

ในปี 2566 มุ่งสร้างและพัฒนาตัวแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำใน 2 ระดับ ได้แก่ ตัวแบบระดับจังหวัด และตัวแบบระดับเทศบาลเมือง ดังนี้

1 การพัฒนาตัวแบบระดับจังหวัด รวม 15 จังหวัด โดยเป็นการดำเนินงานต่อเนื่องจากปี 2565 จำนวน 12 จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง พะเยา สุโขทัย พิษณุโลก ขอนแก่น สุรินทร์ ระยอง สมุทรสงคราม สุราษฎร์ธานี สงขลา และปัตตานี และการพัฒนาตัวแบบระดับจังหวัดเพิ่มเติมในปี 2566 จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย นครพนม และยะลา เกิดผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญจากการดำเนินงาน ดังนี้

- เกิดเครือข่ายสมัชชาการศึกษาหรือสภาการศึกษาจังหวัดอย่างน้อย 10 จังหวัด เป็นเครือข่ายความร่วมมือระดับจังหวัด ตามแนวคิดการกระจายความเป็นเจ้าของตามร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. .... โดยมีบทบาทนำจากองค์กรหลัก 4 องค์กร ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด มหาวิทยาลัย และภาคประชาสังคม ในรูปแบบสมัชชาการศึกษาจังหวัดและเมือง เช่น สมัชชาการศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี สุรินทร์ และขอนแก่น และสมัชชาการศึกษานครลำปาง
- เกิดระบบข้อมูลเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาในระดับจังหวัด นำไปสู่การสำรวจและค้นหากลุ่มเป้าหมายและนำทรัพยากรในพื้นที่มาใช้จัดการกับปัญหา เป็น “คานงัด” สู่การวางแผนการช่วยเหลือและส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกิดเป็นตัวแบบระบบติดตามช่วยเหลือโดยเครือข่ายสหวิชาชีพ (Case Management System: CMS) เช่น ฐานข้อมูลเด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษาจังหวัดระยองและสมุทรสงคราม หรือระบบ Smart Refer เพื่อช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางจังหวัดพิษณุโลก
- เกิดตัวแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในกลุ่มเป้าหมายแต่ละช่วงวัยตามบริบท เช่น การดูแลเด็กปฐมวัย เด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ กลุ่มชาติพันธุ์ เด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา คุณแม่วัยใส ในพื้นที่ 12 จังหวัด

- เกิดการจัดทำแผนบูรณาการหรือแผนพัฒนาจังหวัดที่มีแนวคิด “การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา” เช่น แผนการศึกษาเชิงพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ (พ.ศ. 2566-2570) แผนยุทธศาสตร์จังหวัดระยอง แผนความร่วมมือระหว่างหน่วยงานจังหวัดพะเยา นับเป็นจุดเริ่มต้นการสร้าง “ความยั่งยืน” ของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ต่อไป
- เกิดการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในพื้นที่ ด้วยการรณรงค์สื่อสารสร้างความตระหนักไปยังภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เป็น “ตัวเร่ง” และผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่ เช่น การสร้างนักสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงจังหวัดสุโขทัยและระยอง เครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมของชายแดนใต้ กลุ่ม MOJO เพื่อสร้างสื่อมืออาชีพจังหวัดปัตตานี
- เกิดตัวแบบการลดความเหลื่อมล้ำที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ เพื่อเป็น “ทางออก” ในการแก้ปัญหาและให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย เช่น การพัฒนาแพลตฟอร์มอาชีพและแหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพให้กับเด็กและเยาวชนนอกระบบจังหวัดสุราษฎร์ธานี การพัฒนาเครื่องมือและหลักสูตรสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการพิเศษจังหวัดพะเยา การระดมทุนเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนด้อยโอกาส (ซากาตและวากัฟ) จังหวัดปัตตานี และการทำงานแบบ “one stop service” เพื่อช่วยเหลือและส่งต่อความช่วยเหลือเป็นรายกรณีภายใน 24 ชั่วโมง จังหวัดพิษณุโลก

2 การพัฒนาตัวแบบระดับเทศบาลเมือง ร่วมกับองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สถาบันอุทยานการเรียนรู้ (TK Park) ใน 5 เทศบาลเมือง ได้แก่ เทศบาลนครยะลา เทศบาลนครตรัง เทศบาลนครอุดรธานี เทศบาลเมืองลำพูน และกรุงเทพมหานคร เพื่อเตรียมสู่การเป็น “เมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City)” ซึ่งเป็นเมืองที่มีการใช้ทรัพยากรทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของประชาชนทุกระดับโดยอาศัยนวัตกรรมและเทคโนโลยีสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต รวมทั้งการพัฒนาทางเลือกในการเข้าถึงการเรียนรู้ สำหรับผู้ที่ไม่สามารถเรียนในระบบการศึกษาปกติ เกิดเป็นเครือข่ายเมืองเข้มแข็งที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาควบคู่กับการพัฒนาตามโจทย์การพัฒนาเมืองในอนาคต นอกจากนี้ ได้พัฒนาหลักสูตรนักจัดการเมืองแห่งการเรียนรู้ (City Administrators: CA) ร่วมกับมหาวิทยาลัยพะเยา สำหรับผู้ที่สนใจการจัดการเมืองและการจัดการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

ต่อยอดการทำงาน - สู่การขยายผลและขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

ข้อเสนอเพื่อยกระดับการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

กสศ. ได้ประเมินพัฒนาการการดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ⁴² พบข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการดำเนินงานโครงการในระยะต่อไป ดังนี้

- 1 สนับสนุนการดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างต่อเนื่องในระยะ 3 ปี** เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับคณะทำงานและกลไกขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ ค้นหาและสร้างจุดคานงัดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบระดับพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาของพื้นที่อย่างยั่งยืน
- 2 สนับสนุนให้เกิดการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่และผลักดันให้บรรจุในแผนพัฒนาการศึกษาของจังหวัด** แผนบูรณาการจังหวัด หรือแผนพัฒนาท้องถิ่นของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และเกิดความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในการนำแผนสู่การปฏิบัติ

⁴² รายงานผลการประเมินโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ, คณะผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลประกอบด้วย ศ.ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ ศ.พ.ดร.ศุภสิทธิ์ พรรณารุณทิว ศ.ดร.จิตติ มงคลชัยอริยญา นายสุกัญญา แก้วพนา นายสมหมาย ปาริจวัตต์ นายสุพจน์ จิตรพิเศษ และมูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง, 2566

3 ขยายผลการจัดตั้งสมัชชาการศึกษาจังหวัดหรือสภาการศึกษาจังหวัด ผลักดันให้มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล หรือจัดตั้งองค์กรลักษณะอื่นที่มีการรับรองสถานะทางกฎหมาย เพื่อหลอมรวมปัญหาความต้องการ เชื่อมโยงการทำงานระหว่างภาคส่วน กำหนดเป้าหมายร่วมของจังหวัด และขับเคลื่อนตามแผนบูรณาการจังหวัด เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้อย่างแท้จริงตั้งแต่ระดับพื้นที่

4 จัดตั้งกองทุนระดับพื้นที่ที่เป็นนิติบุคคลซึ่งอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติ มีการรับรองสถานะทางกฎหมาย สามารถทำนิติกรรมและธุรกรรมตามอำนาจที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนได้รับการยกเว้นภาษี ซึ่งจะเอื้อให้เกิดการเชื่อมโยงและระดมทรัพยากรจากภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขยายผลสู่ระดับนโยบายและต่อยอดเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

กสศ. ได้นำบทเรียนและข้อค้นพบที่ได้จากการทำงาน ต่อยอดไปสู่การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย ดังนี้

1 สนับสนุนการผลักดันกฎหมายที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนกลไกพื้นที่ เช่น ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. .... มาตรา 18 ที่สนับสนุนให้กลไกการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่และกลไกอื่น ๆ ที่มีเป้าหมายสร้างความเสมอภาคทางการศึกษามีบทบาทการทำงานที่ชัดเจน และเป็นส่วนสำคัญของการออกแบบแผนการจัดการศึกษาระดับจังหวัด และระดับชาติ

2 พัฒนาให้เกิดกองทุนในการขับเคลื่อนจังหวัดนวัตกรรมการศึกษา (sandbox) ระดับจังหวัด ในจังหวัดตัวแบบพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา⁴³ ร่วมกับสำนักพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (Thailand Development Research Institute: TDRI) และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย เพื่อระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการที่มีความพร้อมในพื้นที่ และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)

3 ผลักดันให้เกิดการประมวลผลข้อมูลเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการดูแลเด็กและเยาวชนที่หลุดหรืออยู่นอกระบบการศึกษา ซึ่งเป็นประเด็นร่วมที่คณะทำงานจังหวัดให้ความสนใจเป็นอย่างมากแต่ที่ผ่านมามีข้อจำกัดในการเชื่อมโยงและพัฒนาระบบข้อมูลโดยจะเป็นการทำงานข้อมูลจากส่วนกลางสู่ระดับพื้นที่ต่อเนื่องในปี 2567

4 ออกแบบและขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขปัญหาเด็กตกหล่นและเด็กนอกระบบการศึกษา ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและยืดหยุ่น ตอบโจทย์ความต้องการของเด็กและบริบทพื้นที่ ซึ่งจะดำเนินการต่อเนื่องในปี 2567 ควบคู่กับการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานและขยายความร่วมมือกับหน่วยงานระดับพื้นที่ให้มากขึ้น

⁴³ จังหวัดตัวแบบพื้นที่นวัตกรรมการศึกษามีจำนวน 19 จังหวัด ประกอบด้วยจังหวัด ศรีสะเกษ เชียงใหม่ ระยอง กาญจนบุรี นราธิวาส ปัตตานี ยะลา สตูล สุโขทัย แม่ฮ่องสอน กระบี่ ตราด สระแก้ว กรุงเทพมหานคร จันทบุรี ภูเก็ต สงขลา สุราษฎร์ธานี และอุบลราชธานี, มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2565

ร่วมคิด ร่วมสร้าง ความเสมอภาคทางการศึกษา

หัวใจของการพัฒนาตัวแบบระดับจังหวัดและเทศบาลเมืองในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คือ การเชื่อมโยงคนและเครือข่ายเพื่อให้ความร่วมมือขยายตัวในวงกว้าง ในปี 2566 มีการเชื่อมโยงเครือข่ายใน 3 ระดับ ได้แก่

ระดับนานาชาติ

- เชื่อมโยงเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ ร่วมกับ UNESCO สร้างเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ อาทิ เมืองดาเมียดตา ประเทศอียิปต์ เมืองวินด์แฮม ประเทศออสเตรเลีย เมืองโอคายามา ประเทศญี่ปุ่น เครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ขององค์การยูเนสโก ประเทศเกาหลีใต้ และเครือข่าย Cittaslow ประเทศไต้หวัน เพื่อเชื่อมโยงความรู้ และชุดประสบการณ์ที่พัฒนาเมืองผ่านความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ กระตุ้นให้เกิดการสรุปบทเรียนร่วมและเกิดเครือข่ายการทำงานในอนาคต
- สร้างพื้นที่ปฏิบัติการร่วมกับธนาคารโลก (World Bank) ผ่านการประเมินขีดความสามารถของประชากรวัยแรงงาน (adult skills assessment) ที่ดำเนินการในระดับประเทศและนำไปสู่การออกแบบการทำงานระดับจังหวัด ได้แก่ พะเยา ระยอง และปัตตานี เพื่อเตรียมการพัฒนากำลังคนที่สุดคล้องกับทิศทางการพัฒนาพื้นที่และฐานทรัพยากรของพื้นที่ในระยะยาว

ระดับประเทศ

ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานหลัก ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงสาธารณสุข รวมถึงหน่วยงานที่มีการปฏิบัติงานระดับพื้นที่ อาทิ หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพื่อเชื่อมโยงการดำเนินงานในมิติต่าง ๆ ควบคู่กับการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับพื้นที่ เป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การขับเคลื่อนเพื่อแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ (Thailand Zero Dropout) อันเป็นวาระสำคัญของประเทศ ในปี 2567-2570

ระดับพื้นที่

ผลักดันให้เกิดกลไกการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระดับจังหวัดมีรูปธรรมความร่วมมือใน 12 จังหวัดตัวแบบ ที่ดำเนินการต่อเนื่องจากปี 2565 ดังนี้

1 จังหวัดปัตตานี ดำเนินงานโดยกลไกหลัก คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี จากการถ่ายโอนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เกิดการผนวกการทำงานในมิติสุขภาพและการศึกษาเข้าด้วยกัน กลไกอาสาสมัครสาธารณสุขทำการสำรวจและค้นหาเด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสในพื้นที่ มีการจัดตั้งกองทุน “Budak Pattani” เพื่อช่วยเหลือให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงการศึกษาและมีคุณภาพชีวิตที่ดี และการเชื่อมโยงเครือข่ายของผู้ประกอบการในจังหวัดปัตตานี เพื่อจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะอาชีพและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต

2 จังหวัดสุรินทร์ ขยายกลไกระดับย่อยที่เรียกว่า “ปัญหาภาคี” ประกอบด้วย พ่อแม่ ผู้ปกครอง ท้องที่ ท้องถิ่น ครู โรงเรียน และชุมชน ร่วมกันค้นหาเด็กและเยาวชนใน 17 อำเภอ เพื่อป้องกันการหลุดออกนอกระบบการศึกษา ส่งต่อความช่วยเหลือด้านการศึกษาและอาชีพ รวมถึงพัฒนาระบบการจัดการศึกษา และการเรียนรู้ให้กับแม่วัยรุ่น ทำงานเชิงรุกและเชิงรับควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพครูและโรงเรียน เพื่อให้เกิดระบบนิเวศการศึกษาที่มีคุณภาพ

3 จังหวัดสุราษฎร์ธานี พัฒนาแพลตฟอร์มอาชีพและแหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพให้กับเด็กและเยาวชนนอกระบบ ควบคู่กับการค้นหาอาชีพและเครือข่ายผู้ประกอบการที่ร่วมสนับสนุนการเรียนรู้อาชีพที่มีต้นทุนในจังหวัด นำไปสู่การสร้างอาชีพใหม่ เช่น ผู้จัดการสวนทุเรียน รวมถึงการพัฒนาให้เกิด “พื้นที่แห่งฝัน” เพื่อสร้างเครือข่ายครูที่ร่วมกันออกแบบนวัตกรรมการดูแลช่วยเหลือและแก้ปัญหาสำหรับเด็กด้อยโอกาส เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และเด็กกลุ่มเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา รวมถึงการระดมทุนเข้าสู่ “กองทุน 10 บาท” อย่างต่อเนื่อง เพื่อทำให้เกิดความยั่งยืนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน

4 จังหวัดลำปาง ระดมทุนจากภายนอกโดยสมัครชาการศึกษาานครลำปางเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสให้เข้าถึงการศึกษ และผลักดันให้เกิดสมัครชาการศึกษาในระดับอำเภอ โดยจัดทำแผนที่ทรัพยากรที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนทุกช่วงวัย พัฒนาอำเภอเกาะคาเป็นต้นแบบการดำเนินงานให้กับ 13 อำเภอ ในการยกระดับการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย รวมถึงบูรณาการร่วมกับเครือข่ายโรงเรียนพัฒนาตนเองเพื่อผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนในระดับจังหวัด

5 จังหวัดพะเยา พัฒนานวัตกรรมจัดการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เช่น hand grip เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก หลักสูตรตำราบำบัด เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่และการเคลื่อนไหว โดยมหาวิทยาลัยพะเยาร่วมกับศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพะเยา โรงพยาบาลพะเยา โรงพยาบาลเวชชาธิกร ลำปาง ผู้ประกอบการ และพ่อแม่ผู้ปกครอง นอกจากนี้ ได้ขยายแนวคิดและแนวทางการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำไปยังจังหวัดแพร่ ทำให้เกิดภาคีเครือข่ายของการทำงานข้ามจังหวัด

6 จังหวัดแม่ฮ่องสอน พัฒนาพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ในการจัดการกับปัญหาเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาในตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย โดยความร่วมมือระหว่างสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาต้นแบบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทและต้นทุนของพื้นที่ โดยเชื่อมโยงการทำงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระบบพื้นที่ (บพท.) สถาบันอุทยานการเรียนรู้ TK Park สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สมัครชาสุขภาพแห่งชาติ (สช.) เพื่อให้การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาแม่ฮ่องสอนเป็นการเชื่อมโยงด้านการศึกษาและการพัฒนาไปด้วยกัน

7 จังหวัดสุโขทัย พัฒนา “โครงข่ายคุ้มครองทางสังคม” ครอบคลุมพื้นที่ 9 อำเภอ และเกิดตำบลต้นแบบการทำงานจำนวน 9 ตำบล แบ่งเป็นกลไก 2 ระดับ คือ กลไกระดับนโยบายและกลไกระดับชุมชน ซึ่งส่งผลให้เกิดการจัดตั้งสมาคมและกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดสุโขทัย เพื่อเป็นศูนย์รวมคนทำงานอาสาสมัครและเครือข่ายชุมชนสำหรับประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงบริหารจัดการการช่วยเหลือทั้งงบประมาณ วิชาการ และการศึกษาของเด็กและเยาวชน

8 จังหวัดสงขลา พัฒนาพื้นที่กลาง “วงสานฝันเด็กและเยาวชนในจังหวัดสงขลา” โดยสมาคมอาสาสร้างสุข ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และวิชาการ เพื่อเป็นพื้นที่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ข้อมูลและสภาพปัญหาเด็กและเยาวชนของสงขลาจากฐานข้อมูล iMedCare และร่วมกันออกแบบการช่วยเหลือให้สอดคล้องกับบทบาทและทรัพยากรของแต่ละหน่วยงานและองค์กรในจังหวัด

9 จังหวัดขอนแก่น ต่อยอดจากความร่วมมือของตัวแทน 5 หน่วยงาน ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลนครขอนแก่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สธจ.) และคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) สู่ความร่วมมือกับภาคเอกชนและประชาสังคม โดยมีมูลนิธิชุมชนขอนแก่นทศวรรษหน้า เป็นกลไกประสานงานให้เกิดพื้นที่ที่กลางสำหรับการทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงหลุดและหลุดออกจากระบบการศึกษา และผลักดันให้เกิด “สมัชชาการศึกษาขอนแก่น” ที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกับสภาการศึกษาจังหวัดขอนแก่น ในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนใน 26 อำเภอ รวมถึงการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก

10 จังหวัดระยอง ผลักดันให้เกิด “กลไกการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ระดับตำบล” โดยสถาบันการเรียนรู้ของคนทุกช่วงวัย (Rayong Inclusive Learning Academy: RILA) ร่วมกับหน่วยงานระดับจังหวัด เพื่อร่วมกันสอดส่องดูแลเด็กที่หลุดและเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา ผ่านการทำงานเชิงพื้นที่และผ่านระบบฐานข้อมูลจังหวัด มีการพัฒนาและยกระดับให้เด็กเปราะบางได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองด้านอาชีพ โดยร่วมกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน มี RILA Family และเครือข่ายจิตอาสา ทำหน้าที่ดูแล ช่วยเหลือ และส่งต่อเด็กและเยาวชนให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือฝึกทักษะอาชีพ มีการร่วมมือกับวิทยาลัยเทคนิคนิคมอุตสาหกรรมระยอง สถาบันฝึกอาชีพของรัฐ เพื่อเชื่อมโยงส่งต่อเยาวชนที่มีทักษะไปสู่การทำงาน รวมถึงเชื่อมโยงการทำงานกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

11 จังหวัดสมุทรสงคราม พัฒนาตัวแบบโรงเรียนขนาดเล็กที่มีกลไกในระดับพื้นที่ร่วมเป็นเจ้าของพัฒนาต่อยอดระบบฐานข้อมูลพร้อมใช้ที่เชื่อมโยงระบบสุขภาพกับการศึกษาเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการทำงานเชิงบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีการตั้งต้นพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในมิติอาชีพเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน ทั้งการเรียนรู้และทักษะอาชีพควบคู่กันไป เพื่อเป็นทางเลือกทางการศึกษาที่พร้อมรองรับโจทย์การเรียนรู้แบบใหม่ในอนาคต โดยมีบริษัท สร้างสรรค์ปัญญา จำกัด ซึ่งเป็นธุรกิจเพื่อสังคมเป็นแกนหลักในการประสานและผลักดันให้เกิดความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด องค์กรบริหารส่วนจังหวัด และโรงเรียนในสังกัดองค์กรบริหารส่วนจังหวัด

12 จังหวัดพิษณุโลก ผลักดันให้เกิดระบบ “one stop service” ที่ดูแลช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่ครอบคลุมทั้ง 9 อำเภอ โดยมีสมาคมสุขบัญญัติ เป็นกลไกขับเคลื่อนหลักร่วมกับเครือข่ายระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงการช่วยเหลือได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ตลอดจนมีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นกับเด็ก เยาวชน และครอบครัว รวมถึงการพัฒนาเครือข่ายการทำงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่รับช่วงต่อการช่วยเหลือที่ครอบคลุมกับปัญหา

กลไกการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-based Education) เป็นตัวแบบสำคัญในการจัดการศึกษาและการแก้ปัญหาคือความเหลื่อมล้ำให้เหมาะกับโจทย์เฉพาะของพื้นที่นั้น ๆ หัวใจสำคัญ คือ การระดมความร่วมมือและทรัพยากรระหว่างหน่วยงานและผู้คนในระดับพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และคนในชุมชน หากกลไกในพื้นที่เข้มแข็งจะเกิดการบูรณาการการทำงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้ตั้งแต่ระดับพื้นที่

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ “การแลกเปลี่ยนและบูรณาการข้อมูลระหว่างกัน” ข้อมูลที่แม่นยำและเป็นปัจจุบันจะช่วยให้มีข้อมูลรอบด้านในการตัดสินใจและมีทางเลือก เพื่อแก้จุดบอด-ต่อยอดจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องกับบริบท สภาพแวดล้อม และสถานการณ์ นำไปสู่การทำงานที่ตอบโจทย์ปัญหาของพื้นที่และสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาได้อย่างตรงจุด

ข้อมูลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่ค้นพบจากการเชื่อมโยงข้อมูลทะเบียนนักเรียนรายบุคคลเป็นตัวอย่งของการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่นำไปสู่การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ (Thailand Zero Dropout) ในปี 2567 เป็นต้นไป เป็นการสร้างกลไกในระดับพื้นที่เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาได้รับโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละบุคคล รวมทั้งการบูรณาการงานที่ กสศ. ดำเนินการ และการดำเนินงานวิจัยองค์ความรู้และนวัตกรรมของ กสศ. ไปสู่การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับพื้นที่ได้

กสศ. คาดหวังว่า ในอนาคตพื้นที่ที่ตัวแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจะไม่เพียงมีความเข้มแข็งด้วยตัวเอง แต่ยังสามารถขยายผลการทำงานไปยังจังหวัดหรือเมืองใกล้เคียงหรือที่มีบริบทแวดล้อมคล้ายคลึงกันได้ รวมทั้งนำบทเรียนจากการทำงานเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะยิ่งเสริมพลังและสร้างการเปลี่ยนแปลงได้มากขึ้นในอนาคต ซึ่งจะบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ได้ด้วยผู้ที่อยู่ในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

3.6 การวิจัยและนวัตกรรม เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

ในปี 2566 กสศ. ร่วมกับภาคีจัดทำงานวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทำงานและตอบโจทย์เชิงนโยบายที่สำคัญแล้วเสร็จต่อเนื่องจากปี 2565 รวม 22 ชิ้นงาน เพื่อมุ่งหวังให้เกิด **การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (systems change)** จากงานวิจัยการประเมินผล และการถอดบทเรียน จากการทำงานในพื้นที่ต้นแบบของ กสศ. สามารถนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีความชัดเจนและ ขยายผลได้จริง ดังนี้

- การยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcome)
- การพัฒนานวัตกรรมต้นแบบและปมเพาะนวัตกรรมเพื่อสังคม
- ข้อเสนอเชิงนโยบายจากผลการวิจัย

ความสอดคล้องกับภารกิจและกลยุทธ์

W.S.U. กสศ.

มาตรา 5 (7) ดำเนินหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย และพัฒนา องค์ความรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนส่งเสริม และสนับสนุนการนำองค์ความรู้ ดังกล่าวไปใช้เพื่อ ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา สนองความต้องการทางด้าน กำลังแรงงาน และการยกระดับความสามารถของคนไทย

แผนกลยุทธ์ กสศ. 2565-2567

การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (systems change)

นำองค์ความรู้และผลการประเมินบทเรียนจากการทำงาน ต้นแบบในพื้นที่นำร่อง ร่วมกับการใช้ข้อมูลจากงานวิจัย และนวัตกรรมเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย ที่มีความชัดเจน และสามารถนำไปขยายผลได้จริง

ยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcome)

การดำเนินงานมุ่งหวังให้ช่องว่างของผลลัพธ์ การเรียนรู้ระหว่างนักเรียนกลุ่มด้อยโอกาสกับนักเรียน กลุ่มอื่น ๆ ลดลง จึงเน้นการศึกษาปัจจัยและมาตรการ ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านผลลัพธ์ การเรียนรู้ ค่านิยม เจตคติ ทักษะและสมรรถนะสำคัญ รวมถึงศึกษานวัตกรรมการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ ที่สะท้อนถึงพัฒนาการของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยมี ตัวอย่างข้อค้นพบดังต่อไปนี้

1 ถอดบทเรียน “นักเรียนช่างเผือก” ปัจจัย เกื้อหนุนให้เกิดพฤติกรรมเชิงบวกในการเรียนและ การมีกรอบแนวคิดแบบเติบโต (growth mindset)

นักเรียนกลุ่มช่างเผือก หรือ นักเรียนที่มี เศรษฐฐานะของครัวเรือนในช่วงร้อยละ 20 ล่างสุด ของประเทศ แต่มีคะแนนสอบจากโครงการประเมิน

สมรรถนะผู้เรียนตามมาตรฐานสากลเพื่อการพัฒนาสถานศึกษา (PISA for Schools) ประเทศไทยในระดับสูงสุด ร้อยละ 20 บนสุดของประเทศ และมีคะแนนทักษะอารมณ์-สังคม (socio-emotional skills) อยู่ในระดับสูง

จากการศึกษาพบว่า การมีพฤติกรรมเชิงบวกในการเรียนและมีกรอบแนวคิดแบบเติบโต (growth mindset) เป็นตัวขับเคลื่อนความสำเร็จที่สำคัญ การถอดบทเรียนปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิด growth mindset ของนักเรียนช่างเผือก เพื่อขยายผลให้เกิดการจัดการสิ่งแวดล้อมรอบข้างในเพื่อส่งเสริม growth mindset ของเด็กไทยโดยเฉพาะกลุ่ม ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส เพื่อให้เห็นคุณค่าของตัวเองและผลักดันให้เกิดความต้องการหลุดพ้นจาก ความยากจนในรุ่นของเขา

กสศ. ร่วมกับคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จัดทำโครงการการศึกษาบริบทที่เกื้อหนุนต่อพฤติกรรมเชิงบวกในการเรียนและการมีกรอบแนวคิดแบบเติบโต (growth mindset) ของนักเรียนกลุ่มข้างเผือก โดยเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีเศรษฐฐานะของครัวเรือนอยู่ในช่วงร้อยละ 20 ล่างสุดของประเทศ แต่มีคะแนนสอบ PISA ในระดับสูงสุดร้อยละ 20 บนสุดของประเทศ และมีคะแนนทักษะอารมณ์-สังคมในระดับสูง จำนวน 100 คน พบปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนและผลักดันให้มีกรอบแนวคิดแบบเติบโต (growth mindset) ดังนี้

ปัจจัยสนับสนุน นักเรียนกลุ่มข้างเผือกได้รับการปลูกฝังจากครอบครัว โรงเรียน และบุคคลรอบข้างว่า การศึกษาจะสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความมั่นคงให้ครอบครัวได้ และส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษาจากบุคคลรอบข้างทั้งครอบครัวและครูอย่างเต็มความสามารถ ประกอบกับนักเรียนได้รับการสนับสนุนและมีประสบการณ์ที่ดีจากการเรียน เช่น คำชื่นชม ทุนการศึกษา โอกาสเข้าร่วมการแข่งขันทางวิชาการ จึงทำให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาในการยกระดับคุณภาพชีวิต

ปัจจัยผลักดัน เนื่องจากครอบครัวของนักเรียนกลุ่มข้างเผือกมีฐานะยากจน ทำให้นักเรียนกังวลเรื่องการเรียนต่อในระดับสูงขึ้น และนักเรียนบางส่วนที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่แต่อาศัยอยู่กับผู้ปกครองที่เป็นปู่ตายายซึ่งอาจมีปัญหาสุขภาพและเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความกังวล ความเปราะบางเหล่านี้สร้างความรู้สึกละอายใจจากภายในเป็นผลให้นักเรียนอยากผลักดันตนเองและครอบครัวให้พ้นจากสภาพชีวิตที่เป็นอยู่ หลอมรวมให้นักเรียนมีกรอบแนวคิดแบบเติบโตและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

2 การฟื้นฟูการเรียนรู้ของนักเรียนจากภาวะการเรียนรู้ถดถอยที่เกิดขึ้นในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19

จากการดำเนินงานในโครงการพัฒนาศักยภาพการทำวิจัยแบบการทดลองสุ่มแบบมีกลุ่มควบคุม (randomized controlled trials) และการประเมินผลกระทบของการฟื้นฟูการเรียนรู้ของนักเรียนในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยการจัดกิจกรรมฟื้นฟูการเรียนรู้ให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นแบบที่มีความพร้อมเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลเชิงบวกต่อการฟื้นฟูการเรียนรู้ ได้แก่ การกำหนดนโยบายและเป้าหมายที่ชัดเจนของสถานศึกษา การใช้กระบวนการวางแผนเพื่อเลือกปัญหา การแก้ปัญหา รวมถึงการตรวจสอบและการปรับปรุง (Plan-Do-Check-Act : PDCA)

นอกจากนี้ การฟื้นฟูการเรียนรู้ถดถอยให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับ ได้แก่ ผู้ปกครอง ครู บุคลากรโรงเรียน และภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการศึกษาเป็นข้อมูลตั้งต้นในการดำเนินงานระหว่าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร กสศ. และองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย เพื่อร่วมวางแผนทางสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครอย่างเป็นรูปธรรม และได้บรรจุแผนการดำเนินงานเรื่อง “การสนับสนุนการเรียนรู้และการฟื้นฟูการเรียนรู้ถดถอย” เป็นหมุดหมายการดำเนินงานของแผนจังหวัดระยะ 20 ปี

3 เครื่องมือการวัดประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้และบทเรียนการวัดประเมินผลนานาชาติ

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้จึงไม่สามารถวัดผลที่เนื้อหา (formative assessment) เพราะความรู้เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา จึงเป็นความท้าทายของการออกแบบหลักสูตรและการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะและสมรรถนะสำหรับเด็กและเยาวชน แม้ในระดับสากลจะเริ่มมีแนวทางที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในการกำหนดชุดทักษะและสมรรถนะอันพึงประสงค์ที่ผู้เรียนควรได้รับ แต่ในประเทศไทยยังคงขาดเครื่องมือหรือแนวทางการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ดังกล่าวที่สามารถนำมาขยายผลได้

กสศ. จึงสำรวจเครื่องมือการวัดประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ รวมถึงดำเนินการถอดบทเรียนจากต่างประเทศ เพื่อออกแบบแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ที่สามารถวัดทักษะและสมรรถนะของผู้เรียน รวมถึงระบุเกณฑ์ชี้วัด พฤติกรรม และผลลัพธ์ การเรียนรู้ และร่วมกับ OECD เพื่อพัฒนานวัตกรรมประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ (Platform for Innovative Learning Assessments: PILA) ซึ่งเป็นมาตรการยกระดับผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้และสร้างความเปลี่ยนแปลงในห้องเรียนและเสริมพลังครูอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ทั้งในระดับนโยบายและระดับสถานศึกษา

นอกจากการสำรวจและถอดบทเรียนข้างต้น กสศ. ร่วมกับมูลนิธิ Creativity, Culture and Education (CCE) จัดเวทีเสวนาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับนานาชาติ ในประเด็น “นวัตกรรมการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้” (International Seminar on Pupil Outcomes Assessments) โดยมีผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการด้านการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เข้าร่วมจาก 10 องค์กรทั้งในและต่างประเทศ เข้าร่วมแข่งขันประกวด

การดำเนินงานในระยะต่อไป กสศ. มุ่งเน้นการพัฒนาเครื่องมือ PILA ร่วมกับ OECD เพื่อให้เกิด Thai PILA สำหรับการใช้ประโยชน์ของครูในประเทศไทย ตลอดจนขยายผลการศึกษาด้านการประเมินทักษะการคิดเชิงบริหารไปยังกลุ่มผู้เรียนในช่วงอายุ 15 ปี ในโครงการวิจัยและสนับสนุนการประเมินสมรรถนะผู้เรียนตามมาตรฐานสากลเพื่อพัฒนาสถานศึกษา (PISA for Schools) ในระยะที่ 2 ต่อไป

การพัฒนานวัตกรรมต้นแบบและบ่มเพาะนวัตกรรมเพื่อสังคม

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่มีความซับซ้อนจำเป็นต้องมีแนวทางแก้ปัญหาที่หลากหลาย การดำเนินงานจึงให้ความสำคัญกับงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดนวัตกรรมต้นแบบที่สามารถขยายผลได้จริงในทางปฏิบัติ รวมถึงเหนี่ยวนำนวัตกรรมเพื่อสังคมให้ร่วมสร้างสรรค์ทางเลือกในการจัดการปัญหา รวมทั้งการขยายผลให้สามารถส่งต่อนวัตกรรมไปยังภาคีระดับพื้นที่ได้

ตัวอย่างผลการพัฒนานวัตกรรมต้นแบบและบ่มเพาะนวัตกรรมสังคม ได้แก่

1 เครื่องมือส่งเสริมทักษะทางอารมณ์และสังคม (Social Emotional Learning: SEL) ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ความรับผิดชอบต่องานและการบริหารจัดการตนเอง ทักษะทางอารมณ์และการควบคุมอารมณ์ทางลบ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเปิดรับประสบการณ์และเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และด้านทักษะสังคมและการมีส่วนร่วมกับผู้อื่น โดยทดลองจัดอบรมหลักสูตรบ่มเพาะ SEL ในกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนราชวินิตประถมบางแค จำนวน 100 คน เป็นเวลา 10 ชั่วโมง พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมหลักสูตรเกิดการพัฒนาทักษะ SEL ทั้ง 5 ด้าน จากการวัดผลทดสอบก่อนและหลังอบรม พบว่า นักเรียนกลุ่มนี้สามารถตระหนักรู้และเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้เป็นอย่างดี สิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมในระยะยาว คือ ครูและผู้ปกครองต้องร่วมกันสร้างพื้นที่ปลอดภัยและสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับเด็ก

2 “ห้องเรียนผู้ประกอบการ” นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายโรงเรียนขยายโอกาสและโรงเรียนนานาชาติ โครงการพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (equity partnership's school network) เป็นการขยายผลนวัตกรรมสังคมในรูปแบบกระบวนการต่อเนื่องเป็นปีที่ 4 เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ ทักษะในศตวรรษที่ 21 ตามความถนัดและศักยภาพแก่นักเรียนและครูในพื้นที่ห่างไกล ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ สังคม วัฒนธรรมและประสบการณ์ ผ่านการจับคู่กับนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสในเครือข่าย กสศ. และนักเรียนโรงเรียนนานาชาติที่มีความแตกต่างเชิงพื้นที่และบริบทสภาพแวดล้อมทางสังคม มาทำงานร่วมกันผ่านการสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ และจัดจำหน่ายบนแพลตฟอร์มออนไลน์ของ Shopee

การดำเนินงานมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 19 แห่ง แบ่งเป็น โรงเรียนขยายโอกาสในเครือข่าย กสศ. จำนวน 12 แห่ง โรงเรียนนานาชาติ จำนวน 7 แห่ง จำนวนนักเรียนทั้งหมดที่เข้าร่วมโครงการ 84 คน และครู 31 คน สามารถสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้รวมทั้งหมด 1,040 ชิ้น รายได้จากการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์รวมจำนวน 311,636 บาท สมทบเป็นทุนให้กับนักเรียนทุนเสมอภาคโรงเรียนขยายโอกาสในเครือข่ายของ กสศ.

ผลการประเมินระดับการพัฒนาทักษะหลังจากเข้าร่วมโครงการ พบว่า นักเรียนมีระดับการพัฒนาทักษะทุกด้านอยู่ในระดับที่ดีมาก ทั้งด้านการเรียนรู้สังคม วัฒนธรรมและประสบการณ์ (cross cultural understanding) ด้านความเข้าใจ (empathy) ด้านความคิดสร้างสรรค์ (creativity) และด้านผู้ประกอบการออนไลน์ (digital entrepreneurship) ความสำเร็จของการขายผลิตภัณฑ์บนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่แสดงให้เห็นถึงมูลค่าของเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นและผลิตภัณฑ์ในโครงการที่พัฒนาขึ้นยังสามารถขยายไปสู่ตลาดภายในประเทศ นอกจากนี้ ยังมีสถานศึกษาที่ดำเนินการต่อยอดภายหลังจบโครงการ ได้แก่

- **โรงเรียนบ้านหนองธง จังหวัดพัทลุง** ถ่ายทอดความรู้ให้กับโรงเรียนต่างอำเภอ และวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์จัดกิจกรรมฝึกอบรมการทำผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ ณ สวนทดลอง แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง
- **โรงเรียนสมาคมพยาบาลไทย จังหวัดน่าน** นำผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาเป็นตัวอย่างประกอบการทำข้อเสนอโครงการเพื่อขอรับทุนสร้างห้องผลิตงานสิ่งทอ

ข้อเสนอเชิงนโยบายจากผลการวิจัย

1 การขยายผลการพัฒนาฐานข้อมูลแบบออนไลน์และเครื่องมือประเมินความพร้อมของเด็กและเยาวชนในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน (career readiness survey)

ปัจจุบันมีนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนหนึ่งที่ไม่สามารถเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับได้ด้วยสาเหตุจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ความจำเป็นของครอบครัว และปัจจัยอื่น ๆ ส่งผลให้เด็กกลุ่มดังกล่าวต้องหลุดออกจากระบบการศึกษา และเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยอันควร เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ความพร้อมของเด็กและเยาวชนในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน

กสศ. ร่วมกับภาคีในโครงการขยายผลการพัฒนาฐานข้อมูลแบบออนไลน์และเครื่องมือประเมินความพร้อมของเด็กและเยาวชนในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน (career readiness survey) สำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์ความพร้อมของเด็กและเยาวชนในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน ระดับจังหวัด และบ่งชี้สถานการณ์รายบุคคล สถานศึกษา พื้นที่ และจังหวัด จัดทำเป็นฐานข้อมูลและข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนในระดับต่างๆ รวมถึงสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน การศึกษาวิจัยมุ่งเน้นการสำรวจและประเมินทักษะด้านความรู้ (hard skills) ทักษะทางความคิด (soft skills) และความสามารถในการปรับตัวด้านอาชีพ (career adaptability) ครอบคลุมพื้นที่ 26 จังหวัด มีนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 515 คน ผลการศึกษาพบว่า **จังหวัดที่อยู่บริเวณชายแดนของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชายแดนภาคตะวันตก ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ในบางพื้นที่ มีผลการประเมินทักษะความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ ความฉลาดทางอารมณ์ และการแก้ปัญหาที่ต่ำกว่าเกณฑ์**

การศึกษาได้ทำการเปรียบเทียบทักษะของกลุ่มนักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับชั้น ม.3 หลังเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 กับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับและเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 ด้วยการใช้ตัวแบบทางสถิติ โดยพบว่า ผลการเปรียบเทียบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงทักษะที่ถดถอย (skill loss) ทั้งในด้านทักษะสังคม ทักษะด้านความคิด อุปนิสัย บุคลิก ทักษะการปรับตัวด้านอาชีพ ตามลำดับ ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ **นักเรียนที่มาจากโรงเรียนขยายโอกาสมีความถดถอยด้านทักษะต่าง ๆ มากถึงร้อยละ 30-50 เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนกลุ่มที่สำเร็จการศึกษา ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19**

การดำเนินงานในระยะต่อไป กสศ. จะขยายพื้นที่การดำเนินงานให้ครอบคลุมพื้นที่ 76 จังหวัด และกรุงเทพมหานคร รวมทั้งทดลองพัฒนาหลักสูตรสำหรับสร้างบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นโค้ชอาชีพของพื้นที่ (area-based career coach) เพื่อให้พื้นที่และสถานศึกษาสามารถนำข้อมูลผลการสำรวจไปใช้พัฒนาหรือส่งเสริมทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพในอนาคต รวมทั้งสนับสนุนให้ครู สถานศึกษาและพื้นที่นำข้อมูลผลการสำรวจไปใช้ในการติดตามเด็กกลุ่มเสี่ยงและดำเนินการหาแนวทางช่วยเหลือก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2 การจัดทำงบประมาณในลักษณะบูรณาการด้านการศึกษาเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (equity-based budgeting for education)

การจัดสรรเงินอุดหนุนทางการศึกษาแบบรายหัวให้แก่นักเรียนทุกคนเท่ากัน ในความเป็นจริงวิธีดังกล่าวกลับทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลที่ไม่สามารถยุบหรือควบรวมได้ ซึ่งส่วนใหญ่มีนักเรียนจำนวนต่ำกว่า 100 คน โรงเรียนดังกล่าวจะได้รับจัดสรรงบประมาณที่ลดน้อยตามจำนวนนักเรียนจนไม่เพียงพอต่อการนำไปบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน คุณภาพการเรียนการสอน และสาธารณูปโภคพื้นฐาน

จากการสำรวจและติดตามสถานการณ์ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารของ กสศ. ร่วมกับ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เครือข่ายชมรมนักจัดการศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร เครือข่ายโรงเรียนปลายทางครูรัก(ษ์)ถิ่น และมูลนิธิกระเจ๊กเงา ค้นพบข้อเท็จจริงที่สำคัญ คือ **การจัดสรรงบประมาณทางการศึกษา ยังคงเป็นปัญหาใหญ่ และเป็นหนึ่งในต้นตอของความเหลื่อมล้ำที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข**

สถานการณ์โรงเรียนขนาดเล็ก

ปัจจุบันประเทศไทยมีโรงเรียนขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนน้อยกว่า 120 คน) ประมาณ 15,000 แห่งทั่วประเทศ ส่วนใหญ่มีการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยถึงประถมศึกษา หรือตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ในจำนวนนี้มีโรงเรียนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกล จำนวนกว่า 1,000 แห่งทั่วประเทศ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูง พื้นที่สันเขา หุบเขา และเกาะต่าง ๆ รวมถึงโรงเรียนตามแนวชายแดน

อัตราการเกิดของประชากรไทยที่ลดลงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนขนาดเล็ก และด้วยเส้นทางการคมนาคมของประเทศไทยดีขึ้น จึงทำให้ผู้ปกครองที่พอมีฐานะอยากส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพ ในขณะที่ผู้ปกครองที่ไม่มีฐานะไม่มีความสามารถจ่ายค่าเดินทางไปยังโรงเรียนที่ดีกว่า จึงจำเป็นต้องเลือกเรียนโรงเรียนเท่าที่มีอยู่ในละแวกบ้าน

ด้วยเหตุนี้ โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกล จึงเป็นโรงเรียนที่ต้องรองรับการดูแลเด็กที่มาจากครอบครัวด้อยโอกาสหรือฐานะยากจนเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงโรงเรียนตามแนวชายแดน ส่วนใหญ่จะมีนักเรียนที่เป็นเด็กต่างดาวหรือเด็กชาติพันธุ์ เพราะฉะนั้นโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลจึงเป็นแหล่งรวมเด็กนานาชาติ และเป็นปัญหาท้าทายที่ต้องหาแนวทางแก้ไขเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กกลุ่มนี้

ปัจจัยเรื่องขนาดของโรงเรียนส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ถึงแม้ว่าโรงเรียนขนาดเล็กจะมีนักเรียนจำนวนน้อย แต่ค่าใช้จ่ายบางรายการไม่ได้แปรผันตามจำนวนเด็ก เช่น ค่าสาธารณูปโภค ซึ่งมีสัดส่วนมากถึงร้อยละ 15-20 ของงบประมาณที่ได้รับ ส่งผลให้งบประมาณที่ควรนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ถูกนำไปใช้เป็นค่าสาธารณูปโภค โดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่เกาะแก่ง ไม่มีไฟฟ้าใช้ ต้องใช้เครื่องปั่นไฟ ซึ่งมีต้นทุนค่อนข้างสูง รวมถึงความขาดแคลนเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อโอกาสในการเรียนรู้ของนักเรียน

นอกจากนี้ยังเผชิญกับปัญหาครูไม่ครบชั้น ทำให้ครูต้องรับผิดชอบการสอนหลายระดับชั้น ไม่ได้สอนในวิชาที่มีความถนัด รวมถึงต้องรับผิดชอบในส่วนงานบริหารจัดการโรงเรียน ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนขนาดเล็ก

ปฏิรูปการจัดสรรงบประมาณ ช่วยแก้ปัญหาให้กับโรงเรียนขนาดเล็ก

การจัดสรรงบประมาณแบบรายหัวในอัตราที่เท่ากันนั้น ไม่สามารถชดเชยความแตกต่างของเด็กแต่ละคน โดยเฉพาะเด็กพิการเรียนรวม เด็กกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่สามารถสื่อสารได้ด้วยภาษาไทย หรือเด็กกลุ่มเปราะบางจากปัญหาครอบครัวที่มีความจำเป็นต้องดูแลเป็นพิเศษ

แม้ว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ต้องเผชิญปัญหาเหล่านี้เช่นกัน แต่โรงเรียนขนาดเล็กที่มีงบประมาณที่น้อยกว่า อัตราครูผู้ดูแลน้อยกว่า สัดส่วนของปัญหาดังกล่าวจึงมีขนาดที่ใหญ่กว่า การจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา จึงควรพิจารณาถึงปัจจัยดังนี้

- 1) การอุดหนุนเพิ่มเติมตามความจำเป็นของนักเรียน เช่น นักเรียนยากจน นักเรียนพิการเรียนรวม นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ นักเรียนที่เข้าเรียนช้า และนักเรียนพักนอน
- 2) การอุดหนุนเพิ่มเติมตามความแตกต่างของลักษณะภูมิประเทศ เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร เช่น โรงเรียนที่ตั้งฐานอยู่บนเกาะ สันเขา พื้นที่สูง หรือโรงเรียนในพื้นที่/ติดบริเวณชายแดน

อย่างไรก็ตามการดำเนินการตามข้อเสนอปฏิรูปการจัดสรรงบประมาณดังกล่าวจะสามารถเกิดขึ้นได้จริงเมื่อเกิดการผลักดันจากหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณและหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนขนาดเล็กมีงบประมาณที่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ และสามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและชุมชนในอนาคต

3) ถอดรหัสผลสอบ PISA สู่วิถีทางพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ในระบบการศึกษาไทย

ในปี 2566 องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้เผยแพร่รายงานผลคะแนนสอบโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ฉบับล่าสุด จากการสอบในปี 2565 ซึ่งแสดงผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนอายุ 15 ปีที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการศึกษาในการส่งเสริมความพร้อมอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ผ่านการประเมินความฉลาดรู้ (literacy) ใน 3 ด้าน คือ การอ่าน วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นด้านที่ถูกระบุเน้นในรอบการประเมินนี้⁴⁴

ในภาพรวม ผลการประเมินทั้งสามด้านของปี 2565 ลดลงจากครั้งก่อน (ปี 2561)⁴⁵ ทว่า เป็นทิศทางที่สอดคล้องกับทุกประเทศที่มีคะแนนเฉลี่ยลดลง จากการที่ทุกประเทศต้องปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากผลกระทบของการแพร่ระบาดของโควิด-19 อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่ากังวลคือผลคะแนนของนักเรียนไทยในด้านการอ่านและคณิตศาสตร์ลดลงอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2543

จากการศึกษาและวิเคราะห์ผลคะแนนเชิงลึก ยังพบประเด็นที่น่าสนใจว่า แม้ในภาพรวมคะแนนสอบของนักเรียนแปรผันตามระดับรายได้ของครอบครัว แต่ประเทศไทยมีสัดส่วนของ 'นักเรียนกลุ่มข้างเผือก' สูงเป็นอันดับที่ 9 จาก 81 ประเทศที่เข้าร่วมการทดสอบ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจจะไม่ใช่อุปสรรคต่อการเรียนรู้ หากเด็กมีรอบความคิดแบบเติบโต ตลอดจนได้รับความเอาใจใส่จากครอบครัว และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโรงเรียน

⁴⁴ การประเมินนักเรียนจะวัดทั้ง 3 ด้าน แต่จะเน้นหนักที่ด้านใดด้านหนึ่ง ในแต่ละรอบการประเมิน

⁴⁵ นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยในปี 2565 ด้านการอ่าน วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ 379 409 และ 394 คะแนน ลดลงจาก 393 426 และ 419 ในปี 2561 ตามลำดับ

นอกจากนี้ สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา กสศ. วิเคราะห์ข้อมูลผ่านโครงการ PISA for Schools ที่ทำร่วมกับ OECD ยังพบว่า 5 ตัวแปรสำคัญที่อธิบายความเป็นเด็กช่างเผือก คือ

1. การมองโลกในแง่บวก (optimism)
2. ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (empathy)
3. ความรู้สึกกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง (assertiveness)
4. ความมีระเบียบวินัย (self-control)
5. ความอยากรู้อยากเห็น (curiosity)

โดยในบางปัจจัยเด็กกลุ่มนี้มีมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะดีกว่าอย่างเห็นได้ชัด คุณลักษณะเหล่านี้ มีทฤษฎีทางจิตวิทยารองรับ เรียกว่า Big 5 Model ซึ่งอธิบายว่าเด็กที่มีส่วนประกอบเหล่านี้ในตัวเอง จะสามารถพัฒนาตนเองจนมีคุณภาพสูง ดังนั้นถ้ามีการปลูกฝังคุณลักษณะเหล่านี้ในตัวเด็กได้ ก็นับเป็นอีกแนวทางที่อาจยกระดับคุณภาพเด็กไทยได้ในอนาคต

คะแนนสอบ PISA 2565 ยังคงสนับสนุนให้เกิดการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและการประเมินความก้าวหน้าระหว่างเรียนเพื่อยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนที่ต่างด้วยฐานะหรือสถานศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นความสำคัญของสถาบัน ครอบครัวที่เป็นปัจจัยแวดล้อมใกล้ตัวเด็กมากที่สุด ที่ไม่เพียงช่วยสร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยทางร่างกาย ทางจิตใจ และทางการเรียนรู้ แต่ยังช่วยสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตให้แก่เด็ก

ข้อค้นพบจากงานวิจัยและพัฒนานวัตกรรมต้นแบบของ กสศ. และภาคีร่วมดำเนินงานวิจัยซึ่งได้ศึกษาวิจัยในพื้นที่ร่วมกับหน่วยจัดการเรียนรู้ หรือภาคีในหน่วยงานต่าง ๆ จนเกิดเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สำคัญสำหรับการผลักดันนโยบายเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา เป็นข้อพิสูจน์ให้เห็นถึงสิ่งที่ควรมีการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบในเชิงบวกที่จะเกิดขึ้นในสังคมโดยผู้มีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ รวมถึงชุมชนและครอบครัวที่จะได้ร่วมกันบ่มเพาะกรอบความคิดแบบเติบโตและนวัตกรรมที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในแต่ละบริบทได้อย่างเหมาะสม

3.7 การเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

ในการยกระดับการเข้าถึงการศึกษา (learning access) และการเข้าถึงทรัพยากรการช่วยเหลือดูแลจากหลายหน่วยงาน จำเป็นต้องมีการเชื่อมต่อฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานและพื้นที่ เพื่อให้เห็นถึงปัญหาในภาพรวมร่วมกัน และลงลึกถึงการส่งต่อช่วยเหลือดูแลเป็นรายกรณี

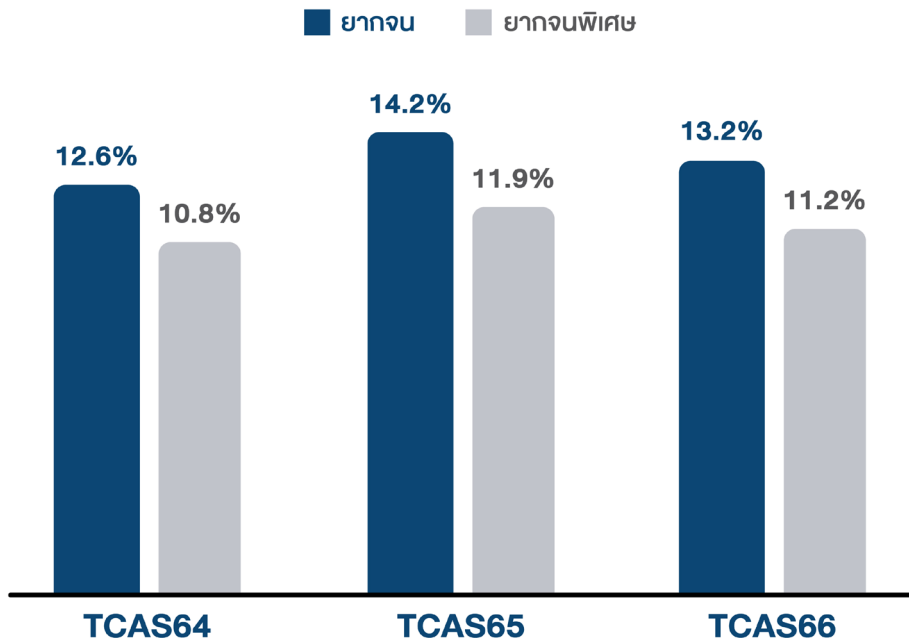
การเชื่อมโยงฐานข้อมูลของนักเรียนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อสร้างโอกาสศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

ปี 2566 กสศ. ดำเนินงานร่วมกับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ที่ประชุมคณะกรรมการอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ และกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) เพื่อร่วมสร้างหลักประกันโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ในระดับอุดมศึกษา⁴⁶ มีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

- (1) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ เพื่อหามาตรการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ระดับอุดมศึกษาของหน่วยงาน และมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง
- (2) บูรณาการเชื่อมโยงระบบสารสนเทศ เพื่อการแลกเปลี่ยนฐานข้อมูล และการส่งต่อผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้ได้รับโอกาสในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา
- (3) พัฒนาระบบการจัดการแหล่งทุนการศึกษา เพื่อสร้างระบบส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพ และระบบติดตามจนจบการศึกษาระดับอุดมศึกษา
- (4) ประสานงาน เพื่อสร้างความเข้าใจกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานระบบหลักประกันโอกาสทางการศึกษา
- (5) ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อดำเนินการและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและองค์ความรู้ เพื่อสนับสนุน การขับเคลื่อนมาตรการและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

⁴⁶ การกิจส่งช่างเผือกให้ถึงดวงดาว ในการดำเนินงานสร้างหลักประกันโอกาสทางการศึกษากภาคบังคับถึงอุดมศึกษา, รายงานฉบับพิเศษ, 2566, กสศ.

จากกระบวนการดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ามีการดำเนินงานตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ โดยอาศัยการทำงานระหว่างหลายหน่วยงาน และจากการเชื่อมโยงข้อมูลนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อผ่านระบบการคัดเลือกกลางบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา (TCAS) ปีการศึกษา 2566 พบว่า มีนักเรียนที่ได้รับความช่วยเหลือจากการคัดกรองนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษของ กสศ. เมื่อปีการศึกษา 2562 จำนวน 168,307 คน⁴⁷ ยืนยันสิทธิ์ผ่านระบบ TCAS ในปีการศึกษา 2566 จำนวน 21,921 คน หรือร้อยละ 13 และกระจายตัวอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 69 แห่ง แสดงดังแผนภาพที่ 3.6

แผนภาพที่ 3.6 แสดงสัดส่วนของนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษ ที่เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง TCAS64 TCAS65 และ TCAS66

เมื่อพิจารณาในสาขาวิชาที่มีการยืนยันสิทธิ์ TCAS66 พบว่า ร้อยละ 49 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดที่ยืนยันสิทธิ์ TCAS66 เลือกศึกษาในสาขาวิชาในกลุ่มวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ หรือเป็นกลุ่มสาขา STEM จากจำนวนนักเรียนที่ได้รับความช่วยเหลือจากการคัดกรองนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษของ กสศ. เมื่อปีการศึกษา 2562 จำนวน 168,307 คน ได้มีการส่งต่อข้อมูลให้แก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้มีการดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนให้สามารถเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ตามความเหมาะสมจากการติดตามการดำเนินงานดังกล่าว พบว่า สถาบันอุดมศึกษาได้ส่งผลการสนับสนุนค่าใช้จ่าย ทั้งทุนการศึกษาและการช่วยเหลืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมายังกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) จำนวนทั้งสิ้น 37 สถาบัน

นอกจากนี้ นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้ได้รับการช่วยเหลือหรือการสนับสนุนให้เข้าถึงแหล่งทุนการศึกษาต่าง ๆ ทั้งแบบรายครั้งและแบบต่อเนื่อง เช่น ทุนของมหาวิทยาลัย ทุนของคณะศิษย์เก่า ทุนพระราชทาน ทุนจากหน่วยงานรัฐ ทุนจากภาคเอกชน ทุนจากภาคประชาสังคม รวมจำนวน 1,780 คน และมีนิสิตนักศึกษาที่กู้ยืมเงินจาก กยศ. จำนวน 4,517 คน ทุนการศึกษาข้างต้น เป็นการช่วยเหลือในหลายรูปแบบ เช่น การลดหรืองดเว้นค่าธรรมเนียมการศึกษา การให้ค่าครองชีพ การสนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านอาหารกลางวัน รวมถึงการสนับสนุนการทำงานเพื่อสร้างรายได้ระหว่างเรียน

⁴⁷ รายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปี 2566 “กุนมนุษย์ เพื่อยุติความเหลื่อมล้ำ”, กสศ.

พลังของการเชื่อมโยงฐานข้อมูลสู่การเชื่อมต่อทรัพยากรจากหลายหน่วยงาน

สาเหตุของการหลุดออกจากระบบการศึกษาของกลุ่มเด็กและเยาวชนในหลายครั้งเกิดจากปัญหาที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน จึงได้มีการพัฒนาระบบข้อมูลและการเชื่อมต่อข้อมูลผ่านระบบดิจิทัล โดยความร่วมมือระหว่างกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และ กสศ. ออกแบบแนวทางจัดการความช่วยเหลือในแต่ละกลุ่มที่เผชิญกับสาเหตุของปัญหา กระบวนการส่งต่อและให้ความช่วยเหลือเป็นรายกรณีอย่างทันทั่วถึง เกิดเป็นระบบแจ้งเหตุทางสังคม ESS Help Me (Emergency Social Services) และต้นแบบระบบส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาส ดำเนินงานผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์มและระบบการส่งต่อความช่วยเหลือให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแบบไร้รอยต่อในระดับพื้นที่ ครอบคลุม 77 จังหวัดทั่วประเทศ ควบคู่กับการจัดทำตัวแบบของกระบวนการให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสหวิชาชีพในพื้นที่ 16 จังหวัด

ผลลัพธ์ของการพัฒนาระบบดังกล่าว ทำให้เกิดการสร้างระบบฐานข้อมูลและการเชื่อมต่อข้อมูลผ่านระบบดิจิทัลร่วมกัน เพื่อเชื่อมข้อมูลเด็ก เยาวชน และประชาชนที่ด้อยโอกาสที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ การออกแบบแนวทางจัดการกลุ่มปัญหา รวมถึงการออกแบบกระบวนการส่งต่อและให้ความช่วยเหลือเป็นรายกรณีอย่างทันทั่วถึง

การดำเนินงานในปี 2567 กสศ. วางแผนใช้ระบบสร้างเสริมโอกาสให้เด็กมีความเสมอภาคทางการศึกษาและสังคม ในพื้นที่จังหวัดต้นแบบของ กสศ. เพื่อการจัดกลุ่มปัญหาและการวางแผนการดูแลเด็กและเยาวชนในรูปแบบดิจิทัล รวมถึงการพัฒนามาตรฐานรหัสของกลุ่มปัญหาเพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการดูแลเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสในรายกรณีได้ต่อไป

จากการทำงานร่วมกันระหว่าง กสศ. และภาคีหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดระยะเวลากว่า 5 ปี ที่ผ่านมา ได้นำไปสู่การพัฒนาและเชื่อมโยงฐานข้อมูลจากระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา เป็นการบูรณาการเชื่อมโยงระบบสารสนเทศทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อการชี้เป้าและส่งต่อการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ในทุกระดับ เพิ่มโอกาสให้เด็กและเยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในการศึกษาต่อเติมตามศักยภาพ สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือหรือเข้าถึงแหล่งทุนการศึกษามากยิ่งขึ้น รวมถึงได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากหลายหน่วยงานในกรณีจำเป็นเร่งด่วน เป็นบทเรียนที่สำคัญว่าการสนับสนุนร่วมกันจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องนั้นเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้เกิดหลักประกันโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็ก เยาวชนและประชาชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสได้อย่างแท้จริง

3.8 ความท้าทายในการดำเนินงาน

การดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 เป็นปีแห่งการฟื้นฟูหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) สถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ยังมีแนวโน้มไม่ฟื้นตัว ส่งผลต่อต้นทุนค่าครองชีพและภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว นำมาสู่ปัญหาภายในครอบครัวและปัญหาทางสังคม อันกระทบต่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา และการคงอยู่ในระบบการศึกษาอย่างน้อยจนสำเร็จการศึกษา ภาคบังคับของเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นในกลุ่มประชากรวัยแรงงานด้อยโอกาสที่อาจเผชิญสถานะตกงานและยากจนกว่าเดิม

กสศ. ได้เสนอคำขอของงบประมาณตามแผนการดำเนินงานและแผนการใช้จ่ายเงิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จากการคาดประมาณจำนวนเด็กและเยาวชนที่อาจเพิ่มขึ้นจากผลกระทบของโควิด-19 ข้างต้น แต่ได้รับจัดสรรงบประมาณต่ำกว่าแผน ประกอบกับในปีการศึกษา 2566 กสศ. สืบค้นพบว่ามีจำนวนนักเรียนยากจนพิเศษสูงกว่าที่คาดประมาณไว้ตามแผน ส่งผลให้งบประมาณไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาให้แก่นักเรียนยากจนพิเศษ ในภาคเรียนที่ 1/2566 อย่างไรก็ดีตามคณะกรรมการบริหาร กสศ. ได้พิจารณาอนุมัติให้นำเงินแหล่งอื่นนอกเหนือจากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรตาม พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2566 มาสมทบ เพื่อให้ กสศ. สามารถให้ความช่วยเหลือกลุ่มผู้รับประโยชน์ได้ครบถ้วนตามความต้องการจำเป็น

งบประมาณที่ กสศ. ได้รับจัดสรรจะต้องไปถึงกลุ่มผู้รับประโยชน์อย่างแท้จริง กว่าร้อยละ 90 จัดสรรโดยตรงไปยังกลุ่มผู้รับประโยชน์ แต่มีงบประมาณอีกส่วนหนึ่งสำหรับภารกิจเชิงพัฒนาที่ กสศ. ดำเนินงานผ่านภาคีร่วมดำเนินงานทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม ซึ่ง กสศ. ตระหนักถึงความสำคัญของการกำกับดูแลเพื่อให้มั่นใจได้ว่างบประมาณทุกบาทที่ได้จัดสรรไปยังภาคีร่วมดำเนินงานจะถูกนำไปดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของ กสศ. จึงได้พัฒนาระบบการทำงานและการกำกับติดตามโครงการเป็นระยะจากการถอดบทเรียนปัญหาที่พบตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา เพื่อป้องกันปัญหาการใช้จ่ายเงินไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นได้

การดำเนินงานภารกิจต่าง ๆ ของ กสศ. ส่วนใหญ่จะต้องเป็นไปตามรอบของปีการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับภาคเรียนของโรงเรียนหรือหน่วยจัดการศึกษาและเป็นระยะที่เหมาะสมในการดำเนินการพัฒนาและติดตามผลการดำเนินงาน จึงทำให้โครงการบางส่วนจำเป็นต้องดำเนินการตามรอบปีการศึกษา ซึ่งอยู่ระหว่างรอยต่อของปีงบประมาณ นอกจากนี้ โครงการวิจัยและโครงการเชิงพัฒนาจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดข้อค้นพบที่ชัดเจนหรือการเปลี่ยนแปลงต่อกลุ่มผู้รับประโยชน์ กสศ. จึงได้ปรับให้มีการวางแผนงบประมาณและการบริหารสัญญาในรูปแบบการดำเนินงานต่อเนื่องมากกว่า 1 ปีงบประมาณ ในโครงการเชิงพัฒนาหรือวิจัยที่จำเป็นต้องดำเนินการต่อเนื่องและตอบแผนกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อลดขั้นตอนและภาระงานการบริหารสัญญา ทั้งนี้ กสศ. ยังคงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถดำเนินการโครงการได้จนถึงสิ้นสุดระยะเวลาตามแผนที่กำหนดไว้และเกิดผลลัพธ์ตามจุดหมายที่กำหนดไว้แผนงานตามระยะเวลาที่เหมาะสมได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นแก่กลุ่มผู้รับประโยชน์ต้องใช้ระยะเวลาในการติดตามประเมินผล โดยเฉพาะผลลัพธ์ในการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงอาจไม่สามารถที่จะวัดผลลัพธ์จากงานที่ กสศ. ดำเนินการได้ในทันทีที่สิ้นสุดโครงการหรือภายในปีงบประมาณ กสศ. ได้จัดให้มีการติดตาม รายงาน และประเมินผลโครงการ ทั้งในระยะเวลาโครงการและมีการถอดบทเรียนจากโครงการสำคัญ และกระบวนการติดตามผลต่อเนื่องระยะยาว ด้วยคาดหวังว่าหน่วยงานหรือภาคีจะได้มีข้อมูลเชิงประจักษ์ว่ามาตรการนำร่องนั้นเกิดผลลัพธ์หรือข้อค้นพบที่คุ้มค่าเพียงพอจะขยายผลต่อไป

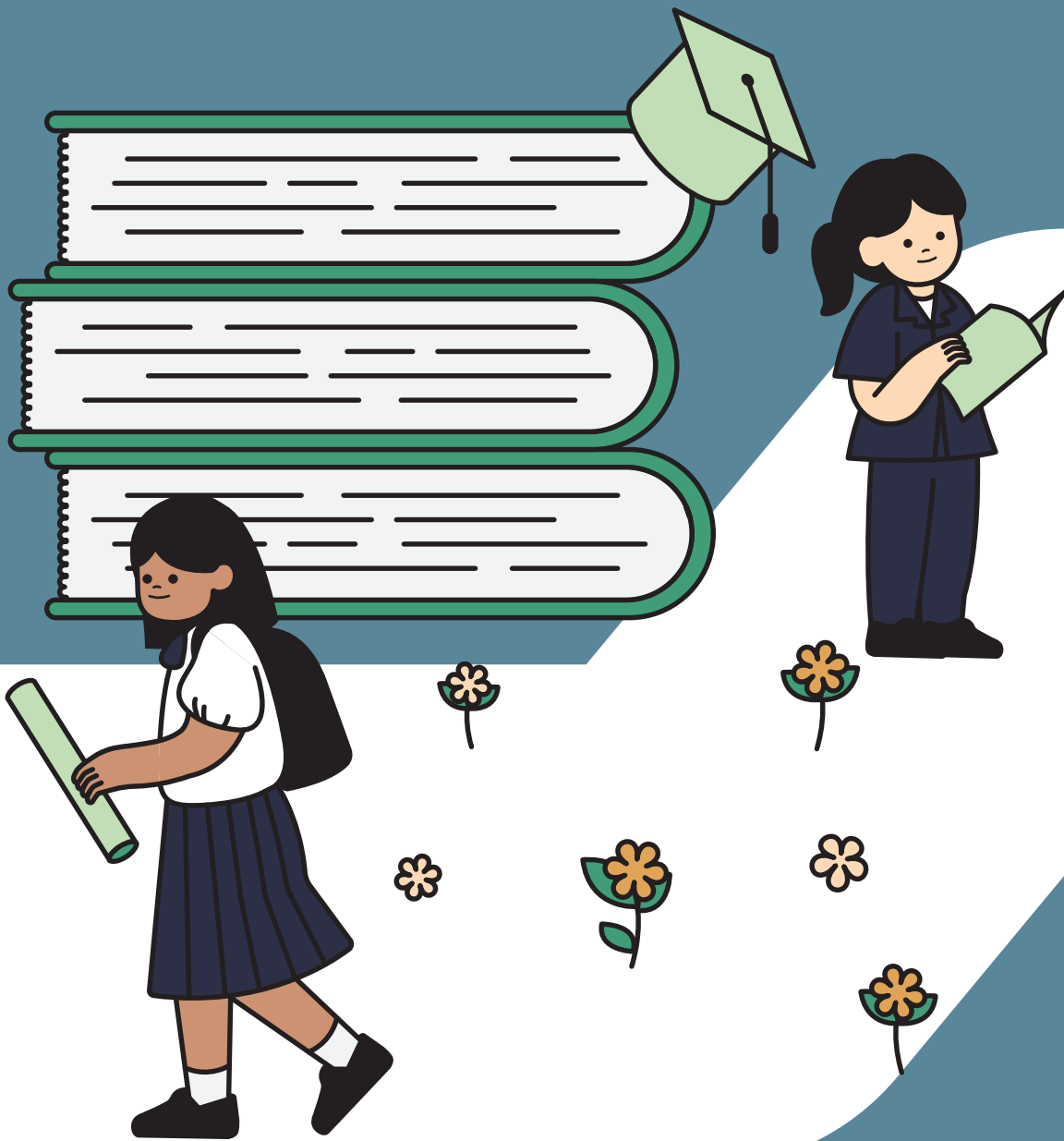
ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีมาตรการหรือนวัตกรรมที่มีผลประเมินชัดเจนว่าส่งผลดีในเชิงบวกต่อโอกาสเข้าถึง การศึกษาเรียนรู้ หรือผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น การผลักดันให้ภาคีหน่วยงานนำไปขยายผลจนไปถึงการดำเนินงาน ต่อเนื่องจนสามารถเปลี่ยนแปลงในเชิงระบบได้นั้นก็มีข้อจำกัดทั้งในแง่ทรัพยากรบุคคลและงบประมาณของหน่วยงานภาคี จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ กสศ. ต้องมีแนวทางเพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกับหน่วยงานภาคีตั้งแต่เริ่มต้นพัฒนาโจทย์ การดำเนินงาน และสร้างเป้าหมายร่วมที่ชัดเจนเพื่อให้ทุกฝ่ายเห็นความจำเป็นของการทำงานร่วมกันในระยะยาว

ความท้าทายอีกประการของ กสศ. คือการทำงานในระดับภูมิภาคหรือพื้นที่ ซึ่งการดำเนินงานต้องอาศัย ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนร่วมขับเคลื่อน ซึ่ง กสศ. ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีตลอดปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ดังจะเห็นได้จากการสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงบูรณาการฐานข้อมูลเด็กและเยาวชน ซึ่งการจัดการข้อมูล ดังกล่าวจะเป็นภารกิจสำคัญร่วมกันของทุกหน่วยงานด้านการศึกษาในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 เป็นต้นไป รวมถึงแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่มีความหลากหลาย เพื่อให้เด็กและเยาวชนนอกระบบ การศึกษาได้เข้าถึงการศึกษาเรียนรู้และการพัฒนาที่เหมาะสมตามช่วงวัยและบริบทของตนเอง

การผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบด้านการศึกษาต้องอาศัยการ “ร่วมคิด ร่วมสร้าง” จากทุกภาคส่วน ตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย คือ คณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับด้าน การศึกษา รวมถึงความร่วมมือจากหน่วยงานภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและประชาชนทั่วไปในระดับพื้นที่ ต้องทำให้ทุกคนตระหนักตรงกันว่า “การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นเรื่องของทุกคน” และภารกิจ การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไม่ได้เป็นเพียงงานสงเคราะห์หรือการให้ทุนแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส แต่เป็น การทำให้เด็ก เยาวชน และคนไทยทุกคนต้องมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยไม่มีใครตกหล่น เพื่อเป้าหมายร่วมที่สำคัญ คือ การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้เกิดขึ้นในสังคมไทยได้อย่างแท้จริง

ส่วนที่

4

ปลูกพลัง สร้างโอกาส
เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

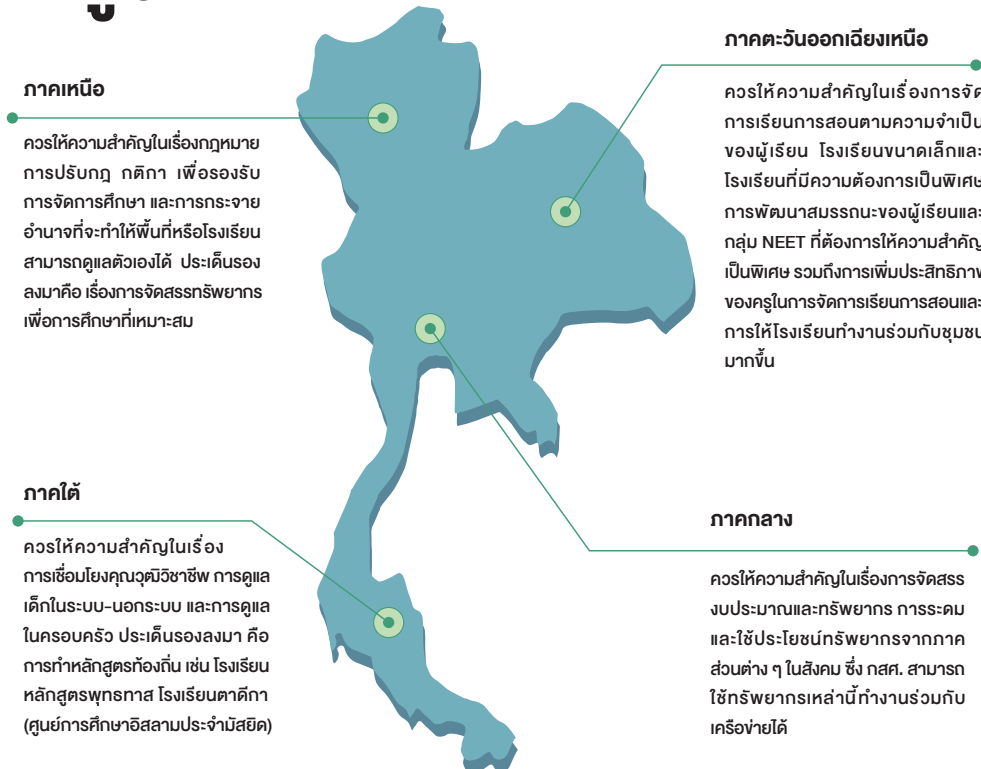
4.1 ความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย และทุกภาคส่วน

ในปี 2566 กสศ. ได้ขับเคลื่อนภารกิจตามแผนกลยุทธ์ ปี 2565-2567 หลอมรวมพลังทุกภาคส่วนผ่านการระดมความคิดเห็นจากภาคประชาชนและภาคีเครือข่ายร่วมดำเนินงานของ กสศ. ใน 4 ภูมิภาค เพื่อการร่วมกันหาทางแก้ไข ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา นอกจากนี้ ยังได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชน ในการระดมทุนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ รวมถึงการร่วมผลักดันให้วาระความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นวาระสำคัญของสังคม และสื่อสารขับเคลื่อนไปยังหน่วยจัดการศึกษาภาครัฐ ซึ่งมีบทบาทสำคัญ ในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย

พลังความร่วมมือจากภาคประชาชนและภาคีเครือข่ายร่วมดำเนินงานของ กสศ.

กสศ. ได้ดำเนินการจัดการประชุมรับฟังความคิดเห็นสาธารณะจากภาคีเครือข่ายใน 4 ภูมิภาค ภายใต้ชื่อ “เวทีระดมพลังความร่วมมือขับเคลื่อนอนาคตความเสมอภาคทางการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน” เพื่อรวบรวมความคิดเห็น ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและรวมพลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วนซึ่งจะนำไปสู่การขับเคลื่อน การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาร่วมกัน จุดเน้นของทั้ง 4 ภูมิภาค แสดงตามแผนภาพที่ 4.1 และ กสศ. ได้นำ ความคิดเห็นดังกล่าวไปวิเคราะห์เพื่อกำหนดกรอบทิศทางการดำเนินงานของ กสศ. ในปี 2568-2570 ด้วย

ข้อเสนอจาก 4 ภูมิภาค

แผนภาพที่ 4.1 ภาพอนาคตความเสมอภาคทางการศึกษาไทยในอีก 5 ปีข้างหน้า: ข้อเสนอจาก 4 ภูมิภาค

ผู้เข้าประชุมใน 4 ภูมิภาคมีความคิดเห็นในหลายมิติ ตามแผนภาพที่ 4.1 ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่สามารถปิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และผู้เข้าประชุมได้ร่วมเสนอแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดภาพอนาคตทางการศึกษาใน 3 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นที่ 1 หลักประกันโอกาสทางการศึกษา

การสร้างหลักประกันโอกาสทางการศึกษา จะเป็นแนวทางที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาหรือการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ โดยมุ่งหวังให้รายได้ในอนาคตของเด็กและเยาวชนกลุ่มดังกล่าวสูงกว่ารายได้ของครอบครัวในปัจจุบัน เพื่อลดปัญหาความยากจนข้ามรุ่นในระยะยาว สรุปลักษณะสำคัญจากการระดมความคิดเห็นได้ ดังนี้

- 1 **การบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศ** เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลกลางในการชี้เป้าผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส สำหรับการติดตาม ช่วยเหลือ และส่งต่อความช่วยเหลือได้อย่างต่อเนื่อง และตรงกลุ่มเป้าหมาย
- 2 **การทำงานด้านกฎหมาย** ปรับลดข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษา และการทำให้กฎหมายต่าง ๆ เป็นเครื่องมือสนับสนุนให้เกิดกระบวนการดูแลเด็กและเยาวชนในกลุ่มและพื้นที่ที่หลากหลาย
- 3 **การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม** สอดคล้องตามความต้องการและเพียงพอตามบริบทของโรงเรียนมีกระบวนการแลกเปลี่ยนแบ่งปันทรัพยากรระหว่างสถานศึกษาและมหาวิทยาลัยในพื้นที่โดยไม่ต้องรอการจัดสรรจากหน่วยงานส่วนกลาง

ประเด็นที่ 2 การศึกษาเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น หลากหลาย และมีทางเลือกสำหรับทุกคน

การศึกษาเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นจะทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาที่ตรงตามความถนัดและความต้องการ เช่น การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับเด็กนอกระบบ การออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้อาชีพ เรียนแล้วทำงานได้จริง หรือหารายได้ระหว่างเรียน การเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้กับผู้ประกอบการในชุมชน สรุปลักษณะสำคัญจากการระดมความคิดเห็น ได้ดังนี้

- 1 **การจัดการศึกษาที่ไร้รอยต่อของทุกช่วงวัย** หลักสูตรและการเรียนรู้ของกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลาย ตอบโจทย์เด็กและเยาวชน และต้องเชื่อมโยงตั้งแต่วัยเด็กที่อาจหลุดออกจากระบบการศึกษาในแต่ละช่วง จนไปถึงการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น
- 2 **การมีธนาคารหน่วยกิต (credit bank) และการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในหลายมิติ** รองรับความยืดหยุ่นและหลากหลาย ตามรูปแบบการจัดการศึกษา เช่น ให้สถานประกอบการร่วมประเมินผล มีการเทียบโอนประสบการณ์จากการทำงาน การเรียนรู้หลักสูตรจากศูนย์ฝึกอาชีพและทักษะการใช้ชีวิตในชุมชนสามารถนำไปเทียบโอนหน่วยกิตกับระบบการศึกษาได้
- 3 **โรงเรียน ชุมชน และครอบครัวเป็นพื้นที่ปลอดภัย** เพื่อสนับสนุนให้เด็กได้เข้าสู่ระบบการศึกษา การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เหมาะสม พื้นที่แสดงศักยภาพ รวมถึงการมีพื้นที่กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่เด็กในชุมชน

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การสร้างความสำเร็จของภาคทางการศึกษาประสบความสำเร็จและยั่งยืน ด้วยการกระจายการเป็นเจ้าของในการสร้างการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา และการร่วมแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาเชิงลึกในระดับพื้นที่ สรุปลักษณะสำคัญจากการระดมความคิดเห็นได้ดังนี้

- 1 **การกระจายความเป็นเจ้าของและการกระจายอำนาจทางการศึกษาในระดับพื้นที่** สนับสนุนให้พื้นที่ทั้งระดับจังหวัดและระดับโรงเรียนมีส่วนร่วมและมีความเป็นเจ้าของร่วมในการจัดการศึกษา

- 2 การสร้างการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน ด้วยการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีในพื้นที่ชุมชนรวมถึง คนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร สร้างระบบรองรับการศึกษาในรูปแบบการเรียนรู้นอกห้องเรียน และมีกลไกส่งต่อความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
- 3 การปรับปรุงกฎระเบียบและกฎหมายด้านการศึกษา เพื่อลดอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการกระจายความเป็นเจ้าของในการจัดการศึกษา และการบริหารทรัพยากรและงบประมาณในระดับท้องถิ่นให้ยืดหยุ่นเหมาะสม

การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาตามแนวทางดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งการกำหนดนโยบายจากรัฐบาล การผลักดันของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษา รวมถึงการขับเคลื่อนและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับปฏิบัติ ซึ่งต้องการมีส่วนร่วมของหน่วยงานในระดับจังหวัด สถานศึกษา ผู้นำชุมชน ครู นักวิชาการด้านการศึกษา หน่วยงานภาคเอกชน ผู้ปกครอง ครอบครัว และคนในชุมชน

พลังภาคเอกชน-ประชาชน ร่วมสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

ในปี 2566 กสศ. ได้ร่วมมือกับเครือข่าย all for education กว่า 400 หน่วยงาน “ร่วมคิด-ร่วมสร้าง” จนเกิดการระดมความร่วมมือและทรัพยากรเพื่อขับเคลื่อนใน 3 ด้านดังนี้

1 การระดมความร่วมมือและทรัพยากรเพื่อส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา

ในปี 2566 เงินบริจาคที่ได้รับจากประชาชนถูกจัดสรรเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ระดับการศึกษาภาคบังคับในช่วงรอยต่อ (ประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3) ให้คงอยู่ในระบบ โดยสมทบค่าใช้จ่ายเกี่ยวเนื่องกับการศึกษา ตลอดจนให้ความช่วยเหลือด้านสภาพร่างกายและจิตใจ จำนวน 30,623 คน แบ่งเป็นเด็กระดับการศึกษาภาคบังคับทั้งในและนอกระบบ อายุ 2-14 ปี จำนวน 29,890 คน และเยาวชนสูงกว่าภาคบังคับ อายุ 15-24 ปีจำนวน 733 คน

นอกจากนี้ เงินบริจาคจากภาคเอกชนและประชาชน ยังนำไปสนับสนุนศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา ที่ก่อตั้งในปี 2565 และดำเนินงานใน 4 จังหวัด ได้แก่ พิษณุโลก ขอนแก่น ยะลา และกรุงเทพมหานคร ต่อมาในปี 2566 กสศ. ได้ขยายพื้นที่ดำเนินงานไปยังจังหวัดราชบุรี ทำให้มีเด็กและเยาวชนจำนวน 419 คนได้รับการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษา เพื่อกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือป้องกันการหลุดออกนอกระบบ

ในขณะเดียวกัน ได้มีการพัฒนาโครงการและกิจกรรมเพื่อระดมทุนการศึกษาต่อเนื่องจากหน่วยงานภาคเอกชนและภาคประชาสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนกลุ่มการศึกษาภาคบังคับในและนอกระบบ จำนวน 1,453 คน และกลุ่มการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จำนวน 798 คน เช่น

- โครงการ “เซ็นทรัลทำ สานฝันการศึกษา” จำนวน 757 คน
- โครงการ “ทุนสานฝัน การศึกษาเพื่อน้อง” ด้วยความร่วมมือจาก มูลนิธิตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย บริษัท เอ็มเค เรสโตรองด์ กรุ๊ป จำกัด และกลุ่มธุรกิจ TCP (มหาชน) จำนวน 550 คน
- โครงการ “เอสโซ่ปันน้ำใจ พาน้องกลับห้องเรียน” จำนวน 396 คน
- โครงการสนับสนุนทุนการศึกษาร่วมกับมูลนิธิเสริมเกล้า จำนวน 200 คน
- โครงการ “ก้าวเพื่อน้อง” โดยมูลนิธิก้าวคนละก้าว รวม 3 รุ่น จำนวน 188 คน
- โครงการ “मितซูบิชิ มอเตอร์ส ให้น้องได้เรียน” จำนวน 100 คน
- โครงการ “ทุนมูลนิธิ 50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย” จำนวน 60 คน

“ก้าวเพื่อน้อง” นวัตกรรมระดมความร่วมมือทางสังคม

“ก้าวเพื่อน้อง” มีจุดเริ่มต้นจากการลงพื้นที่ของทีมงานมูลนิธิก้าวคนละก้าว ซึ่งมีคุณอาทิวราห์ คงมาลัย (ตูน บอดี้สแลม) เป็นประธานมูลนิธิ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในพื้นที่จริง พร้อมแลกเปลี่ยนข้อค้นพบและข้อคิดเห็นกับ กสศ. จนนำไปสู่กิจกรรมเพื่อสร้างแรงกระเพื่อมในสังคมต่อวาระความเสมอภาคทางการศึกษาของประเทศไทย

“ก้าวสู่ปีที่สาม ก้าวเพื่อน้อง” ในปี 2566 ได้แสดงให้เห็นการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในวงกว้างมากขึ้น ประชาชนกว่า 50,000 คน และภาคเอกชนกว่า 20 หน่วยงาน ตระหนักถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความสำคัญของภารกิจที่มูลนิธิก้าวคนละก้าวและ กสศ. ได้ร่วมดำเนินการมา โดยประชาชนได้แสดงผลและสนับสนุนทุนผ่านกิจกรรมวิ่ง mini marathon วิ่งในรูปแบบออนไลน์ (virtual run) และกิจกรรมคอนเสิร์ต BODYSLAM “พูดในใจ” The B Side Concert

ทุนการศึกษา สานฝัน สร้างโอกาส พัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์

การสานฝันให้เยาวชนได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และการศึกษาสายอาชีพ มีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การพัฒนาระบบทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ (human capital) โดยประสานความร่วมมือในการร่วมคิดร่วมสร้างกับภาคเอกชนในภาคเศรษฐกิจ อาทิ มูลนิธิตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มูลนิธิกรุงเทพประกันภัย มูลนิธิ 50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย และบริษัท กลุ่มเซ็นทรัล จำกัด ซึ่งไม่เพียงก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นตัวเงิน แต่เป็นการสร้างเสริมทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และความรู้ เช่น ความรู้เรื่องการเงิน (financial literacy) ให้กับเยาวชนที่ได้รับทุนการศึกษา จนนำไปสู่การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความเชี่ยวชาญระหว่างบุคคลในโลกการทำงานจริง (spillover effect) ซึ่งอาจเกิดผลลัพธ์เชิงบวกที่ทวีคูณต่อระบบเศรษฐกิจในอนาคต

ในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วการศึกษาในห้องเรียนอาจไม่เพียงพอ “การศึกษาทางเลือก” จึงเป็นทางเลือกที่อาจไม่ใช่ทางเลือกอีกต่อไป และ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ต้องปลูกฝัง เพื่อให้เด็กและเยาวชนพัฒนาและปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงได้ทุกขณะ ดังนั้น ส่วนหนึ่งจากเงินบริจาคของประชาชนและความร่วมมือกับภาคเอกชนจึงได้ถูกนำไปใช้ในการพัฒนาต้นแบบการศึกษาทางเลือกและการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่รองรับบริบทของกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสโดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในนอกระบบการศึกษา ดังต่อไปนี้

“ราชบุรีโมเดล” พื้นที่นวัตกรรมต้นแบบเพื่อการเปลี่ยนแปลง สู่ Zero Dropout

ด้วยความมุ่งมั่นเดียวกันว่า “การหลุดออกนอกระบบการศึกษาต้องเป็นศูนย์” บริษัท แอสสิริ จำกัด (มหาชน) จึงร่วมมือกับ กสศ. ร่วมกันคิด สร้าง และพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ต้นแบบที่ตอบโจทย์ชีวิต โดยนำร่องที่ จ.ราชบุรี ต่อเนื่องสู่ปีที่สอง การขับเคลื่อนเห็นเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นด้วยพื้นที่การเรียนรู้รูปแบบใหม่ที่หลายกำแพง โรงเรียนและเพิ่มความยืดหยุ่นให้กับผู้เรียน ผ่านการเรียนรู้ 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ภายใต้โครงการ “1 โรงเรียน 3 รูปแบบ” โดยสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบหรือแบบใดแบบหนึ่ง ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และเส้นทางเลือกของผู้เรียน เริ่มขึ้นที่โรงเรียน 12 แห่งในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) ราชบุรี เขต 1 และเตรียมการสร้างความเข้าใจในรูปแบบการจัดการศึกษาดังกล่าว ในโรงเรียน 30,000 แห่ง ทุกสังกัด ทั่วประเทศ

ลักษณะการจัดการศึกษาดังกล่าวเป็นการเพิ่มความยืดหยุ่นให้แก่ผู้เรียนด้วย “ศูนย์การเรียนรู้-สร้างสรรค์ การเรียนรู้-ออกแบบการเรียนรู้รายบุคคล (personalized learning)” ที่ถูกริเริ่มให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ทุกภาคส่วนร่วมกัน เป็นการสร้างความยืดหยุ่นในรูปแบบเงื่อนไขการสมัครเรียนและการเข้าเรียน ทำให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยสามารถเรียนและทำงานในเวลาเดียวกันได้ รวมถึงการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่หลายข้อจำกัดด้านเวลา เช่น โรงเรียนมือถือ (mobile school) และแพลตฟอร์มดิจิทัล (digital platform) ทำให้ผู้เรียนเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา นอกจากนี้ ความร่วมมือกับสถานประกอบการ

ในพื้นที่ยังก่อให้เกิดการส่งเสริมโอกาสการฝึกงาน ทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบศักยภาพ ความถนัด และความชอบที่แท้จริงของตน โดยมีแผนสร้างความรู้ความเข้าใจ เพื่อขยายผลไปทุกเขตพื้นที่การศึกษาของจังหวัดราชบุรี

“KFC Bucket Search” นำร่องการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนนอกระบบ

กสศ. ร่วมกับมูลนิธิเคเอฟซี ออกตามหาเด็กและเยาวชนนอกระบบที่หลุดออกจากระบบการศึกษาระหว่างทาง ด้วยจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เด็กและเยาวชนที่หลุดออกนอกระบบควรได้รับโอกาสอีกครั้งในการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ โดยไม่ได้จำกัดเพียงการส่งเสริมการกลับเข้าไปเรียนต่อในระบบ แต่ยังรวมถึงการสร้างทางเลือกทางการศึกษาตามความสนใจหรือความถนัด ผ่านการสนับสนุนองค์ความรู้ ทักษะ และเงินทุนตั้งต้น เพื่อช่วยวางรากฐานให้สามารถเริ่มต้นเส้นทางที่วางไว้ ตลอดระยะเวลาของโครงการ (ปี 2566-2568) คาดว่าจะมีเด็กและเยาวชนนอกระบบกว่า 3,000 คน ที่ถูกค้นหาและพัฒนาจนสามารถวางแผนเส้นทางชีวิตของตนเองและสามารถเปลี่ยนสถานะจากเด็กนอกระบบทั่วไป เป็นเด็กนอกระบบที่เปี่ยมด้วยศักยภาพ

เคเอฟซี ประเทศไทย ยังได้สนับสนุน **“ทุนการศึกษาทางเลือก”** เพื่อเติมเต็มให้เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม จำนวน 1,036 คน จากศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวม 43 แห่งทั่วประเทศ ได้เข้าถึงการศึกษาทางเลือกและนำไปใช้ในการประกอบอาชีพในภาคเศรษฐกิจจริง

“ห้องเรียนนอกระบบ (free from school)” เพื่อผู้เรียนนอกระบบ

นวัตกรรมการศึกษาทางเลือก **“ห้องเรียนนอกระบบ”** เกิดขึ้นด้วยแรงสนับสนุนจากเงินบริจาคจากประชาชนเป็นสำคัญ โดยดำเนินงานผ่านศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งสามารถช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่เสี่ยงหลุดและหลุดออกนอกระบบ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 139 คน ให้ได้รับการศึกษาทางเลือกและการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะการทำงานในรูปแบบ on-the-job training ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละคน

“Open Education Platform” พาคณต้องการสอนและคนต้องการเรียนมาเจอกัน

เมื่อความต้องการสอนของอาสาสมัคร (supply of education) และความต้องการเข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ (demand for education) ของเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางมีอยู่ เพียงแต่อยู่คนละพื้นที่ แนวคิดเรื่อง “open education platform-แพลตฟอร์มอาสาสมัครการศึกษา” จึงได้เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาเป็นนวัตกรรมต้นแบบที่ภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ สามารถใช้เป็นแนวทางสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาตามบทบาทของตน ในปี 2566 มีอาสาสมัครการศึกษาได้รับการพัฒนาทักษะทั้งด้านการสอนและการพัฒนาเด็ก โดยมีเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางและด้อยโอกาส 200 คน ได้เรียนรู้จากอาสาสมัครการศึกษา และมีโรงเรียนกว่า 90 แห่งเข้าร่วมโครงการ

3

การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในพื้นที่

“ธนาคารโอกาส” โอกาสที่เกิดจากความร่วมมือของภาคเอกชน

ด้วยความร่วมมือของธนาคารเกียรตินาคินภัทร ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) และ KPMG ประเทศไทย การระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล จึงเกิดขึ้นผ่านการจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นให้แก่โรงเรียนที่ขาดแคลน อาทิ คอมพิวเตอร์ และสื่อการเรียนการสอนควบคู่กับการขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนพัฒนาตนเอง โดยมี กสศ. และภาคีเครือข่าย อาทิ ศูนย์แบ่งต่อของมูลนิธิกระจกเงา เครือข่ายโรงเรียนปลายทางครูรัก(ษ์)ถิ่น ทำหน้าที่ประสานงาน รวบรวมข้อมูล เตรียมทรัพยากรให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้ และส่งมอบให้กับโรงเรียนที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วน

จากการดำเนินงานดังกล่าว นำไปสู่การขยายความร่วมมือกับภาคธุรกิจเพื่อผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายด้วยการรวาน “ธนาคารโอกาส” และ “ถนนครูเดิน” ในการปฏิรูปกระบวนการจัดสรรทรัพยากรในระดับหน่วยจัดการ และการสื่อสารเพื่อผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายการปรับโครงสร้างงบประมาณเพื่อโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล และการปรับสูตรการจัดสรรงบประมาณตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำของโรงเรียนไปยังหน่วยระดับนโยบายอีกด้วย

พลังการสื่อสารขับเคลื่อนนโยบายสู่ภาครัฐ

การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการปฏิรูปเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ในช่วงการเลือกตั้ง 2566 กสศ. ได้จัดเตรียมข้อมูลและข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเพื่อสื่อสารไปยังพรรคการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน พร้อมจัดกิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายส่วนกลางและภูมิภาคเพื่อเป็นกลไกผลักดันให้เกิดข้อค้นพบและแนวทางสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ที่วิเคราะห์มาจากงานวิจัยและการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ตลอด 5 ปีที่ผ่านมา และถูกนำไปใช้ในการขับเคลื่อนตั้งแต่ระดับนโยบาย ซึ่งหลายพรรคการเมืองได้ให้ความสำคัญกับประเด็นการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา รวมถึงได้นำข้อมูลดังกล่าว ไปประกอบการทำนโยบายทางการศึกษาอีกด้วย

ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อนายกรัฐมนตรี

ภายหลังการเลือกตั้งปี 2566 กสศ. ในฐานะหน่วยงานในกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรี ได้เข้าพบนายกรัฐมนตรี นายเศรษฐา ทวีสิน เพื่อหารือและขอรับนโยบายการดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นการใช้ความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนข้ามรุ่นและการพาประเทศไทยออกจากกับดักรายได้ปานกลางนำโดยนายประสาร ไตรรัตน์วรกุล ประธานกรรมการบริหาร กสศ. ศาสตราจารย์สมพงษ์ จิตระดับ กรรมการบริหาร กสศ. รองศาสตราจารย์ปัทมาวดี โพชนุกูล กรรมการบริหาร กสศ. นายภัทร คำพิทักษ์ กรรมการบริหาร กสศ. และนายไกรยศ ภัทราวาท ผู้จัดการ กสศ. ร่วมหารือใน 4 ประเด็น ดังนี้

- 1 การใช้วาระความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการแก้ไขปัญหาความยากจนข้ามรุ่น
- 2 การผลักดันและสนับสนุนกระบวนการสร้างทักษะใหม่ (reskill) ให้กับเยาวชนวัยแรงงานที่ด้อยโอกาสหรือแรงงานนอกระบบ เพื่อยกระดับรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว
- 3 การเชื่อมโยงและบูรณาการฐานข้อมูล เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาเด็กนอกระบบและเด็กเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา เพื่อบรรลุเป้าหมาย Thailand Zero Dropout ภายใน 4 ปีของรัฐบาล
- 4 การระดมทรัพยากรนอกงบประมาณเพื่อสนับสนุนภารกิจเพิ่มเติม เช่น การออกสลากเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พันธบัตรการศึกษา มาตรการลดหย่อนภาษีเพื่อการศึกษา

นายกรัฐมนตรีเห็นว่าการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนข้ามรุ่น และได้มอบหมายให้เกิดการประสานแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกระทรวงต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นชุดข้อมูลสำคัญในการช่วยสร้างโอกาสให้กับเด็กและเยาวชนได้เพิ่มขึ้น และสามารถสร้างช่องทางหนุนเสริมแนวทางการดูแลเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสที่ยั่งยืนได้

“กระทรวงศึกษาธิการมีความพยายามสร้างระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับกรมสุขภาพจิต ตั้งแต่ปี 2543 กระทั่งได้มีความร่วมมือกับ กสศ. ที่ช่วยออกแบบและพัฒนาต้นแบบระบบสารสนเทศทำให้โรงเรียนมีเครื่องมือเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจนขึ้น รวมถึงการสร้างความร่วมมือในการส่งต่อการดูแลช่วยเหลือ ภายใต้ข้อมูลชุดเดียวกันไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง”

นายธีร์ กวีงคนันท์

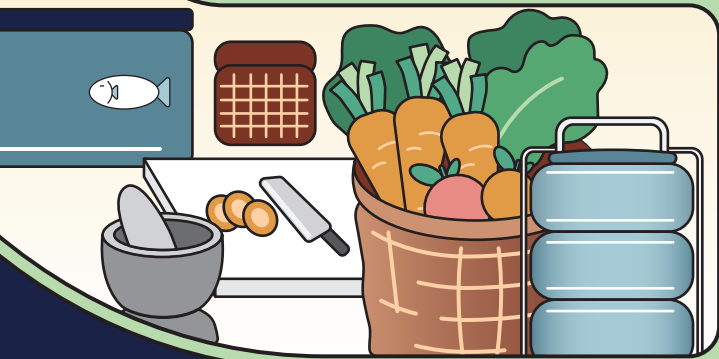
รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

“เมื่อได้เห็นทิศทางในการหนุนเสริมของ กสศ. และทีมพี่เลี้ยง ทำให้รู้สึกมีความหวัง อยากรู้ภาพเด็กและเยาวชนได้รับโอกาส ทั้งด้านสังคมและการใช้ชีวิต สำคัญที่สุดคือ โอกาสแห่งการเรียนรู้ และหวังว่า การทำงานของ กสศ. จะเป็นใบเบิกทาง ให้เด็กและเยาวชนนอกระบบ การศึกษาได้มีเส้นทางชีวิตที่มี คุณภาพในอนาคต”

นายเอกปัทม์ ดวงคำจันทร์

ศูนย์การเรียนรู้ปิติปัญญา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

“กสศ. คือ ‘ข้อต่อ’ ที่ทำให้เกิดการเชื่อม การทำงานระหว่างกันทั้งเครือข่ายทั้ง สถาบันการศึกษา สถานประกอบการ สถาบันส่งเสริมวิชาชีพ และสถาบัน คุณวุฒิวินิจฉัย ขณะที่ Amazon ในฐานะ ภาคเอกชนที่เป็น Social Partners ยิ่งมองเห็นโอกาสที่จะยกระดับ แนวทางการจ้างงาน ในกลุ่มผู้พิการได้มากขึ้น”

นายภูริ สมิทธิเนตย์

หัวหน้าโครงการ Café Amazon for Chance บริษัท สาบพลิง วิชาทกิจเพื่อสังคม จำกัด

ปลูกพลัง สร้างโอกาส เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

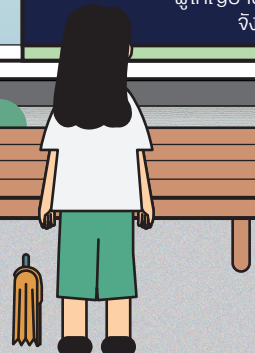

“ผมเคยทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย ทำให้เห็นว่า งานของ กสศ. โดยเฉพาะการช่วยเหลือเด็กนอกระบบ การศึกษาเดินมาถูกทางแล้ว เพราะงานที่ทำกับเด็กกลุ่มนี้ ไม่มีสูตรสำเร็จ และเป็นไปไม่ได้ ที่จะแก้ไขโดยเข้าไปไม่ถึงกลุ่มคน ที่อยู่ล่างสุดของสังคม”

นายโทมาร์ท ทองบุญชู

ผู้ใหญ่บ้านตำบลเกาะจันทร์ อำเภอสระหวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

“เราเห็นปัญหาเด็ก ๆ ไม่ใช่แค่เรื่องการศึกษา แต่เชื่อมโยงกับชีวิตความเป็นอยู่ สิ่งที่ทำให้เด็กไม่สามารถไปต่อด้านการศึกษาได้ เป็นผลกระทบจากปัญหาครอบครัว ภาครัฐแก้ปัญหารองการศึกษา เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ อาจต้องยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวควบคู่กัน”

พินเอกพลึงสันดี จงริกษ์
กรรมการมูลนิธิก้าวคนละก้าว

“ทุกวันนี้มีความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นรวดเร็วและตลอดเวลา เราอยากให้เด็กเป็นคนออกแบบโรงเรียนด้วยตัวเอง โดยมีผู้ใหญ่อย่างเราเป็นผู้อำนวยความสะดวกอย่างน้อยเราต้องเปิดโอกาสให้เด็กที่อาจจะไม่พร้อมหรือไม่ถนัดจริง ๆ กับการเรียนหนังสือในระบบ ได้มีทางเลือก มีพื้นที่พัฒนาตนเอง และมีเส้นทางประสบความสำเร็จได้”

นายวิฑิต เต็มผลบุญ
ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้ CYF (นครพนมโมเดล)

“การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรแบบ one size fit all หรือกติกาเดียวเหมือนกันหมดอาจทำไม่ได้อีกต่อไป แต่ต้องดูความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ต้องการอะไร แล้วจัดสรรเป็นรูปแบบเฉพาะของโรงเรียนในพื้นที่นั้น ๆ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กในทีห่างไกล”

นางสาวนงนภัส พัฒน์เข้ม
ผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการ PPTV HD ช่อง 36

4.2 ความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายนานาชาติ

กสศ. ได้ร่วมผลักดันการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาในระดับนานาชาติในปี 2566 ผ่านเครือข่ายองค์กรระหว่างประเทศ เช่น องค์กรยูเนสโก องค์กรยูนิเซฟ องค์กรรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAMEO) ธนาคารโลก และองค์กรเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) เพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา (SDG4) ทั้งในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ความร่วมมือดังกล่าวเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี 2563 ปัจจุบันมีเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของกลุ่มพันธมิตรเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Equitable Education Alliance: EEA) รวมทั้งสิ้น 22 เครือข่าย ประกอบด้วย องค์กรท้องถิ่นภายในประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ จากทั้งหมด 17 ประเทศ ในความร่วมมือดังกล่าวจะมีการประชุมต่อเนื่องอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคในระบบการศึกษาและแบ่งปันความเชี่ยวชาญใน 4 ด้าน ได้แก่

1. กรอบกฎหมายและการพัฒนาต้นนโยบาย
2. กลไกการจัดทำงบประมาณและการจัดหาเงินทุน
3. ระบบการจัดบริการและดำเนินการ
4. การติดตามและประเมินผล

ความก้าวหน้าหนึ่งของการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในรอบปีที่ผ่านมา คือ การเปิดตัวเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลความเสมอภาคทางการศึกษา หรือ Equity Education Hub (EEH) เป็นโครงการที่ กสศ. ร่วมมือกับ องค์กรยูเนสโก จัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนการศึกษาที่ครอบคลุมและมีคุณภาพสำหรับทุกคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นศูนย์กลางในการแบ่งปันความรู้ให้ผู้เรียนจากทั่วโลก ให้สามารถเข้าถึงเนื้อหาในหัวข้อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับเป้าหมายของกลุ่มพันธมิตร EEA เพื่อยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาผ่านความพยายามร่วมกัน

ในปี 2566 มีการประชุมกลุ่มพันธมิตร EEA รวมทั้งหมด 4 ครั้ง (ครั้งที่ 6-9) ประกอบด้วยวาระสำคัญเรื่อง **“การปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคเพื่อจัดสรรห้องเรียนที่ครอบคลุมทุกคน”** (ครั้งที่ 6) ซึ่งได้นำเสนอโครงการวิจัยเรื่อง ‘การกระตุ้นศาสตร์แห่งการเรียนรู้’ ในประเทศออสเตรเลีย เพื่อขับเคลื่อนนโยบายเสริมสร้างการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และโครงการติดตามเด็กแบบมุ่งเน้นกระบวนการ ในประเทศเวียดนาม ที่เน้นวิเคราะห์สถานการณ์และอุปสรรคของเด็กกลุ่มด้อยโอกาสและกลุ่มเปราะบางในการเข้าถึงการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนกลุ่มนี้

“กลไกการจัดทำงบประมาณและการจัดหาเงินทุนเพื่อเพิ่มความเสมอภาคทางการศึกษา” (ครั้งที่ 7) ได้นำเสนอการจัดการทรัพยากรตามความต้องการเพื่อเป็นเครื่องมือในการบรรเทาผลกระทบจากการแบ่งแยกทางสังคม และในชุมชนเมือง ในประเทศฟินแลนด์ และงานวิจัยเกี่ยวกับกองทุนการศึกษาพิเศษ (special education fund) และการจัดหาเงินทุนเพื่อการศึกษาที่นับรวมผู้พิการในประเทศฟิลิปปินส์

“การติดตามและประเมินผลสู่ความเสมอภาคทางการศึกษาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาจากระดับชาติสู่บริบทท้องถิ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (ครั้งที่ 8) ได้นำเสนอเครื่องมือ “education scalability checklist” ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สนับสนุนรัฐบาล ผู้ให้ทุน และองค์กรด้านการศึกษาใช้ในการขยายผลโครงการด้านการศึกษาที่มีประสิทธิผล

รวมถึงนำเสนอแนวทางการวัดและประเมินผลของการให้ทุนการศึกษาเพื่อการฝึกอบรมออนไลน์แก่ประชากรวัยแรงงานในประเทศอินโดนีเซีย ในการประชุมได้จัดวงเสวนาแบ่งปันความรู้และแนวปฏิบัติสำหรับการนำนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้มาปรับใช้ในการติดตามและประเมินผลสู่ความเสมอภาคทางการศึกษาที่ยั่งยืน

สำหรับการประชุมครั้งที่ 9 จัดขึ้นในเดือนธันวาคม 2566 ภายใต้หัวข้อ “การพัฒนานโยบายเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนทุกคน” ในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ ซึ่งเป็นหัวข้อที่นักการศึกษามองหาแนวทางร่วมกันสำหรับตอบโจทย์การเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะเยาวชนอายุ 15-24 ปี ที่ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษา การจ้างงาน หรือการฝึกอบรม (NEET: youth not in education, employment or training)

การประชุมกลุ่มพันธมิตรเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะจัดประกายโอกาสในการทำงานร่วมกัน และบ่งชี้ถึงผู้ที่สามารถเป็นสื่อกลาง และการรวมตัวกันทำหน้าที่ในการปูพื้นฐานสำหรับการพัฒนาก้าวต่อไปของกลุ่มพันธมิตร EEA

กสศ. แลกเปลี่ยนประสบการณ์บนเวทีนานาชาติ

การทำงานของ กสศ. และภาคีเครือข่ายในระดับนานาชาติ ส่งผลให้ กสศ. เป็นที่รู้จักมากขึ้นในวงการการศึกษาโลก และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ตัวอย่างบทบาทในเวทีระดับโลกของ กสศ. มีดังนี้

รูปแบบการระดมทุนที่เสมอภาคและเป็นนวัตกรรมใหม่ของกองทุนเพื่อการศึกษา

กสศ. ได้รับเชิญให้ร่วมนำเสนอและแบ่งปันประสบการณ์บนเวทีประชุมนานาชาติ “Transforming Education Now and for the Future We Want: TES National Follow-up Actions to move towards the achievement of SDG4” ภายใต้หัวข้อ **The equitable and innovative funding model of education funding of the Equitable Education Fund (Thailand) and its programs** หรือ รูปแบบการระดมทุนที่เสมอภาคและเป็นนวัตกรรมใหม่ของกองทุนเพื่อการศึกษา ผู้จัดการ กสศ. ได้นำเสนอประสบการณ์การขับเคลื่อนนวัตกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนโดยใช้ระบบฐานข้อมูลเพื่อแก้โจทย์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การนำเสนอได้รับเสียงชื่นชมจากที่ประชุมให้เป็นต้นแบบการสร้างความสำเร็จทางการศึกษาในระดับนานาชาติ ด้วยการ “สร้างระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา”

การแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา และการฟื้นฟูความถดถอยทางการเรียนรู้หลังโควิด-19

กสศ. ได้รับเชิญจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และธนาคารโลก เข้าร่วมนำเสนอและแบ่งปันประสบการณ์ในเวทีการประชุมนานาชาติ Human Capital Summit โดยได้นำเสนอประสบการณ์การแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา และการสนับสนุนแนวทางการฟื้นฟูความถดถอยทางการเรียนรู้หลังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ของ กสศ. และหน่วยงานภาคี ต่อนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การประชุมดังกล่าวเป็นการรวมตัวกันของผู้นำรัฐบาลส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ภาคีการพัฒนา ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนจากในและต่างประเทศ ซึ่งเข้าร่วมแบ่งปันประสบการณ์การแก้ปัญหาด้านการศึกษาระหว่างกัน

ก้าวต่อไปปี 2567 4.3

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กสศ. ได้รับโอกาสจากภาคีหลายภาคส่วนร่วมกันค้นหาและผลักดันมาตรการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสเพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ โดยครอบคลุมถึงการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและครู คณะกรรมการบริหาร กสศ. ตระหนักดีว่า การผลักดันให้เกิดการปฏิรูปและการแก้ไขปัญหาคือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเชิงระบบตามเป้าหมายของแผนกลยุทธ์ 3 ปี (ปี 2565-2567) จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายและวางแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนร่วมกับภาคีทุกภาคส่วน โดยอาศัยข้อมูลที่มีอยู่และข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยหรือการพัฒนาตัวแบบในพื้นที่ เพื่อกำหนดโจทย์และมาตรการตามความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่มีหลากหลายและแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

การร่วมกับภาคีเพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

การขับเคลื่อนการสร้างความสำเร็จของภาคีทางการศึกษาในช่วงปี 2567 เป็นต้นไป กสศ. จะมุ่งเน้นการดำเนินงานกับหน่วยจัดการศึกษาและหน่วยจัดการเรียนรู้ในระดับพื้นที่มากขึ้น เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีบทบาทเชื่อมโยงระหว่างคนในท้องถิ่นและชุมชน สามารถกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายด้วยการสร้างความเป็นเจ้าของในงานสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

นอกจากนี้ ยังเน้นให้ความสำคัญกับการประเมินความเป็นไปได้ในการส่งต่อมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ได้ทดลองดำเนินการและเห็นผลสำเร็จแล้วไปยังหน่วยงานที่มีทรัพยากรมากกว่า รวมทั้งคัดสรรองค์ความรู้ ต้นแบบ ข้อค้นพบ งานวิจัย ทั้งจากงานของ กสศ. และหน่วยงานอื่น ๆ มาใช้ขยายผลสู่การปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายการทำงานร่วมกับภาคีที่ชัดเจน และยังคงมุ่งเน้นการทำงานเพื่อส่งเสริมเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสที่สุดเป็นสำคัญ

การดำเนินการตามนโยบายด้านการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของนายกรัฐมนตรี

ภายหลังจากที่คณะกรรมการบริหาร และผู้บริหาร กสศ. ได้เข้าพบนายกรัฐมนตรี นายเศรษฐา ทวีสิน เพื่อหารือและขอรับนโยบายการดำเนินงาน นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายให้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และ กสศ. บูรณาการและเชื่อมโยงข้อมูลนักเรียนรายบุคคลที่หลุดออกจากระบบการศึกษา เพื่อหาทางให้การช่วยเหลือกลับเข้าสู่ระบบหรือพัฒนาทักษะตามความเหมาะสม จนนำมาสู่การทำงานบูรณาการด้านข้อมูลสารสนเทศระหว่างหน่วยงานในปี 2567

ผลการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานดังกล่าว พบว่า มีเด็กและเยาวชนช่วงอายุ 3-18 ปี (เด็กที่เกิดระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2549 ถึง 31 ธันวาคม 2563) ที่ไม่มีชื่อในระบบการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่าในปีการศึกษา 2566 จำนวน 1,025,514 คน⁴⁸ โดยสามารถจำแนกเป็นรายบุคคลของแต่ละท้องถิ่นหรือจังหวัด ซึ่งจะเป็นจุดตั้งต้นของการทำงาน เพื่อกำหนดเป้าหมายและวางแผนขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานหลัก อาทิ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงสาธารณสุข ในการจัดทำมาตรการขับเคลื่อนประเทศไทยเพื่อแก้ไขปัญหาคือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ต่อไป

⁴⁸ การบูรณาการและการเชื่อมโยงข้อมูลทะเบียนนักเรียนรายบุคคลที่หลุดออกจากระบบการศึกษา ระหว่างกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และ กสศ., ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2566

การพัฒนาจากเสียงสะท้อนของฝ่ายนิติบัญญัติ

จากการนำเสนอแผนการดำเนินงานต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาในปีที่ผ่านมา ได้มีการเน้นย้ำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ รวมถึง กสศ. บูรณาการการทำงานเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน แต่สามารถขยายผลครอบคลุมกลุ่มเด็กและเยาวชนได้มากขึ้น เชื่อมโยงและตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ชาติ พัฒนาให้เกิดระบบนิเวศทางการศึกษา การจัดการศึกษาทางเลือกให้มีความเหมาะสม การแก้ไขปัญหาครูไม่เพียงพอในพื้นที่ขาดแคลน การบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก รวมถึงปัญหาเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่ง กสศ. น้อมรับความเห็นดังกล่าวไปประกอบการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสอย่างแท้จริง

ก้าวต่อไปของ กสศ. ในปี 2567 ยังคงเน้นการร่วมคิด ร่วมสร้าง กับภาคีทุกภาคส่วน เพื่อผลักดันให้วาระความเสมอภาคทางการศึกษา มีแนวทางการดำเนินงานที่ส่งผลกระทบในเชิงระบบยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการใช้ฐานข้อมูลและคำนึงถึงความแตกต่างและบริบทของพื้นที่ อย่างไรก็ตาม กสศ. ยังจำเป็นต้องอาศัยการผลักดันและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานจากทุกภาคส่วน ทั้งรัฐบาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ท้องถิ่น และประชาชน เพื่อให้สามารถดำเนินงานสอดคล้องกับสถานการณ์และปัญหาที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อันนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการสร้างเสมอภาคทางการศึกษา

ส่วนที่
5

รายงานทางการเงิน
และประสิทธิภาพขององค์กร

5.1 รายงานผลการดำเนินงาน ของคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

คณะกรรมการตรวจสอบภายใน (คตส.) มีองค์ประกอบตามที่กำหนดในมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 ดังนี้

1. นางภัทรพร	วรทรัพย์	ประธานกรรมการ	ผู้แทนกระทรวงการคลัง
2. นายเอก	มฤตติภรณ์	กรรมการ	ผู้แทนสำนักงานประมาณ
3. นายธวัชชัย	เกียรติกวัฒนกุล	กรรมการ	ผู้ทรงคุณวุฒิที่คณะกรรมการบริหาร กสศ. แต่งตั้ง

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 คตส. ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการบริหาร กสศ. โดยมีการประชุมรวม 9 ครั้ง กรรมการตรวจสอบภายในทุกคนเข้าร่วมประชุมครบองค์ประชุม มีการประชุมร่วมกับผู้สอบบัญชีทุกไตรมาส และประชุมร่วมกับผู้จัดการ กสศ. เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำงานร่วมกัน อีกทั้ง คตส. ได้รายงานผลการดำเนินงานเป็นรายไตรมาสต่อคณะกรรมการบริหาร กสศ. สรุปสาระสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ดังนี้

1 การกำกับดูแลฝ่ายตรวจสอบภายใน

คตส. ประเมินผลการดำเนินงานของฝ่ายตรวจสอบภายใน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 และ การรับทราบคำสั่งสำนักงาน กสศ. ให้พนักงานปฏิบัติหน้าที่และรักษาการในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายตรวจสอบภายใน เป็นการชั่วคราว และการรับทราบผลการคัดเลือกหัวหน้าฝ่ายตรวจสอบภายในและนักวิชาการฝ่ายตรวจสอบภายใน ซึ่ง คตส. ได้ให้ข้อเสนอแนะการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์การรับสมัครผู้สนใจร่วมทำงานกับสำนักงาน กสศ. ในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายตรวจสอบภายในให้กว้างขวางขึ้นและการรักษาบุคลากรฝ่ายตรวจสอบภายในให้ปฏิบัติงานกับสำนักงาน กสศ. ให้นานและมีคุณภาพที่สุด รวมทั้ง คตส. ควรมีส่วนร่วมในการพิจารณาคูณสมบัติของผู้สมัคร

2 การรายงานความคืบหน้าการปฏิบัติงานตามแผนการตรวจสอบภายใน

คตส. ได้พิจารณาความคืบหน้าการปฏิบัติงานตามแผนการตรวจสอบ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 และ 2566 โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องบทบาท third line of defense ของงานให้คำปรึกษา เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้ฝ่ายตรวจสอบภายใน ปรับวิธีการดำเนินการ การบริหารจัดการเวลาและทรัพยากร เพื่อให้มั่นใจว่าสามารถดำเนินการตรวจสอบให้แล้วเสร็จตามแผนการตรวจสอบ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ครอบคลุมความเสี่ยงที่สำคัญ และการจัดทำแผนการตรวจสอบภายใน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ให้ว่าจ้างบริษัทตรวจสอบภายในจากภายนอกเข้ามาศึกษาข้อมูลและร่วมจัดทำแผนการตรวจสอบฯ รวมทั้งฝึกอบรมบุคลากรฝ่ายตรวจสอบภายใน

3 การรายงานความคืบหน้าโครงการล่าช้าและสถานะการติดตาม

คตส. รับทราบการรายงานผลการติดตามโครงการล่าช้าและมาตรการควบคุมภายใน และได้ให้ข้อเสนอแนะแก่ฝ่ายจัดการเพิ่มเติม ในเรื่องทิศทางของโครงการล่าช้าที่เพิ่มขึ้น ควรหาสาเหตุและถอดบทเรียนว่าสาเหตุของโครงการล่าช้า เพื่อนำมาเรียนรู้และออกแบบวิธีการทำงานใหม่ให้สามารถป้องกันปัญหาเพื่อไม่ให้เกิดซ้ำอีก รวมถึงการออกแบบระบบการควบคุมติดตามโครงการล่าช้าและการให้ความสำคัญกับการกำหนดเป้าหมายและแรงจูงใจกับภาคีในลักษณะที่จะทำให้เกิดแรงผลักดันในการทำงานเพื่อให้เป็นไปตามเป้าประสงค์อย่างรวดเร็วควรสร้างความเข้าใจให้ความรู้กับภาคี และเจ้าหน้าที่การเงิน ในเรื่องการจัดทำรายงานทางการเงิน เพื่อให้เกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด

4. การสอบทานกฎบัตรคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ประจำปี พ.ศ. 2566 และพิจารณา ให้ความเห็นชอบ การสอบทานกฎบัตรของฝ่ายตรวจสอบภายใน ประจำปี พ.ศ. 2566

คตส. ได้พิจารณาร่างกฎบัตรทั้ง 2 ฉบับ ซึ่งอ้างอิงหลักเกณฑ์กระทรวงการคลังว่าด้วยมาตรฐานและหลักเกณฑ์ ปฏิบัติการตรวจสอบภายในสำหรับหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2564 และแนวทางปฏิบัติที่ดีของคณะกรรมการตรวจสอบ (Best Practice Guide for Audit Committee: ฝ่ายบริษัทจดทะเบียน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย) พร้อมทั้ง ให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้ฝ่ายตรวจสอบภายในปรับปรุงรายละเอียดก่อนนำเสนอกฎบัตรคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ประจำปี 2566 ต่อคณะกรรมการบริหาร กสศ. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

5. การสอบทานผลการตรวจสอบประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของฝ่ายตรวจสอบภายใน

คตส. สอบทานผลการประเมินการควบคุมภายในของผู้ตรวจสอบภายใน (แบบ ป.ค.6) ปีงบประมาณ 2565 เมื่อวันที่ 15 ก.พ. 2566 และสอบทานผลการตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้าง และงานเบิกค่าใช้จ่ายงบบริหารสำนักงาน คตส. มีข้อเสนอแนะในเรื่องผลกระทบการไม่ปฏิบัติตามและแนะนำให้ฝ่ายตรวจสอบภายในระมัดระวังในการปฏิบัติงานตรวจสอบ

6. การสอบทานรายงานทางการเงินและการประชุมหารือกับผู้สอบบัญชี ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 และ 2566

คตส. รับทราบหนังสือจากสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) แจ้งผลการตรวจสอบรายงานทางการเงิน ของสำนักงาน กสศ. สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2565 ตามรายงานของผู้สอบบัญชี และ คตส. มีข้อสังเกตเพิ่มเติม เรื่องการสอบทานรายงานทางการเงิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 และ รายงานทางการเงิน ไตรมาสหนึ่ง ไตรมาสสอง และไตรมาสสาม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ดังนี้

- การบันทึกบัญชีส่วนเกิน (ส่วนขาด) เงินลงทุน ควรคำนวณด้วยวิธี effective interest rate ตามมาตรฐาน การบัญชี
- การทบทวนนโยบายการบัญชีเกี่ยวกับการรับรู้ค่าใช้จ่ายโครงการ ควรบันทึกบัญชีเงินที่โอนให้กับภาคีเป็นเงิน จ่ายล่วงหน้าและปรับปรุงเป็นค่าใช้จ่ายตามความคืบหน้าของโครงการ
- การทบทวนแนวทางการดำเนินงานและการติดตามความคืบหน้าบัญชีหักเงินรับคืนโครงการที่ยังไม่ได้รับการบันทึกบัญชี
- การทบทวนระบบการควบคุมภายในเกี่ยวกับการให้ทุน การหามาตรการป้องกันไม่ให้เกิดการใช้จ่ายเงิน ที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการควรมีการติดตามโครงการล่าช้าและโครงการที่ต้องดำเนินการ ตามกฎหมายอย่างใกล้ชิด
- การนำเงินกองทุนไปหาผลตอบแทนควรคำนึงถึงความสามารถในการวัดประสิทธิผล (efficiency) ของการลงทุน
- การพิจารณาทำประกันภัยทรัพย์สิน เพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบว่าด้วยการจัดทำประกันภัยทรัพย์สิน ของทางราชการ ฯลฯ

7. การพิจารณากรอบวงเงินการสรรหาผู้สอบบัญชี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

คตส. ได้พิจารณากรอบวงเงินการจัดจ้างผู้สอบบัญชีของสำนักงาน กสศ. สำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรมีรายละเอียดของค่าใช้จ่ายและเหตุผลที่ชัดเจนสำหรับกรอบวงเงินที่เสนอ ซึ่งเพิ่มขึ้น จากปีที่ผ่านมา รวมทั้งควรมีการสอบถามราคาจากหลายบริษัท เพื่อนำมาจัดทำราคากลาง และการรับทราบความคืบหน้า ผลการสรรหาผู้สอบบัญชีเพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้าในการเสนอชื่อผู้สอบบัญชีให้ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินพิจารณา ตามระเบียบ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

8. การประชุมร่วมกับผู้จัดการสำนักงาน กสศ.

คตส. ได้ประชุมหารือร่วมกับผู้จัดการสำนักงาน กสศ. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำนวน 2 ครั้ง โดยมีข้อหารือในประเด็น แนวทางการดำเนินงานของผู้ตรวจสอบภายใน รวมถึง แนวทางการประเมินผลการทดลองงานของหัวหน้าฝ่ายตรวจสอบภายในรอบ 3 เดือน และการเร่งพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้มีการติดตามและตรวจสอบโครงการให้มีประสิทธิภาพ

9. การสอบทานการบริหารจัดการความเสี่ยงและการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านทุจริตของ กสศ.

คตส. ได้สอบทานประสิทธิภาพและความเหมาะสมของกระบวนการบริหารความเสี่ยงเพื่อให้มั่นใจว่ากระบวนการบริหารความเสี่ยง ครอบคลุมปัจจัยเสี่ยงทั้งภายในและภายนอก ทั้งในด้านกลยุทธ์ด้านการปฏิบัติงานด้านการเงินและด้านทุจริตซึ่งส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงขององค์กร โดย คตส. ได้ให้แนวทางในการบริหารจัดการความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ของสำนักงาน กสศ. และเสนอให้สำนักงาน กสศ. รายงานความคืบหน้าในเหตุการณ์ที่อาจมีความเสี่ยงด้านการทุจริตเป็นประจำทุกไตรมาส

(นางภัทรพร วรทรัพย์)

ประธานกรรมการตรวจสอบภายใน

รายงานการเงินและ รายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

5.2

รายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

เสนอ คณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

ความเห็น

ข้าพเจ้าได้ตรวจสอบรายงานการเงินของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กองทุน) ซึ่งประกอบด้วยงบแสดงฐานะการเงิน ณ วันที่ 30 กันยายน 2566 งบแสดงผลการดำเนินงานทางการเงิน งบแสดงการเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน และงบกระแสเงินสด สำหรับปีสิ้นสุดวันเดียวกันและหมายเหตุประกอบงบการเงิน รวมถึงสรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ

ข้าพเจ้าเห็นว่า รายงานการเงินข้างต้นนี้แสดงฐานะการเงินของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ณ วันที่ 30 กันยายน 2566 ผลการดำเนินงาน และกระแสเงินสด สำหรับปีสิ้นสุดวันเดียวกัน โดยถูกต้องตามที่ควรในสาระสำคัญตามมาตรฐานการบัญชีภาครัฐและนโยบายการบัญชีภาครัฐที่กระทรวงการคลังกำหนด

เกณฑ์ในการแสดงความเห็น

ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตามตรวจสอบตามหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินและมาตรฐานการสอบบัญชี ความรับผิดชอบของข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในวรรคความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีต่อการตรวจสอบรายงานการเงินในรายงานของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีความเป็นอิสระจากกองทุนตามหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินที่กำหนดโดยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและประมวลจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี รวมถึงมาตรฐานเรื่องความเป็นอิสระที่กำหนด โดยสภาวิชาชีพบัญชี (ประมวลจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบรายงานการเงิน และข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตามความรับผิดชอบด้านจรรยาบรรณอื่น ๆ ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินและประมวลจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี ข้าพเจ้าเชื่อว่า หลักฐานการสอบบัญชีที่ข้าพเจ้าได้รับเพียงพอและเหมาะสมเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการแสดงความเห็นของข้าพเจ้า

ข้อมูลและเหตุการณ์ที่เน้น

ข้าพเจ้าขอให้สังเกตหมายเหตุประกอบงบการเงินดังต่อไปนี้

ตามหมายเหตุประกอบงบการเงิน ข้อ 22 กองทุนได้รับรายงานข้อเท็จจริงว่าผู้ได้รับมอบหมายจากภาคีร่วมดำเนินงานซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการมีการใช้จ่ายเงินไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และกฎระเบียบของโครงการรวม 3 โครงการดังนี้

- 1) **โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา** จังหวัดมหาสารคาม ระยะที่ 2 กองทุนได้ยุติโครงการและเรียกจ่ายเงินคืนจำนวน 7.38 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ย ปัจจุบันอยู่ระหว่างการพิจารณาของสำนักงานอัยการสูงสุด
- 2) **โครงการพัฒนาศักยภาพครูนอกระบบ** ให้สามารถจัดการศึกษาตามภูมิสังคมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่ กองทุนได้ยุติโครงการและเรียกจ่ายเงินคืนจำนวน 0.80 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ย ปัจจุบันอยู่ระหว่างการพิจารณาของสำนักงานอัยการสูงสุด

3) โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ระยะที่ 1 จำนวนเงิน 1.49 ล้านบาทปัจจุบันอยู่ระหว่างติดตามให้ส่งมอบรายงานผลการดำเนินงานและรายงานการเงินให้กองทุนฯ ทั้งนี้ ความเห็นของข้าพเจ้าไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากเรื่องดังกล่าวข้างต้น

ข้อมูลอื่น

ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบต่อข้อมูลอื่น ข้อมูลอื่นประกอบด้วย ข้อมูลซึ่งรวมอยู่ในรายงานประจำปี แต่ไม่รวมถึงรายงานการเงินและรายงานของผู้สอบบัญชีที่อยู่ในรายงานประจำปีนั้น ซึ่งผู้บริหารจะจัดเตรียมรายงานประจำปีให้ข้าพเจ้าภายหลังวันที่ในรายงานของผู้สอบบัญชีนี้

ความเห็นของข้าพเจ้าต่อรายงานการเงินไม่ครอบคลุมถึงข้อมูลอื่นและข้าพเจ้าไม่ได้ให้ความเชื่อมั่นต่อข้อมูลอื่น ความรับผิดชอบของข้าพเจ้าที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบรายงานการเงินคือ การอ่านและพิจารณาว่าข้อมูลอื่นมีความขัดแย้งที่มีสาระสำคัญกับรายงานการเงินหรือกับความรู้ที่ได้รับจากการตรวจสอบของข้าพเจ้าหรือปรากฏว่าข้อมูลอื่นมีการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญหรือไม่

เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านรายงานประจำปี หากข้าพเจ้าสรุปได้ว่าการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ข้าพเจ้าต้องสื่อสารเรื่องดังกล่าวกับผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลเพื่อให้ผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลดำเนินการแก้ไขข้อมูลที่แสดงขัดต่อข้อเท็จจริง

ความรับผิดชอบของผู้บริหารและผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลต่อรายงานการเงิน

ผู้บริหารมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำและนำเสนอรายงานการเงินเหล่านี้โดยถูกต้องตามที่ควรตามมาตรฐานการบัญชีภาครัฐและนโยบายการบัญชีภาครัฐที่กระทรวงการคลังกำหนด และรับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมภายในที่ผู้บริหารพิจารณาว่าจำเป็นเพื่อให้สามารถจัดทำรายงานการเงินที่ปราศจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญไม่ว่าจะเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาด

ในการจัดทำรายงานการเงิน ผู้บริหารรับผิดชอบในการประเมินความสามารถของกองทุนในการดำเนินงานต่อเนื่อง เปิดเผยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานต่อเนื่อง (ตามความเหมาะสม) และการใช้เกณฑ์การบัญชีสำหรับการดำเนินงานต่อเนื่องเว้นแต่มีข้อกำหนดในกฎหมายหรือเป็นนโยบายรัฐบาลที่จะเลิกกองทุนหรือหยุดดำเนินงานหรือไม่สามารถดำเนินงานต่อเนื่องต่อไปได้

ผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลมีหน้าที่ในการกำกับดูแลกระบวนการในการจัดทำรายงานการเงินของกองทุน

ความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีต่อการตรวจสอบรายงานการเงิน

การตรวจสอบของข้าพเจ้ามีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลว่ารายงานการเงินโดยรวมปราศจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญหรือไม่ ไม่ว่าจะเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาด และเสนอรายงานของผู้สอบบัญชีซึ่งรวมความเห็นของข้าพเจ้าอยู่ด้วย ความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลคือความเชื่อมั่นในระดับสูงแต่ไม่ได้เป็นการรับประกันว่าการปฏิบัติตามตรวจสอบตามหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินและมาตรฐานการสอบบัญชีจะสามารถตรวจพบข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญที่มีอยู่ได้เสมอไป ข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอาจเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาดและถือว่ามีสาระสำคัญเมื่อคาดการณ์ได้อย่างสมเหตุสมผลว่ารายการที่ขัดต่อข้อเท็จจริงแต่ละรายการหรือทุกรายการรวมกันจะมีผลต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจของผู้ใช้รายงานการเงินจากการใช้รายงานการเงินเหล่านี้

ในการตรวจสอบของข้าพเจ้าตามหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินและมาตรฐานการสอบบัญชี ข้าพเจ้าใช้ดุลยพินิจและการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพตลอดการตรวจสอบการปฏิบัติงานของข้าพเจ้ารวมถึง

- ระบบและประเมินความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในรายงานการเงินไม่ว่าจะเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาด ออกแบบและปฏิบัติตามวิธีการตรวจสอบเพื่อตอบสนองต่อความเสี่ยงเหล่านั้น และได้หลักฐานการสอบบัญชีที่เพียงพอและเหมาะสมเพื่อเป็นเกณฑ์ในการแสดงความเห็นของข้าพเจ้า ความเสี่ยงที่ไม่พบข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญซึ่งเป็นผลมาจากการทุจริตจะสูงกว่าความเสี่ยงที่เกิดจากข้อผิดพลาดเนื่องจากการทุจริตอาจเกี่ยวกับการสมรู้ร่วมคิด การปลอมแปลงเอกสารหลักฐาน การตั้งใจละเว้นการแสดงข้อมูล การแสดงข้อมูลที่ไม่ตรงตามข้อเท็จจริงหรือการแทรกแซงการควบคุมภายใน
- ทำความเข้าใจในระบบการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบ เพื่อออกแบบวิธีการตรวจสอบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ แต่ไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ในการแสดงความเห็นต่อความมีประสิทธิภาพของการควบคุมภายในของกองทุน
- ประเมินความเหมาะสมของนโยบายการบัญชีที่ผู้บริหารใช้และความสมเหตุสมผลของประมาณการทางบัญชีและการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องซึ่งจัดทำขึ้นโดยผู้บริหาร
- สรุปเกี่ยวกับความเหมาะสมของการใช้เกณฑ์การบัญชีสำหรับการดำเนินงานต่อเนื่องของผู้บริหารและจากหลักฐานการสอบบัญชีที่ได้รับ สรุปว่ามีความไม่แน่นอนที่มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่อาจเป็นเหตุให้เกิดข้อสงสัยอย่างมีนัยสำคัญต่อความสามารถของกองทุนในการดำเนินงานต่อเนื่องหรือไม่ ถ้าข้าพเจ้าได้ข้อสรุปว่ามีความไม่แน่นอนที่มีสาระสำคัญ ข้าพเจ้าต้องกล่าวไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชีของข้าพเจ้าโดยให้ข้อสังเกตถึงการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการเงินที่เกี่ยวข้องหรือถ้าการเปิดเผยดังกล่าวไม่เพียงพอ ความเห็นของข้าพเจ้าจะเปลี่ยนแปลงไป ข้อสรุปของข้าพเจ้าขึ้นอยู่กับหลักฐานการสอบบัญชีที่ได้รับจนถึงวันที่ในรายงานของผู้สอบบัญชีของข้าพเจ้า อย่างไรก็ตามเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในอนาคตอาจเป็นเหตุให้กองทุนต้องหยุดการดำเนินงานต่อเนื่อง
- ประเมินการนำเสนอโครงสร้างและเนื้อหาของรายงานการเงินโดยรวมรวมถึงการเปิดเผยข้อมูลว่ารายงานการเงินแสดงรายการและเหตุการณ์ในรูปแบบที่ทำให้มีการนำเสนอข้อมูลโดยถูกต้องตามที่ควรหรือไม่

ข้าพเจ้าได้สื่อสารกับผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลในเรื่องต่างๆ ที่สำคัญ ซึ่งรวมถึงขอบเขตและช่วงเวลาของการตรวจสอบตามที่ได้วางแผนไว้ ประเด็นที่มีนัยสำคัญที่พบจากการตรวจสอบรวมถึงข้อบกพร่องที่มีนัยสำคัญในระบบการควบคุมภายในหากข้าพเจ้าได้พบในระหว่างการตรวจสอบของข้าพเจ้า

ผู้สอบบัญชีที่รับผิดชอบงานสอบบัญชีและนำเสนอรายงานฉบับนี้คือ

(นางสาวอัจฉรา สุขในบุญ)
 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตทะเบียนเลขที่ 4642
 บริษัท เอเอ็นเอส ออดิท จำกัด
 กรุงเทพฯ
 19 กุมภาพันธ์ 2567

รายงานการเงิน

งบแสดงฐานะการเงิน

ณ วันที่ 30 กันยายน 2566

หน่วย : บาท

หมายเหตุ	2566	2565	
สินทรัพย์			
สินทรัพย์หมุนเวียน			
เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด	4	343,399,869.99	754,060,842.02
ลูกหนี้ระยะสั้น	5	1,031,912.30	395,420.00
เงินลงทุนระยะสั้น	6	1,787,290,000.81	1,710,574,424.38
ดอกเบี้ยค้างรับ		5,016,785.10	5,459,582.02
สินทรัพย์หมุนเวียนอื่น		1,096,194.24	197,751.74
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน	2,137,834,762.44	2,470,688,020.16	
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน			
เงินลงทุนระยะยาว	7	458,710,446.02	313,492,165.89
ส่วนปรับปรุงอาคารสำนักงานเช่าและอุปกรณ์ - สุทธิ	8	65,023,694.74	46,360,156.88
สินทรัพย์ไม่มีตัวตน - สุทธิ	9	144,097,131.54	148,029,920.14
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนอื่น	10	4,682,053.00	4,680,053.00
รวมสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน	672,513,325.30	512,562,295.91	
รวมสินทรัพย์	2,810,348,087.74	2,983,250,316.07	

หมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการเงินนี้

(นางสาวสุชาดา จิตฺรฤชพิทักษ์)

ผู้ช่วยผู้จัดการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

(นายไกรยศ ภัทราวาท)

ผู้จัดการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

งบแสดงฐานะการเงิน (ต่อ)
ณ วันที่ 30 กันยายน 2566

หมายเหตุ	หน่วย : บาท		
	2566	2565	
หนี้สินและสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน			
หนี้สิน			
หนี้สินหมุนเวียน			
เจ้าหนี้ระยะสั้น	11	92,183,125.82	115,022,621.12
ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย		669,936.18	827,873.81
หนี้สินหมุนเวียนอื่น		12,388,117.76	13,092,085.58
รวมหนี้สินหมุนเวียน		105,241,179.76	128,942,580.51
หนี้สินไม่หมุนเวียน			
สำรองผลประโยชน์พนักงาน	12	9,503,374.64	-
รวมหนี้สินไม่หมุนเวียน		9,503,374.64	-
รวมหนี้สิน		114,744,554.40	128,942,580.51
สินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน			
ทุน	14	1,011,958,077.72	1,011,958,077.72
รายได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายสะสม		1,682,766,407.79	1,842,202,929.11
องค์ประกอบอื่นของสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน	15	879,047.83	146,728.73
รวมสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน		2,695,603,533.34	2,854,307,735.56
รวมหนี้สินและสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน		2,810,348,087.74	2,983,250,316.07

หมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการการเงินนี้

(นางสาวสุชาดา จิตรุสสุพิทักษ์)

ผู้ช่วยผู้จัดการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

(นายไกรยศ ภัทราวาท)

ผู้จัดการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

งบแสดงผลการดำเนินงานทางการเงิน
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2566

		หน่วย : บาท	
	หมายเหตุ	2566	2565
รายได้			
รายได้จากงบประมาณ	16	6,073,759,000.00	5,652,287,400.00
รายได้จากการอุดหนุนอื่นและบริจาค	17	58,145,365.04	230,389,496.75
รายได้อื่น	18	46,575,185.23	24,023,125.02
รวมรายได้		6,178,479,550.27	5,906,700,021.77
ค่าใช้จ่าย			
ค่าใช้จ่ายบุคลากร	19	107,954,859.89	72,916,392.08
ค่าใช้จ่ายโครงการ	20	6,091,302,234.11	5,783,263,905.49
ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	21	88,401,380.74	80,710,243.11
ค่าเสื่อมราคาและค่าตัดจำหน่าย		50,257,596.85	32,551,083.14
รวมค่าใช้จ่าย		6,337,916,071.59	5,969,441,623.82
รายได้ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายสุทธิสำหรับปี		(159,436,521.32)	(62,741,602.05)

หมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการเงินนี้

(นางสาวสุชาดา จิตรุสพิทักษ์)

ผู้ช่วยผู้จัดการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

(นายไกรยส ภัทราวาท)

ผู้จัดการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

งบแสดงการเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2566

หน่วย : บาท

	ทุน	รายได้สูง(ต่ำ)กว่า ค่าใช้จ่ายสะสม	องค์ประกอบอื่น ของสินทรัพย์ สุทธิ/ส่วนทุน	รวมสินทรัพย์ สุทธิ/ส่วนทุน
ยอดคงเหลือ				
ณ วันที่ 30 กันยายน 2565	1,011,958,077.72	1,842,202,929.11	146,728.73	2,854,307,735.56
รายได้ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายสำหรับปี	-	(159,436,521.32)	-	(159,436,521.32)
กำไรจากการปรับมูลค่าเงินลงทุน	-	-	732,319.10	732,319.10
ยอดคงเหลือ				
ณ วันที่ 30 กันยายน 2566	1,011,958,077.72	1,682,766,407.79	879,047.83	2,695,603,533.34
ยอดคงเหลือ				
ณ วันที่ 30 กันยายน 2564	1,011,958,077.72	1,904,944,531.16	32,133.87	2,916,934,742.75
รายได้ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายสำหรับปี	-	(62,741,602.05)	-	(62,741,602.05)
กำไรจากการปรับมูลค่าเงินลงทุน	-	-	114,594.86	114,594.86
ยอดคงเหลือ				
ณ วันที่ 30 กันยายน 2565	1,011,958,077.72	1,842,202,929.11	146,728.73	2,854,307,735.56

หมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการเงินนี้

(นางสาวสุชาดา จิตรุสชาติทิพย์)

ผู้ช่วยผู้จัดการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

(นายไกรยส ภัทราวาท)

ผู้จัดการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

งบกระแสเงินสด

สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2566

หน่วย : บาท

	2566	2565
กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน		
รายได้ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายสุทธิสำหรับปี	(159,436,521.32)	(62,741,602.05)
รายการปรับกระทบยอดรายได้ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายสุทธิเป็นเงินสดรับ (จ่าย)		
จากกิจกรรมดำเนินงาน		
ค่าเสื่อมราคาและค่าตัดจำหน่าย	50,257,596.85	32,551,083.14
ตัดจำหน่ายสินทรัพย์ไม่มีตัวตน	13,406,416.56	-
กำไรจากการจำหน่ายสินทรัพย์ถาวร	(25,366.72)	-
ค่าใช้จ่ายสำรองผลประโยชน์พนักงาน	9,503,374.64	-
ดอกเบี้ยรับ	(44,893,682.77)	(23,036,650.44)
กำไรจากการจำหน่ายเงินลงทุน	(163,602.83)	(13,040.66)
กระแสเงินสดจากการดำเนินงานก่อนการเปลี่ยนแปลง		
ในสินทรัพย์และหนี้สินดำเนินงาน	(131,351,785.59)	(53,240,210.01)
สินทรัพย์ดำเนินงาน (เพิ่มขึ้น) ลดลง		
ลูกหนี้ระยะสั้น	(636,492.30)	(395,420.00)
สินทรัพย์หมุนเวียนอื่น	(898,442.50)	1,424,466.04
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนอื่น	(2,000.00)	(1,317,223.00)
หนี้สินดำเนินงานเพิ่มขึ้น (ลดลง)		
เจ้าหนี้ระยะสั้น	(23,689,495.30)	(43,766,695.23)
ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย	(157,937.63)	134,598.07
หนี้สินหมุนเวียนอื่น	(703,967.82)	4,453,591.89
หนี้สินไม่หมุนเวียนอื่น	-	(40,125.00)
เงินสดสุทธิใช้ไปในกิจกรรมดำเนินงาน	(157,440,121.14)	(92,747,017.24)

หมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการเงินนี้

(นางสาวสุชาดา จัตุรกษพิทักษ์)

ผู้ช่วยผู้จัดการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

(นายไกรยส ภัทราวาท)

ผู้จัดการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

งบกระแสเงินสด (ต่อ)
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2566

หน่วย : บาท

	2566	2565
กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน		
เงินสดจ่ายเพื่อซื้อเงินลงทุนระยะสั้น	(8,305,573,825.08)	(3,084,600,550.69)
เงินสดรับจากการขายเงินลงทุนระยะสั้น	8,512,462,301.50	3,407,969,272.77
เงินสดจ่ายเพื่อซื้อเงินลงทุนระยะยาว	(403,236,154.00)	(313,401,447.79)
เงินสดจ่ายซื้อสินทรัพย์ถาวร	(30,231,629.94)	(1,609,605.20)
เงินสดรับจากการจำหน่ายสินทรัพย์ถาวร	26,000.00	-
เงินสดจ่ายซื้อสินทรัพย์ไม่มีตัวตน	(47,313,766.01)	(45,177,316.28)
เงินสดรับจากดอกเบี้ยรับ	20,646,222.64	23,080,172.86
เงินสดสุทธิใช้ไปในกิจกรรมลงทุน	(253,220,850.89)	(13,739,474.33)
เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสดลดลง - สุทธิ	(410,660,972.03)	(106,486,491.57)
เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด ณ วันต้นปี	754,060,842.02	860,547,333.59
เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด ณ วันสิ้นปี	343,399,869.99	754,060,842.02
การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับกระแสเงินสดเพิ่มเติม		
รายการที่ไม่ใช่เงินสด		
โอนสินทรัพย์ระหว่างทำเป็นสินทรัพย์ถาวร	1,170,000.00	-
เจ้าหน้าที่ซื้อสินทรัพย์เพิ่มขึ้น	850,000.00	-
หมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการเงินนี้		

(นางสาวสุชาดา จัตรุสุขพิทักษ์)

ผู้ช่วยผู้จัดการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

(นายไกรยส ภัทราวาท)

ผู้จัดการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 การจัดตั้งกองทุน

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กองทุน) ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2561 ตามพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 โดยให้มีการโอนบรรดากิจการทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ ภาระผูกพัน เจ้าหนี้ที่ และลูกจ้าง และเงินงบประมาณของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ตามระเบียบกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพว่าด้วยการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน พ.ศ. 2553 ที่มีอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับไปเป็นของกองทุน ทั้งนี้ไม่รวมถึงหนี้ของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพตามสัญญาเงินยืมระหว่างกระทรวงการคลัง เลขที่ 1/2554 ลงวันที่ 4 เมษายน 2554 และเลขที่ 2/2554 ลงวันที่ 23 มิถุนายน 2554 สำหรับหนี้ดังกล่าวที่เป็นภาระของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ให้สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพดำเนินการเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาและให้คณะรัฐมนตรีมีอำนาจมีมติให้หนี้ดังกล่าวเป็นพับได้ ซึ่งได้กำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว

1.2 สถานที่ตั้งของกองทุน

กองทุนมีสำนักงานตั้งอยู่ที่ เลขที่ 388 อาคารเอส. พี. ชั้น 13 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400

1.3 วัตถุประสงค์ของกองทุน

กองทุนมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1.3.1 ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม เพื่อให้เด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย

1.3.2 ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา และสนับสนุนเงินและค่าใช้จ่ายให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส และผู้ด้อยโอกาสจนสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3.3 เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน สามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพื้นฐานและศักยภาพที่แตกต่างกัน

1.3.4 ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดและมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้

1.3.5 ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือสถานศึกษา เพื่อให้มีการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสามารถรู้และพัฒนาได้ตามความถนัดและศักยภาพของตน

1.3.6 ดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย หรือค้นคว้าแนวทางในการพัฒนาครู ให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความรู้ และมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาโดยมีแรงจูงใจที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครู

1.3.7 ดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา สนองความต้องการทางด้านกำลังแรงงาน และการยกระดับความสามารถของคนไทย

1.4 แหล่งที่มาของเงินและทรัพย์สินของกองทุน มีดังนี้

1.4.1 เงินและทรัพย์สินที่ได้รับโอนมาตามมาตรา 47 และมาตรา 48 ของ พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561

1.4.2 เงินที่รัฐบาลจัดสรรให้เป็นทุนประเดิมจำนวนหนึ่งพันล้านบาท

1.4.3 เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้เป็นรายปีตามแผนการใช้จ่ายเงินที่คณะกรรมการบริหารกองทุนและ คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้ว

1.4.4 เงินรายได้ที่ได้รับจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

1.4.5 รายได้จากการดำเนินงานและการลงทุนของกองทุน

1.4.6 เงินและทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้

1.4.7 รายได้หรือผลประโยชน์อื่นที่กองทุนได้รับไม่ว่าโดยทางใด

1.4.8 ดอกผลของเงินและทรัพย์สินของกองทุน

1.5 การลงทุนหาประโยชน์จากเงินและทรัพย์สินของกองทุน

การลงทุนหาประโยชน์จากเงินและทรัพย์สินของกองทุน กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 และระเบียบกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการลงทุนหาผลประโยชน์จากเงินและทรัพย์สินของกองทุน พ.ศ. 2562

2

เกณฑ์การจัดทำรายงานการเงิน

2.1 เกณฑ์ในการจัดทำรายงานการเงิน

รายงานการเงินฉบับนี้ได้จัดทำขึ้นตามพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลัง พ.ศ. 2561 รายการ ที่ปรากฏในรายงานการเงินฉบับนี้เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีภาครัฐ และนโยบายการบัญชีภาครัฐ ที่กระทรวงการคลังกำหนด จัดทำขึ้นตามรูปแบบการนำเสนอรายงานการเงินของหน่วยงานของรัฐ ที่กำหนดตามหนังสือกรมบัญชีกลาง ที่ กค 0410.2/ว 479 ลงวันที่ 2 ตุลาคม 2563 เรื่อง รูปแบบ การนำเสนอรายงานการเงินของหน่วยงานของรัฐโดยที่งบกระแสเงินสดถือปฏิบัติตามมาตรฐาน การบัญชีฉบับที่ 7 เรื่อง งบกระแสเงินสด ตามประกาศสภาวิชาชีพบัญชี

รายงานการเงินนี้จัดทำขึ้นโดยใช้เกณฑ์ราคาทุนเดิม เว้นแต่จะได้เปิดเผยเป็นอย่างอื่นในนโยบาย การบัญชี

การจัดทำรายงานการเงินของกองทุนมีรอบระยะเวลาบัญชีเป็นไปตามปีงบประมาณ เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ถึงวันที่ 30 กันยายน ของปีถัดไป

รายงานการเงินนี้ได้จัดทำเป็นภาษาไทย และมีหน่วยเงินตราเป็นบาท ซึ่งการจัดทำรายงานการเงิน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดทำรายงานในประเทศ ดังนั้นเพื่อความสะดวกของผู้อ่านรายงาน การเงินที่ไม่คุ้นเคยกับภาษาไทย จึงได้จัดทำรายงานการเงินฉบับภาษาอังกฤษขึ้นโดยแปลจากรายงาน การเงินฉบับภาษาไทย ในกรณีที่มีความขัดแย้ง หรือความแตกต่างในการตีความระหว่างสองภาษาให้ใช้ รายงานการเงินฉบับภาษาไทยมีผลบังคับตามกฎหมาย

3.1 เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด

เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด ประกอบด้วย เงินสดในมือและเงินฝากสถาบันการเงิน ซึ่งมีอายุครบกำหนดไม่เกิน 3 เดือน โดยไม่รวมรายการเงินฝากธนาคารที่มีภาระค้ำประกัน

3.2 ลูกหนี้ระยะสั้น

ลูกหนี้ระยะสั้น หมายถึง ลูกหนี้เงินยืมที่ตรงจ่ายให้แก่พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ยืมเงินไปใช้จ่ายในการปฏิบัติงาน หน่วยงานจะรับรู้ลูกหนี้ในกรณีนี้ตามราคาทุน

3.3 เงินลงทุน

เงินลงทุน หมายถึง เงินฝากธนาคารประเภทประจำที่มีกำหนดจ่ายคืนเกินกว่า 3 เดือน ตราสารหนี้ ตราสารทุน และสินทรัพย์อื่นที่ถือไว้เพื่อรับผลตอบแทน

กองทุนจัดประเภทเป็นเงินลงทุนระยะสั้นหรือจัดประเภทเป็นเงินลงทุนระยะยาว ดังนี้

เงินลงทุนระยะสั้น หมายถึง เงินลงทุนที่กองทุนตั้งใจจะถือไว้ไม่เกิน 1 ปี หรือมีกำหนดจ่ายคืนไม่เกิน 1 ปี นับตั้งแต่วันสิ้นสุดรอบระยะเวลาการรายงาน

เงินลงทุนระยะยาว หมายถึง เงินลงทุนที่กองทุนตั้งใจจะถือไว้เกิน 1 ปี หรือมีกำหนดจ่ายคืนเกินกว่า 1 ปี นับตั้งแต่วันสิ้นสุดรอบระยะเวลาการรายงาน

ตราสารหนี้ หมายถึง ตราสารที่แสดงว่าผู้ออกตราสารมีภาระผูกพันทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะต้องจ่ายเงินสดหรือสินทรัพย์อื่นให้แก่ผู้ถือตราสารตามจำนวนและเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้โดยชัดเจนหรือโดยปริยาย กองทุนจัดประเภทดังนี้

- ตราสารหนี้ที่จะถือจนครบกำหนด หมายถึง เงินลงทุนในหลักทรัพย์ประเภทตราสารหนี้ที่กองทุนมีความตั้งใจแน่วแน่และมีความสามารถที่จะถือไว้จนครบกำหนดได้ก่อนโดยที่กองทุนจะไม่ขายตราสารดังกล่าวก่อนครบกำหนดหรือไม่โอนเปลี่ยนแปลงประเภทตราสารดังกล่าว กองทุนวัดมูลค่าเงินลงทุนในตราสารหนี้ทุกชนิดที่กองทุนตั้งใจจะถือจนครบกำหนดด้วยราคาทุนตัดจำหน่ายหักด้วยค่าเผื่อการด้อยค่า ณ วันสิ้นสุดรอบระยะเวลาการรายงาน ผลต่างระหว่างราคาทุนที่ซื้อเท่ากับมูลค่าได้ก่อนของตราสารหนี้จะถูกตัดจ่ายโดยวิธีอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงตลอดอายุของตราสารหนี้ที่เหลือ

- ตราสารหนี้ที่ถือเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้า หมายถึง ตราสารหนี้ที่กองทุนถือไว้โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่จะขายในอนาคตอันใกล้ เพื่อหากำไรจากการเปลี่ยนแปลงราคาของหลักทรัพย์ กองทุนวัดมูลค่าเงินลงทุนในตราสารหนี้ที่อยู่ในความต้องการของตลาดที่กองทุนไม่ได้ตั้งใจจะถือจนครบกำหนดที่จัดประเภทเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้าด้วยมูลค่ายุติธรรม ณ วันสิ้นสุดรอบระยะเวลาการรายงาน

- ตราสารหนี้ที่ถือเป็นหลักทรัพย์เพื่อขาย หมายถึง ตราสารหนี้ทุกชนิดซึ่งไม่ถือเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้าและในขณะเดียวกันไม่ถือเป็นตราสารหนี้ที่จะถือจนครบกำหนด กองทุนวัดมูลค่าเงินลงทุนในตราสารหนี้ทั้งที่อยู่ในความต้องการของตลาดและไม่ได้อยู่ในความต้องการของตลาดที่จัดประเภทเป็นหลักทรัพย์เพื่อขายด้วยมูลค่ายุติธรรมหักค่าเผื่อการด้อยค่า ณ วันสิ้นสุดรอบระยะเวลาการรายงาน

ตราสารทุน หมายถึง ตราสารที่แสดงว่าผู้ถือตราสารมีความเป็นเจ้าของในส่วนตัวได้เสียในสินทรัพย์ที่เหลืออยู่ของกิจการหรือกองทุนที่ไปลงทุนหลังจากหักหนี้สินทั้งสิ้นออกแล้ว กองทุนจัดประเภทดังนี้

- ตราสารทุนที่ถือเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้า หมายถึง ตราสารทุนในความต้องการของตลาดที่กองทุนถือไว้โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่จะขายในอนาคตอันใกล้ เพื่อหากำไรจากการเปลี่ยนแปลงราคาของหลักทรัพย์ กองทุนวัดมูลค่าเงินลงทุนในตราสารทุนที่จัดประเภทเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้าด้วยมูลค่ายุติธรรม ณ วันสิ้นสุดรอบระยะเวลาการรายงาน

- ตราสารทุนที่ถือเป็นหลักทรัพย์เพื่อขาย หมายถึง ตราสารทุนในความต้องการของตลาดที่ไม่ถือเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้า และเงินลงทุนในหน่วยงานที่ถูกควบคุม และเงินลงทุนในหน่วยงานร่วม กองทุน วัตถุประสงค์เงินลงทุนในตราสารทุนที่จัดประเภทเป็นหลักทรัพย์เพื่อขายด้วยมูลค่ายุติธรรมหักค่าเพื่อการต่อยค่า ณ วันสิ้นสุดรอบระยะเวลารายงาน

ตราสารทุนที่ถือเป็นเงินลงทุนทั่วไป

- เงินลงทุนทั่วไป หมายถึง เงินลงทุนในตราสารทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาดทำให้กองทุนไม่สามารถจัดประเภทเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้าหรือหลักทรัพย์เพื่อขาย และไม่มีความสัมพันธ์ถึงขั้นที่จะสามารถควบคุมกิจการหรือหน่วยงาน หรือมีอิทธิพลอย่างมีสาระสำคัญได้

- กองทุนวัตถุประสงค์เงินลงทุนในตราสารทุนที่จัดเป็นเงินลงทุนในเงินลงทุนทั่วไปด้วยราคาทุนเดิม หักด้วยค่าเพื่อการต่อยค่า ณ วันสิ้นสุดรอบระยะเวลารายงาน

ในกรณีที่เงินลงทุนประเภทตราสารหนี้ ตราสารทุน และหน่วยลงทุนของกองทุนรวม ซึ่งเป็นหลักทรัพย์ในความต้องการของตลาด นอกเหนือจากตราสารหนี้ที่จะถือจนครบกำหนดที่มีดอกเบี้ยจะต้องบันทึกดอกเบี้ยในงบแสดงผลการดำเนินงานทางการเงินโดยวิธีอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง

3.4 ส่วนปรับปรุงอาคารสำนักงานเช่าและอุปกรณ์

กองทุนแสดงรายการส่วนปรับปรุงอาคารสำนักงานเช่าและอุปกรณ์ ตามราคาทุนหักค่าเสื่อมราคาสะสม

อุปกรณ์ได้แก่ ครุภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ รับรู้รายการอุปกรณ์เฉพาะรายการที่มีมูลค่าขั้นต่ำต่อหน่วยหรือต่อชุด ตั้งแต่ 10,000 บาท ขึ้นไป ยกเว้นรายการที่ได้มาก่อนปี 2563 รับรู้อุปกรณ์ที่มีมูลค่าขั้นต่ำตั้งแต่ 5,000 บาท ขึ้นไป ส่วนครุภัณฑ์ที่มีมูลค่าต่อหน่วยต่ำกว่า 10,000 บาท บันทึกรับรู้เป็นค่าครุภัณฑ์ต่ำกว่าเกณฑ์

ราคาทุนรับรู้เมื่อเริ่มแรกที่ได้สินทรัพย์มารวมถึงต้นทุนทางตรงอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดหาสินทรัพย์ เพื่อให้สินทรัพย์อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้ได้ตามวัตถุประสงค์รวมทั้งต้นทุนในการรื้อถอน ขนย้าย และการบูรณะสถานที่ตั้งของสินทรัพย์ซึ่งเป็นภาระผูกพันของกองทุน (ถ้ามี)

ต้นทุนของการปรับปรุงสินทรัพย์ให้ดีขึ้นอย่างสำคัญ ต้นทุนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงแทนส่วนประกอบของรายการสินทรัพย์ตามระยะเวลาที่กำหนด กองทุนจะรับรู้ต้นทุนดังกล่าวไว้เป็นส่วนหนึ่งของราคาตามบัญชีของสินทรัพย์และคิดค่าเสื่อมราคาทั้งนี้สำหรับกรณีที่มีการเปลี่ยนแทนและได้บันทึกเป็นส่วนหนึ่งของราคาตามบัญชีของสินทรัพย์ กองทุนจะตัดมูลค่าตามบัญชีของส่วนประกอบที่ถูกเปลี่ยนแทนออก

รายจ่ายเกี่ยวกับการต่อเติม การต่ออายุหรือปรับปรุงสินทรัพย์ให้ดีขึ้น ซึ่งทำให้ราคาเปลี่ยนแทนในปัจจุบันของสินทรัพย์เพิ่มขึ้นอย่างเป็นสาระสำคัญจะรวมเป็นราคาทุนของสินทรัพย์ ส่วนค่าซ่อมแซมและค่าบำรุงรักษารับรู้ค่าใช้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีที่เกิดขึ้น

ค่าเสื่อมราคابันทึกเป็นค่าใช้จ่ายในงบแสดงผลการดำเนินงานทางการเงิน คำนวณโดยวิธีเส้นตรงตามอายุการให้ประโยชน์ของสินทรัพย์แต่ละประเภท ดังต่อไปนี้

	อายุการให้ประโยชน์
ส่วนปรับปรุงอาคารสำนักงานเช่า	5, 10 ปี
ครุภัณฑ์สำนักงาน	5 ปี
ครุภัณฑ์ไฟฟ้าและวิทยุ	3, 5 ปี
ครุภัณฑ์งานบ้านงานครัว	5 ปี
ครุภัณฑ์คอมพิวเตอร์	3, 5 ปี
ครุภัณฑ์โฆษณาและเผยแพร่	5 ปี

อุปกรณ์ที่ได้จากการรับโอนในการจัดตั้งเป็นกองทุนคิดค่าเสื่อมราคาตามอายุการใช้งานที่ยังเหลืออยู่ของอุปกรณ์นั้น

ทุกสินทรัพย์ที่บัญชีกองทุนจะทบทุนมูลค่าคงเหลือของสินทรัพย์ อายุการให้ประโยชน์ของสินทรัพย์ และวิธีการคิดค่าเสื่อมราคาให้เหมาะสม

กองทุนคิดค่าเสื่อมราคาสำหรับส่วนประกอบของรายการสินทรัพย์แต่ละส่วนแยกต่างหากหากกันเมื่อส่วนประกอบแต่ละส่วนนั้นมีต้นทุนที่มีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับต้นทุนทั้งหมดของสินทรัพย์นั้น

ไม่มีการคิดค่าเสื่อมราคาสำหรับสินทรัพย์ระหว่างก่อสร้างและอุปกรณ์ระหว่างติดตั้ง

กองทุนตัดรายการอุปกรณ์ ออกจากบัญชีเมื่อจำหน่ายสินทรัพย์ รายการผลกำไรหรือขาดทุนจากการจำหน่ายหรือตัดจำหน่ายสินทรัพย์ จะรับรู้ในงบแสดงผลการดำเนินงานทางการเงิน

3.5 สินทรัพย์ไม่มีตัวตน

สินทรัพย์ไม่มีตัวตนได้แก่ ต้นทุนที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ รวมถึงระบบงานต่าง ๆ และต้นทุนเว็บไซต์ ทั้งที่ได้มาจากการจัดซื้อและการจ้างพัฒนาขึ้น โดยกองทุนมีสิทธิควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น และคาดว่าจะได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจหรือศักยภาพในการให้บริการจากทรัพย์สินนั้นตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป กองทุนแสดงรายการสินทรัพย์ไม่มีตัวตนตามราคาทุนหักค่าตัดจำหน่ายสะสม

ค่าตัดจำหน่ายสินทรัพย์ไม่มีตัวตนบันทึกเป็นค่าใช้จ่ายในงบแสดงผลการดำเนินงานทางการเงินคำนวณโดยวิธีเส้นตรงตามอายุการให้ประโยชน์ ดังต่อไปนี้

	อายุการให้ประโยชน์
โปรแกรมคอมพิวเตอร์และระบบงาน	3, 5, 10 ปี
ลิขสิทธิ์	10 ปี

3.6 เจ้าหนี้ระยะสั้น

กองทุนรับรู้เจ้าหนี้ระยะสั้นจากการซื้อสินค้าและบริการและเจ้าหนี้รายจ่ายประเภททุน เมื่อกองทุนได้รับสินค้าและบริการและสินทรัพย์จากผู้ขายแล้ว การรับสินค้าและบริการและสินทรัพย์นี้หมายถึงจุดที่กองทุนได้มีการตรวจรับเรียบร้อยแล้ว

3.7 ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย

กองทุนรับรู้ค่าใช้จ่ายค้างจ่ายเมื่อเกิดค่าใช้จ่ายขึ้นด้วยมูลค่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นแล้วในรอบระยะเวลาบัญชีปัจจุบันแต่ยังไม่ได้มีการจ่ายเงิน โดยการจ่ายเงินจะกระทำในรอบระยะเวลาบัญชีถัดไป ค่าใช้จ่ายดังกล่าวอาจเกิดจากข้อกำหนดของกฎหมายข้อตกลงในสัญญาหรือจากบริการที่ได้รับแล้ว

3.8 ผลประโยชน์บุคลากร

กองทุนรับรู้เงินเดือน ค่าจ้าง เงินประจำตำแหน่ง กองทุนสำรองเลี้ยงชีพและสวัสดิการอื่น ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลและการศึกษาบุตร เป็นต้น เป็นค่าใช้จ่ายเมื่อเกิดรายการ

สำรองผลประโยชน์พนักงาน

กองทุนคำนวณสำรองผลประโยชน์พนักงานตามระเบียบกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ.2561 ด้วยวิธีการประมาณการที่ดีที่สุด ณ วันที่รายงาน

3.9 ประมาณการหนี้สิน

ประมาณการหนี้สินจะรับรู้ก็ต่อเมื่อกองทุนมีภาระผูกพันตามกฎหมายหรือภาระผูกพันจากการอนุমানในปัจจุบันซึ่งเป็นผลมาจากเหตุการณ์ในอดีต และมีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่กองทุนจะสูญเสียทรัพยากรที่มีประโยชน์เชิงเศรษฐกิจเพื่อจ่ายชำระภาระผูกพันดังกล่าว และสามารถประมาณจำนวนภาระผูกพันได้อย่างน่าเชื่อถือ

3.10 การใช้ประมาณการทางบัญชี

ในการจัดทำงบการเงินให้เป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป ฝ่ายบริหารต้องใช้การประมาณ และตั้งข้อสมมติฐานหลายประการ ซึ่งมีผลกระทบต่อจำนวนเงินที่เกี่ยวกับรายได้ ค่าใช้จ่าย สินทรัพย์ และหนี้สินและการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสินทรัพย์และหนี้สินที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจริงอาจแตกต่างไปจากจำนวนที่ประมาณไว้

3.11 รายได้จากเงินงบประมาณ

รายได้จากเงินงบประมาณรับรู้ตามเกณฑ์ ดังนี้

1. กรณีที่เบิกจ่ายเงินเข้าบัญชีของหน่วยงานเพื่อนำไปจ่ายต่อให้แก่ผู้มีสิทธิรับเงินของหน่วยงาน รับรู้รายได้จากเงินงบประมาณเมื่อได้ส่งคำขอเบิกเงินกับคลัง
2. กรณีที่เบิกหักหลักส่งหรือเบิกจ่ายตรงจากรัฐบาลให้แก่ผู้มีสิทธิรับเงินของหน่วยงานโดยหน่วยงานไม่ได้รับตัวเงิน รับรู้รายได้จากเงินงบประมาณเมื่อได้รับอนุมัติคำขอเบิกเงินจากคลัง

3.12 รายได้จากการอุดหนุนอื่นและบริจาค

รายได้จากการอุดหนุนอื่นและบริจาคเป็นส่วนหนึ่งของรายการโอนตามมาตรฐานการบัญชีภาครัฐฉบับที่ 23 เรื่อง รายได้จากรายการไม่แลกเปลี่ยน คือ การโอนทรัพยากรจากหน่วยงานหนึ่งไปยังอีกหน่วยงานหนึ่งโดยไม่ได้ให้สิ่งตอบแทนที่มีมูลค่าใกล้เคียงกันเป็นการแลกเปลี่ยน และไม่ใช้รายการทางภาษี

รายได้จากการอุดหนุนและบริจาคที่มีเงื่อนไขของสินทรัพย์ที่โอนรับรู้เป็นรายได้รอการรับรู้เมื่อได้รับเงินและทยอยรับรู้เป็นรายได้เมื่อได้ทำตามเงื่อนไขที่กำหนด สำหรับรายได้จากการอุดหนุนและบริจาคที่ไม่มีเงื่อนไขของสินทรัพย์ที่โอน ไม่ว่าจะมีย่อจำกัดของสินทรัพย์ที่โอนหรือไม่ รับรู้เป็นรายได้เมื่อได้รับสินทรัพย์รับโอนที่เป็นไปตามเกณฑ์การรับรู้สินทรัพย์

- ข้อจำกัดของสินทรัพย์ที่โอนไม่รวมถึงข้อกำหนดให้ต้องคืนสินทรัพย์ที่รับโอน หรือประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตหรือศักยภาพในการให้บริการอื่นที่ต้องคืนให้แก่ผู้โอน ถ้าไม่ใช้สินทรัพย์ตามที่ระบุไว้ดังนั้นเมื่อเริ่มมีสิทธิควบคุมสินทรัพย์ภายใต้ข้อจำกัด ผู้รับโอนไม่ได้มีภาระผูกพันในปัจจุบันที่จะต้องโอนประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ หรือศักยภาพในการให้บริการให้แก่บุคคลที่สาม เมื่อผู้รับโอนทำผิดข้อจำกัด ผู้โอนหรือฝ่ายอื่นอาจมีทางเลือกในการใช้บทลงโทษต่อผู้รับโอน ดังนั้นเมื่อหน่วยงานได้รับสินทรัพย์ตามข้อจำกัดจึงรับรู้รายได้ทันที

- เงื่อนไขของสินทรัพย์ที่โอนกำหนดให้หน่วยงานจะต้องใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตหรือศักยภาพในการให้บริการของสินทรัพย์ตามที่ระบุไว้ หรือต้องคืนประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตหรือศักยภาพในการให้บริการแก่ผู้โอนในกรณีที่ผิดเงื่อนไขนั้น ดังนั้นหน่วยงานผู้รับโอนสินทรัพย์ จึงมีภาระผูกพันในปัจจุบันที่ต้องส่งมอบประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตหรือศักยภาพในการให้บริการแก่บุคคลที่สามเมื่อเริ่มมีสิทธิควบคุมสินทรัพย์ที่อยู่ภายใต้เงื่อนไข ทั้งนี้เป็นเพราะผู้รับโอนไม่สามารถหลีกเลี่ยงกระแสไหลออกของทรัพยากร เนื่องจากมีข้อกำหนดให้ใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ในการส่งมอบสินค้าหรือบริการให้แก่บุคคลที่สาม หรือไม่เช่นนั้นต้องส่งคืนประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตหรือศักยภาพในการให้บริการให้แก่ผู้โอน ดังนั้นเมื่อผู้รับโอนเริ่มรับรู้สินทรัพย์ตามเงื่อนไขจึงเกิดขึ้นด้วย

3.13 ค่าใช้จ่ายเงินอุดหนุนโครงการ

เงินอุดหนุนโครงการ เป็นค่าใช้จ่ายของกองทุนที่จ่ายเพื่อสนับสนุนโครงการที่เป็นภารกิจของกองทุนในการดำเนินการตามภารกิจของกองทุน โดยจ่ายเป็นเงินสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวกับการทำงานเพื่อให้ทำปฏิบัติการโดยมีเงื่อนไขให้ผู้ดำเนินงานตามภารกิจของกองทุน ต้องปฏิบัติและส่งมอบงานที่กำหนดไว้แก่กองทุน เงินที่จ่ายเพื่อการอุดหนุนโครงการจะรับรู้เป็นค่าใช้จ่ายเมื่อเงินอุดหนุนนั้นได้รับอนุมัติให้แก่ผู้มีสิทธิแล้ว

4

เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด

เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด ประกอบด้วย

หน่วย : บาท

	2566	2565
เงินสดในมือ	50,000.00	50,000.00
เงินฝากธนาคาร - ออมทรัพย์	292,732,006.70	651,878,646.68
เงินฝากธนาคาร - กระแสรายวัน	617,863.29	2,132,315.34
เงินฝากประจำที่มีอายุครบกำหนดไม่เกิน 3 เดือน	-	99,999,880.00
บัตรเงินฝากที่มีอายุครบกำหนดไม่เกิน 3 เดือน	50,000,000.00	-
รวม	343,399,869.99	754,060,842.02

เงินฝากออมทรัพย์มีอัตราดอกเบี้ยลอยตัวที่ธนาคารกำหนด

5

ลูกหนี้ระยะสั้น

ลูกหนี้ระยะสั้น ประกอบด้วย

หน่วย : บาท

	2566	2565
ลูกหนี้เงินยืมทตรองผู้ปฏิบัติงาน	1,031,912.30	395,420.00
รวม	1,031,912.30	395,420.00

ลูกหนี้เงินยืม ณ วันสิ้นปี แยกตามอายุหนี้ ดังนี้

หน่วย : บาท

ลูกหนี้เงินยืม	ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	เกินกำหนดชำระไม่เกิน 15 วัน	เกินกำหนดชำระเกินกว่า 15 วัน	รวม
2566	692,532.30	-	339,380.00	1,031,912.30
2565	340,540.00	54,880.00	-	395,420.00

6

เงินลงทุนระยะสั้น

เงินลงทุนระยะสั้น ประกอบด้วย

หน่วย : บาท

2566

	หลักทรัพย์ เพื่อขาย	ตราสารหนี้ ที่จะถึงจนครบกำหนด (ครบกำหนดภายใน 1 ปี)	รวม
ตราสารหนี้ - พันธบัตรรัฐบาล	-	1,714,000,000.00	1,714,000,000.00
กองทุนเปิดเค บริหารเงิน	79,702,426.99	-	79,702,426.99
ส่วนลดมูลค่าเงินลงทุน	-	(7,291,474.01)	(7,291,474.01)
ค่าเผื่อการปรับมูลค่า	879,047.83	-	879,047.83
รวม	80,581,474.82	1,706,708,525.99	1,787,290,000.81

หน่วย : บาท

2565

	หลักทรัพย์ เพื่อขาย	ตราสารหนี้ ที่จะถึงจนครบกำหนด (ครบกำหนดภายใน 1 ปี)	รวม
ตราสารหนี้ - พันธบัตรรัฐบาล	-	1,650,000,000.00	1,650,000,000.00
กองทุนเปิดเค บริหารเงิน	61,158,174.43	-	61,158,174.43
ส่วนลดมูลค่าเงินลงทุน	-	(730,478.78)	(730,478.78)
ค่าเผื่อการปรับมูลค่า	146,728.73	-	146,728.73
รวม	61,304,903.16	1,649,269,521.22	1,710,574,424.38

ณ วันที่ 30 กันยายน 2566 กองทุนถือครองตราสารหนี้ที่จัดเป็นเงินลงทุนระยะสั้น ประกอบด้วย

1. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยงวดที่ 12/364/65 จำนวน 204.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอนวันที่ 14 ธันวาคม 2566
2. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยงวดที่ 30/91/66 จำนวน 50.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอนวันที่ 26 ตุลาคม 2566
3. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยงวดที่ 32/91/66 จำนวน 50.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอนวันที่ 9 พฤศจิกายน 2566
4. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยงวดที่ 33/91/66 จำนวน 50.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอนวันที่ 16 พฤศจิกายน 2566
5. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยงวดที่ 35/91/66 จำนวน 200.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอนวันที่ 30 พฤศจิกายน 2566
6. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยงวดที่ 36/91/66 จำนวน 50.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอนวันที่ 7 ธันวาคม 2566

7. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยงวดที่ 37/91/66 จำนวน 50.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 14 ธันวาคม 2566
8. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยงวดที่ 38/91/66 จำนวน 700.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 21 ธันวาคม 2566
9. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยงวดที่ 39/91/66 จำนวน 100.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 28 ธันวาคม 2566
10. พันธบัตรรัฐบาลเพื่อการบริหารหนี้ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ครั้งที่ 1 จำนวน 200.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 17 มิถุนายน 2567 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.75 ต่อปี
11. พันธบัตรรัฐบาลในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ครั้งที่ 1 จำนวน 10.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 17 กันยายน 2567 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.75 ต่อปี
12. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยรุ่นที่ 1/2Y/65 จำนวน 50.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 17 พฤษภาคม 2567 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.63 ต่อปี

ณ วันที่ 30 กันยายน 2565 กองทุน ถือครองตราสารหนี้ที่จัดเป็นเงินลงทุนระยะสั้น ประกอบด้วย

1. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยงวดที่ 10/364/64 จำนวน 250.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 6 ตุลาคม 2565
2. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยงวดที่ 29/91/65 จำนวน 200.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 20 ตุลาคม 2565
3. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยงวดที่ 31/91/65 จำนวน 100.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 3 พฤศจิกายน 2565
4. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยงวดที่ 36/91/65 จำนวน 500.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 8 ธันวาคม 2565
5. พันธบัตรออมทรัพย์ของกระทรวงการคลังในปีงบประมาณ 2563 ครั้งที่ 1 จำนวน 600.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 13 ธันวาคม 2565 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.70 ต่อปี

7

เงินลงทุนระยะยาว

เงินลงทุนระยะยาว ประกอบด้วย

	หน่วย : บาท	
	2566	2565
ตราสารหนี้ที่จะถือจนครบกำหนด	717,000,000.00	317,000,000.00
ส่วนเกิน / (ส่วนลด) มูลค่าเงินลงทุน	481,287.59	(3,507,834.11)
รวม	717,481,287.59	313,492,165.89
หัก ตราสารหนี้ที่จะถือจนครบกำหนด (ครบกำหนดภายใน 1 ปี)	(258,770,841.57)	-
รวม	458,710,446.02	313,492,165.89

เงินลงทุนระยะยาว ณ วันที่ 30 กันยายน 2566 ข้างต้น แยกตามระยะเวลาที่กำหนด ดังนี้

	ครบกำหนดชำระภายใน			
	1 ปี	2-5 ปี	6-10 ปี	รวม
ตราสารหนี้ที่จะถึงจนครบกำหนด	258,770,841.57	458,710,446.02	-	717,481,287.59
รวม	258,770,841.57	458,710,446.02	-	717,481,287.59

เงินลงทุนระยะยาว ณ วันที่ 30 กันยายน 2565 ข้างต้น แยกตามระยะเวลาที่กำหนด ดังนี้

	ครบกำหนดชำระภายใน			
	1 ปี	2-5 ปี	6-10 ปี	รวม
ตราสารหนี้ที่จะถึงจนครบกำหนด	-	313,492,165.89	-	313,492,165.89
รวม	-	313,492,165.89	-	313,492,165.89

ณ วันที่ 30 กันยายน 2566 กองทุนถือครองตราสารหนี้ที่จัดเป็นเงินลงทุนระยะยาว ประกอบด้วย

1. พันธบัตรรัฐบาลเพื่อการปรับโครงสร้างหนี้ (พรก. ช่วยเหลือกองทุนเพื่อการฟื้นฟู ระยะที่สอง) ปิงบประมาณ พ.ศ. 2562 ครั้งที่ 4 จำนวน 107.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 17 ธันวาคม 2567 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.45 ต่อปี
2. พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยรุ่นที่ 2/2Y/65 จำนวน 200.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 28 พฤศจิกายน 2567 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.78 ต่อปี
3. พันธบัตรรัฐบาลเพื่อการบริหารหนี้ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ครั้งที่ 2 จำนวน 150.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 17 มิถุนายน 2569 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2.35 ต่อปี

ณ วันที่ 30 กันยายน 2565 กองทุนถือครองตราสารหนี้ที่จัดเป็นเงินลงทุนระยะยาวประกอบด้วย

1. พันธบัตรรัฐบาลเพื่อการบริหารหนี้ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ครั้งที่ 1 จำนวน 200.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 17 มิถุนายน 2567 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.75 ต่อปี
2. พันธบัตรรัฐบาล ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ครั้งที่ 1 จำนวน 10.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 17 กันยายน 2567 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.75 ต่อปี
3. พันธบัตรรัฐบาลเพื่อการปรับโครงสร้างหนี้ (พรก. ช่วยเหลือกองทุนเพื่อการฟื้นฟู ระยะที่สอง)ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ครั้งที่ 4 จำนวน 107.00 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอน วันที่ 17 ธันวาคม 2567 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.45 ต่อปี

8

ส่วนปรับปรุงอาคารสำนักงานเช่าและอุปกรณ์ - สุทธิ

ส่วนปรับปรุงอาคารสำนักงานเช่าและอุปกรณ์ - สุทธิ ประกอบด้วย

หน่วย : บาท

	ยอดตามบัญชี ณ วันที่ 30 กันยายน 2565	การเปลี่ยนแปลงในระหว่างปี			ยอดตามบัญชี ณ วันที่ 30 กันยายน 2566
		เพิ่มขึ้น	ลดลง	โอนเข้า (ออก)	
ราคาทุน					
ส่วนปรับปรุงอาคาร					
สำนักงานเช่า	52,342,085.37	1,950,000.00	-	24,720,771.16	79,012,856.53
ครุภัณฑ์สำนักงาน	17,568,900.58	-	(11,413.15)	2,540,564.67	20,098,052.10
ครุภัณฑ์ไฟฟ้าและวิทยุ	78,966.00	-	-	-	78,966.00
ครุภัณฑ์โฆษณาและเผยแพร่	14,469,115.70	206,831.00	(145,941.44)	-	14,530,005.26
ครุภัณฑ์คอมพิวเตอร์	11,436,669.65	1,921,525.06	(1,333,388.60)	-	12,024,806.11
ครุภัณฑ์งานบ้านงานครัว	235,459.00	61,938.05	-	-	297,397.05
สินทรัพย์ระหว่างทำ	-	27,261,335.83	-	(27,261,335.83)	-
รวม	96,131,196.30	31,401,629.94	(1,490,743.19)	-	126,042,083.05
ค่าเสื่อมราคาสะสม					
ส่วนปรับปรุงอาคาร					
สำนักงานเช่า	(20,571,642.27)	(5,141,978.48)	-	-	(25,713,620.75)
ครุภัณฑ์สำนักงาน	(10,685,590.17)	(3,297,612.54)	11,412.15	-	(13,971,790.56)
ครุภัณฑ์ไฟฟ้าและวิทยุ	(78,964.00)	-	-	-	(78,964.00)
ครุภัณฑ์โฆษณาและเผยแพร่	(8,874,872.31)	(2,583,183.82)	145,939.44	-	(11,312,116.69)
ครุภัณฑ์คอมพิวเตอร์	(9,412,480.88)	(1,672,249.98)	1,332,758.32	-	(9,751,972.54)
ครุภัณฑ์งานบ้านงานครัว	(147,489.79)	(42,433.98)	-	-	(189,923.77)
รวม	(49,771,039.42)	(12,737,458.80)	1,490,109.91	-	(61,018,388.31)
ส่วนปรับปรุงอาคารสำนักงาน					
เช่าและอุปกรณ์ - สุทธิ	46,360,156.88				65,023,694.74

หน่วย : บาท

	ยอดตามบัญชี ณ วันที่ 30 กันยายน 2564	การเปลี่ยนแปลงในระหว่างปี		ยอดตามบัญชี ณ วันที่ 30 กันยายน 2565
		เพิ่มขึ้น	ลดลง	
ราคาทุน				
ส่วนปรับปรุงอาคารสำนักงานเช่า	51,779,265.37	562,820.00	-	52,342,085.37
ครุภัณฑ์สำนักงาน	17,330,860.58	238,040.00	-	17,568,900.58
ครุภัณฑ์ไฟฟ้าและวิทยุ	78,966.00	-	-	78,966.00
ครุภัณฑ์โฆษณาและเผยแพร่	14,089,479.70	379,636.00	-	14,469,115.70
ครุภัณฑ์คอมพิวเตอร์	11,007,560.45	429,109.20	-	11,436,669.65
ครุภัณฑ์งานบ้านงานครัว	235,459.00	-	-	235,459.00
รวม	94,521,591.10	1,609,605.20	-	96,131,196.30
ค่าเสื่อมราคาสะสม				
ส่วนปรับปรุงอาคารสำนักงานเช่า	(16,163,190.94)	(4,408,451.33)	-	(20,571,642.27)
ครุภัณฑ์สำนักงาน	(7,597,627.19)	(3,087,962.98)	-	(10,685,590.17)
ครุภัณฑ์ไฟฟ้าและวิทยุ	(78,964.00)	-	-	(78,964.00)
ครุภัณฑ์โฆษณาและเผยแพร่	(6,337,255.77)	(2,537,616.54)	-	(8,874,872.31)
ครุภัณฑ์คอมพิวเตอร์	(7,106,906.59)	(2,305,574.29)	-	(9,412,480.88)
ครุภัณฑ์งานบ้านงานครัว	(106,419.35)	(41,070.44)	-	(147,489.79)
รวม	(37,390,363.84)	(12,380,675.58)	-	(49,771,039.42)
ส่วนปรับปรุงอาคารสำนักงานเช่า และอุปกรณ์ - สุทธิ	57,131,227.26			46,360,156.88

ค่าเสื่อมราคา

สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2566	12,737,458.80
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2565	12,380,675.58

ณ วันที่ 30 กันยายน 2566 และวันที่ 30 กันยายน 2565 กองทุนมีสินทรัพย์ถาวรที่คิดค่าเสื่อมราคาหมดแล้วแต่ยังคงใช้ดำเนินงานอยู่มีราคาทุนจำนวน 19.38 ล้านบาท และ 17.63 ล้านบาท ตามลำดับ

ส่วนปรับปรุงอาคารสำนักงานเช่าและอุปกรณ์ ณ วันที่ 30 กันยายน 2566 และวันที่ 30 กันยายน 2565 ไม่ติดภาระค้ำประกันใด

9

สินทรัพย์ไม่มีตัวตน - สุทธิ

สินทรัพย์ไม่มีตัวตน - สุทธิ ประกอบด้วย

หน่วย : บาท

	ยอดตามบัญชี ณ วันที่ 30 กันยายน 2565	การเปลี่ยนแปลงในระหว่างปี			ยอดตามบัญชี ณ วันที่ 30 กันยายน 2566
		เพิ่มขึ้น	ลดลง	โอนเข้า (ออก)	
ราคาทุน					
โปรแกรมคอมพิวเตอร์					
และระบบงาน	149,009,913.34	13,249,363.61	-	55,297,393.33	217,556,670.28
ลิขสิทธิ์	43,228.00	-	-	-	43,228.00
สินทรัพย์ระหว่างทำ	59,588,629.39	34,914,402.40	(14,576,416.56)	(55,297,393.33)	24,629,221.90
รวม	208,641,770.73	48,163,766.01	(14,576,416.56)	-	242,229,120.18
ค่าตัดจำหน่ายสะสม					
โปรแกรมคอมพิวเตอร์					
และระบบงาน	(60,596,268.77)	(37,515,820.10)	-	-	(98,112,088.87)
ลิขสิทธิ์	(15,581.82)	(4,317.95)	-	-	(19,899.77)
รวม	(60,611,850.59)	(37,520,138.05)	-	-	(98,131,988.64)
สินทรัพย์ไม่มีตัวตน - สุทธิ	148,029,920.14			-	144,097,131.54

หน่วย : บาท

	ยอดตามบัญชี ณ วันที่ 30 กันยายน 2564	การเปลี่ยนแปลงในระหว่างปี			ยอดตามบัญชี ณ วันที่ 30 กันยายน 2565
		เพิ่มขึ้น	ลดลง	โอนเข้า (ออก)	
ราคาทุน					
โปรแกรมคอมพิวเตอร์					
และระบบงาน	100,939,302.95	4,134,790.00	-	43,935,820.39	149,009,913.34
ลิขสิทธิ์	43,228.00	-	-	-	43,228.00
สินทรัพย์ระหว่างทำ	62,481,923.50	41,042,526.28	-	(43,935,820.39)	59,588,629.39
รวม	163,464,454.45	45,177,316.28	-	-	208,641,770.73
ค่าตัดจำหน่ายสะสม					
โปรแกรมคอมพิวเตอร์					
และระบบงาน	(40,430,179.16)	(20,166,089.61)	-	-	(60,596,268.77)
ลิขสิทธิ์	(11,263.87)	(4,317.95)	-	-	(15,581.82)
รวม	(40,441,443.03)	(20,170,407.56)	-	-	(60,611,850.59)
สินทรัพย์ไม่มีตัวตน - สุทธิ	123,023,011.42				148,029,920.14

ค่าตัดจำหน่าย

สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2566	37,520,138.05
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2565	20,170,407.56

ณ วันที่ 30 กันยายน 2566 และ วันที่ 30 กันยายน 2565 กองทุนมีสินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่คิดค่าตัดจำหน่ายหมดแต่ยังคงใช้ดำเนินงานอยู่มีราคาทุนจำนวน 19.37 ล้านบาท และ 19.10 ล้านบาทตามลำดับ

10 สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนอื่น

สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนอื่น ประกอบด้วย

หน่วย : บาท

	2566	2565
เงินมัดจำ - ค่าเช่าอาคารและบริการ	4,675,303.00	4,675,303.00
เงินมัดจำ - อื่น	6,750.00	4,750.00
รวม	4,682,053.00	4,680,053.00

11 เจ้าหนี้ระยะสั้น

เจ้าหนี้ระยะสั้น ประกอบด้วย

หน่วย : บาท

	2566	2565
เจ้าหนี้อื่น	28,654,348.10	29,890,554.89
เจ้าหนี้โครงการ	61,352,038.47	74,731,476.02
บัญชีพักเงินรับคืนโครงการรอการตรวจสอบ	2,176,739.25	10,400,590.21
รวม	92,183,125.82	115,022,621.12

12 สำรองผลประโยชน์พนักงาน

สำรองผลประโยชน์พนักงาน ประกอบด้วย

หน่วย : บาท

	2566	2565
ยอดคงเหลือ ณ วันที่ 1 ตุลาคม	-	-
เพิ่มขึ้นระหว่างปี	9,503,374.64	-
ยอดคงเหลือ ณ วันที่ 30 กันยายน	9,503,374.64	-

สำรองผลประโยชน์พนักงาน ณ วันที่ 30 กันยายน 2566 จำนวน 9.50 ล้านบาท เป็นการประมาณการเงินชดเชยการเลิกจ้างในกรณีการเกษียณอายุของพนักงานตามระเบียบกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางศึกษาว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ. 2561

13 ภาวะผูกพัน

13.1 ภาวะผูกพันตามสัญญาเช่าดำเนินงาน

กองทุนได้ทำสัญญาเช่าอาคารชั้น 12 ปี และชั้น 13 เอ และบี กับบริษัท เอส.พี.อาคาร จำกัด โดยได้วางเงินมัดจำการเช่าเพื่อเป็นหลักประกันการเช่าจำนวน 4,505,303.00 บาท มีเนื้อที่เช่า 3,182 ตารางเมตร มีกำหนดเวลา 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2566 และสิ้นสุดวันที่ 31 สิงหาคม 2567 โดยจ่ายค่าเช่าเดือนละ 906,870.00 บาท และค่าบริการเดือนละ 970,350.90 บาท (รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม)

ณ วันที่ 30 กันยายน 2566 และ 2565 กองทุนมีภาระผูกพันตามสัญญาดังนี้

หน่วย : บาท

จ่ายชำระ	2566	2565
ไม่เกิน 1 ปี	20,649,429.90	21,499,429.90
รวม	20,649,429.90	21,499,429.90

13.2 ภาระผูกพันเกี่ยวกับรายจ่ายฝ่ายทุน

หน่วย : บาท

สัญญาที่ยังไม่รับรู้	2566	2565
สินทรัพย์ไม่มีตัวตน	18,303,101.61	16,343,540.01
รวม	18,303,101.61	16,343,540.01

ภาระผูกพันข้างต้นเกิดจากมูลค่าตามสัญญาจ้างทำวิจัยและพัฒนาระบบ

13.3 ภาระผูกพันตามสัญญาจัดซื้อจัดจ้างพัสดุและบริการอื่นๆ

ณ วันที่ 30 กันยายน 2566 และ 2565 กองทุนมีภาระผูกพันที่เกิดจากสัญญาจัดซื้อจัดจ้างพัสดุและบริการอื่นๆ จำแนกตามระยะเวลาของสัญญาได้ดังนี้

หน่วย : บาท

จ่ายชำระ	2566	2565
ไม่เกิน 1 ปี	97,570,711.70	81,570,300.04
เกิน 1 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี	4,671,609.98	-
รวม	102,242,321.68	81,570,300.04

14 ทุน

กองทุนได้รับโอนทุนมาจาก สสค. เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2561 จำนวน 11,958,077.72 บาท และมีทุนประเดิมที่ได้รับตามพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จำนวน 1,000.00 ล้านบาท ซึ่งในวันที่ 26 กันยายน 2561 ได้รับทุนประเดิมงวดแรกจากงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2561 จำนวน 700.00 ล้านบาท และวันที่ 6 มีนาคม 2563 ได้รับทุนประเดิมงวดที่สองจากงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2563 จำนวน 300.00 ล้านบาท

15 องค์ประกอบอื่นของสินทรัพย์สุทธิ/ส่วนทุน

หน่วย : บาท

กำไรที่ยังไม่เกิดขึ้นของเงินลงทุน ในหลักทรัพย์เพื่อขาย	2566	2565
ยอดคงเหลือต้นปี	146,728.73	32,133.87
การเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในระหว่างปี	732,319.10	114,594.86
ยอดคงเหลือปลายปี	879,047.83	146,728.73

16 รายได้จากงบประมาณ

รายได้จากงบประมาณ ประกอบด้วย

	หน่วย : บาท	
	2566	2565
รายได้จากงบรายจ่ายอื่น	6,073,759,000.00	5,652,287,400.00
รวม	6,073,759,000.00	5,652,287,400.00

สำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 กองทุนได้รับการจัดสรรงบประมาณตาม พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2565 จำนวน 5,652,287,400.00 บาท โดยในไตรมาส 1 และไตรมาส 3 ได้รับจัดสรรไตรมาสละจำนวน 2,826,143,700.00 บาท

สำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 กองทุนได้รับการจัดสรรงบประมาณตาม พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2566 จำนวน 6,073,759,000.00 บาท โดยในไตรมาส 1 ได้รับจัดสรรจำนวน 3,083,379,400.00 บาท และไตรมาส 3 ได้รับจัดสรรจำนวน 2,990,379,600.00 บาท

17 รายได้จากการอุดหนุนอื่นและบริจาค

รายได้จากการอุดหนุนอื่นและบริจาค ประกอบด้วย

	หน่วย : บาท	
	2566	2565
รายได้จากการอุดหนุน — องค์กรทุนเพื่อเด็ก แห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ)	3,810,600.00	8,082,800.00
รายได้จากการบริจาค	54,334,765.04	222,306,696.75
รวม	58,145,365.04	230,389,496.75

18 รายได้อื่น

รายได้อื่น ประกอบด้วย

	หน่วย : บาท	
	2566	2565
ดอกเบียร์รับ	44,893,682.77	23,036,650.44
รายได้อื่น	1,517,899.66	973,433.92
กำไรจากการจำหน่ายเงินลงทุน	163,602.80	13,040.66
รวม	46,575,185.23	24,023,125.02

19

ค่าใช้จ่ายบุคลากร

ค่าใช้จ่ายบุคลากร ประกอบด้วย

หน่วย : บาท

	2566	2565
		(จัดประเภทใหม่)
เงินเดือน	78,680,156.68	58,764,782.00
ค่าล่วงเวลา	489,300.00	111,800.00
ค่าตอบแทนอื่น	1,955,606.00	1,521,300.00
เงินสมทบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ	6,322,082.00	4,547,599.00
เงินสวัสดิการ	8,634,004.58	7,082,581.11
ค่าใช้จ่ายสำรองผลประโยชน์พนักงาน (หมายเหตุ 12)	9,503,374.64	-
ค่าใช้จ่ายด้านฝึกอบรม	2,370,335.99	888,329.97
รวม	107,954,859.89	72,916,392.08

20

ค่าใช้จ่ายโครงการ

20.1 เงินอุดหนุนโครงการ ประกอบด้วย

หน่วย : บาท

	2566	2565
เงินอุดหนุนโครงการ	5,881,408,656.78	5,618,323,908.47
หัก รับคืนเงินอุดหนุนโครงการ	(97,444,985.21)	(111,460,396.13)
รวม	5,783,963,671.57	5,506,863,512.34

20.2 ค่าใช้จ่ายในการบริหารโครงการ ประกอบด้วย

หน่วย : บาท

	2566	2565
ค่าใช้จ่ายวิจัยและพัฒนาโครงการ	22,244,929.37	8,284,397.00
ค่าใช้จ่ายในการจัดประชุม	82,992,558.61	44,349,923.77
ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง	8,321,523.34	1,758,576.80
ค่าจ้างบุคคลภายนอก	95,030,385.49	82,949,346.90
ค่าจ้างพัฒนากระบวนการสำหรับโครงการ	-	32,710,000.00
ค่าตอบแทนบุคคลภายนอก	8,800,650.00	7,657,980.00
ค่าเบี้ยประชุม - กรรมการ/อนุกรรมการ/ที่ปรึกษา	2,508,500.00	3,103,000.00
ค่าบริการไปรษณีย์/ค่าขนส่ง	39,624.52	241,269.48
ค่าถ่ายเอกสาร	484,193.60	429,876.44
ค่าสื่อการเรียนรู้และประชาสัมพันธ์	79,944,381.55	80,778,458.69

20.2 ค่าใช้จ่ายในการบริหารโครงการ ประกอบด้วย (ต่อ)

หน่วย : บาท

	2566	2565
ค่าสื่อสิ่งพิมพ์	5,244,863.72	8,250,618.10
ค่าธรรมเนียมธนาคาร	158,555.47	204,194.36
ค่าใช้จ่ายอื่น	1,568,396.87	5,682,751.61
รวม	307,338,562.54	276,400,393.15
รวมค่าใช้จ่ายโครงการ	6,091,302,234.11	5,783,263,905.49

21 ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน

ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน ประกอบด้วย

หน่วย : บาท

	2566	2565
ค่าเบี้ยประชุมกรรมการ	3,303,000.00	3,578,500.00
ค่าสาธารณูปโภค	5,048,004.22	3,697,425.51
ค่าบริการไปรษณีย์/ค่าขนส่ง	1,276,400.15	1,010,688.00
ค่าจ้างที่ปรึกษา	1,328,235.00	5,119,546.00
ค่าใช้จ่ายในการจัดประชุม	2,691,976.90	242,852.94
ค่าเช่าอาคารและบริการส่วนกลาง	23,422,250.80	15,471,134.50
ค่าถ่ายเอกสาร	824,104.46	694,417.03
ค่าดำเนินงานพัฒนากระบวนการ ควบคุมภายใน	3,852,000.00	13,307,926.00
ค่าบริการดูแลบำรุงรักษาระบบ	13,360,664.81	11,976,123.58
ค่าตอบแทนบุคคลภายนอก	433,500.00	244,500.00
ค่าจ้างบุคคลภายนอก	26,383,852.32	20,281,623.41
ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง	1,804,418.45	1,082,070.40
ค่าวัสดุสิ้นเปลือง	1,042,141.69	1,211,925.95
ค่าซ่อมแซมบำรุงรักษา	215,371.10	147,478.10
ค่าธรรมเนียมธนาคาร	56,368.06	28,889.00
ค่าตรวจสอบบัญชี	800,000.00	600,000.00
ค่าประชาสัมพันธ์	309,000.00	792,620.01
ค่าใช้จ่ายอื่น	2,250,092.78	1,222,522.68
รวม	88,401,380.74	80,710,243.11

โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ระยะที่ 2

เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2564 ทางกองทุนได้รับรายงานข้อเท็จจริงว่าผู้ได้รับมอบหมายจากภาคีร่วมดำเนินงาน ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการมีการใช้จ่ายเงินไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และกฎระเบียบของโครงการ กองทุนจึงได้ยุติการดำเนินงานโครงการดังกล่าวและใช้สิทธิตามสัญญาที่ลงนามร่วมกันระหว่างกองทุนและภาคีร่วมดำเนินงานเพื่อเรียกร้องให้ภาคีร่วมดำเนินงานชำระเงินคืนกองทุนจำนวน 7.41 ล้านบาท โดยกองทุนมีวงเงินงบประมาณเพื่ออุดหนุนหน่วยงานที่เป็นภาคีร่วมดำเนินงานในโครงการดังกล่าว จำนวนรวม 14.11 ล้านบาทโดยแบ่งจ่ายเป็นงวดตามเงื่อนไขที่กองทุนกำหนด และได้ดำเนินการจ่ายเงินงวดที่ 1 ให้แก่ ภาคีร่วมดำเนินงานแล้ว จำนวน 7.41 ล้านบาท

ในเดือนมกราคม 2565 กองทุนได้รับเงินตามสัญญาที่ลงนามร่วมกันจำนวน 0.03 ล้านบาท จากผู้รับผิดชอบโครงการ และบันทึกในบัญชีพักรับคืนโครงการภายใต้เจ้าหน้าที่ระยะสั้น กองทุนได้เสนอข้อพิพาทไปที่สำนักงานอัยการสูงสุดตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อให้พิจารณาชี้ขาดการยุติข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐเพื่อเรียกร้องให้ภาคีร่วมดำเนินงานคืนเงินจำนวน 7.38 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปีจนกว่าจะชำระเสร็จสิ้น ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการพิจารณาของสำนักงานอัยการสูงสุด

โครงการพัฒนาศักยภาพครูนอกระบบให้สามารถจัดการศึกษาตามภูมิสังคมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่

ในไตรมาส 1 ปี 2566 กองทุนได้รับรายงานข้อเท็จจริงว่าผู้ได้รับมอบหมายจากภาคีร่วมดำเนินงานซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการมีการใช้จ่ายเงินไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และกฎระเบียบของโครงการ งบประมาณโครงการดังกล่าวจำนวน 2.37 ล้านบาท ได้เบิกจ่ายเงินงวดที่ 1 แล้วจำนวน 1.47 ล้านบาท และกองทุนได้ยุติการดำเนินงานโครงการดังกล่าวและใช้สิทธิตามสัญญาที่ลงนามร่วมกันระหว่างกองทุนและภาคีร่วมดำเนินงานเพื่อเรียกร้องให้ภาคีร่วมดำเนินงานชำระเงินคืนกองทุน โดยทางกองทุนได้มีการว่าจ้างผู้สอบบัญชีภายนอกทำการตรวจสอบบัญชีการใช้จ่ายเงินกับหลักฐานประกอบรายการของโครงการดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว พบว่าทางภาคีร่วมดำเนินงานโครงการดังกล่าวต้องชำระเงินคืนจำนวน 0.80 ล้านบาท ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการพิจารณาของสำนักงานอัยการสูงสุด

โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ระยะที่ 1

ในไตรมาส 2 ปี 2566 กองทุนได้ตรวจพบว่าผู้รับผิดชอบโครงการยังไม่ได้ดำเนินการส่งมอบรายงานผลการดำเนินงานและรายงานที่เกี่ยวข้องตามรายละเอียดในสัญญา งบประมาณของโครงการดังกล่าว จำนวน 2.03 ล้านบาท กองทุนได้ส่งหนังสือลงวันที่ 1 มิถุนายน 2566 ขอให้ภาคีร่วมดำเนินงานคืนเงิน จำนวน 1.49 ล้านบาท

ปัจจุบันสำนักพัฒนาการเรียนรู้เชิงพื้นที่อยู่ระหว่างติดตามผู้รับผิดชอบให้ส่งมอบรายงานผลการดำเนินงานและรายงานการเงินงวด 1-3 ให้กองทุน

ปัจจุบันกองทุนได้แจ้งเตือน ติดตาม และตรวจสอบรายงานการใช้เงินทุกโครงการ รวมถึงว่าจ้างบุคคลภายนอกให้ตรวจสอบเงินสนับสนุนโครงการขนาดใหญ่ที่มีความล่าช้าเกินกว่ากำหนดเวลา เพื่อประเมินว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการได้ใช้จ่ายเงินเป็นไปตามวัตถุประสงค์และกฎระเบียบของโครงการ ซึ่งหากรายงานผลการตรวจสอบจากบุคคลภายนอกมีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการควบคุมภายในของโครงการ กองทุนจะนำไปปรับปรุงคู่มือการดำเนินงานโครงการ การอบรมผู้รับผิดชอบและเจ้าหน้าที่การเงินของโครงการ รวมถึงจัดให้มีการตรวจสอบในลักษณะดังกล่าวอย่างต่อเนื่องเพื่อให้แน่ใจว่าการใช้เงินทุกโครงการของภาคีร่วมดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โปร่งใสและตรวจสอบได้

กองทุนผูกฟองร้อง

ในไตรมาส 3 ปี 2566 อติตบคุลากรได้ดำเนินการฟ้องกองทุนเนื่องจากได้รับความเสียหายจากการเลิกจ้าง โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายต่อศาลปกครองกลาง ซึ่งเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง โดยผู้ฟ้องได้ขอให้กองทุนชำระเงินจำนวน 3.12 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี นับแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จสิ้น ปัจจุบันคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองกลาง

23

การอนุมัติรายงานการเงิน

คณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาอนุมัติให้ออกรายงานการเงินนี้เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2567

สรุปข้อมูลสำคัญทางการเงิน 5.3

1 แหล่งรายได้

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 กสศ. มีรายได้รวม 6,178.48 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.6 จากปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยจำแนกเป็น 3 แหล่งเงิน ได้แก่ (1) เงินอุดหนุนจากภาครัฐที่ได้รับตาม พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำนวน 6,073.76 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 98.31 ของรายได้รวม เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.46 จากปีก่อนหน้า (2) เงินจากการอุดหนุนอื่นและเงินบริจาค จำนวน 58.15 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.94 ของรายได้รวม และ (3) รายได้อื่นซึ่งรวมถึงดอกเบี้ยและผลตอบแทนจากเงินฝากและเงินลงทุน จำนวน 46.58 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.75 ของรายได้รวม เพิ่มขึ้นร้อยละ 93.88 จากปีก่อนหน้า

กสศ. ยังคงมุ่งเน้นการบริหารจัดการเงินจากทุกแหล่งให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยบริหารจัดการภายใต้ระเบียบ กสศ. ว่าด้วยการเงิน การงบประมาณ และการบัญชี พ.ศ. 2564 ระเบียบ กสศ. ว่าด้วยเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้กองทุน พ.ศ. 2562 และระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์ เงื่อนไข การลำดับความสำคัญในการจัดสรรเงินกองทุน พ.ศ. 2561 โดยมีคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายจาก คณะกรรมการบริหาร กสศ. เป็นผู้กำกับดูแล

2 ค่าใช้จ่าย

กสศ. มีค่าใช้จ่ายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำนวน 6,333.92 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.17 จากปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยร้อยละ 96.11 ของค่าใช้จ่ายรวมเป็นค่าใช้จ่ายในโครงการตามภารกิจหลักของ กสศ. ซึ่งประกอบด้วย เงินอุดหนุนโครงการเพื่อการพัฒนาส่งเสริมเด็กและเยาวชนตามภารกิจของ กสศ. จำนวน 6,091.30 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.33 จากปีก่อนหน้า ส่วนที่เหลือแบ่งเป็นเป็นค่าใช้จ่ายบุคลากร ร้อยละ 1.70 ของค่าใช้จ่ายรวม และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของกองทุน (รวมค่าเสื่อมราคาและค่าตัดจำหน่าย) คิดเป็นร้อยละ 2.18 ของค่าใช้จ่ายรวม

ทั้งนี้ ในส่วนค่าใช้จ่ายบุคลากรที่เพิ่มขึ้นสูงขึ้นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้าเป็นผลจากการสรรหาบุคลากรเพิ่มเติมให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงานตามภารกิจและการตั้งสำรองผลประโยชน์พนักงานโดยเป็นการประมาณการเงินชดเชยตามระเบียบกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ. 2561

หากพิจารณาค่าใช้จ่ายในการบริหารโครงการจะพบว่ามีสัดส่วนค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมเพิ่มขึ้นค่อนข้างสูง เนื่องด้วย กสศ. เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา และต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องมีการประชุมระดมความเห็น หรือสร้างความเข้าใจ และพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกันกับภาคีหลายภาคส่วนเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์แก่กลุ่มเป้าหมายสูงสุด

3 ภาพรวมการใช้จ่ายงบประมาณ

แผนการดำเนินงานและแผนการใช้จ่ายเงิน รวมทั้งแหล่งเงิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของ กสศ. วงเงินรวมจำนวน 6,766.80 ล้านบาท ประกอบด้วยงบประมาณที่ได้รับจัดสรรตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 เพื่อดำเนินงานตามภารกิจจำนวน 6,073.76 ล้านบาท และเงินเหลือจ่ายจากปีงบประมาณก่อนหน้า เงินบริจาค และเงินจากแหล่งอื่น ๆ รวมจำนวน 693.04 ล้านบาท ในจำนวนนี้มีการผูกพันและเบิกจ่ายแล้ว ณ วันที่ 30 กันยายน 2566 จำนวน 5,923.07 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 87.53 ของวงเงินงบประมาณตามแผนการดำเนินงาน

ภาพรวมการใช้จ่ายเงินประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

แผนภาพที่ 5.1 แผนการดำเนินงานและแผนการใช้จ่ายเงิน รวมทั้งแหล่งเงิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของ กสศ. วงเงินรวม 6,766.80 ล้านบาท

4 การบริหารจัดการเงินและทรัพย์สินของกองทุน

กสศ. บริหารเงินที่ยังไม่ถึงกำหนดจ่ายเพื่อดำเนินงานตามภารกิจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารเงินและนำผลตอบแทนจากการบริหารเงินไปใช้จ่ายตามภารกิจของกองทุน ซึ่งช่วยลดภาระงบประมาณภาครัฐด้วยการลงทุนหาผลประโยชน์จากเงินและทรัพย์สินของกองทุน โดยคำนึงถึงความเสี่ยงด้านสภาพคล่องทางการเงินเป็นสำคัญเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตามภารกิจได้อย่างต่อเนื่องทั้งระยะสั้นและระยะยาว ภายใต้ตามระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการลงทุนหาผลประโยชน์จากเงินและทรัพย์สินของกองทุน พ.ศ. 2562 และแผนการลงทุนที่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการบริหาร กสศ. โดยมีคณะอนุกรรมการที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการบริหาร กสศ. เป็นผู้กำกับดูแล

ปัจจุบัน กสศ. บริหารจัดการเงินโดยนำฝากธนาคารที่เป็นรัฐวิสาหกิจ ธนาคารพาณิชย์ในประเทศ ตราสารหนี้ภาครัฐ เป็นหลัก โดย ณ 30 กันยายน 2566 กสศ. มีเงินลงทุนระยะสั้น จำนวน 1,787.29 ล้านบาท และเงินลงทุนระยะยาวในสวนทุนประเดิมซึ่งลงทุนในพันธบัตรที่จะครบกำหนดไถ่ถอน ภายใน 2-5 ปี จำนวน 458.71 ล้านบาท

การดำเนินงานด้านธรรมาภิบาล และการกำกับดูแล 5.4

1 ภาพรวมนโยบายด้านธรรมาภิบาลและแนวปฏิบัติด้านการกำกับดูแลการปฏิบัติงาน

1.1 นโยบายธรรมาภิบาล

การกำกับดูแลกิจการของ กสศ. เป็นไปตามนโยบายธรรมาภิบาล เพื่อให้องค์กรดำเนินงานเป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี สามารถช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสให้มีโอกาสทางการศึกษา พัฒนาครู รวมถึงหน่วยจัดการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพอย่างทั่วถึง ตลอดจนสร้างองค์ความรู้เพื่อให้ภาครัฐและภาคสังคมมีแนวทางในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้ได้ผลยิ่งขึ้น

คณะกรรมการบริหาร กสศ. จึงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและส่งเสริมหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้ระบบการบริหารจัดการองค์กรมีความถูกต้อง โปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงทุกฝ่าย เพื่อให้สาธารณชนเกิดความเชื่อมั่นและเป็นการสร้างคุณค่าให้แก่องค์กรอย่างยั่งยืน โดยนโยบายธรรมาภิบาลถือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการดำเนินงานที่คณะกรรมการ ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานทุกคนจะใช้เป็นแนวทางยึดถือปฏิบัติในการดำเนินงาน

1.2 การบริหารกิจการกองทุน

พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 หมวด 2 กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหาร กสศ. มีหน้าที่และอำนาจในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานของกองทุนเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับมาตรการและผลการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา อนุมัติแผนการดำเนินงาน ควบคุมดูแลและจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานของกองทุน โดยสอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี รวมถึงการออกระเบียบ และการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ

คณะกรรมการบริหาร กสศ. ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อการกำกับดูแลกิจการที่ดีและการกำกับทิศทางเชิงกลยุทธ์ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญจากสาขาวิชา โดยมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

(รายชื่อคณะอนุกรรมการสามารถดูได้ในส่วนรายนามที่ปรึกษาและคณะอนุกรรมการท้ายเล่ม)

1.3 การกำกับดูแลการปฏิบัติงาน

ระบบการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของ กสศ. เป็นไปตาม “นโยบายการกำกับดูแลการปฏิบัติงาน” (compliance policy) โดยผู้จัดการ ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานทุกคน ต้องยึดมั่นที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ในทุกที่ทุกเวลาที่ กสศ. ดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติตามกฎหมายซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นที่ผู้จัดการ ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานทุกคนต้องเคารพและปฏิบัติตาม การปฏิบัติหรือการกระทำที่ผิดกฎหมายจึงเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ โดย กสศ. จัดให้มีการสื่อสารส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีการกำหนดแนวทางและกำกับดูแลให้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง รวมถึงสร้างความตระหนักรู้และสร้างวัฒนธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของ กสศ. ให้เข้มแข็ง

ขณะเดียวกันกลไกกำกับดูแลการปฏิบัติงาน กำหนดให้มีการรายงานตามสายการบังคับบัญชา รวมถึงอำนาจอนุมัติในการดำเนินงานตามที่คณะกรรมการบริหารกำหนด เพื่อให้มีการรายงานผลการปฏิบัติงานและการกำกับดูแล ทั้งระดับนโยบายลงสู่การดำเนินงาน และขณะนี้อยู่ระหว่างการปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติตามคู่มือและระเบียบ การดำเนินงาน เพื่อลดขั้นตอนการดำเนินงานบนพื้นฐานของการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ

กลไกกำกับดูแลการปฏิบัติงาน

- 1 คณะกรรมการ** เป็นผู้กำหนดนโยบายการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของ กสศ. และกำกับดูแลระดับนโยบาย
- 2 คณะอนุกรรมการด้านธรรมาภิบาล** เป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติแก่ผู้จัดการและคณะทำงานบริหารความเสี่ยงและควบคุมภายใน
- 3 ผู้จัดการและคณะทำงานบริหารความเสี่ยงและควบคุมภายใน** เป็นผู้รับผิดชอบในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง
- 4 สำนักธรรมาภิบาลและบริหารทั่วไป** เป็นผู้กำกับดูแลในส่วนงานต่าง ๆ ของสำนักงาน จัดให้มีกระบวนการกำกับดูแลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม
- 5 ผู้ปฏิบัติงาน** มีหน้าที่พัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงในบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของตนในการปฏิบัติตามนโยบายการกำกับดูแลการปฏิบัติงาน และกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ด้วยความรอบคอบ

การรายงานผล กสศ. มีการกำกับติดตามการรายงานผลความก้าวหน้าของโครงการ โดยแบ่งเป็นโครงการมูลค่าเกิน 20 ล้านบาท ต้องรายงานผลต่อคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ ทุก 6 เดือน และโครงการต่ำกว่า 20 ล้านบาท รายงานผลในภาพรวมต่อคณะกรรมการบริหารเป็นรายไตรมาส รวมถึงการกำกับติดตามการส่งมอบผลการดำเนินงานที่ครบกำหนดในแต่ละงวดงาน โดยมีระบบการแจ้งเตือนล่วงหน้า

พร้อมทั้งดำเนินการติดตามและประเมินผลระบบการควบคุมภายใน โดยฝ่ายตรวจสอบภายในได้ดำเนินการเพื่อสื่อสารข้อบกพร่องของการควบคุมภายในที่ตรวจพบ และดำเนินการติดตามแก้ไขอย่างทันที่

1.4 กลไกการตรวจสอบการดำเนินงานของกองทุน

ในการตรวจสอบการดำเนินงานของกองทุน เป็นไปโดยคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ประกอบด้วย ผู้แทนกระทรวงการคลัง เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงานประมาณและผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งเป็นกรรมการ มีหน้าที่ตรวจสอบภายในเพื่อรายงานผลการตรวจสอบโดยตรงต่อคณะกรรมการ ซึ่งเป็นไป พ.ร.บ. กสศ. มาตรา 42

การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบภายใน เป็นไปตามกฎบัตรของคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ปี 2566 ในการสอบทานประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการควบคุมภายใน กระบวนการบริหารจัดการ ความเสี่ยงและกระบวนการกำกับดูแลที่ดี รวมถึงระบบบริหารจัดการความเสี่ยงด้านการทุจริตของหน่วยงานของรัฐ ระบบการรับแจ้งเบาะแส สอบทานให้ กสศ. มีการรายงานการเงินอย่างถูกต้องและน่าเชื่อถือ สอบทานการดำเนินงาน ของ กสศ. ให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับหรือมติคณะรัฐมนตรีรวมทั้ง ข้อกำหนดอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ กสศ. รวมถึงกำกับดูแลระบบงานตรวจสอบภายในของ กสศ. ให้มีความ เป็นอิสระเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานในหน้าที่

2

นโยบายการบริหารงานด้วยคุณธรรมและความโปร่งใส

2.1 แนวทางเกี่ยวกับกรณีการมีส่วนได้เสียในกิจการของกองทุน

คณะกรรมการบริหาร กสศ. ได้วางแนวทางเกี่ยวกับกรณีการมีส่วนได้เสียในกิจการของกองทุนตามประกาศ กสศ. เรื่อง แนวทางเกี่ยวกับกรณีการมีส่วนได้เสียในกิจการของกองทุน ซึ่งครอบคลุม คณะกรรมการ ผู้จัดการ พนักงาน ลูกจ้าง มีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดของกองทุน รวมถึงระมัดระวังมิให้มีการดำเนินการใดที่เป็นกรณีมีส่วนได้เสียในกิจการของกองทุนที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประโยชน์กองทุนหรือ ส่วนรวมกับประโยชน์ส่วนตัว

ในทางปฏิบัติของแนวทางการป้องกันการมีส่วนได้เสียในกิจการของกองทุน อาทิ ในสนับสนุนการดำเนินงาน ในรูปแบบของโครงการ มีการกลั่นกรองคุณภาพโครงการทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ปราศจากการมีส่วนได้เสีย ในโครงการ โดยมีการทบทวนรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและตำแหน่งปัจจุบันทุกปี รวมถึงการตรวจทานความเหมาะสมของ งบประมาณโครงการ ตามประกาศ กสศ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และอัตราค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินโครงการ พ.ศ. 2566

2.2 การบริหารงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใส

สำนักงาน กสศ. ได้ประกาศแนวทางการปฏิบัติในการบริหารงานด้วยคุณธรรมและความโปร่งใส สำหรับ ผู้บริหารและบุคลากรสำนักงาน ประกอบด้วย

- ด้านวัฒนธรรมสุจริตในองค์กร โดยยึดหลักธรรมาภิบาลและส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตในองค์กร
- ด้านความโปร่งใส ด้วยการปฏิบัติหน้าที่บนความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้ เป็นไปตามมาตรฐานและขั้นตอนการให้บริการและคู่มือการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้
- ด้านคุณธรรมการทำงานในองค์กร โดยยึดระบบคุณธรรม ความโปร่งใส มุ่งเน้นประโยชน์ร่วมรวมและ ประโยชน์ขององค์กรเป็นสำคัญ
- ด้านการสื่อสารภายในองค์กร สื่อสารสร้างความเข้าใจร่วมกับเกี่ยวกับเจตจำนงสุจริตในการบริหารงานด้วย คุณธรรมและความโปร่งใสของสำนักงาน และส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ช่องทางรับเรื่องร้องเรียน

ร้องเรียนทุจริต | ผ่านเว็บไซต์ กสศ. <https://www.eef.or.th/contact/complaints>

หรือ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ whistleblower@eef.or.th

ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 โดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) พบว่า กสศ. เป็นองค์กรที่ได้รับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เกรด A โดยได้คะแนน 92.63 คะแนน ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากตลอด 3 ปี ที่เข้ารับการประเมิน โดยสามารถดำเนินการได้ดีด้านการป้องกันการทุจริต การเปิดเผยข้อมูล การปฏิบัติหน้าที่ การใช้งบประมาณ ส่วนประเด็นที่ต้องมีการปรับปรุงเพิ่มเติม คือ การปรับปรุงกระบวนการทำงาน ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการปรับปรุงกฎระเบียบ จากผลการรับฟังความเห็นและปรับปรุงกระบวนการทำงานให้กระชับ คล่องตัว บนฐานของการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ

กสศ. มุ่งมั่นจะทำให้องค์กรมีธรรมาภิบาลและความโปร่งใส โดยได้พยายามดำเนินงานตามนโยบายด้านธรรมาภิบาลที่ชัดเจน และพัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้หลักการ คือ (1) ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างนวัตกรรมและองค์ความรู้ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบาย (2) วางแผนการทำงานให้มีขั้นตอนที่กระชับ รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย ควบคู่กับการควบคุมภายในที่ดีและมีธรรมาภิบาล และ (3) นำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือทำงานในองค์กร และร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

รายนามคณะกรรมการบริหาร กสศ.

ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2566

นายประสาร ไตรรัตน์วรกุล
นางสาววลัยรัตน์ ศรีอรุณ
รองศาสตราจารย์ปัทมาวดี โพชนุกูล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริณา ศรีวินิชย์
นายชาลี จันทนยิ่งยง
นายภัทร คำพิทักษ์
รองศาสตราจารย์ดารณี อุทัยรัตนกิจ
ศาสตราจารย์สมพงษ์ จิตระดับ

ประธานกรรมการ
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ รองประธานกรรมการ
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ภาควิชาการ
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านกฎหมาย ภาควิชาการ
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคเอกชน
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคเอกชน
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคประชาสังคม
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคประชาสังคม

กรรมการโดยตำแหน่ง

นายอรรถพล สังขวาสี
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ คนที่หนึ่ง

นายอนันต์ พันนึก
ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ คนที่สอง

นายเอกชัย เพียรศรีวัชรา
รองอธิบดีกรมอนามัย

ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข

นายบุญชู ประสพกิจถาวร
รองผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ

ผู้แทนสำนักงบประมาณ

นางอภิญญา ชมภูมาศ
อธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน

ผู้แทนกรมกิจการเด็กและเยาวชน

นางภัทรพร วรทรัพย์
ที่ปรึกษาด้านพัฒนาระบบการเงินคลัง

ผู้แทนกรมบัญชีกลาง

นายสุรพล เจริญภูมิ
รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

ผู้แทนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

นางณัฐอร อินทร์ศิริ
ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริม
และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

ผู้แทนกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

กรรมการและเลขานุการ

นายไกรยศ ภัทราวาท

ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

ผู้ช่วยเลขานุการ

นายพัฒนพงษ์ สุขมะดัน

ผู้ช่วยผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

รายนามคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ที่ปรึกษาของคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ

ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2566

คณะกรรมการตรวจสอบภายใน

ผู้แทนกระทรวงการคลัง	ประธานกรรมการ
ผู้แทนสำนักงานประมาณ	กรรมการ
นายธวัชชัย เกียรติกวานกุล	กรรมการ

ที่ปรึกษาของคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

นายเกษมณพงศ์ กীরติกร
ศาสตราจารย์ไมเกรฤทธิ์ บุญยเกียรติ
ศาสตราจารย์นักสิทธิ์ คูวัฒนาชัย
ศาสตราจารย์วิจารณ์ พานิช
นายกำพล ศรธนะรัตน์

คณะอนุกรรมการด้านการเงินและงบประมาณ

นางสาววลัยรัตน์ ศรีอรุณ	ประธานอนุกรรมการ
นายบุญเลิศ เลิศเมธากุล	อนุกรรมการ
นางกรรณิการ์ งามโสภี	อนุกรรมการ
นายรังสรรค์ มณีเล็ก	อนุกรรมการ
นายวิรัชญ์ เพชรร่วง	อนุกรรมการ
ผู้แทนกรมบัญชีกลาง	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการด้านธรรมาภิบาล

นายชาลี จันทนยิ่งยง	ประธานอนุกรรมการ
นางวรรษญา ศรีมาจันทร์	อนุกรรมการ
นางศิษฏศิริ นาคะศิริ	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการด้านการบริหารงานบุคคล

รองศาสตราจารย์ปัทมาวดี โพชนุกูล	ประธานอนุกรรมการ
นางสาวนวลอนันต์ ตันติเกตุ	อนุกรรมการ
นายวิศรุต รัชนีภภาพงศ์	อนุกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริณา ศรีวินิชย์	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการด้านนโยบายข้อมูลข่าวสารสาธารณะ

นายภัทรหะ คำพิทักษ์	ประธานอนุกรรมการ
ศาสตราจารย์สมพงษ์ จิตระดับ	อนุกรรมการ
ศาสตราจารย์ชานไกรฤทธิ์ บุญยเกียรติ	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการด้านธรรมาภิบาลข้อมูลของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริณา ศรีวินิชย์	ประธานอนุกรรมการ
รองศาสตราจารย์ปิยะบุตร บุญอร่ามเรือง	อนุกรรมการ
นายกำพล ศรธนะรัตน์	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการบริหารจัดการเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้กองทุน

ศาสตราจารย์ชานไกรฤทธิ์ บุญยเกียรติ	ประธานอนุกรรมการ
รองศาสตราจารย์ดารณี อุทัยรัตนกิจ	อนุกรรมการ
นายนพพร สุวรรณรุจิ	อนุกรรมการ
นายชจร ณะแพสย์	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการกำกับดูแลการลงทุนหาผลประโยชน์จากเงินและทรัพย์สินของกองทุน

นางฟ่องเพ็ญ เรืองวิริยกุล	ประธานอนุกรรมการ
นายกำพล ศรธนะรัตน์	อนุกรรมการ
นายอัมพร แสงมณี	อนุกรรมการ
นางสุรียรัตน์ สุระเดชะ	อนุกรรมการ
ผู้แทนกระทรวงการคลัง	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการกำกับทิศทางและนโยบายด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

นายกำพล ศรณะรัตน์	ประธานอนุกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริณา ศรีวินิชย์	อนุกรรมการ
นายภัทร คำพิทักษ์	อนุกรรมการ
นายวิโรจน์ โชควิวัฒน์	อนุกรรมการ
นางสมจิตต์ รถทอง	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	อนุกรรมการและเลขานุการ

คณะอนุกรรมการกำกับทิศทางสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

นายชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์	ที่ปรึกษา
รองศาสตราจารย์ประวิต เอราวรรณ	ที่ปรึกษา
นายสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์วิจารณ์ พานิช	ประธานอนุกรรมการ
นายกฤษณพงศ์ กีรติกร	อนุกรรมการ
คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา	อนุกรรมการ
รองศาสตราจารย์ปัทมาวดี โพชนุกูล	อนุกรรมการ
รองศาสตราจารย์วรากรณ์ สามโกเศศ	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	เลขานุการ

คณะอนุกรรมการพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษา (ปฐมวัย-ภาคบังคับ)

นายกฤษณพงศ์ กีรติกร	ที่ปรึกษา
นายสมหมาย ปาริฉัตร	ที่ปรึกษา
นางสาววัลย์รัตน์ ศรีอรุณ	ประธานอนุกรรมการ
นายชาลี จันทนยิ่งยง	อนุกรรมการ
รองศาสตราจารย์ดารณี อุทัยรัตนกิจ	อนุกรรมการ
นายวิโรจน์ โชควิวัฒน์	อนุกรรมการ
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
อธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	อนุกรรมการและเลขานุการ

คณะอนุกรรมการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูสำหรับโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล

ศาสตราจารย์วิจารณ์ พานิช	ที่ปรึกษา
นายกฤษณพงศ์ กีรติกร	ที่ปรึกษา
รองศาสตราจารย์ปัทมาวดี โพชนุกูล	ที่ปรึกษา
รองศาสตราจารย์ดารณี อุทัยรัตนกิจ	ประธานอนุกรรมการ
นายนพพร สุวรรณรุจิ	อนุกรรมการ
นายศุภโชค ปิยะสันต์	อนุกรรมการ
นายสุเทพ เท่งประกิจ	อนุกรรมการ
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
ปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	อนุกรรมการและเลขานุการ

คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับสูงกว่าภาคบังคับ

นายยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์	ที่ปรึกษา
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้แทน	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์นักสิทธิ์ คูวัฒนาชัย	ประธานอนุกรรมการ
ศาสตราจารย์สมพงษ์ จิตระดับ	อนุกรรมการ
นายนพพร สุวรรณรุจิ	อนุกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปานเพชร ชินินทร	อนุกรรมการ
นายธนากรักษ์ พงษ์เกษตรรา	อนุกรรมการ
เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	อนุกรรมการและเลขานุการ

คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบ

คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา	ที่ปรึกษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลขา ปิยะอัจฉริยะ	ที่ปรึกษา
นางสาวเจ็อจันทร์ จงสถิตอยู่	ที่ปรึกษา
รองศาสตราจารย์ปัทมาวดี โพชนุกูล	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์วิจารณ์ พานิช	ประธานอนุกรรมการ
รองศาสตราจารย์ดารณี อุทัยรัตนกิจ	อนุกรรมการ
นายกำพล ศรนันท์รัตน์	อนุกรรมการ
นายเฉลิมพร พงศ์ธีระวรรณ	อนุกรรมการ
นางสาวรุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์	อนุกรรมการ
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	อนุกรรมการและเลขานุการ

คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนายาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบ

นายกฤษฎพงษ์ กীরติกร	ที่ปรึกษา
นายสมชัย จิตสุชน	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์สมพงษ์ จิตระดับ	ประธานอนุกรรมการ
นายภัทร คำพิทักษ์	อนุกรรมการ
รองศาสตราจารย์ลือชัย ศรีเงินยวง	อนุกรรมการ
รองศาสตราจารย์อภิญา เวชชัย	อนุกรรมการ
นายโชคชัย ลิ้มประดิษฐ์	อนุกรรมการ
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
อธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
อธิบดีกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	อนุกรรมการและเลขานุการ

คณะอนุกรรมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

นายพงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญ	ที่ปรึกษา
นายกฤษฎพงษ์ กীরติกร	ประธานอนุกรรมการ
ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย	รองประธานอนุกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริณา ศรีวินิชย์	อนุกรรมการ
นายณัฐพงศ์ ศิริชนะ	อนุกรรมการ
นายเอ็นนู ซื่อสุวรรณ	อนุกรรมการ
รองศาสตราจารย์ชูกรี หะยีสาแม	อนุกรรมการ
รองศาสตราจารย์จรี วิจิตรวาทการ	อนุกรรมการ
นายสมยศ เกียรติอร่ามกุล	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	อนุกรรมการและเลขานุการ

คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมความร่วมมือกับสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

นายกฤษฎพงษ์ กীরติกร	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์ชานไกรฤทธิ์ บุญยเกียรติ	ที่ปรึกษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริณา ศรีวินิชย์	ประธานอนุกรรมการ
นายชาลี จันทนยิ่งยง	อนุกรรมการ
นายขจร ธนะแพสย์	อนุกรรมการ
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	เลขานุการ
ผู้ที่ผู้จัดการมอบหมาย	ผู้ช่วยเลขานุการ

รายนามคณะผู้จัดทำรายงานประจำปี 2566

คณะทำงานจัดทำรายงานประจำปี

นายชาลี จันทนยิ่งยง	ที่ปรึกษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริณา ศรีวินิชย์	ที่ปรึกษา
นายภัทรระ คำพิทักษ์	ประธานคณะทำงาน
ศาสตราจารย์สมพงษ์ จิตระดับ	คณะทำงาน
รองศาสตราจารย์ดารณี อุทัยรัตนกิจ	คณะทำงาน
ผู้จัดการ กสศ. หรือผู้แทน	เลขานุการ

ฝ่ายเลขานุการคณะทำงานจัดทำรายงานประจำปี

นายพัฒนพงษ์ สุขมะดัน	ผู้ช่วยผู้จัดการ กสศ.
นางสาวสุชาดา จิตฺรภูษพิทักษ์	ผู้ช่วยผู้จัดการ กสศ.
ผู้แทนสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	
ผู้แทนสำนักพัฒนาหลักประกันโอกาสทางการศึกษา	
ผู้แทนสำนักพัฒนาคุณภาพครูและสถานศึกษา	
ผู้แทนสำนักพัฒนาการเรียนรู้เชิงพื้นที่	
ผู้แทนสำนักพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้	
ผู้แทนสำนักสื่อสารสาธารณะและระดมความร่วมมือ	
ผู้แทนสำนักผู้จัดการ	
ผู้แทนสำนักบริหารกลยุทธ์ งบประมาณ และการเงิน	
ผู้แทนสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ	
ผู้แทนสำนักธรรมาภิบาลและบริหารทั่วไป	
ผู้แทนฝ่ายตรวจสอบภายใน	
ผู้แทนฝ่ายทรัพยากรบุคคล	

รายงานประจำปี 2566
ISBN 978-616-8307-33-5

พิมพ์ครั้งที่ 1

เดือนเมษายน 2567

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
อาคารเอส.พี. (อาคารเอ) ชั้น 13
เลขที่ 388 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400
โทรศัพท์ 0-2079-5475
www.eef.or.th

ออกแบบโดย

บริษัท สาระภาพ จำกัด
อาคารอำนวยการอุทยานวิทยาศาสตร์ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงใหม่)
ห้องเลขที่ ดี 304 ชั้นที่ 3 เลขที่ 155 หมู่ที่ 2 ตำบลแม่เหียะ
อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50100
โทรศัพท์ 06-4493-1444

พิมพ์ที่

บริษัท มาตา การพิมพ์ จำกัด
เลขที่ 77/261 หมู่ 4 ตำบลบางคูวัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี 11110
โทรศัพท์/โทรสาร 0-2923-5725, 08-9775-9892

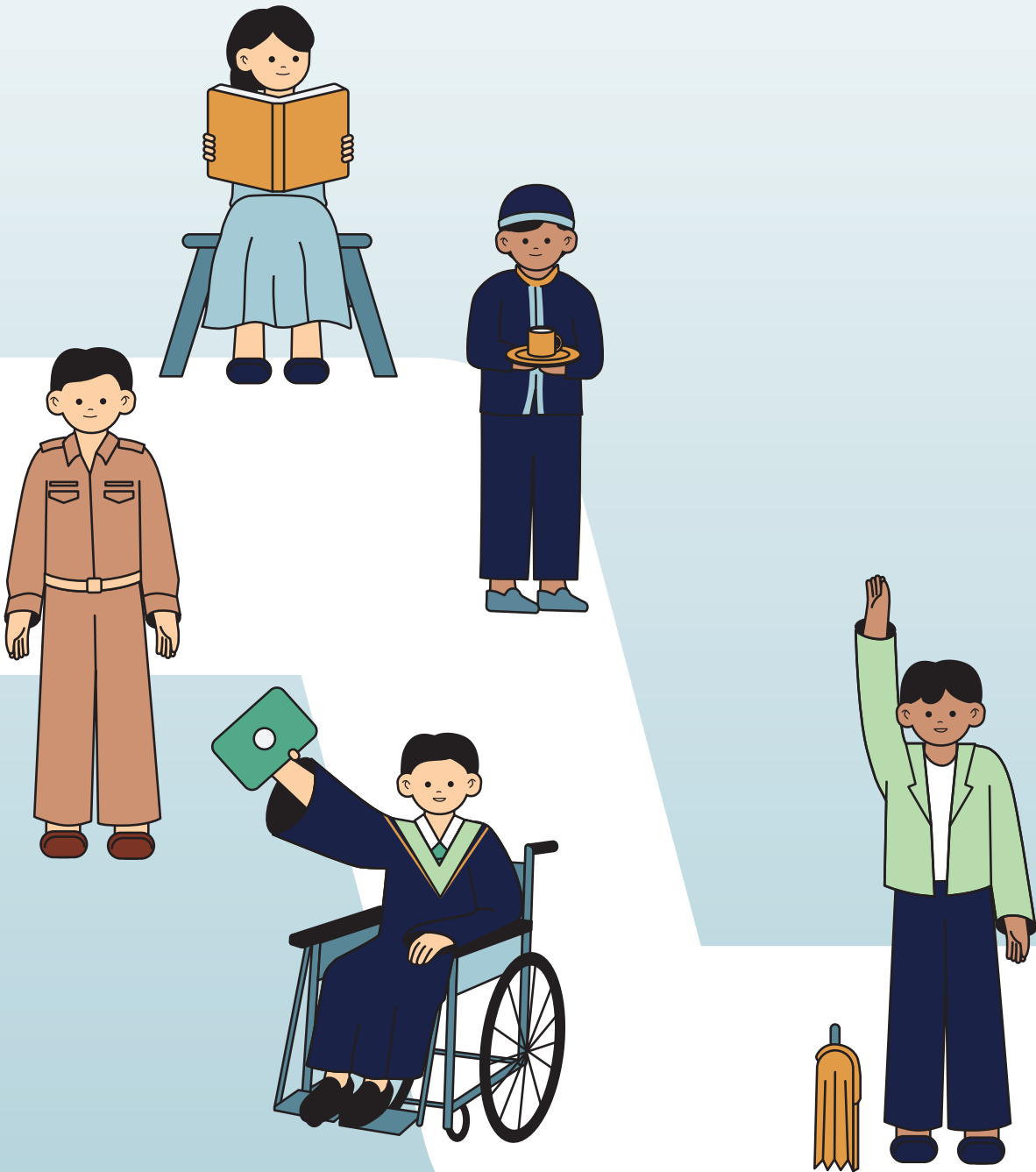
รายงานประจำปี 2566
ฉบับอิเล็กทรอนิกส์

ปลูกพลัง สร้างโอกาส

รายงานประจำปี 2566
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา